

Nr 118

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m.; given Stockholms slott den 3 april 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,
- 2) lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning.

GUSTAF ADOLF

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en ny lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. I likhet med nuvarande lag från år 1955 grundar sig lagförslaget på offentligrättsliga regler. I fråga om taxa och avgifter innebär förslaget att huvudmannen är skyldig att anta en taxa som anger vilka avgifter som skall utgå för anläggningens brukande. Visst utrymme ges för avtal mellan huvudman för va-anläggning och anläggningens brukare. Avtal kan träffas om sådan va-fråga som inte regleras genom de allmänna bestämmelser eller den taxa som huvudmannen har antagit.

Installationsbestämmelser, dvs. tekniska föreskrifter om hur va-installationer och däri ingående ledningar skall vara beskaffade och utförda, meddelas f. n. av de flesta huvudmän. I propositionen förordas att statens planverk skall meddela bestämmelser för va-installationer enligt samma regler som gäller i fråga om byggnadsbestämmelser.

Liksom beträffande installationsbestämmelser förekommer i stor omfattning lokala föreskrifter, meddelade av huvudman, om installatörsrättigheter och förbud för annan än auktoriserad installatör att utföra installationsarbeten. Genom en denna dag beslutad proposition om ändringar i byggnadsstadgan föreslås att möjlighet införs för planverket att med riksgiltighet pröva frågor om kompetensen hos arbetsledare, vilka skall svara

för ledningen och tillsynen av större arbeten, däribland va-installationsarbeten av mera väsentlig betydelse. Genomförs denna ändring, finns inte längre behov av det nuvarande systemet med installatörsrättigheter. I föreliggande proposition föreslås att huvudmannen inte skall få meddela föreskrift om vem som har rätt att utföra installationsarbete.

Enligt förslaget skall det inrättas en central nämnd, statens va-nämnd, med uppgift att pröva tvister mellan huvudman och fastighetsägare om va-förhållanden. Talan mot nämndens beslut får fullföljas hos vattenöverdomstolen.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1970.

1) Förslag
till
Lag
om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §

Med allmän vatten- och avloppsanläggning (allmän va-anläggning) avses anläggning, som har till ändamål att bereda bostadshus eller annan bebyggelse vattenförsörjning och avlopp och som drives av kommun eller, om den drives av annan, förklarats för allmän enligt 31 §.

Den som driver allmän va-anläggning är anläggningens huvudman.

2 §

Behöver med hänsyn till den allmänna hälsovården vattenförsörjning och avlopp för viss befintlig eller blivande bebyggelse ordnas i ett större sammanhang, skall kommunen sörja för eller tillse, att allmän va-anläggning kommer till stånd, så snart det kan ske.

Länsstyrelsen kan vid vite ålägga kommunen att fullgöra skyldighet enligt första stycket.

3 §

Som ägare av fastighet anses vid tillämpningen av denna lag den som enligt kommunalskattelagen (1928:370) är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten.

Har huvudman för allmän va-anläggning träffat avtal med annan än fastighetsägare om brukande av anläggningen, gäller för denne vad som i lagen föreskrives om fastighetsägare.

När omständigheterna föranleder det tillämpas bestämmelse om fastighet i denna lag på byggnad eller annan anläggning, som ej tillhör ägaren till marken. Vad som i lagen föreskrives om ägare av fastighet skall därvid gälla anläggningens ägare.

Verksamhetsområde

4 §

Allmän va-anläggnings verksamhetsområde är det område, inom vilket vattenförsörjning och avlopp har ordnats eller skall ordnas genom anläggningen.

Verksamhetsområdet skall vara fastställt till sina gränser. Det får ej omfatta endast vissa av de fastigheter som ingår i sådan samfällighet för va-frågor som bildats i särskild ordning.

5 §

Huvudman för allmän va-anläggning bestämmer anläggningens verksamhetsområde med tillämpning av denna lag och föreskrift som meddelats med stöd av lagen.

6 §

På begäran av kommun kan länsstyrelsen föreskriva att allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall omfatta sådan del av kommunen, för vilken vattenförsörjning och avlopp ej kan med större fördel ordnas på annat sätt. Önskar huvudman, att verksamhetsområdet för hans va-anläggning skall omfatta område som ingår eller avses ingå i verksamhetsområdet för annan befintlig eller planerad allmän va-anläggning, skall länsstyrelsen, om överenskommelse ej kan träffas, bestämma till vilken anläggningsområdet skall hänföras.

7 §

Huvudman för allmän va-anläggning skall meddela länsstyrelsen vad han bestämt om anläggningens verksamhetsområde. Försummas det, kan länsstyrelsen vid vite ålägga huvudmannen att fullgöra vad som åligger honom. Uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall finnas tillgänglig hos länsstyrelsen.

Brukningsrätt och avgiftsskyldighet

8 §

Huvudman för allmän va-anläggning är skyldig att låta ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde bruka anläggningen, om fastigheten behöver anordningar för vattenförsörjning och avlopp samt behovet ej kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. Huvudmannen är dock berättigad till det anstånd med utförandet av de för brukandet nödvändiga arbetena som behövs för att samordningen med andra arbeten ej skall väsentligt försvåras.

9 §

Ägare av fastighet inom allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall betala avgifter till huvudmannen, om fastigheten behöver anordningar för vattenförsörjning och avlopp samt behovet ej kan med större fördel tillgodoses på annat sätt än genom anläggningen. För obebyggd fastighet, som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedd för bebyggande, skall, om ej särskilda skäl föranleder annat, behovet av anordningar för vattenförsörjning och avlopp bedömas som om fastigheten vore bebyggd enligt planen.

Avgiftsskyldighet inträder, när huvudmannen upprättat förbindelsepunkt som anges i 13 § och underrättat fastighetsägaren därom.

10 §

Utöver vad som följer av 9 § har huvudman för allmän va-anläggning rätt att av ägare till sådan fastighet inom stadsplan eller byggnadsplan som är avsedd för bebyggande taga ut avgift för avledande genom anläggningen av vatten från gata, väg eller annan allmän plats inom planområdet.

Avgift får ej tagas ut innan åtgärder för avledandet blivit utförda.

11 §

Ny ägare av fastighet svarar ej gentemot huvudman för avgift som förfaller till betalning före tillträdesdagen.

Anläggningen

12 §

Allmän va-anläggning skall utföras så att den allmänna hälsovårdens intresse tillgodoses. Den skall vara försedd med de anordningar som kräves för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Behövs för viss bebyggelse anordningar endast för vattenförsörjning eller endast för avlopp, skall anläggningen avpassas efter detta.

Allmän va-anläggning får ej inrättas i strid mot fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande eller så att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvåras.

Så länge allmän va-anläggning behövs skall huvudmannen underhålla anläggningen och i övrigt sörja för att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål.

13 §

Det åligger huvudman för allmän va-anläggning att för varje fastighet vars ägare skall bruka anläggningen bestämma punkt, där inkoppling av fastighetens ledningar till anläggningen skall ske (förbindelsepunkt). Sådan punkt skall, om ej särskilda skäl föranleder annat, vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. Uppgift om punktens läge skall lämnas fastighetsägaren inom sådan tid som är skälig med hänsyn till dennes intresse att kunna planera för fastighetens utnyttjande.

14 §

I allmän va-anläggning ingår sådana ledningar och andra anordningar fram till förbindelsepunkterna som tillhör huvudmannen.

Rännsten, rännstensbrunn och ledning som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning samt vägdike ingår ej i allmän va-anläggning.

Inlösen av va-anordningar m. m.

15 §

Finns för fastighet som avses i 9 § anordning för vattenförsörjning eller avlopp som kan användas för den allmänna va-anläggningen, är ägaren av anordningen skyldig att på begäran av huvudmannen låta den införlivas med anläggningen mot skälig ersättning.

16 §

Anordning för vattenförsörjning eller avlopp, som blir onyttig till följd av att allmän va-anläggning kommer till stånd eller utvidgas, skall ersättas av huvudmannen i den mån det är skäligt med hänsyn till anordningens art, ålder och skick, den fördel ägaren får av den allmänna va-anläggningen och övriga omständigheter.

Va-installation

17 §

Med va-installation förstås ledning som för fastighet dragits från förbindelsepunkt samt anordning som förbundits med sådan ledning.

18 §

Regler om beskaffenhet av va-installation och utförande av installationsarbete finns i byggnadsstadgan (1959:612) och med stöd av stadgan meddelade föreskrifter.

19 §

Huvudman får ej meddela föreskrift i fråga som avses i 18 § eller om vem som har rätt att utföra installationsarbete.

20 §

När det behövs, får huvudman låta undersöka va-installation och dess brukande.

Brukande av allmän va-anläggning

21 §

Allmän va-anläggning skall brukas så att olägenhet för huvudmannen och annan såvitt möjligt undviks.

22 §

Huvudman för allmän va-anläggning meddelar allmänna bestämmelser för anläggningens brukande. Fastighetsägares möjlighet att utnyttja anläggningen för dess ändamål får ej genom sådana bestämmelser oskäligt begränsas eller försvåras.

23 §

Om huvudman ändrar allmänna bestämmelser, skall berörda fastighetsägare skäligen tid innan ändringen träder i kraft skriftligen underrättas om ändringens innebörd och tidpunkten för ikraftträdandet. Motsvarande gäller när huvudman i annat avseende ändrar förutsättningarna för va-anläggningens brukande.

Avgifter och taxa

24 §

Avgifter som huvudman för allmän va-anläggning tager ut får ej överskrida vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för anläggningen.

25 §

Avgifter enligt 10 § får ej överskrida huvudmannens kostnad för att genom anläggningen avleda vatten från gata, väg eller annan allmän plats inom det område varom är fråga. I den mån omfattningen av platserna uppenbarligen överstiger områdets eget behov, skall kostnaden bäras av den som svarar för att platserna ställs i ordning och underhålles.

26 §

Avgiftsskyldighet skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund.

27 §

Avgift skall utgå enligt taxa som huvudman utformar i överensstämmelse med de grunder som anges i 24—26 §§. Avgift kan utgå som engångsavgift eller som periodiska avgifter.

Engångsavgift får ej sättas högre än att den svarar mot fastighetens andel i kostnaden för den allmänna va-anläggningens utförande. Uppgår engångsavgift till belopp som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, skall, om fastighetens ägare begär det samt godtagbar säkerhet ställes, avgiften fördelas på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år.

Avgift skall betalas vid anfordran. På obetalt belopp får skälig ränta räknas från dagen för anfordran.

Avtal om va-frågor

28 §

Huvudman kan träffa avtal med fastighetsägare om sådan va-fråga som ej regleras i allmänna bestämmelser eller taxa.

Skadeståndsskyldighet m. m.

29 §

Har huvudman eller fastighetsägare överskridit sin rätt eller åsidosatt sin skyldighet i förhållande till den andre, skall han återställa vad som rubbats eller fullgöra vad som eftersatts samt ersätta skadan.

Avstängning av vattentillförsel

30 §

Försummar fastighetsägare att betala avgift som avses i denna lag eller att i annat väsentligt hänseende iakttaga vad som åligger honom och har huvudmannen ej genom anmaning kunnat åstadkomma rättelse, får huvudmannen stänga av vattentillförseln till fastigheten, om detta kan ske utan att sanitär olägenhet uppkommer. Kostnad för avstängningsåtgärd får påföras fastighetsägaren.

Särskilda bestämmelser om vissa va-anläggningar

31 §

Va-anläggning, som drives eller skall drivas av annan än kommun, kan på ansökan av denne förklaras för allmän av länsstyrelsen, om det finns behov av anläggningen från allmän hälsovårdssynpunkt eller från annan allmän synpunkt.

För bifall till ansökningen fordras att berörd kommun tillstyrkt denna och att sökanden såväl i ekonomiskt avseende som i övrigt har förutsättningar för att fullgöra uppgiften som huvudman för anläggningen.

Länsstyrelsen kan bestämma visst område, utöver vilket anläggningens verksamhetsområde ej får utsträckas.

32 §

Har va-anläggning förklarats för allmän enligt 31 §, får kommun, inom vars område anläggningen har sitt verksamhetsområde, utse tillsynsman för anläggningen.

Tillsynsman har tillträde till alla delar av anläggningen. Han får granska räkenskaper och övriga handlingar rörande denna. Han avger årligen berättelse över sin tillsyn till kommunen.

Förhållande som påkallar ingripande av länsstyrelse, hälsovårdsnämnd eller annan myndighet skall av tillsynsmannen anmälas till kommunen.

33 §

Kan med skäl antagas, att huvudman för va-anläggning som förklarats för allmän enligt 31 § åsidosätter viss eller vissa fastigheters intressen eller annars driver anläggningen på mindre lämpligt sätt, kan länsstyrelsen förordna syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva anläggningen. Syssloman kan entledigas av länsstyrelsen, när förhållandena föranleder det.

Syssloman har rätt till arvode av huvudmannen. Länsstyrelsen bestämmer arvodets belopp.

Tystnadsplikt

34 §

Den som deltagit i undersökning enligt 20 § får ej obehörigen röja eller nyttja yrkeshemlighet eller annat förhållande som han därvid fått kunskap om. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter häremot dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Allmänt åtal får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Prövning av va-frågor

35 §

Ärende, som enligt 2, 6, 7, 31 eller 33 § skall handläggas av länsstyrelse, tages upp av länsstyrelsen i det län, där va-anläggningen har eller skall ha sitt verksamhetsområde eller huvuddelen av detta.

Länsstyrelsen kan vid behov anlita sakkunnig. Den sakkunnige har rätt till ersättning med belopp, som länsstyrelsen bestämmer. Huvudmannen för den va-anläggning som ärendet rör betalar ersättningen. Om ärendet ej avser befintlig eller planerad anläggning, betalas ersättningen av kommunen.

36 §

För prövning av mål som anges i 37 § finns statens va-nämnd. Denna består av ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Av de övriga ledamöterna skall en ha sak-

kunskap och erfarenhet i va-tekniska frågor. Två ledamöter skall vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av allmän va-anläggning. En ledamot skall vara väl förtrogen med bostadsfastigheters va-förhållanden. En ledamot skall vara väl förtrogen med va-förhållanden som avser annan bebyggelse än bostäder. Ledamot skall vara myndig svensk medborgare.

I den utsträckning det behövs skall för ledamot finnas ersättare, som uppfyller de för ledamoten föreskrivna behörighetskraven.

Ledamöter och ersättare förordnas av Konungen för viss tid.

Vid förberedande åtgärd, vid meddelande av beslut enligt 45 § samt vid prövning av fråga om avvisning eller avskrivning av mål kan nämnden bestå av ordföranden ensam.

37 §

Va-nämnden prövar mål angående inlösen eller ersättning enligt 15 eller 16 § samt mål som rör tvist mellan huvudman och fastighetsägare om

1. rätt att bruka allmän va-anläggning eller skyldighet att genom avgift bidra till kostnaderna för sådan anläggning,
2. tillämpning eller tolkning av allmänna bestämmelser eller taxa,
3. giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudman och fastighetsägare,
4. villkor för brukande av allmän va-anläggning i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal ej kunnat träffas,
5. fordran på avgift till huvudman för allmän va-anläggning,
6. skadestånd eller annan påföljd enligt 29 eller 30 §,
7. annan va-fråga, som avses i denna lag.

38 §

Talan väckes hos va-nämnden genom ansökan, som skall vara skriftlig och innehålla uppgift om parternas namn och hemvist, den berörda fastigheten samt sökandens yrkande och grunderna för detta.

Uppfyller ansökan ej vad som föreskrives i första stycket, skall nämnden förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommes ej föreläggandet, får ansökningen avvisas.

Återkallas ansökan, avskrivs målet.

39 §

Om ej ansökningen omedelbart avvisas, skall va-nämnden bereda motparten tillfälle att inom tid som nämnden utsätter skriftligen yttra sig över den.

Vid behov skall nämnden föranstalta om ytterligare skriftväxling.

40 §

Va-nämnden skall hålla förhandling, om det ej är uppenbart att förhandling ej behövs för frågans avgörande. Förhandling skall hållas på plats som är välbelägen för parterna.

Underlåter sökanden att på kallelse infinna sig till förhandling, skall målet avskrivas. Motparten kan vid vite föreläggas att inställa sig.

41 §

Va-nämnden skall klarlägga tvistefrågorna, vara verksam för att målet utredes och söka förlika parterna.

42 §

Om det behövs för utredning i särskild fråga, kan nämnden eller, efter förordnande av ordföranden, ledamot i nämnden verkställa besiktning på platsen. Parterna skall på lämpligt sätt underrättas om tiden för besiktningen.

Lämnar part ej frivilligt tillfälle till besiktning eller till granskning av handling som rör va-förhållandet och är av betydelse för tvisten, får nämnden förelägga honom vite.

Vid behov kan nämnden anlita sakkunnig för särskild utredning. Den sakkunnige har rätt till skälig ersättning av allmänna medel enligt nämndens bestämmande.

43 §

Va-nämnden kan inkalla i saken insatt person för att höras i målet. Föreläggande får meddelas honom att inställa sig vid vite. Ersättning för inställelsen utgår av allmänna medel enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

44 §

I mål angående inlösen eller ersättning enligt 15 eller 16 § skall huvudmannen svara för kostnaderna på ömse sidor vid va-nämnden. Dock skall 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning.

I annat mål än som avses i första stycket kan part på begäran tillerkännas ersättning av motparten för kostnad vid va-nämnden, om det finns särskilda skäl för det.

45 §

Va-nämnden kan på begäran av part och efter att ha lämnat andra parten tillfälle att yttra sig förordna om vad som skall gälla för tiden till dess slutligt avgörande föreligger i målet. Beslut, varigenom sådant förordnande meddelats, länder genast till efterrättelse som domstols lagakraftätagande dom men kan när som helst återkallas av nämnden.

46 §

Mot ledamot i va-nämnden gäller samma jäv som mot domare.

Rättegångsbalkens regler om omröstning i domstol med endast lagfarna ledamöter äger motsvarande tillämpning på avgörande av va-nämnden. Ordföranden skall dock säga sin mening först.

47 §

I va-nämndens beslut skall i den mån det är behövt anges de skäl på vilka beslutet grundas.

Om part kan föra talan mot beslutet skall i detta anges vad parten därvid har att iakttaga.

Beslut skall meddelas snarast möjligt sedan utredningen avslutats.

Beslut tillställs part genom nämndens försorg.

48 §

Vid va-nämndens sammanträden och vid besiktning föres protokoll.

Bestämmelserna i 5 kap. rättegångsbalken om offentlighet vid domstol gäller i tillämpliga delar.

Nämnden är berättigad att för sina sammanträden förfoga över behövliga lokaler i domstolsbyggnad eller annan allmän byggnad, som ej är för tillfället upplagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal. Uppkommer särskilda kostnader, skall de ersättas.

49 §

Skall inlaga, kallelse, föreläggande, beslut eller annan handling enligt bestämmelse i denna lag eller eljest tillställas part, sker det genom delgivning.

Om beslut är sådant som avses i 47 § andra stycket, skall beslutet delges part, som beslutet gått emot, på samma sätt som stämning i tvistemål.

Fullföljd av talan

50 §

Talan mot beslut av va-nämnden, som innebär avgörande av saken, föres genom vad. Särskild vadeanmälan behövs ej.

Mot va-nämndens beslut, varigenom nämnden avvisat ansökan, avskrivit mål, utlåtit sig om ersättning enligt 42 § tredje stycket eller 43 § eller utlåtit sig i fråga som avses i 45 §, föres talan genom besvär. Mot annat av nämnden meddelat beslut som ej innebär avgörande av saken får talan föras endast i samband med sådan talan som avses i första stycket.

51 §

Talan mot va-nämndens beslut föres hos Svea hovrätt. Målet prövas av hovrätten i dess sammansättning som vattenöverdomstol.

52 §

Beträffande rättegången i hovrätten gäller, med den avvikelse som följer av 53 §, i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål och om besvär.

53 §

Om ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken skall huvudmannen i mål om inlösen eller ersättning enligt 15 eller 16 § denna lag alltid själv bära såväl sina egna kostnader som kostnad vilken åsamkas motparten genom att huvudmannen fullföljt talan.

54 §

Bestämmelserna i 52 och 53 §§ gäller i tillämpliga delar rättegången i högsta domstolen.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970. Genom lagen upphäves lagen (1955: 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

2. Den nya lagen äger motsvarande tillämpning på vatten- och avloppsanläggning, som är eller förklarats för allmän enligt den äldre lagen. I fråga om sådan anläggning gäller dock punkterna 3—6 nedan.

3. Huvudman skall före den 1 juli 1972 ha meddelat allmänna bestämmelser och beslutat om taxa i enlighet med 22 och 27 §§ nya lagen samt ha

underrättat fastighetsägare om de allmänna bestämmelserna på sätt som föreskrives i 23 § samma lag.

Till dess allmänna bestämmelser och taxa som avses i första stycket träder i kraft skall föreskrifter, reglemente, taxa och liknande bestämmelser, som meddelats med stöd av äldre författning, fortfarande tillämpas. Före den 1 juli 1972 får ändring i taxa eller annan bestämmelse som avses här vidtagas enligt äldre författning, om det är oundgängligen nödvändigt.

4. Avgiftsskyldighet som uppkommit för fastighet i enlighet med den äldre lagen skall fortfarande bestå utan hinder av 9 § andra stycket nya lagen. Huvudmannen skall före den 1 juli 1972 ha bestämt förbindelsepunkt för fastigheten i enlighet med 13 § nya lagen.

5. Bestämmelse som huvudman meddelat med stöd av äldre författning och som rör beskaffenheten av ledningar för vattenförsörjning och avlopp med tillbehör eller utförandet av installationsarbeten skall tillämpas till dess regler som avses i 18 § nya lagen trätt i kraft.

I den mån ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordnar annat skall de regler om beskaffenheten av va-installation som avses i 18 § nya lagen ej äga tillämpning beträffande installation, som före reglernas ikraftträdande utförts i enlighet med äldre bestämmelser.

Vad huvudman bestämt om vem som har rätt att utföra installationsarbete gäller icke efter den nya lagens ikraftträdande.

6. Huvudman skall före den 1 januari 1971 fullgöra vad som åligger honom enligt 7 § nya lagen.

7. Mål eller ärende, som enligt den äldre lagen anhängiggjorts hos domstol eller länsstyrelse före den nya lagens ikraftträdande men ej slutligen avgjorts dessförinnan, handlägges i den ordning som gäller enligt den äldre lagen.

8. Till utgången av år 1970 skall i stället för 49 § första stycket nya lagen gälla följande.

Inlaga, kallelse, föreläggande, beslut eller annan handling, som enligt bestämmelse i denna lag eller eljest skall tillställas part, delges honom genom va-nämndens försorg. Begär part att själv få ombesörja delgivning, får det dock anförtros honom, om det kan ske utan olägenhet. Delgivning genom nämndens försorg sker i enlighet med vad som gäller om delgivning i mål och ärenden vid domstol.

9. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2) Förslag

till

Lag

om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning

Härigenom förordnas som följer.

1 §

För fordran på avgift till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning får huvudmannen söka betalningsföreläggande vid allmän underrätt utan hinder av att tvist om anspråket skall prövas av statens va-nämnd.

2 §

Bestrider gäldenären ansökningen och hänskjutes målet med anledning härav till rättegång, skall målet överlämnas till va-nämnden. Talan får ej föras mot beslut om överlämnande. Har annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet, skall nämnden, om den finner sig icke vara behörig, visa målet åter till den domstol som överlämnat det. Sedan nämnden prövat frågan om återförvisning får frågan huruvida målet hör under nämnden ej upptagas på nytt.

3 §

Talan i mål som enligt 2 § överlämnats till va-nämnden skall anses väckt vid denna när ansökningen om betalningsföreläggande gjordes hos den allmänna underrätten.

Har allmän underrätt i mål om betalningsföreläggande på ansökningen tecknat bevis att utmätning får ske och vill gäldenären söka återvinning skall han hos va-nämnden göra ansökan enligt 38 § lagen (1970:000) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar inom tid som anges i 35 § första stycket lagsökningslagen (1946:808).

4 §

Beträffande förfarandet vid allmän underrätt i mål som avses i denna lag gäller i övrigt i tillämpliga delar lagsökningslagen (1946:808).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970 men tillämpas ej i fråga om mål där ansökan om betalningsföreläggande gjorts före nämnda dag.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 23 januari 1970.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ny lagstiftning angående allmänna vatten- och avloppsanläggningar* samt anför.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 14 maj 1964 tillkallades den 15 maj samma år numera lagmannen Per-Erik Fürst för att såsom sakkunnig se över lagen (1955:314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (VAL). I direktiven till utredningen angavs vissa frågor som särskilt borde beaktas. Först påpekades att delade meningar rådde om räckvidden av VAL:s bemyndigande för huvudman att meddela reglementariska föreskrifter och därmed sammanhängande spörsmål. Rättsläget på detta område borde klarläggas. Vidare angavs att ett inte oväsentligt utrymme torde finnas för en avtalsmässig reglering av rättsförhållandet mellan huvudmannen och brukarna vid sidan av den offentlighetsrättsliga. Den närmare omfattningen av rätten att träffa sådana avtal och frågan huruvida denna rätt borde lagfästas skulle utredas. Utredningen borde också se till att de reglementariska föreskrifterna inte lade hinder i vägen för strävandena att göra vissa byggnormer enhetliga. Dessutom angavs att det borde undersökas bl. a. i vad mån ett enhetligt förfarande i vatten- och avloppsärenden kunde åstadkommas, om VAL:s avgiftsregler behövde jämkas samt om reglerna om servisledning borde omarbetas.

Den 21 september 1964 förordnades direktören Bengt Petrelius och stadsjuristen Erik Gustaf Westman att såsom experter biträda utredningsmannen. Utredningen antog namnet 1964 års vatten- och avloppsutredning (va-utredningen).

Utredningen avlämnade i december 1967 betänkandet Vatten och avlopp (SOU 1967: 65). Betänkandet innehåller bl. a. förslag till ny lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lag). Förslaget torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av hovrätten över Skåne och Blekinge, vattenöverdomstolen, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus, Skaraborgs, Gävleborgs och Norrbottens län, socialstyrelsen, statens institut för folkhälsan, statens planverk, statskontoret, statens naturvårdsverk, kommerskollegium, statens institut för hantverk och industri (SHI), näringsfrihetsombudsmannen (NO), expropriationsutredningen, kommunalrättskommittén, byggindustrialiseringsutredningen (BIU), styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet, Svenska Kommunal-Tekniska Föreningen (SKTF), Svenska Vatten- och Avloppsverksföreningen (VAV), Svenska Elverksföreningen, Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsföreningars Riksförbund (HSB), Svenska Riksbyggen, Hyresgästernas Riksförbund, Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister, Föreningen Sveriges Stadsarkitekter, Föreningen Sveriges Städernas Byggnadsinspektörer, Svenska Mejeriernas Riksförening (SMR), Sveriges Slakteriförbund samt Länsingenjörers förening. Sveriges Industriförbund, Sveriges Fastighetsägareförbund, Rörledningsfirmornas Riksorganisation, Rörfirmornas Landsförbund, VVS-Tekniska Föreningen och Svenska Byggnadsentreprenörföreningen har avgett ett gemensamt yttrande som utarbetats av Näringslivets byggbestämmelseutredning (NBU). Remissinstanserna har bifogat yttranden från ett stort antal myndigheter, tjänstemän och sammanslutningar, bl. a. från handelskamrar, städer, kommuner, kommunalförbund, länsläkare och länsarkitekter.

VAV har utöver sitt remissyttrande ingett två skrivelser till Kungl. Maj:t i lagstiftningsärendet.

2. Huvuddragen i gällande rätt

Frågor om vatten och avlopp regleras i ett flertal skilda författningar. Förutom VAL kan nämnas vattenlagen (1918: 523) (VL), miljöskyddslagen (1969: 387), byggnadslagen (1947: 385) (BL), byggnadsstadgan (1959: 612) (BS), hälsovårdsstadgan (1958: 663) (HvS), expropriationslagen (1917: 189) (ExL) och lagen (1918: 526) om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning.

I VL finns grundläggande bestämmelser om rätt till vatten (1 kap.), regler om hur vattentillgångar får utnyttjas för vattentäkt (2 kap.) samt bestämmelser om avloppsföretag m. m. (8 kap.). I fråga om företag för vattenförsörjning finns i VL inte några regler om anslutningsrätt eller anslut-

ningstvång. Sådana regler, liksom bestämmelser om fördelning av kostnader mellan deltagande fastigheter, finns däremot för avloppsföretag. Dessa bestämmelser är emellertid inte tillämpliga inom allmän vatten- och avlopps-anläggnings (va-anläggnings) verksamhetsområde. — För tillämpningen av VL:s va-regler svarar vattendomstolarna och i vissa hänseenden länsstyrelserna.

Miljöskyddslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1969, innebär en samlad lagstiftning till skydd mot vattenförorening, luftförorening, buller och andra störningar. Från VL har överförts regler om skyldighet att motverka vattenförorening.

Byggnadslagstiftningen, såväl BL som BS, innehåller bestämmelser, enligt vilka va-frågorna skall beaktas vid planering. Dessa frågor hör till de väsentligaste vid bebyggelseplanering. Tidigare innehöll BL regler av innehåll att tomtägare inom stad och därmed jämförligt samhälle kunde påföras del av kostnaden för utförande av avloppsledning såsom bidrag till gatubyggnadskostnad. Dessa regler upphävdes när VAL genomfördes. I stället gäller nu denna lags bestämmelser om avgifter till allmän va-anläggning. För tillämpningen av byggnadslagstiftningens va-regler svarar bl. a. byggnadsnämnderna, länsstyrelserna och planverket.

HvS upptar bestämmelser om vattenförsörjning och vattenundersökning m. m. (6 kap.) samt om avledande av flytande orenlighet m. m. (7 kap.). Bestämmelserna avser att tillgodose sanitära krav. Detta skall ske bl. a. genom regelbunden undersökning av vatten, som inom s. k. hälsovårdstötort tillhandahålls såsom dryck m. m. från allmän anläggning för vattenförsörjning, och genom tillsyn att vattenförorening genom avloppsvatten motverkas. Tillämpningen av HvS ankommer främst på hälsovårdsnämnderna, länsstyrelserna, socialstyrelsen och veterinärstyrelsen.

Med stöd av *ExL* kan rätt erhållas att ta i anspråk mark för att förse en ort med vatten eller för att ordna dess avloppsförhållanden. Mål enligt *ExL* handläggs av expropriationsdomstol.

Lagen om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning ger möjlighet att mot ersättning dra fram ledning för angivet ändamål över annans fastighet. Tvist enligt lagen avgörs av allmän underrätt.

VAL, som trädde i kraft den 1 juli 1955, är avsedd att delvis ersätta och delvis komplettera de bestämmelser om va-anläggningar, som vid lagens tillkomst fanns upptagna i bl. a. vatten-, byggnads- och hälsovårdslagstiftningen. Genom lagen regleras främst rättsförhållandet mellan huvudmannen och va-anläggningens brukare.

Det ankommer enligt lagen på kommunen att ombesörja eller tillse, att allmän va-anläggning kommer till stånd för område, där vattenförsörjning och avlopp till förekommande av sanitär olägenhet måste ordnas i ett större sammanhang (3 §). Med allmän va-anläggning avses dels sådan

anläggning som omhänderhas av kommun, dels anläggning som omhänderhas av annan och som efter prövning i viss ordning förklarats för allmän av länsstyrelsen (1 och 2 §§). Den som omhänderhar anläggningen är dess huvudman och har i princip att bestämma dess verksamhetsområde, dvs. det område som anläggningen omfattar eller avses omfatta (5 §). På framställning av kommun kan länsstyrelse dock ålägga huvudman att ta in viss bebyggelse i verksamhetsområdet. Lagen innehåller vidare bestämmelser om anslutningsrätt och anslutningstvång (6 §). Fastighet, som ligger inom verksamhetsområdet, skall i princip anslutas till anläggningen, om inte ändamålet med anslutning kan med större fördel för fastigheten vinnas på annat sätt. Vägras anslutning, kan länsstyrelsen på framställning föreskriva att anslutning skall ske. I fråga om den närmare utformningen av anläggningen innehåller lagen ingen annan bestämmelse än att den skall utföras med tillbörlig hänsyn till allmänna sanitära intressen och i övrigt på det sätt dess ändamål kräver (4 §). Då anläggningen upplåts till begagnande (7 §) skall den vara försedd med de anordningar som behövs för att den skall tjäna sitt ändamål på tillfredsställande sätt. Om och i vad mån servisledningar skall ingå i anläggningen bestäms av huvudmannen. Denne är skyldig att svara för anläggningens underhåll och funktion (10 §).

I lagens 11—13 §§ finns bestämmelser rörande nyttjandet av allmän va-anläggning. I 11 § föreskrivs att rörledningar, kranar och andra anordningar, som för ansluten fastighet kopplas till den allmänna anläggningen, skall hållas i sådant skick, att fara inte uppstår för driftavbrott eller annan olägenhet vid anläggningens begagnande. När så behövs skall tillfälle beredas huvudmannen och hans folk att undersöka sådana anordningar. Enligt 12 § får i avloppsledning inte släppas ut ämne, som genom frätning, slambildning eller på annat sätt kan skada anläggningen. Denna skall i övrigt för ansluten fastighets behov brukas med nödig försiktighet, så att olägenhet för andra till anläggningen anslutna fastigheter och för huvudmannen såvitt möjligt undviks. Huvudmannen får meddela de närmare föreskrifter i detta hänseende som kan behövas. Sådana föreskrifter skall, om de inte har föranletts av reparationsarbete eller annat tillfälligt förhållande, underställas länsstyrelsens prövning. Åsidosätter någon vad som åligger honom enligt bestämmelserna i 11 eller 12 § eller enligt föreskrifter, som har meddelats med stöd av sistnämnda paragraf, är han enligt 13 § skyldig att ersätta därav föranledd skada. Enligt 21 § kan länsstyrelse sätta ut vite i samband med åläggande om anslutning eller fastställande av föreskrifter enligt 12 §.

Av anslutna fastigheter får tas ut avgifter (14—16 §§). Avgifterna skall bestämmas enligt en av huvudmannen utformad taxa och får högst motsvara självkostnaderna för anläggningens utförande, underhåll och drift. Avgifterna för de särskilda fastigheterna skall i princip stå i skäligt förhållande till dessas större eller mindre nytta av anläggningen. Jämkning kan dock

ske med hänsyn till särskilda förhållanden. På varje fastighet får läggas kostnad för dess servisledning o. d. Kostnader för avledande genom anläggningen av vatten från allmänna platser inom område under stadsplan eller byggnadsplan får täckas genom avgifter på tomter och andra för bebyggande avsedda fastigheter inom området. Avgiftsskyldighet får uppdelas på engångsavgift och periodiska avgifter. För engångsavgift som erläggs genom årliga inbetalningar skall säkerhet ställas. Vad huvudmannen bestämmer om avgifter skall, i motsats till vad han föreskriver om brukande av anläggningen, inte underställas länsstyrelsens prövning.

Enligt 23 § skall tvist i fråga som avses i lagen tas upp och prövas av allmän underrätt, om inte annat är föreskrivet.

3. Huvudinnehållet i utredningens förslag

Den av utredningen föreslagna va-lagen skiljer sig inte i några väsentliga hänseenden från gällande lag såvitt rör de grundläggande reglerna om vad som är allmän va-anläggning, om hur sådan anläggning skall utföras, om kommuns skyldighet att sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd m. m.

Nyhetera i förslaget gäller framför allt rättsförhållandet mellan huvudman för allmän va-anläggning och anläggningens brukare. Detta rättsförhållande har enligt VAL övervägande offentlighetsrättsliga inslag. Utredningen har, utan avsikt att genomgripande ändra rättsförhållandets faktiska karaktär, velat markera de privaträttsliga inslagen. Utredningen föreslår i enlighet härmed att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare skall vara grundat på avtal om villkoren för rätt att bruka den allmänna va-anläggningen. Sådant avtal skall kallas för va-avtal.

Va-avtalen skall som underlag ha taxa för avgifter och s. k. allmänna bestämmelser för andra villkor. Taxan och de allmänna bestämmelserna skall antas av huvudmannen. De skall ersätta nuvarande reglementariska föreskrifter av olika slag med karaktär av offentliga påbud. Taxa och allmänna bestämmelser skall inte ha denna karaktär utan vara standardbestämmelser för va-avtal av ungefär motsvarande typ som förekommer på andra avtalsområden.

Två huvudgrundsatser anges för hur taxa skall vara utformad, nämligen att den övre gränsen för det sammanlagda avgiftsuttaget skall ligga vid självkostnaden och att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan brukarna efter skälig och rättvis grund. Såsom sådan grund skall kunna tjäna den likställighetsprincip som tillämpas enligt kommunal praxis. Förslaget innebär, att både periodiska avgifter och avgifter av engångsnatur kan ändras. Ändringarna bör dock ske inom en ram, som kan anges så, att de skall vara måttliga. Kraftiga höjningar eller sänkningar kan medföra orättvis

fördelning av avgiftsskyldigheten, i varje fall om de avser engångsavgifter. I motsats mot vad som gäller f. n. skall brukare, som äger obebyggd tomt, under vissa förutsättningar kunna bli skyldig att betala va-avgifter för denna.

Utredningen har övervägt möjligheterna att införa ett enhetligt förfarande för handläggningen av tvister som rör va-frågor. Den har inte ansett sig böra föreslå, att gängse administrativa och judiciella förfaranden frångås. Däremot föreslås att det skall öppnas möjlighet till ett alternativt förfarande inför en särskild instans, statens va-nämnd. Nämnden skall bestå av sju ledamöter. Två av dem skall vara företrädare för huvudmännens intressen, två för brukarnas. De övriga tre ledamöterna, bland dem ordföranden, skall vara jurister och inte ha anknytning till någondera sidan. Nämnden skall kunna pröva va-mål om parterna på ömse sidor är överens om att lämna målet till nämnden för avgörande. I annat fall skall nämnden kunna verka som medlingsinstans, förutsatt att någon av parterna vill anlita nämnden. Nämndens avgöranden i va-mål skall inte kunna överklagas. Allmänna bestämmelser och va-avtal skall kunna innehålla en klausul om att framtida tvist rörande rättsförhållandet mellan huvudman och brukare skall hänskjutas till statens va-nämnd. Utredningen utgår från att huvudmän och brukare kommer att finna det förenligt med sina intressen att använda sig av nämnden för att slita tvister i va-mål. Om detta sker i sådan utsträckning att det blir regel att va-mål behandlas av nämnden, kan det sägas att ett enhetligt förfarande för dessa mål har kommit till stånd. Utredningen förutsätter att va-nämnden vid sidan av sina uppgifter som skiljenämnd med officiell status och medlingsinstans skall kunna anlitas för att avge yttranden i andra mål och ärenden rörande vattenförsörjning och avlopp.

Två va-frågor, som har viss anknytning till rättsförhållandet mellan huvudman och brukare men som till större delen ligger vid sidan av detta förhållande, har särskilt uppmärksammats av utredningen. Det gäller dels frågan om installationsbestämmelser, dvs. tekniska föreskrifter om hur va-installationer och däri ingående ledningar med tillbehör skall vara beskaffade och utförda, dels frågan om installatörsrättigheter, dvs. särskild auktorisering av person, som skall utföra kvalificerade installationsarbeten, och förbud för annan att utföra sådana arbeten.

Installationsbestämmelser meddelas av varje huvudman för allmän va-anläggning för sig. Huvudmännens organisation, VAV, har till deras ledning upprättat normalbestämmelser. I betänkandet föreslås, att huvudmännens befattning med att utarbeta och utfärda installationsbestämmelser skall upphöra. I stället skall sådana bestämmelser meddelas av den centrala planmyndigheten för byggnadsverksamhet, statens planverk. Bestämmelserna skall meddelas i den ordning som gäller för byggbestämmelser. Genom detta förslag vill utredningen bidra till de aktuella strävandena

att genom enhetliga normer för material och materiel, som ingår i byggnad, underlätta byggnadsverksamheten, särskilt det industrialiserade byggandet. För att trygga att de va-tekniska synpunkterna blir beaktade förordar utredningen, att VAV tillförsäkras långtgående inflytande och medverkan i installationsbestämmelsernas tillkomst samt huvudmännen motsvarande inflytande och medverkan vid deras tillämpning.

Installatörsrättigheter skall enligt förslaget, liksom f. n., meddelas av huvudman för allmän va-anläggning. En nyhet är, att bestämmelser om villkoren för rätt att förvärva och inneha installatörsrättigheter föreslås bli enhetliga för hela landet och utfärdas centralt av statens planverk. Huvudman skall inte utan särskilt medgivande kunna ställa upp andra villkor än de centralt fastställda.

4. Utredningens förslag och remissyttrandena

4.1 Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare

4.1.1 Gällande rätt. Genom VAL har kommunerna fått sig pålagd skyldighet att svara för vattenförsörjning och avlopp. Enligt 3 § åligger det nämligen kommun att se till att en allmän va-anläggning kommer till stånd, när till förekommande av sanitär olägenhet vattenförsörjning och avlopp behöver ordnas i ett större sammanhang. Kommunen kan antingen själv bli huvudman för anläggningen eller sörja för att annan utför en anläggning, som med tillämpning av 2 § VAL kan förklaras allmän. Skulle kommunen inte fullgöra sin skyldighet att ordna allmän va-anläggning, kan länsstyrelsen ålägga kommunen att göra detta. Länsstyrelsen kan ge sådant åläggande av eget initiativ eller efter framställning från fastighetsägare eller annan av saken intresserad. Åläggande att ordna allmän va-anläggning kan ges vid vite (21 §).

Även i andra avseenden än de nu nämnda innehåller VAL regler av offentligrättslig karaktär. Har allmän va-anläggning kommit till stånd, föreligger sålunda skyldighet att ansluta fastighet, som behöver vatten och avlopp. Skyldigheten gäller både för huvudmannen gentemot ägare av sådan fastighet och för fastighetsägare gentemot huvudmannen. Förutsättning är dels att fastigheten ligger inom anläggningens verksamhetsområde, dels att det inte blir fördelaktigare för fastigheten att vatten och avlopp ordnas på annat sätt (6 §). Verksamhetsområdet för allmän va-anläggning bestäms i princip av huvudmannen (5 §). Om huvudman vägrar fastighetsägare anslutning eller fastighetsägare avböjer, när huvudman påyrkar anslutning, kan den andra parten föra saken till länsstyrelsen, som då kan ge åläggande om anslutning enligt 6 §. Också ett sådant åläggande kan förenas med vite (21 §).

Den offentligrättsliga prägeln förstärks ytterligare genom bindande reg-

ler om utformningen av de etablerade rättsförhållandena. Hit hör bestämmelserna i 7—10 §§ om vissa med allmän va-anläggning förenade rättigheter och skyldigheter, i 11—13 §§ om nyttjandet av allmän va-anläggning och i 14—16 §§ om avgifter.

Vad beträffar huvudmannens skyldigheter föreskrivs i 7 §, att va-anläggning skall vara utrustad med de anordningar, som behövs för att den skall tjäna sitt ändamål på ett tillfredsställande sätt. De anordningar som avses är bl. a. pump- och reningsverk samt rörledningar. Utrustningen skall i första hand förslå för uppgiften att förse fastigheterna inom verksamhetsområdet med vatten och avlopp. Den uppgiften regleras genom VAL. Därutöver skall anläggningen vara sådan att de i HvS uppställda kraven på vatten, som tillhandahålls från allmän anläggning för vattenförsörjning, blir tillgodosedda. Även de sanitära krav, som enligt HvS gäller i fråga om avloppsledningar, liksom andra i HvS och med stöd därav uppställda speciella sanitära krav skall tillgodoses. Huvudmannen svarar också för att den rening av avloppsvatten kommer till stånd, som skall ske enligt miljöskyddslagen och därtill knuten lagstiftning. I 8 och 9 §§ VAL meddelas föreskrifter om vad som skall iaktas, när ansluten fastighet sedan tiden före anslutningen är utrustad med anordningar för vattenförsörjning eller avlopp. För huvudmannens del kan dessa regler bl. a. medföra skyldighet att betala ersättning. 10 § slår fast, att huvudmannen är skyldig att fortsätta att driva allmän va-anläggning, så länge behovet av anläggningen står kvar. Han skall underhålla anläggningen och i övrigt sörja för att den fyller sitt ändamål på tillfredsställande sätt.

I detta sammanhang bör nämnas att kommun i sin egenskap av huvudman är underkastad kommunallagarna även i sådana hänseenden, som regleras av VAL. Det förhållandet att en kommunal verksamhet är reglerad i lag utesluter nämligen inte supplementär tillämpning av kommunallagarna. I den mån speciallagstiftningen inte fullständigt reglerar de rättsförhållanden, vartill verksamheten ger upphov, blir alltså allmänna kommunalrättsliga regler gällande. Kommunal huvudman för va-verk är sålunda skyldig att vid sidan av de regler som VAL innehåller iaktta allmänna kommunala principer om likställighet mellan kommunmedlemmar och om debitering av avgifter efter självkostnad. Vidare gäller de kommunala besvärslagarna. Kommunallagstiftningen är däremot inte tillämplig på huvudman för allmänförklarad va-anläggning.

Beträffande brukares förpliktelser, när han nyttjar allmän va-anläggning, innehåller VAL vissa allmänna regler. Installationer inom byggnad skall hållas i sådant skick att det inte uppstår fara för driftavbrott eller annan olägenhet. Brukaren skall vidare bereda huvudmannen och hans folk tillfälle att undersöka installationer inom byggnad, när det behövs (11 §). Det är förbjudet att i avloppsledning släppa ut ämnen, som kan skada anläggningen. Över huvud taget skall anläggningen brukas med nöd-

vändig försiktighet, så att det inte uppstår olägenheter vare sig för huvudmannen, som svarar för att anläggningen fungerar, eller för andra brukare (12 §). VAL ger huvudmannen rätt att komplettera lagens allmänna föreskrift om försiktighet vid brukandet av allmän va-anläggning. Enligt 12 § kan huvudmannen nämligen meddela närmare föreskrifter i detta hänseende, om sådana behövs. Föreskrifterna har karaktären av ensidiga påbud från huvudmannen. Deras offentlighetsrättsliga prägel framträder tydligt därigenom att de skall underställas länsstyrelsen för fastställelse. Länsstyrelsen kan i samband med fastställelsen sätta ut vite för att trygga föreskrifternas efterlevnad. Bestämmelsen om fastställelseprövning gäller inte föreskrifter i anledning av reparationsarbete eller annat tillfälligt förhållande. Ytterligare föreskrivs i 13 § att brukare som åsidosätter sina åligganden är skyldig att ersätta därav föranledd skada. Detta gäller både skada som tillfogas huvudmannen och skada som drabbar annan, framför allt annan brukare.

Genom föreskrifter enligt 12 § VAL har huvudmännen försökt skapa rättsligt underlag för ett flertal regler för brukandet av allmän va-anläggning. Vad angår kommunala huvudmän har dessa regler i allmänhet tagits upp i ett reglemente, som har antagits av kommunens fullmäktige. Ett sådant reglemente riktar sig till det kommunala organ — t. ex. verksstyrelse — som svarar för skötseln av anläggningen. Det åligger detta organ bl. a. att av abonnenterna kräva, att de iakttar olika i reglementet upptagna villkor för brukandet av anläggningen. Därigenom blir reglementet normerande för rättsförhållandet mellan huvudmannen för va-anläggningen samt brukarna.

För kommunalt va-verk har år 1959 ett normalförslag till reglemente utarbetats av SKTF, vilken organisation då svarade för den verksamhet på va-området som senare har övertagits av den år 1962 bildade VAV. Förslaget har lagts till grund för va-reglementen i ett betydande antal kommuner. Dessa reglementen har vid rättslig prövning inte ansetts kunna fastställas i hela sin vidd. SKTF:s normalreglemente innehåller bl. a. regler som förbjuder brukare att använda andra installationer än sådana som har godkänts av va-verket och att för arbete med installation anlita annan än verkets egen personal eller installatör, som av verket har tilldelats entreprenörsrättigheter. Vidare finns bestämmelser, som inskränker va-verkets ansvar för avbrott, nedgång i vattentryck, förändring av vattnets beskaffenhet m. m., samt föreskrifter om mätning av vattenleverans, om skyldighet för brukare att betala avgifter och om påföljd vid försummelse i detta hänseende. För en närmare redogörelse för normalreglementets innehåll får jag hänvisa till betänkandet, s. 36—37.

Avgiftsreglerna i VAL 14—16 §§ innebär en ganska ingående reglering av vad som skall gälla för va-verks debitering av avgifter. En närmare redogörelse för avgiftsreglerna kommer att lämnas senare. Här skall beträffande deras innehåll endast nämnas, att de fastslår huvudmannens självkost-

nad som övre gräns för avgiftsuttaget, att fördelningen av avgifter skall ske med hänsyn till de olika brukarnas nytta av anläggningen samt att avgift kan utgå dels som engångsavgift för att täcka kapitalkostnad dels som periodisk avgift. Med periodisk avgift kan både kapitalkostnad och driftkostnad täckas.

Avgift skall utgå enligt taxa (16 §). Huvudmannen utformar taxan efter de grunder, som VAL anger. VAL innehåller inte någon bestämmelse, att taxa skall underställas länsstyrelsen för fastställelseprövning. Inte heller någon annan form av kontroll är föreskriven. Taxan blir således gällande mot brukarna i och med att den har antagits. I fråga om va-verk med kommunal huvudman brukar taxa antas av kommunens fullmäktige. Det av SKTF utarbetade normalförslaget till reglemente för kommunalt va-verk motsvaras i fråga om avgiftsvillkor av ett av samma organisation år 1957 upprättat normalförslag till va-taxor. Normaltaxeförslaget har lagts till grund för åtskilliga taxor, som antagits av kommunerna för tillämpning av va-verken.

Taxa kan sägas innebära en norm för reglering avrättsförhållandet mellan huvudman och brukare i fråga om villkor, som har med avgiftens bestämmande att göra. Taxeregleringen av avgifterna torde liksom regleringen av övriga sådana villkor ha en övervägande offentlighetsprägel. Brukaren får anses skyldig att underkasta sig vad huvudmannen bestämmer i fråga om debitering av avgifter enligt taxan, låt vara att det åtminstone i somliga fall kan finnas visst utrymme för förhandlingar. Skulle brukare anse avgiftsdebitering strida mot lag, kan han vid domstol yrka ändring i debiteringen. En sådan prövning kommer att gälla taxans tillämpning gentemot just den klagande brukaren, inte taxan som sådan.

Den framställning som har lämnats här avser både va-anläggningar som drivs med kommun såsom huvudman och andra allmänna va-anläggningar, dvs. sådana som har auktoriserats enligt 2 § VAL. Auktorisation av ickekommunal anläggning torde ge denna ställning som offentlig anstalt. Rättsförhållandet mellan huvudman för auktoriserad va-anläggning och dess brukare får anses vara i stort sett av samma slag som det mellan andra huvudmän och deras brukare. Det har alltså en starkt offentlighetsprägel.

Ett speciellt problem som rör rättsförhållandet mellan huvudman och brukare är det som uppstår då industriellt avloppsvatten släpps ut i samhälles avloppsnät. Bestämmelser på detta område finns numera i miljöskyddslagen och miljöskyddskungörelsen (1969:388). När utredningen lade fram sitt betänkande gällde andra föreskrifter, bl. a. vissa regler i 8 kap. VL. Frågan hade dessförinnan behandlats av immissionssakkunniga i betänkande med förslag till lagstiftning om luftförorening, buller och andra immissioner (SOU 1966:65), vilket förslag ligger till grund för den nya miljöskyddslagstiftningen.

I miljöskyddslagen skiljs inte — som förut i VL — mellan kloakvatten och industriellt avloppsvatten. Genomgående används endast beteckningen avloppsvatten. Lagen är enligt 1 § tillämplig inte bara på utsläppande av bl. a. avloppsvatten i vattendrag, sjö eller annat vattenområde utan även på användning av mark, byggnad eller anläggning på sätt som eljest kan medföra förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde, såvida inte användningen utgör byggande i vatten. Enligt lagen har den som avser att utöva miljöfarlig verksamhet, exempelvis i form av utsläpp av avloppsvatten, möjlighet att få villkoren för denna verksamhet prövade på förhand. Vidare gäller att Kungl. Maj:t kan föreskriva obligatorisk förprovning i fråga om vissa slag av företag. Till skillnad från vad som gällde tidigare kan förprovningsskyldighet avse även utsläpp av avloppsvatten i allmän va-anläggnings avloppsnät. Bestämmelser om förprovning finns i miljöskyddskungörelsen. Vissa fabriker eller andra inrättningar får enligt denna inte anläggas utan tillstånd av koncessionsnämnden för miljöskydd eller dispens av statens naturvårdsverk eller i vissa fall av länsstyrelse. Motsvarande gäller för utsläpp av avloppsvatten av i kungörelsen närmare angivet slag.

I samband med miljöskyddslagens tillkomst upphävdes bl. a. 8:36 VL. Denna paragraf innehöll vissa regler om förhållandet mellan huvudman för allmän va-anläggning samt ägare av fabrik eller annan industriell inrättning inom anläggningens verksamhetsområde. Där föreskrevs att samhället, dvs. huvudmannen, hade rätt att ställa villkor för att avloppsvatten från fabrik eller annan industriell inrättning inom samhället skulle få avledas till avloppsledning som tillhörde detta. Huvudmannen kunde föreskriva de villkor, som på grund av avloppsvattnets beskaffenhet skäligen kunde anses behövliga. Beslut om villkor skulle underställas länsstyrelsens prövning. Sedan avloppsvattnet letts in i ledningen, var samhället ansvarigt för de åtgärder som behövdes för att motverka förorening genom avloppsvattnet. Samhället svarade också för skada, som vållades genom sådan förorening.

4.1.2 Utredningen. Efter en närmare redogörelse för rättsförhållandena mellan offentliga anstalter och deras brukare konstaterar utredningen att dessa förhållanden regelmässigt har både offentligrättsliga och privaträttsliga inslag. De offentligrättsliga inslagen har karaktären av offentliga påbud från olika företrädare för det allmänna, vilka brukaren har att underkasta sig, ofta vid äventyr av straff eller annan offentligrättslig sanktion. Påbuden kan vara av mer eller mindre ingripande slag. Särskilt ingripande är sådana påbud, som innebär att ett rättsförhållande kan etableras med tvång. Detta förekommer i fråga om bl. a. va-verk och renhållningsverk. Sådana påbud får särskilt vittgående verkningar, eftersom tvångsanslutningen grundar ett rättsförhållande, som fortlöper och inte kan avbrytas annat än under exceptionella förhållanden. Ett påbud om tvångsanslutning

har enligt utredningen genom sin existens den verkan, att de anslutnings-skyldiga som till äventyrs skulle vara ovissa om nödvändigheten att anlita anstaltens tjänster i regel frivilligt bestämmer sig för anslutning för att undgå tillämpning av tvångsreglerna. Offentlighetsregler, som innebär skyldighet att etablera rättsförhållande mellan anstalt och brukare, riktar sig emellertid, framhåller utredningen, i allmänhet inte till enskilda utan till anstalterna. För anstalt föreligger i regel plikt att tillhandagå dem som önskar anlita anstalten.

Härefter redogör utredningen för förhållandet beträffande va-verk mellan det allmänna, representerat av staten, den offentliga anstalten, representerad av den kommunala eller auktoriserade huvudmannen, samt allmänheten i egenskap av avnämare-brukare. De grundläggande förpliktelserna för allmän va-anläggnings huvudman finns upptagna i VAL. Detaljreglerna för va-verk föreligger i fråga om verk med kommunal huvudman i form av ett särskilt, av kommunens fullmäktige utfärdat reglemente och eventuellt även andra föreskrifter. Där bestäms hur va-verket skall drivas och vad som skall åligga det kommunala organ som utgör styrelse för verket. Bl. a. regleras vad som skall gälla i förhållandet mellan verket och dess abonnenter. Styrelsen för kommunalt va-verk är således bunden gentemot centrala kommunala instanser genom reglementen och andra föreskrifter som dessa har utfärdat. Innehållet i föreskrifterna är i sin tur beroende av bestämmelserna i VAL. Lagen och de därpå grundade föreskrifterna reglerar hur va-verket skall fullgöra sin skyldighet att tillhandahålla vattenförsörjning och avlopp. Reglementet, som i och för sig är riktat till verket, får betydelse även för den enskilde. Det innehåller nämligen en rad klausuler, som det förutsätts att verket gör tillämpliga i sina rättsförhållanden med brukarna. Regleringen i reglementet torde i allmänhet gå ganska långt i detalj. Styrelsen för va-verket får i motsvarande mån begränsat utrymme för speciella överenskommelser av privaträttslig karaktär. Verkets kapacitet som part i ett privaträttsligt avtal blir därigenom begränsad. Vad beträffar de auktoriserade va-verken har dessa i praktiken en nära anknytning till kommunen och står i ett faktiskt beroende till denna. De torde vara nödsakade att tillämpa i stort sett samma föreskrifter som de kommunala verken och får därför inte mycket friare ställning än dessa. Även deras kapacitet som part i avtal med brukare torde med andra ord i regel vara begränsad.

Inskränkningen i va-verkens frihet att inverka på utformningen av rättsförhållandena till brukarna torde enligt utredningen gå längre än för många andra offentliga anstalter. Detta medför, att rättsförhållandet mellan va-verk och dess brukare framstår som offentlighetsreglerat.

Emellertid är det inte bara den offentliga anstaltens ställning i fråga om bundenhet vid fastställda normer av olika slag som inverkar på karaktären av de rättsförhållanden som uppkommer mellan anstalten och dess brukare-avnämare. Även den andra parten kan genom lagstiftning vara bunden i

olika hänseenden. Det kan finnas ett lagstadgat tvång att anlita den offentliga anstaltens tjänster. Så är fallet bl. a. i fråga om va-verk. Förekomsten av ett anslutningstvång skapar en monopolsituation, som dels berövar den enskilde den grundläggande friheten att avgöra om han vill etablera ett rättsförhållande eller inte, dels kan vara ägnad att sätta en ofri prägel på utformningen av rättsförhållandet.

Utredningen konstaterar att utvecklingen på olika områden synes vara på väg mot en utjämning av skillnaderna mellan offentlighetsrättsliga och privaträttsliga förhållanden och belyser detta med ett antal här ej redovisade exempel. Utredningen anser det önskvärt att man närmare undersöker möjligheterna att bereda ökat utrymme åt de privaträttsliga inslagen i rättsförhållandet mellan huvudman för va-anläggning och anläggningens brukare. En undersökning med denna inriktning har förefallit utredningen motiverad dels på grund av rättsförhållandets affärsmässiga karaktär dels på grund av att en jämkning mot privaträtten kan anses vara ett naturligt led i en process, vilken utredningen uppfattar som en pågående utjämning mellan offentlig rätt och privaträtt. Vid sina kontakter med organisationer och myndigheter har utredningen kunnat konstatera intresse för att få utrymmet för avtalsmässig reglering så stort som möjligt. Utredningen har ansett sig böra ta hänsyn till detta intresse och samtidigt tillgodose önskemål om klarhet och reda i fråga om förhållandets karaktär. Utredningen framhåller emellertid att det också måste beaktas att lagstiftningens huvuduppgift är att på kommunerna lägga en långtgående plikt att tillgodose intresset att fastigheter under vissa förutsättningar blir utrustade med vatten och avlopp genom allmän va-anläggning.

Det bör enligt utredningen inte komma i fråga att ändra reglerna om skyldighet för kommun att i vissa fall svara för att allmän va-anläggning kommer till stånd. De sanitära skäl som motiverar denna skyldighet bör också anses föranleda plikt för huvudman att bereda fastighet inom verksamhetsområdet vattenförsörjning och avlopp, om ägaren önskar detta och fastigheten har behov därav. Intresset att kostnaderna för den allmänna va-anläggningen skall kunna täckas och fördelas på ett rimligt sätt bör vidare föranleda, att ägare av fastighet med behov av vattenförsörjning och avlopp skall vara skyldig att betala avgift till huvudmannen. Sanitära skäl kan därutöver medföra att han bör kunna åläggas att utnyttja va-anläggningen. Åläggande om sådan faktisk anslutning eller tillkoppling bör emellertid enligt utredningens mening meddelas med stöd av hälsovårdslagstiftningen och inte grundas på lagen om va-anläggningar.

Mot bakgrund av de anförda synpunkterna anser utredningen att själva etablerandet av rättsförhållandet mellan huvudman för va-verk samt enskild fastighetsägare bör bibehålla sin offentlighetsrättsliga karaktär. Liksom enligt gällande rätt bör vidare ett förhållande, som en gång har etablerats, inte kunna bringas att upphöra annat än under speciella omständig-

heter, främst på grund av att fastighetens behov av vattenförsörjning och avlopp upphör till följd av att byggnad rivs och fastigheten inte längre skall användas för bebyggande. Utredningen framhåller emellertid att den offentlighetsrättsliga prägeln inte behöver vara så påfallande och att tvångsreglerna endast sällan behöver tillgripas.

Utredningen anser att det bör bli regel att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare bekräftas och dess innehåll regleras genom ett avtal. I sitt förslag till va-lag har utredningen tagit in bestämmelser, som reglerar avtalens innehåll i vissa centrala hänseenden, medan det lämnas öppet, hur avtalen skall vara beskaffade i andra delar. Avtal skall enligt förslaget gälla villkoren för rätt att bruka allmän va-anläggning och betecknas va-avtal (13 §). Självfallet får ett va-avtal inte strida mot bestämmelser i va-lagen eller mot andra i författning eller med stöd av författning meddelade föreskrifter.

Den speciella begränsning i parternas avtalsfrihet och handlingsfrihet, som föranleds av att rättsförhållandet inte kan avbrytas på grund av parts avtalsbrott, hör till de huvudfrågor, som utredningen har uppmärksammat. Förslaget till ny va-lag reglerar frågan om sanktioner vid avtalsbrott i 18 §. Enligt första stycket av denna paragraf åligger det part som har överskridit någon rätt eller åsidosatt någon skyldighet enligt va-avtal att återställa vad som har rubbats eller fullgöra vad som har eftersatts samt ersätta skadan. Däremot kan en sådan försummelse inte medföra att avtalet hävs.

Skyldighet att fullgöra och att betala skadestånd är de privaträttsliga sanktioner som normalt står till buds i ett förhållande, där möjligheten till uppsägning vid svårare avtalsbrott saknas. Dessa sanktioner — vilka kan utformas som för särskilda fall bestämda avtalsviten — skall enligt utredningens förslag ersätta de offentlighetsrättsliga sanktioner som nu finns i form av vite enligt 12 § VAL och böter enligt äldre vatten- och avloppsstadgor. Utredningen anser nämligen, att regler om vad som är tillåtet och otillåtet för brukare av allmän va-anläggning inte längre bör utformas som offentlighetsrättsliga påbud utan som avtalsvillkor.

De privaträttsliga sanktionsmöjligheterna mot försumlig brukare är inte uttömda genom vad som nu har angetts. Enligt 18 § andra stycket i förslaget skall nämligen huvudmannen kunna reagera mot brukare, som inte har betalt avgift eller som har försummat sina skyldigheter i annat väsentligt hänseende, genom att stänga av vattentillförseln till hans fastighet. Kostnaderna härför kan påföras brukaren som särskild avgift. En förutsättning för att avstängning skall få ske är att åtgärden inte vållar sanitär olägenhet.

I va-avtal skall enligt utredningen kunna fixeras villkor om avgift och vad som har samband därmed, om mätning av kvantiteten levererat vatten, om återhållsamhet i fråga om konsumtion av vatten, om beskaffenheten av det vatten som skall tillhandahållas och om vem som skall anlägga och underhålla servisledning. Över huvud taget kan och bör i va-avtalen tas upp sådana villkor för brukandet som nu vanligen gäller.

Endast på två punkter har utredningen funnit skäl att göra undantag från den privaträttsliga linjen när det gäller regleringen av huvudmans och brukares skyldigheter. Den ena avser föreskrifter om att installation skall vara utförd och anordnad enligt särskilda bestämmelser, den andra regler om att endast installatör med rättigheter, utfärdade av huvudmannen, får utföra installationsarbete. I båda dessa fall har utredningen funnit, att det krävs en offentlighetsreglering. Anledningen till detta är att sådana föreskrifter har verkningar, som sträcker sig utöver rättsförhållandet mellan huvudman och brukare.

Enligt utredningens förslag till ny va-lag (14 §) skall huvudmannen upprätta taxa för avgifter samt allmänna bestämmelser för övriga villkor. Taxan och de allmänna bestämmelserna skall ligga till grund, när de särskilda va-avtalen upprättas. Taxa skall utformas med beaktande av att avgift får tas ut endast för att täcka nödvändiga kostnader och att avgiftsskyldigheten skall fördelas efter skälig och rättvis grund. De allmänna bestämmelserna avses ersätta de delar av nuvarande reglementen för va-verk som reglerar rättsförhållandet mellan verket och brukarna. De allmänna bestämmelserna bör inte antas som "reglemente", eftersom detta ord för tanken till en offentlighetsreglering.

Metoden med på förhand uppgjorda allmänna bestämmelser som reglerar innehållet i de enskilda avtalen är enligt utredningen i och för sig inte något som särskilt utmärker offentliga anstalter och de rättsförhållanden som dessa etablerar, utan den förekommer också i andra sammanhang. Huvudman för allmän va-anläggning måste emellertid ta större hänsyn till brukarnas krav på likställighet än en privat företagare i förhållande till sina avnämare. Dessutom finns ytterligare vissa skillnader. Kommunal huvudmans taxa och allmänna bestämmelser antas av kommunens fullmäktige. Detta innebär en viss kontroll av och garanti för att de är skäliga. Det kan dessutom sägas innebära, att kretsen av brukare har möjlighet att inverka på utformningen av bestämmelserna i den mån brukarna är kommunmedlemmar och röstberättigade inom kommunen. Vidare kan brukare, som är kommunmedlem, om han är missnöjd med beslut om antagande av taxa och allmänna bestämmelser, föra talan mot beslutet genom kommunalbesvär. Avnämare eller tilltänkt avnämare till enskild företagare har som regel inte någon liknande möjlighet att inverka på utformningen av normalkontrakt. Men i stället har han en starkare ställning vid förhandlingar om avtal, eftersom han kan avböja att sluta något avtal på de villkor som bjuds. Han kan antingen övertala företagaren att ändra sina villkor till hans förmån eller söka upp konkurrerande företagare för att få andra och bättre villkor. Brukare eller tilltänkt brukare av allmän va-anläggning saknar i regel sådana möjligheter. Hans möjligheter inskränker sig till att inom ramen för gällande taxa och allmänna bestämmelser välja mellan olika alternativ. Endast tilltänkta brukare med så speciella anspråk, att de faller utan-

för de normalfall, som regleras av taxa och allmänna bestämmelser, har ett mera vidsträckt utrymme, inom vilket de kan träffa avtal.

Huvudman för va-verk kan tvinga fram det rättsförhållande som avses med va-avtalet. Han kan därmed sägas gentemot sina brukare ha ett monopol, som är så starkt att det t. o. m. kan genomföras med tvång. Det är från allmän synpunkt angeläget, att en sådan monopolsituation inte missbrukas. En viss garanti mot missbruk ligger däri att innehavaren som regel är kommun och i annat fall måste ha auktorisation av statlig myndighet. Enligt utredningens mening bör emellertid garantin byggas ut. Utredningen anser, att detta kan ske genom att det inrättas en särskild instans, som vid tvist kan pröva ingånget va-avtal eller av huvudmannen framlagt förslag till sådant avtal. Utredningen föreslår en sådan instans, statens va-nämnd. Detta förslag behandlas närmare i avsnittet om prövningsinstanser.

Utredningens konstruktion av rättsförhållandet mellan huvudman och brukare såsom väsentligen ett avtalsförhållande kräver enligt utredningen ytterligare vissa speciella regler.

Ett rättsförhållande mellan huvudman och brukare måste ibland upprättas mot endera partens vilja. I sådana fall kan det hända, att det inte går att reglera villkoren för brukandet av den allmänna va-anläggningen genom avtal. Brukaren kan ha motsatt sig att anlita den allmänna va-anläggningen just därför att han är missnöjd med erbjudna villkor. Det kan då tänkas att han, efter att ha tvingats bli brukare, vägrar att inom den ram, som taxa och allmänna bestämmelser ger, diskutera villkoren för sitt brukande. Det kan också förekomma andra fall, då faktiskt brukande är för handen men avtal inte kan träffas, t. ex. att brukaren inte är anträffbar eller att han är sjuk eller att det är ovisst vem som är brukare. Emellertid måste villkoren fastställas. Parternas skyldigheter och rättigheter på grund av det faktiskt föreliggande rättsförhållandet måste klarläggas. Denna fråga kan inte lämnas öppen. Detta problem har utredningen löst så, att huvudmannen skall vara skyldig att med ledning av taxa och allmänna bestämmelser fastställa den avgift och de villkor i övrigt, som skall vara tillämpliga. Vad huvudmannen sålunda har bestämt skall gälla som va-avtal (15 §). Denna lösning och den situation som därigenom uppkommer avviker emellertid från vad utredningen i sitt förslag har utgått från såsom normalt. Lösningen är att betrakta som ett provisorium. Lagförslaget förutsätter i princip, att detta provisorium skall bringas att upphöra. Det kan ske antingen genom en kontakt mellan huvudmannen och brukaren som leder till avtal eller genom att brukaren vänder sig till behörig prövningsinstans, i första hand statens va-nämnd, och där får de av huvudmannen bestämda villkoren prövade. Det kan möjligen också anses, att en utebliven hänvändelse till prövningsinstans, i förening med faktisk efterlevnad av de villkor huvudmannen har bestämt, efter förloppet av någon tid kan betraktas som ett tyst godtagande med verkan att ett va-avtal har kommit till stånd genom s. k. konkludent handlande.

Va-avtal, som en fastighetsägare har slutit med huvudman för allmän va-anläggning, skall inte gälla för ny ägare av fastigheten. Vid överlåtelse av fastighet bör därför den tidigare ägarens avtal upphöra att gälla och den nye ägaren inträda i hans ställe. Den situation som uppkommer, när någon till följd av överlåtelse av fastighet eller av annan anledning har upphört att vara brukare och i denna egenskap efterträtts av annan, behandlas i 16 § i utredningsförslaget. Där föreskrivs att huvudmannen skall underrättas om den nye brukarens namn och adress. Till dess sådan underrättelse har kommit huvudmannen tillhanda, skall avtalet med den tidigare brukaren bestå och denne alltså svara för sina åtaganden enligt avtalet.

Va-avtalet kan enligt utredningens förslag inte sägas upp till upphörande annat än om brukarens behov av vattenförsörjning och avlopp för fastigheten har upphört. Däremot bör det inte föreligga hinder att i va-avtal ta in en klausul, att avtalet kan sägas upp för ändring av villkor. Uppsägningstiden ger då brukaren rådrum att gå till statens va-nämnd, om han anser det påkallat. När kretsen av brukare är stor, blir emellertid en hänvändelse till varje brukare om jämkning av avgiften eller ändring i annat villkor mycket tidsödande och föga ändamålsenlig. Utredningen föreslår därför (17 §), att nytt villkor som överensstämmer med ändring i taxa eller allmänna bestämmelser skall gälla mot brukarna och anses ingå i deras avtal, om de har blivit underrättade om det nya villkoret skälig tid i förväg. Har särskild uppsägningstid avtalats, skall den gälla. Skyldigheten att underrätta brukare skall kunna fullgöras genom annonsering i tidning med spridning inom orten.

Den betoning av de privaträttsliga sidorna i förhållandet mellan huvudman och brukare som utredningens förslag innebär bör enligt utredningen slå igenom även då det gäller industriellt avloppsvatten. Huvudman och företagare bör få avtala om vilka villkor som skall gälla i detta hänseende.

Enligt utredningens förslag skall liksom hittills huvudmannen vara ansvarig för att reningsåtgärder har vidtagits innan avloppsvatten från allmän va-anläggnings avloppsnät avbördas till recipient. I den mån företagares brukande av allmän va-anläggning medför, att huvudmannen måste utföra och bekosta anordningar, som annars inte skulle vara nödvändiga, eller att huvudmannen åsamkas andra särskilda kostnader på grund av att företagare blir brukare, skall huvudmannen kunna ta ut dessa kostnader av företagaren i form av avgifter. Även om särskilda anordningar inte behövs i det aktuella fallet, bör vid avgiftssättningen hänsyn tas till avloppsvattnets mängd, särskilda art eller sammansättning och de kostnader utöver de normala, som kan föranledas därav.

Utredningen har mot bakgrund av det anförda föreslaget att reglerna om befogenhet för huvudman att föreskriva villkor för fabrik eller industriell

inrättning och om prövning av sådana föreskrifter skulle utgå ur den dåvarande 8:36 VL. Däremot har utredningen ansett att de regler paragrafen innehöll om samhälles skyldighet att svara för de åtgärder som behövs för att motverka vattenförorening genom avloppsvattnet och för skada, som vårlas genom sådan förorening, borde stå kvar.

Utredningen har inte ansett sig ha anledning att lägga fram förslag till utformning av bestämmelserna om förprovning utan hänvisar i denna del till immissionssakkunnigas förslag. Enligt utredningen bör emellertid undantag från förprovningsskyldighet gälla för fabrik och annan industriell inrättning, vars avloppsvatten avleds genom samhälles avloppsnät. Sådan inrättning bör i stället åläggas anmälningsplikt i de fall då annars förprovning skulle ha skett.

4.1.3 Remissyttrandena. Det övervägande antalet remissinstanser som har yttrat sig i frågan om rättsförhållandet mellan huvudman och brukare har anslutit sig till den av utredningen föreslagna konstruktionen. Några har emellertid ställt sig kritiska närmast på den grunden att de anser förslaget om va-avtal vara en fiktion, eftersom avtalsfriheten enligt förslaget är starkt begränsad.

Av de remissinstanser som har intagit en positiv hållning kan här nämnas *länsstyrelserna i Skaraborgs och Gävleborgs län*, vissa kommunala organ i *Stockholm*, *kommunalrättskommittén*, *styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*, *VAV*, *HSB*, *Svenska Riksbyggen*, *Hyresgästernas Riksförbund* och *Länsingenjörers förening*.

Stockholms stads gatunämnd anför att utredningens strävan att gestalta rättsförhållandet mellan huvudman och brukare enligt i huvudsak privaträttsliga riktlinjer måste betraktas som en avgjord fördel och att det inte torde finnas anledning att betrakta förhållandet annorlunda på va-området än när det gäller kommunala el-, gas- och värmeverk. Utredningens förslag kommer att bidra till administrativa lättnader vid ärendenas behandling. *VAV* framhåller att de blivande va-avtalen kan i möjlig mån samordnas med de avtal som tillämpas av el-, gas- och värmeverken.

Kommunalrättskommittén anför följande.

Kommitténs erfarenheter från andra områden av kommunal verksamhet visar att den regleringsteknik som utredningen stannat för ofta är att föredra framför en mera ingående reglering. Verklighetens skiftande krav kan med nuvarande utvecklingstakt endast förutses på kortare sikt och detaljföreskrifter brukar snart nog visa sig hinderliga när det gäller att finna rimliga lösningar i oförutsedda situationer. Kommunernas vilja och förmåga att med ledning av allmänt hållna anvisningar uppehålla rättvisa och skäliga relationer till den enskilde behöver inte ifrågasättas. Kommittén biträder därför i princip den föreslagna ordningen att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare regleras genom avtal. Förslaget ligger i linje med den utveckling som kan iaktas på andra offentligt rättsliga områden.

Styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet framhåller att kommunerna genom den föreslagna, mera privaträttsligt betonade regleringen får större möjligheter än tidigare att genom va-avtal utforma de bestämmelser som skall gälla mellan dem och abonnenterna. Därmed säkerställer man en smidig anpassning av bestämmelserna till växlande förhållanden och utvecklingens krav. Den nuvarande ordningen med dess starkt offentlighetsprägel har utan tvivel inneburit betydande olägenheter för kommunerna.

HSB finner det lämpligt att i största möjliga utsträckning ge rättsförhållandet mellan huvudman och brukare privaträttslig karaktär. När det gäller huvudmannens prestationsskyldighet gentemot brukare synes emellertid denna målsättning inte ha fullföljts i önskvärd grad utan t. o. m. försvagats. Förbundet anser det vara angeläget att en ny va-lag klart anger omfattning och kvalitet i huvudmans prestationsskyldighet. Huvudmans skyldigheter bör i vissa fall vara privaträttsligt reglerade.

En grupp remissinstanser visar upp en tveksam attityd mot förslaget men anser sig ändå inte böra motsätta sig det. *Planverket* slår sålunda fast att de avtal det här är fråga om har karaktären av diktat från huvudmans sida. Det ifrågasätts därför om det inte hade varit lämpligare att redan från början ange brukares skyldigheter mot huvudman i offentlighetsrättslig ordning. Även *NBU* framhåller att villkoren i de föreslagna överenskommelserna normalt dikteras av huvudmannen utan möjlighet för den andra parten, brukaren, att påverka dem och att va-avtalen i dessa fall närmast får karaktären av tvångsavtal i stället för frivilliga överenskommelser. Uttrycket va-avtal anses därför något vilseledande. När det gäller partsförhållanden där den ena parten har en mycket stark ställning gentemot den andra, har rättsordningen nu mer än förut med hjälp av tvingande regler ingripit till stöd åt den senare. En vidgad offentlighetsrättslig reglering av förhållandet mellan huvudman för va-anläggning och brukare skulle därför enligt *NBU* ha tett sig naturlig. Efter ingående överväganden vill dock *NBU* inte motsätta sig utredningens förslag, under förutsättning att den av utredningen föreslagna va-nämnden kommer till stånd. Motsvarande ståndpunkt intas av *Skånes Handelskammare*, som framhåller att utredningsförslaget i praktiken kommer att innebära en försvagning av brukarnas ställning i förhållande till gällande rätt. *Kommerskollegium* påpekar att den avtalsmässiga konstruktionen kan te sig illusorisk på grund av den dominans en offentlig anstalt som va-verk har i förhållande till sina brukare. Kollegium anser det dock principiellt riktigt att den föreslagna lösningen väljs i stället för en offentlighetsrättslig reglering.

Till den grupp som intar en kritisk hållning hör *hovrätten över Skåne och Blekinge*. Enligt hovrätten kan den föreslagna avtalskonstruktionen med fördel strykas utan att lagförslaget därigenom ändras i något väsentligt hänseende. Det måste, främst av sanitära skäl, vara en samhällsleg skyldighet att

sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd och det kan inte få stå huvudmannen fritt att av det ena eller andra skälet vägra fastighetsägare anslutning. Inom verksamhetsområdet måste därför varje fastighetsägare ha rätt att bruka anläggningen för fastighetens behov och skyldighet att genom avgifter bidra till kostnaderna. Härav följer att etablerandet av rättsförhållandet mellan huvudman och brukare måste bygga på tvingande lagregler. Av lagens bestämmelser måste då också med tillräcklig tydlighet framgå vad brukandet innebär och hur långt huvudmannens och brukarens skyldigheter sträcker sig. Det hade legat nära till hands att utredningen hade försökt precisera, vilka bestämmelser som måste vara obligatoriska och inom vilken sektor avtalsfrihet skulle kunna råda. Utredningens förslag om va-avtal är i allt väsentligt en fiktion eftersom det inte är meningen att det skall finnas någon avtalsfrihet eller ingås något egentligt avtal — bortsett från speciella undantagsfall. Begreppet avtal används i en helt annan bemärkelse än den annars i lag vanliga. Det är obehövt att tillgripa denna konstruktion för att gardera huvudmannen mot överraskningar. Om lagen ger huvudmannen rätt att anta taxor och allmänna bestämmelser blir dessa gällande mot brukaren i den utsträckning som följer av lagen. Kravet på avtal leder endast till ett helt onödigt exercerande med avtalsblanketter när någon önskar få vatten och avlopp inkopplade. Avtalskonstruktionen innebär inte heller att den enskilde brukaren skyddas mot oskäligen villkor eftersom huvudmannen alltid, om brukaren vägrar att gå in på något villkor, kan föreskriva att detta likväl skall gälla såsom om det vore avtalat. Härtill kommer att det för det stora flertalet brukare inte är möjligt att överblicka vilken innebörd de allmänna bestämmelserna har. Det är först när någon konkret händelse inträffar som bestämmelsernas innebörd klargörs. Det är då föga tilltalande att begära att enskilda brukare i förväg skall skriva på en förpliktelse att underkasta sig dessa allmänna bestämmelser. Hovrätten tar av nu angivna skäl avstånd från den föreslagna avtalskonstruktionen. *Vattenöverdomstolen* anser att betydelsen av lagförslagets privaträttsliga inslag inte bör överskattas. Den väsentligaste frågan för en brukare är hur hans avgiftsskyldighet och övriga villkor för brukandet skall bestämmas. Flertalet avgöranden i sådana frågor kommer liksom hittills att för många brukare ligga utanför deras rådighet. Därmed blir för dem avtalsfriheten i förhållandet till huvudmannen i hög grad illusorisk.

Förslaget om att ersättningen och villkoren för avledande av industriellt avloppsvatten skall fastställas genom avtal mellan huvudmannen och brukaren får enligt *SMR:s* mening anses innebära skyldighet för huvudmannen att ta upp verkliga förhandlingar med industriföretaget. Det skall alltså inte få bli så, att huvudmannen, utan att industriföretaget har inbjudits till förhandlingar, underrättar detta om de villkor som huvudmannen tänker sig och, vid avböjande svar på frågan om villkoren antas, bestämmer vad som

skall gälla. Mot bakgrund av vad som sålunda får antas vara förslagets in-
nebörd finner sig SMR kunna tillstyrka detta.

Vad utredningen anför om utsläpp av industriellt avloppsvatten i samhäl-
les avloppsnät har i stort sett mottagits positivt av remissinstanserna eller
lämnats utan erinran. Åtskilliga remissinstanser har emellertid reagerat mot
utredningens ståndpunkt att den av immissionssakkunniga föreslagna för-
provningen bör ersättas med enbart anmälningsplikt när det gäller indu-
striella inrättningar som skall släppa ut avloppsvatten i samhälles avlopps-
nät. Enligt dessa remissinstanser är det nödvändigt att förprovning kan ske
i sådana fall.

4.2 Huvudmans och brukares inbördes skyldigheter

4.2.1 Gällande rätt. VAL innehåller i 6 § bestämmelser om anslutningsrätt
och anslutningstvång. I paragrafen föreskrivs att fastighet som ligger inom
verksamhetsområdet för allmän va-anläggning och behöver anordningar för
vattenförsörjning och avlopp skall anslutas till anläggningen, när det be-
gärs av huvudmannen eller fastighetsägaren, om inte ändamålet med an-
slutningen kan med större fördel för fastigheten uppnås på annat sätt. Om
anslutning vägras kan länsstyrelsen efter framställning från den som be-
gär anslutning ge åläggande om att sådan skall ske.

Vid lagens tillkomst uttalades (prop. 1955: 121 s. 122 och 127) att an-
slutning i va-lagstiftningens mening borde anses föreligga så snart möjlig-
het till faktiskt nyttjande hade beretts fastighetsägaren genom att huvud-
mannen utfört allt vad på honom ankom. Fastighetsägaren är alltså inte
skyldig att skaffa de anordningar som behövs för faktisk anslutning av
fastigheten till va-anläggningens ledningsnät, utan han kan avstå från att
utnyttja va-verkets tjänster. I detta hänseende är han inte underkastad an-
nat tvång än som kan följa av hälsovårdsbestämmelser. Det sagda innebär
att anslutning kan föreligga redan när huvudmannen har dragit fram rör-
ledning till en fastighets omedelbara närhet och för sin del ordnat så att
tillkoppling kan ske. Den väsentliga innebörden av en sådan anslutning är
från huvudmannens synpunkt att den i princip medför avgiftsskyldighet
och andra förpliktelser för fastighetsägaren gentemot huvudmannen.

Från fastighetsägarens synpunkt har de gällande bestämmelserna om an-
slutning sin största betydelse däri att han genom att begära anslutning kan
i viss utsträckning påverka ledningsnätets utbyggnad.

Bestämmelserna om anslutningstvång i VAL anses inte gälla obebyggda
fastigheter. Sådana fastigheters ägare kan därför inte åläggas att bidra till
kostnaderna för den allmänna va-anläggningen. Grunden härför är att det
i dessa fall inte anses föreligga något aktuellt behov av anordningar för
vattenförsörjning och avlopp.

4.2.2 Utredningen. Utredningen diskuterar i olika sammanhang frågan om skyldighet för fastighetsägare att åstadkomma faktisk anslutning, dvs. att vidta sådana anordningar att den allmänna va-anläggningen verkligen brukas för fastigheten. Enligt utredningen finns det inte anledning att i va-lagen ta in föreskrifter, som tvingar fastighetsägare att begagna sig av allmän va-anläggning för att få vattenförsörjning och avlopp. Det anses tillräckligt att HvS ger hälsovårdsmyndigheterna möjlighet att ingripa, om fastighetsägares underlåtenhet att utnyttja anläggningen medför sanitära olägenheter.

Utredningen berör problemet med faktisk anslutning även i samband med en redogörelse för frågan om fastighetsägarnas medverkan vid övergång till s. k. duplikatsystem och andra åtgärder för att i framtiden förbättra vattenvården. Utredningen anför rörande frågans bakgrund följande.

Åtskilliga allmänna va-anläggningar tillämpar i fråga om avledningen av avloppsvatten s. k. kombinerat system, d. v. s. spillvatten och dagvatten avledes i gemensam ledning, eller separatsystem, d. v. s. det finns ledning för spillvatten men ej för dagvatten. Detta avledes med rännstenar, diken o. s. v. För allmänna va-anläggningar med kombinerat system eller separatsystem kan det bli aktuellt att gå över till det mera utvecklade duplikatsystemet. Detta system innebär att avloppsvattnet avledes genom två särskilda ledningar, en för spillvatten och en för dagvatten. Övergång till duplikatsystem medför väsentliga arbeten och kostnader för huvudmannen. Övergången kan emellertid inte genomföras i sin helhet utan medverkan från fastighetsägarna. I vissa på senare tid tillämpade bestämmelser stadgas, att fastighetsägare, vars fastighet anslutes till avloppsnätet, när huvudmannen anlagt dagvattenledning i gatan, framdeles skall vara skyldig att låta ansluta sin dagvattenavledning till denna. Sådan fastighet kan exempelvis redan från början förse med särskilda spill- och dagvattenledningar och motsvarande serviser. Dessa kopplas båda till den kombinerade ledningen i gatan, men sedan dagvattenledning anlagts där, omkopplas dagvattenservisen till denna. För fastighet, vars spill- och dagvattenavledning till kombinerad ledning i gatan utförts utan tanke på en framtida övergång till duplikatsystem — och detta torde vara fallet med större delen av det befintliga fastighetsbeståndet — kan övergången nödvändiggöra mer eller mindre omfattande arbeten. — — — I vissa fall kan allt dagvatten, t. ex. dagvatten från garage-gedfarter, inte utan oproportionerligt stora kostnader föras till dagvattenledning i gatan, utan man måste tolerera att en mindre del alltjämt tillföres spillvattenledningen. — — — Om inte fastighetsägarna också vidtar erforderliga åtgärder inom fastigheterna så att spill- och dagvatten avledes i separata serviser till resp. ledning i gatan, blir hela duplikatsystemet delvis förfelat.

Utredningen anför vidare att det är ett diskuterat men inte klarlagt problem i vad mån krav på fastighetsägarnas medverkan kan ställas med stöd av VAL. Beträffande möjligheterna att vid sidan av VAL tvångsvis ålägga fastighetsägare att begagna sig av dagvattenledningen anför utredningen.

Hälsovårdsnämnden torde ha möjlighet ingripa och ålägga fastighetsägare att koppla till en nyanlagd avloppsledning för dagvatten om underlåten till-

koppling medför sanitär olägenhet. Denna förutsättning torde regelmässigt föreligga i de ofta förekommande fall, där underlåten tillkoppling av dagvatten från fastighet till dagvattenledning i gata innebär, att dagvatten även i fortsättningen avledes till spillvattenledning. Härigenom uppnås inte vad övergång till duplikatsystem åsyftar, nämligen att befria spillvattenledning från dagvattentillförsel och därmed undvika de sanitära olägenheter som det innebär, att obehandlat avloppsvatten via bräddavlopp tillförs recipienten eller att föroreningstillförseln till recipienten annars ökas genom att reningseffekten sjunker när belastningen på reningsverket växer, till följd av att spillvattnet utspäts med dagvatten.

Frågan om brukares skyldighet att medverka vid övergång till duplikatsystem bör enligt utredningens mening lösas genom föreskrift i de allmänna bestämmelserna att sådan skyldighet föreligger och genom att en däremot svarande klausul tas in i de särskilda va-avtalen. Detaljfrågor som hänger samman med en sådan övergång anser utredningen böra överlämnas till VAV och huvudmännen för avgörande. Utredningen föreslår att frågorna lösas efter följande riktlinjer.

Brukare skall genom va-avtal kunna förpliktas att medverka till övergång till duplikatsystem och f. ö. även till andra åtgärder för att i framtiden förbättra eller intensifiera vattenvården. I enlighet härmed bör brukare vara skyldig att på anmodan av huvudmannen ändra sina avloppsanordningar så att dag- och spillvatten genom separata ledningar tillföres resp. ledning i gatan. — — — Övergång från kombinerat system till duplikatsystem brukar inte ske på en gång utan successivt under lång tid. Huvudmannen har därför inte anledning att yrka omläggning beträffande fastighet, vars bebyggelse på grund av ålder och beskaffenhet ej bedömes komma att stå kvar under längre tid och ej heller beträffande fastighet för vilken kostnaderna för en fullständig omläggning skulle bli oproportionerligt stora. I det senare fallet kan stundom finnas skäligt att stanna vid en partiell omläggning.

Beträffande utformningen av klausulen i va-avtalen i de olika aktuella detaljfrågorna framhåller utredningen vikten av att huvudmannen inte antar allmänna bestämmelser, där kraven på brukares medverkan drivs alltför långt. Vad angår fall, då huvudman underlåter att beröra parternas skyldigheter och rättigheter i händelse av övergång till duplikatsystem i allmänna bestämmelser och va-avtal, torde rättsläget komma att bli det samma som f. n. då reglemente eller andra föreskrifter inte innehåller något härom. Det kommer alltså att vara oklart vad som kan krävas av brukaren. Möjligheterna att med hälsovårdsnämndens biträde framtvunga tillkoppling till dagvattenledning kommer att finnas kvar.

Utredningen uppger att den efter vanligt språkbruk oegentliga betydelse, som tillagts termen "anslutning" i VAL, har skapat missförstånd och ovisshet hos fastighetsägare och andra. Utredningen anser därför att termen bör slopas i den nya lagen och föreslår i stället att parternas grundläggande förpliktelser i lagen beskrivs som skyldighet för huvudman att låta

fastighetsägare bruka anläggningen och för fastighetsägare att bidra till huvudmannens kostnader för anläggningen.

Förutsättningarna för huvudmannens skyldighet att låta fastighetsägare bruka anläggningen skall enligt utredningen vara i sak desamma som gäller för anslutningstvång och anslutningsrätt enligt VAL. Prövningen om anordningar för vattenförsörjning och avlopp behövs för den aktuella fastigheten och om detta behov med större fördel för fastighetsägaren kan tillgodoses på annat sätt, skall alltså grunda sig på samma omständigheter och på liknande bedömningar som vid hittillsvarande prövning av ärenden enligt 6 § VAL. Enligt den av utredningen föreslagna lagtexten krävs att fastighetsägare har behov av vattenförsörjning och avlopp eller endera för att huvudmans skyldighet skall inträda.

Beträffande fastighetsägares skyldighet att bidra till huvudmannens kostnader för anläggningen anför utredningen följande. Om fastighetsägaren kan konstateras ha behov av vattenförsörjning och avlopp och om detta behov inte kan tillgodoses med större fördel på annat sätt än genom allmän va-anläggning, är det skäligt, att fastighetsägaren får delta i kostnaderna för anläggningen genom avgifter, vare sig han begagnar sig av sin rätt till vattenförsörjning och avlopp eller inte. En ägare av bebyggd fastighet torde i första hand kunna debiteras bidrag till kostnader för anläggningens utförande samt till löpande kostnader för avledande av dagvatten från fastigheten och från allmänna platser, när avgift för detta kommer ifråga. I princip torde huvudmannen dessutom böra ha rätt att påföra fastighetsägare bruksavgifter för att täcka vad som belöper på fastigheten av va-anläggningens fasta kostnader, d. v. s. sådana kostnader som inte påverkas av vattenförbrukningens och avloppsvattenmängdens kortsiktiga ändringar. Det får ankomma på huvudmännen och på rättstillämpningen att avgöra, i vad mån det kan vara rättvist och skäligt att medge reduktion av avgiftsskyldigheten i de angivna hänseendena för fastighetsägare som inte begagnar sig av sin rätt att bruka va-anläggningen.

Hindret enligt gällande lag mot att ta ut bidrag för obebyggda fastigheter har enligt utredningen i åtskilliga fall medfört att huvudman inte har kunnat avgiftsvägen bereda sig avsedd täckning för kostnader som har lagts ned på allmän va-anläggning. Utredningen anser att det kan vara skäligt, att ägare till obebyggd fastighet får delta i kostnaderna för allmän va-anläggning, om fastigheten ligger inom område under stadsplan eller byggnadsplan och enligt planen är avsedd att bebyggas. Genomförandet av stadsplan eller byggnadsplan förutsätter att anordningar vidtas för att tillgodose gemensamma behov. Ett av de mest påtagliga gemensamma behoven för de fastigheter som skall bebyggas är i regel just särskilda anordningar för vattenförsörjning och avlopp. Stadsplan och byggnadsplan skall inte ges större omfattning än att planen kan förväntas bli genomförd inom nära

förestående tid. Det bör därför kunna förutsättas, att bebyggelse enligt planen som regel kommer till stånd inom överskådlig tid och att anordningar för att tillgodose gemensamma behov kan utföras och komma till användning inom en relativt nära framtid från det att planen har fastställts. Den som utför anordningarna bör då också kunna räkna med att få ersättning för nedlagda kostnader av ägarna till de för bebyggelse avsedda fastigheterna i och med att anordningarna är färdiga att tas i bruk och oavsett om fastigheterna ännu har blivit bebyggda eller inte. Det förutsätts naturligtvis att det rör sig om anordningar, som fastighetsägaren alls skall kunna åläggas att betala för och att det inte finns särskild anledning att undanta honom från skyldighet att delta i betalningen.

Utredningen föreslår att det i lagen införs en regel om att ägare av obebyggd fastighet, som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedd för bebyggande, skall anses ha behov av anordningar för vattenförsörjning och avlopp genom den allmänna va-anläggningen, om det inte finns särskilda skäl till annat. Bedömningen av när undantag från bidragsskyldighet skäpligen bör göras blir beroende av omständigheterna. Är tillgången på mark, som är avsedd för enskild bebyggelse, så stor att det kan bedömas dröja flera år innan all sådan mark har tagits i anspråk, bör detta i rimlig utsträckning vara skäl för undantag. Om underlåtenheten att bebygga fastigheten kan tillskrivas åtgärd eller bristande aktivitet från myndighets eller kommunens sida, t. ex. byggnadsförbud eller långvarigt dröjsmål med att åstadkomma behövliga gemensamma anordningar, kan detta befria från bidragsskyldighet. Om däremot fastighetsägaren har underlåtit att bebygga fastigheten utan att faktiskt eller rättsligt hinder har förelegat, bör han normalt vara skyldig att betala. Vill fastighetsägaren inte själv bebygga fastigheten och väntar han, i syfte att tillgodogöra sig markvärdestegringen, med att försälja den till annan, är det enligt utredningens mening särskilt befogat att han åläggs att betala va-avgift. Frågan hur avgift för obebyggd fastighet skall bestämmas torde kunna lösas efter i stort sett samma riktlinjer som motsvarande fråga för bebyggd fastighet, vars ägare inte begagnar sig av sin rätt att bruka den allmänna va-anläggningen.

4.2.3 Remissyttrandena. SKTF och VAV anför att särskilda lagbestämmelser som ålägger fastighetsägare att faktiskt begagna sig av den allmänna va-anläggningen torde behövas, eftersom hälsovårdslagstiftningen inte alltid är tillräcklig för att åstadkomma faktiska anslutningar som kan vara önskvärda från va-teknisk synpunkt. Det framhålls att svårigheter kan uppstå beträffande avledningen av dagvatten från områden med separat spillvattensystem. Det förhållandet att en fastighetsägare sedan flera år tillbaka avleder dagvattnet antingen ovanpå marken eller till en stenkista på tomten torde exempelvis långtifrån alltid kunna betecknas som en sanitär olägenhet. En sådan separat dagvattenavledning kan emellertid med-

föra olägenheter genom överbelastning av spillvattenledningarna på grund av dels inläckning, dels otillåtna inkopplingar som inte kan kontrolleras. En skärpning av lagbestämmelserna på denna punkt anses angelägen, bl. a. med tanke på blivande övergång till duplikatsystem.

Samtliga remissinstanser som har uttalat sig i fråga om fastighetsägares skyldighet att medverka vid övergång till duplikatsystem har varit positivt inställda till utredningens förslag. Hit hör *länsstyrelsen i Skaraborgs län, drätselkammaren i Malmö, gatunämnden i Trelleborg, kommunalnämnden i Svalöv, Gävle stad, styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet* samt VAV.

VAV anför att det, inte minst med hänsyn till det från vattenvårdssynpunkt angelägna önskemålet, att övergång från kombinerat system till duplikatsystem sker så snart omständigheterna medger, är värdefullt om övergången, såsom utredningen föreslår, kan förberedas och underlättas genom att huvudmannen får befogenhet att i va-avtal införa en regel om skyldighet för fastighetsägare att medverka till sådan övergång. VAV anser det önskvärt att det i propositionen klart anges att, oberoende av tidigare rättsförhållanden mellan huvudmannen och fastighetsägarna, huvudmannen har en obetingad rätt att i va-avtal enligt den nya lagen förbinda brukarna att medverka vid övergång till duplikatsystem genom att vidta härför erforderliga åtgärder inom sina fastigheter. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser att den föreslagna regleringen av frågan om övergång till duplikatsystem bör komma till tydligt uttryck i lagtexten.

Remissyttrandena berör inte utredningens förslag att slopa termen "anslutning" i annan mån än att VAV ifrågasätter, om man i detta fall kan och bör påverka det praktiska språkbruket lagstiftningsvägen, samt framhåller att anslutning och anslutningsavgift är invanda begrepp och att det knappast torde föreligga risk för missförstånd.

Remissinstanserna har inte framfört några synpunkter på utredningens förslag när det gäller huvudmannens skyldigheter i stort.

Beträffande fastighetsägares skyldighet att bidra till huvudmannens kostnader för anläggningen har remissinstanserna i allmänhet inte berört vad utredningen anfört beträffande avgiftsskyldighet för bebyggda fastigheter. *Kommunalnämnden i Svalöv* anser det motiverat att fastighetsägare kan åläggas att betala åtminstone engångsavgift för bebyggd fastighet som inte faktiskt ansluts till va-nätet. *SMR* utgår från att den föreslagna föreskriften om skyldighet att bidra till kostnaderna innebär att det avgörande skall vara om fastighetens ägare själv finner sig med större fördel kunna tillgodose behovet på annat sätt. Ansvaret för riktigheten av denna bedömning bör helt ligga på fastighetsägaren.

När det gäller de obebyggda fastigheternas avgiftsskyldighet är remissyttrandena av blandat innehåll. Flertalet remissinstanser berör inte frågan.

Uttalanden som innebär att den föreslagna regeln tillstyrks eller lämnas utan erinran har avgetts av *gatunämnden i Trelleborg*, *kommunalnämnden i Svalöv*, *länsarkitekten i Malmöhus län*, *styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet* samt VAV. Enligt VAV torde den föreslagna möjligheten att ta ut avgift av obebyggd fastighet vara av underordnad betydelse för dess medlemmar. Föreningen anser det dock i princip vara riktigt att denna möjlighet tillskapas. Det torde kunna förutses att avgiftsuttaget kan komma att medföra vissa praktiska svårigheter. För obebyggd tomt, där några säkrare uppgifter om planerad bebyggelse inte föreligger, torde avgiften få baseras på byggnadsrätt enligt stadsplan eller på en bedömning av den blivande bebyggelsens art och storlek. Avgiften får preliminär karaktär och får slutligt regleras vid byggnadstillfället.

Planverket anser, bl. a. med hänsyn till att nuvarande praxis på kreditområdet inte är anpassad till sådant avgiftsbeläggande, att det föreslagna stadgandet inte kan godtas. Planverket föreslår att paragrafen formuleras om så att va-verk får möjlighet att kräva ut avgifter från obebyggd fastighet om skäl föreligger till det och att dessa skäl närmare utvecklas i kommentarer till lagen. *NBU* anser på de av planverket anförda skälen och med hänsyn till att det kan förekomma att fastighetsägare på grund av byggnadsförbud e. d. inte kan utnyttja anläggningen, att bestämmelsen om avgiftsskyldighet för obebyggda fastigheter har fått en alltför vid utformning.

Gatukontoret i Eskilstuna föreslår att avgiftsskyldigheten skall fullgöras så att för varje obebyggd tomt som har möjlighet att ansluta till den allmänna va-anläggningen betalas en viss minsta grundavgift. Dessutom skall för tomten erläggas kostnaden för det dagvatten, som från tomtytan tillförs ledningsnätet. Övriga avgifter bör knytas till bebyggelsen och erläggas då denna kommer till stånd.

4.3 Taxa och avgifter

4.3.1 Gällande rätt. VAL har under rubriken Avgifter tre lagrum, 14—16 §§, vilka innehåller en ganska ingående reglering av frågan om avgifter för brukandet av allmän va--anläggning. Av de tre lagrummen behandlar 14 § storleken av det belopp huvudmannen totalt får ta ut genom avgifter, 15 § avgifternas fördelning mellan brukarna samt 16 § tid och sätt för betalning av avgifterna.

I 14 § föreskrivs inledningsvis, att avgifter får tas ut för att täcka nödiga kostnader för utförande samt underhåll och drift av allmän va-anläggning. Med VAL:s terminologi heter det att dessa kostnader kan tas ut av de fastigheter, vilka har anslutits till anläggningen. Bestämmelsen anger alltså som en övre gräns för det totala avgiftsbeloppet vad som utgör huvudmannens nödiga kostnader. Detta innebär, att självkostnadsprincip skall tillämpas. Emellertid står det kommunal huvudman fritt att helt eller delvis

finansiera va-anläggning med skattemedel. Detta betyder att kommunal huvudman har möjlighet att fördela kostnaden mellan kommunens skattekollektiv och va-kollektivet efter vad som anses lämpligt och skäligt.

I 14 § andra stycket ges en föreskrift om s. k. utvecklingskostnad, dvs. merkostnad som föranleds av att allmän va-anläggning för att framdeles kunna utsträckas till ytterligare bebyggelse har utförts på väsentligen annat sätt än som annars skulle ha skett. Utvecklingskostnad får inte tas ut genom avgifter, förrän utvidgningen har kommit till stånd. Slutligen finns i sista stycket av 14 § en bestämmelse, som ger huvudmannen rätt att under vissa förutsättningar debitera kostnader för att genom den allmänna va-anläggningen avleda dagvatten från gator, vägar och andra allmänna platser.

I 15 § första stycket föreskrivs att avgifterna för de särskilda fastigheterna skall stå i skäligt förhållande till fastigheternas större eller mindre nytta av den allmänna va-anläggningen. Innebörden av denna fördelningsregel är att avgifterna bör stå i relation till den omfattning, i vilken va-anläggningen kan utnyttjas av resp. fastighet. Följaktligen bör t. ex. avgifterna för två fastigheter av samma storlek och med samma användningssätt vara åtminstone någorlunda lika stora. En gradering kan vara påkallad, om fastigheterna skiljer sig åt t. ex. i fråga om antalet lägenheter eller den sanitära utrustningen. En gradering efter mängden förbrukat vatten ter sig ofta naturlig. Vattenförbrukningen, vilken i allmänhet kan antas medföra en motsvarande användning av avloppet, ger ett mått på den omfattning i vilken fastigheten faktiskt drar nytta av anläggningen. Kostnadsfördelning enligt angivna regler innebär, att kostnaderna för hela anläggningen slås ut på samtliga anslutna fastigheter oavsett längden av de ledningar som utnyttjas för var och en av dem. Det är enligt VAL:s förarbeten naturligt att för anläggningar av den storleksordning det här är fråga om tillämpa en huvudregel för kostnadsfördelningen, som förutsätter bidrag från varje fastighet till anläggningen i dess helhet och som bortser från huvudmannens kostnader för anslutning av varje särskild fastighet och för olika delar av anläggningen. Denna regel har i lagens förarbeten betecknats "den sociala kostnadsfördelningsregeln". Den motsatta regeln, som alltså avser fördelning efter vad anslutningen av varje fastighet för sig kan beräknas kosta huvudmannen, har ibland kallats "den privaträttsliga kostnadsfördelningsregeln".

15 § andra stycket innehåller ett undantag från huvudregeln i första stycket. Om anslutningskostnaderna för viss eller vissa fastigheter är avsevärt högre eller lägre än för övriga fastigheter på grund av bebyggelsens lokalisering, terrängförhållandena eller andra omständigheter, kan avgifterna anpassas med hänsyn därtill. Någon skyldighet att göra en sådan anpassning föreligger alltså inte. Av VAL:s förarbeten framgår, att undantagsregeln kan tänkas bli tillämpad t. ex. om ett mindre eftertraktat bostadsområde, där självkostnaderna för vattenförsörjning och avlopp är

låga, kan göras mera begärligt genom att va-avgifterna hålls på en låg nivå. Det kan också vara lämpligt bl. a. från markpolitisk synpunkt, att ägarna av fastigheter inom område, där kostnaderna är osedvanligt höga, genom höjda anslutningsavgifter eller i annan ordning får bestrida den merkostnad som områdets förseende med vatten och avlopp drar utöver den genomsnittliga kostnaden per fastighet eller enhet inom verksamhetsområdet i övrigt. Ytterligare kan det enligt förarbetena finnas anledning att tillämpa undantaget, om industribebyggelse fordrar vatten- och avloppsanordningar av större kapacitet eller i övrigt av annan beskaffenhet än den övriga bebyggelsen. I 15 § tredje stycket finns ytterligare undantag från regeln om kostnadsfördelning efter nytta. Undantaget gäller servisledningar och andra anordningar som är avsedda för viss fastighet särskilt. Kostnaden för sådana anordningar kan läggas på denna fastighet för sig genom särskild debitering. Det är emellertid inte nödvändigt att så sker. Stycket innehåller dessutom en bestämmelse om fastighet, som har anslutits enbart för vattenförsörjning eller enbart för avlopp. Sådan fastighet får inte belastas med kostnad, som hänför sig till det andra ändamålet.

16 § inleds med en bestämmelse i första stycket, enligt vilken avgift skall utgå enligt taxa. Huvudmannen för den allmänna va-anläggningen utformar taxan i överensstämmelse med de grunder som anges i 14 och 15 §§. Taxa skall inte underställas länsstyrelsen för fastställelse. Avgiftsskyldigheten kan delas upp i engångsavgift samt årliga eller på annat sätt periodiska avgifter. Andra stycket innehåller närmare bestämmelser om engångsavgiften. Grundregeln är, att denna inte får sättas högre än till vad som motsvarar fastighetens andel i kostnaden för att utföra anläggningen. Engångsavgiften är med andra ord ett kapitaltillskott, maximerat till fastighetens beräknade andel i den på anläggningen nedlagda totala kapitalkostnaden. Om engångsavgiften uppgår till belopp som kan anses betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft skall fastighetsägaren ha rätt att få den fördelad på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år. Förutsättning för sådant uppskov med betalningen är att nöjaktig säkerhet ställs. Huvudmannen har rätt att räkna skälig ränta på den del av engångsavgiften, som är obetald. Det finns inte något hinder i VAL för att brukarna påförs mer än en engångsavgift. Anledning att ta ut ny engångsavgift kan uppkomma då anläggningen utrustas med nya anordningar, t. ex. avloppsreningsverk. I praktiken torde emellertid, enligt vad som har upplysts, sådana debiteringar inte förekomma. Det har av olika skäl ansetts lämpligare att ta ut kostnader för att utföra nya anordningar genom periodiska avgifter, bruksavgifter. I och för sig kan alla slags kapitalkostnader, helt eller delvis, tas ut genom bruksavgifter.

Huvudman kan i vissa fall få tillskott till anläggningen i annan ordning än genom avgifter enligt VAL. Detta kan ske dels enligt bestämmelserna i 70 och 73 §§ BL, dels i fråga om tomträttsfastigheter.

Nyssnämnda paragrafer i BL avser fall då stadsplan läggs över område som är i en ägares hand. Kungl. Maj:t kan då på kommunens begäran förordna, att mark som för områdets ändamålsenliga användning behövs bl. a. till gata eller annan allmän plats under vissa förutsättningar skall tillfalla kommunen utan ersättning. I förordnandet kan föreskrivas, att områdets ägare skall bekosta anläggning av gator samt va-anordningar inom området. Det ligger i sakens natur, att nu avsedda kostnader allteftersom området exploateras tas ut av dem som köper tomter där. Huvudman för allmän va-anläggning får givetvis inte ta ut avgift av sina brukare för kostnad för va-anordningar, som har tillkommit på grund av ett förordnande enligt nyssnämnda bestämmelser i BL. Om så skedde skulle brukaren ju få betala denna kapitalkostnad två gånger, först som en del av tomtriset, sedan genom avgift enligt VAL. Förordnande enligt 70 och 73 §§ BL ersätts i praktiken alltid av en överenskommelse mellan kommunen och markexploatören, ett s. k. stadsplaneavtal, där exploatören frivilligt går med på åtgärder av det slag som Kungl. Maj:t i annat fall kan förordna om. Situationen i fråga om överföring av kostnad på tomtköpare och huvudmans debitering av avgift för kostnad för allmän va-anläggning blir i sådant fall densamma som om förordnande har meddelats.

Avgäld för tomträtt kan inbegripa kostnaden för att tomträttsfastigheten utrustas med va-anordningar. Också i dessa fall skall brukaren vara fri från att behöva betala samma kostnader genom avgift enligt VAL.

4.3.2 Utredningen. Med hänsyn till att utredningen föreslår en starkare betoning av det privaträttsliga inslaget i förhållandet mellan huvudman och brukare har utredningen övervägt att helt slopa avgiftsreglerna i en ny va-lag. Följden av en sådan ändring skulle bli, att de kommunala va-verken kunde påföra avgifter inom den ram som i allmänhet gäller för kommunala affärsföretag. Huvudman för va-verk skulle därigenom likställas med huvudman för annat ledningsverk — gas-, el- och värmeverk — i detta hänseende. Utredningen har emellertid stannat för att bibehålla en markering av självkostnadsprincipen i lagen och föreslår en bestämmelse av innehåll att huvudman för allmän va-anläggning får ta ut avgift bara för att täcka nödvändiga kostnader. Genom en sådan regel vinner man en fastare anknytning till självkostnaden såsom övre gräns för det totala avgiftsuttaget än den som följer av allmänna regler. Utredningen anser, att en sådan fastare anknytning bör bestå, trots att detta innebär att en viss skillnad i fråga om avgiftsreglering mellan kommunalt va-verk och andra kommunala affärsverk kommer att finnas kvar. Utredningen påpekar vidare, att om avgiftsfrågorna lämnades oreglerade i va-lagen skulle varken denna lag eller kommunal praxis komma att medföra några begränsningar i fråga om de icke-kommunala, auktoriserade va-verken, utan dessa skulle, i varje fall formellt, kunna tillämpa en helt fri avgiftssättning. Det är sannolikt, att denna frihet

skulle inskränkas genom villkor i samband med auktorisationen. Det synes emellertid lämpligt att stöd i lag för sådana villkor finns. Utredningen har med tanke bl.a. på de auktoriserade allmänna va-anläggningarna ansett, att lagen bör innehålla vissa allmänna riktlinjer för avgiftssättningen.

Den likställighetsprincip, som tillämpas enligt kommunal praxis, innebär, att kommunal huvudman skall fördela avgifterna mellan brukarna efter objektiva grunder, dvs. att lika förutsättningar skall medföra lika avgifter. En motsvarande skyldighet att behandla brukarna lika bör enligt utredningens mening gälla för icke-kommunala huvudmän. Därför har utredningen i sitt förslag tagit upp en föreskrift, att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan brukarna efter skälig och rättvis grund. De avtal om vatten och avlopp, som enligt den av utredningen föreslagna lagen skall ingås mellan huvudman för allmän va-anläggning och dess brukare, skall, bl. a. för att kravet på likställighet och likabehandling av brukarna skall bli beaktat, upprättas efter mall. I fråga om andra villkor än sådana som avser avgifter skall huvudman upprätta s. k. allmänna bestämmelser. För avgifterna skall han upprätta taxa. I va-lagen skall enligt förslaget, liksom i gällande lag, finnas en regel härom.

Utöver reglerna om taxa, om begränsning av avgiftsuttaget till nödvändiga kostnader och om fördelning av avgiftsskyldigheten efter skälig och rättvis grund upptar den föreslagna va-lagen inte några regler om avgifter.

Utredningen redogör inledningsvis för innebörden av den kommunala självkostnadsprincipen och för avgiftsregeln i 74 § kommunalagen (1953:753) (KL). Utredningen redovisar vidare de självkostnadsregler som finns i hamntaxekungörelsen (1950:152), köttbesiktningsslagen (1959:99), lagen (1965:54) om kommunala renhållningsavgifter samt lagen (1957:259) om rätt för kommun att uttaga avgifter för vissa upplåtelse-å allmän plats m. m.

Rådande meningsskiljaktigheter om innebörden av VAL:s självkostnadsprincip har gett utredningen anledning överväga i vad mån självkostnadsprincipen i fråga om allmän va-anläggning har och bör ha en striktare innebörd än den självkostnadsprincip som i övrigt gäller enligt kommunal praxis. Frågan har aktualiserats genom en i kommunala sammanhang fördiskussion om beräkning av s. k. internränta på medel, som kommun investerat i va-anläggning.

Bakgrunden till frågan om internräntebereäkning är enligt utredningen följande. Av anläggningens brukare tas ofta ut brukningsavgifter, som är så beräknade, att viss del därav skall användas för framtida investeringsändamål. Härför avsedda medel blir i va-verkets årliga redovisning upptagna som vinst och utgör formellt ett överskott på rörelsen. Eftersom va-verket ingår som ett organ i den kommunala enheten, skall överskottet inlevereras till kommunens kassa och där bokföras såsom andra till kommunen inflytande medel. Trots att medlen härrör från va-verket, gottskrivs detta inte intern

ränta. När det blir aktuellt för va-verket att företa de planerade investeringarna måste verket i vanlig ordning begära anslag för ändamålet. Kommunens centrala instanser tar ställning till anslagsäskandena från verket på samma sätt som till andra anslagsäskanden. Den omständigheten att från va-verket har inlevererats medel, som i form av avgifter tagits ut av brukarna för att användas till investeringar, anses inte skapa någon ovillkorlig rätt för verkets styrelse att få anslaget beviljat till önskat belopp eller vid önskad tid. Om anslaget beviljas, brukar de anslagna medlen enligt de numera tillämpade kommunala redovisningsmetoderna bokföras såsom kommunens i anläggningstillgångar hos va-verket placerade, ränteberättigade kapital. Sett från va-verkets sida betyder detta, att verket i förhållande till kommunens kassa påförts en skuld, på vilken skall beräknas ränta. Röntan skall från va-verket betalas till kommunens kassa. Den blir därmed en kostnad för verket.

Efter en redogörelse för de synpunkter som har anförts från styrelserna för de kommunala va-verken och från centralt kommunalt förvaltningsskåll anför utredningen vidare följande.

I fråga om kommunala el- och gasverk kan det genom rättspraxis anses fastslaget, att kommunen får tillgodogöra sig överskott, som inte kan anses innebära, att det totala avgiftsuttaget väsentligt överstiger självkostnaden. Härav får anses följa att när det gäller dessa verk internräntedebitering i enlighet med vad här tidigare har angetts inte strider mot lag, så länge de inlevererade överskotten ligger inom den godtagna gränsen. Detta innebär, att kommunerna faktiskt har möjlighet att driva el- och gasverk på sådant sätt, att de genom driften tillförs viss, ej obetydlig vinst. Det ligger i sakens natur, att denna möjlighet har kommit att begagnas i ökad utsträckning allteftersom de kommunala uppgifterna har vidgats och därmed anspråken på skattemedel ökats.

Emellertid uppkommer frågan, om kommunalt va-verk i här ifrågavarande hänseende är att jämställa med el- och gasverk. Denna fråga har inte avgjorts i rättspraxis. I formellt avseende föreligger den skillnaden, att för va-verken skall tillämpas en självkostnadsprincip, som i VAL har uttryckts genom föreskriften om begränsning till "nödiga kostnader för utförande samt underhåll och drift", medan den allmänna kommunala självkostnadsprincipen inte är till sin innebörd fixerad i lag. I sakligt hänseende föreligger den skillnaden mellan va-verk på den ena sidan samt el- och gasverk på den andra, att va-avgifterna kan sägas ha en mera offentlighetsrättslig bakgrund än el- och gasavgifterna. Det är en skyldighet för kommunen att under i lagen angivna förutsättningar anordna allmän va-anläggning. Fastighetsägarna kan tvingas att anlita va-verket. Inslaget av skyldighet och möjligheten till tvång skall väsentligen bibehållas enligt utredningens förslag, fastän i annan form. Det kan därför sägas vara särskilt angeläget, att va-verk inte drivs med tanke på förtjänst. Ett förhållande med sådana inslag

av tvång och monopol som det mellan kommun såsom huvudman för va-verk samt verkets brukare bör inte få leda till affärsvinst för huvudmannen. El- och gasverk står i ett delvis annat förhållande till sina avnämare. Kommun tillhandagår i princip kommunmedlemmarna med dessa nyttigheter såsom en serviceåtgärd. Även om det med fog kan sägas, att en faktisk monopolställning föreligger också för kommun såsom leverantör av el och gas, så är denna monopolställning inte lika påtaglig som den kommunen har såsom huvudman för va-verk. Brukare av el och gas har i varje fall teoretiskt frihet att avstå från elverkets eller gasverkets tjänster. De kan i vissa hänseenden ersätta el och gas med andra kraft- och värmekällor. En något större frihet vid debiteringen av el- och gasavgifter kan därför vara motiverad.

Utredningen erinrar vidare om att man som en speciell grund för att bl. a. debitera internränta har anfört att vad som kan komma att tillfalla kommunen utöver den siffermässiga självkostnaden i själva verket utgör skälig ersättning från vederbörande verk för tjänster och förmåner från kommunens centrala förvaltning, vilka inte kan specificeras till sitt belopp, exempelvis de centrala organens bestyr med verkens budgetfrågor samt verkens nyttjande av kommunens mark eller annan egendom för olika med driften sammanhängande ändamål.

Utredningen har för sin del funnit, att en mera strikt självkostnadsregel än den allmänna kommunala i princip bör gälla för va-verkets taxesättning. I förslaget till va-lag har detta uttryckts på liknande sätt som i gällande lag, nämligen med att avgift får tas ut bara för att täcka nödvändiga kostnader. Innehörden härav avses vara, att alla kostnader som har ett normalt samband med en affärsmässig drift skall godtas såsom nödvändiga kostnader. Dit skall således räknas bl. a. vad som används för att anskaffa, vidmakthålla och förnya för driften erforderliga anläggningsstillgångar. I fråga om avskrivning, ränteberekening och avsättning till framtida investering bör huvudmannen kunna handla inom ramen för vad som är vedertaget i fråga om affärsverksamhet av liknande slag. Hinder bör inte föreligga att verkställa avskrivningar efter dagens återanskaffningsvärde (nuvärde) eller annat från företagsekonomiska synpunkter godtagbart värde. Avskrivningar bör dock inte göras i sådan lakt att dolda reserver skapas. På medel, som kommunen anslår till va-verks kapitalbildning, bör skälig ränta beräknas i den mån medlen inte motsvaras av tidigare från va-verket inbetalda, för sådant ändamål inlevererade överskott av uppburna avgifter. Under tid, då sådana överskottsmedel disponeras av kommunens centrala kassa, bör ränta gottskrivas va-verket. Procentsatsen bör vara densamma som den kassan tillgodoräknar sig av va-verket i fall då intern ränta skall tillkomma kassan. Till va-verks självkostnad bör även i skälig utsträckning få räknas avsättningar för framtida, från tekniska och ekonomiska synpunkter motiverad utbyggnad av va-verkets anläggningar. Sådana avsättningar utgör led i en

fortlöpande konsolidering. Hinder däremot kan inte anses möta på grund av en självkostnadsprincip, som tillämpas med rimlig hänsyn till affärs-mässighet och företagsekonomi. Den i kommunala sammanhang tillämpade principen, att en tids betalare inte skall betungas med en senare tids utgift, måste i detta fall stå tillbaka dels för de nyss angivna ekonomiska hänsynen dels för det faktum att lånefinansiering kan vara utesluten på grund av förhållandena på kapitalmarknaden och att det därför kan vara nödvändigt att göra avsättningar till framtida investeringar.

Det är enligt utredningens mening befogat, att va-verket internt debiteras för olika tjänster och förmåner, som kommer verket till del från den centrala kommunala förvaltningens sida. En sådan debitering måste emellertid kunna fixeras till sitt belopp på ett godtagbart sätt. Debiteringen måste kunna motiveras såsom till beloppet skälig ersättning för en av kommunen lämnad prestation eller nytthet eller som kompensation för utgift eller förlust, som kommunen ådrar sig. I den mån så inte kan ske, bör någon debitering inte äga rum.

Beträffande frågan om kommun har rätt att ta ut avgift för upplåtelse av mark till ledningar anser utredningen att detta i vissa fall inte torde vara möjligt inom ramen för den föreslagna självkostnadsregeln. Som exempel nämns dels att markexploatörer har tillhandahållit marken, dels att fastighetsägarna har betalat gatumarkskostnaden enligt bestämmelser i BL. Utredningen anser att en upplåtelseavgift för gatumark o. d. inte är en avgift som skall täcka in en nödvändig kostnad utan en debitering ägnad att bereda kommunen förtjänst.

De nu angivna reglerna bör enligt utredningens mening medföra att debitering av internränta kan företas bara i den mån de kommunala tillskotts-medlen inte ursprungligen kommer från va-verkets brukare.

Utredningen understryker att uttrycket "nödvändiga kostnader" såsom norm för vad som kan påföras va-verks brukare i form av avgifter medför en skyldighet för huvudman att utöva kostnadskontroll och att pressa kostnaderna så långt som möjligt genom fortlöpande åtgärder för rationalisering. Om åtgärd skulle vara onödigt kostsam t. ex. på grund av uppenbart bristfällig rationalisering eller på grund av att andra än affärsmässiga hänsyn har tillåtits inverka, bör detta medföra att kostnaden inte i sin helhet betraktas som nödvändig.

Den självkostnadsprincip som utredningen förordar avses inte medföra någon avsöndring av va-verkens ekonomi från kommunens ekonomi i övrigt, såsom fallet har blivit med kommunernas hamnrörelse.

Den föreslagna lagens självkostnadsbegrepp kan enligt utredningen tillämpas även på icke-kommunala allmänna va-anläggningar. Det är tänkbart att bedömningen av vad som skall anses vara skälig utdelning på aktiekapital — om va-anläggningens huvudman är aktiebolag — leder till ett resultat som något avviker från resultatet av motsvarande bedömning i

fråga om skälig intern ränta på kapital som kommun har tillskjutit till kommunalt va-verk. Även andra skiljaktigheter i utfallet av bedömningen av olika detaljfrågor kan tänkas utan att därför de allmänna principerna och riktlinjerna behöver vara annorlunda.

Experten *Westman* har i ett särskilt yttrande tagit avstånd från utredningens förslag rörande internräntebereäkningen. Förslaget medför att man får ett helt annat redovisningssystem än det som tillämpas för andra kommunala affärsverk, trots att man i övrigt har försökt gestalta de rättsliga formerna så likartade som möjligt. Den omständigheten att va-verken till skillnad från de andra verken har möjlighet att tvångsvis etablera ett rättsförhållande till sina avnämare anser *Westman* inte utgöra tillräckligt skäl för att ge självkostnadsprincipen i fråga om va-verk ett helt annat innehåll än då det gäller elverk m. m. Rätten att tvångsvis anskaffa brukare till va-verk torde så sällan aktualiseras att man kan bortse från den i sammanhanget. Det är i vart fall inte tänkbart, att kommunerna såsom huvudmän för va-verk skulle vilja utnyttja tvånget för att skaffa sig vinst. Intresset för fastighetsägare av va-försörjning torde vidare inte vara mindre än intresset av elförsörjning. I realiteten är fastighetsägarnas möjligheter till alternativ behovstäckning ofta mera inskränkta i fråga om energileveranser än då det gäller va-frågan.

Möjligheten att tvångsvis inlemma fastighetsägare i va-kollektivet är alltså enligt *Westmans* mening inte en tillräcklig grund för att upprätthålla den föreslagna skiljaktiga ekonomiska principen för va-verken. Härtill kommer att för va-verkens och elverkens vidkommande samma motiv kan anföras för att alla investeringar — även de som motsvaras av överskott — skall göras räntebärande till stadskassan. Kostnader för central administration och markupplåtelser m. m. belastar i lika mån stadskassan i vad avser båda verktyperna.

Avgörande synes emellertid enligt *Westman* vara att ett sådant särskiljande av vissa investeringar till va-verken som utredningen föreslår i praktiken torde visa sig ogörligt. Enligt utredningen skall i vissa fall den omstridda räntegottgörelsen för överskotten vara tillåten, nämligen när stadskassan bevisligen har haft utgifter som inte kompenseras på annat sätt eller när avgifterna inte är så stora att va-verkens samtliga utgifter därigenom täcks utan skattemedel måste tillskjutas. Ibland skall alltså reinvesterade överskott kunna föranleda räntor till stadskassan, ibland inte. Det lär inte vara möjligt att i verkligheten upprätthålla ett så variabelt system.

Slutligen påpekar *Westman*, att även om den av utredningen företrädde uppfattningen skulle ha fog för sig, det ändå knappast kan vara av betydelse för de intressen som här är i fråga, nämligen skattebetalarkollektivets å ena sidan och va-avnämmarkollektivets å den andra, att den föreslagna principen upprätthålls. Den avgiftsminskning som genom förslaget kan

åstadkommas för den enskilde medlemmen av va-kollektivet torde nämligen bli ringa. Härtill kommer att de personkategorier som ytterst skall bära skattekollektivets och va-kollektivets utgifter i stort sett sammanfaller. Skattebetalarna är ju nämligen regelmässigt i behov av vatten och avlopp.

Utredningen tar härefter upp vissa frågor rörande engångsavgifter. Numera tillgodogör sig nästan alla huvudmän engångsavgift, antingen direkt enligt VAL:s regler eller genom överenskommelse i stadsplaneavtal. I vissa fall ingår ett mot engångsavgiften svarande bidrag till den allmänna va-anläggningen i tomträttsavgälden för fastighet som har upplåtits med tomträtt.

Efter att ha gett exempel på engångsavgifternas storlek för olika byggnadstyper i en del städer konstaterar utredningen att det föreligger en klar tendens till höjning av dessa avgifter. Orsakerna härtill anges vara dels att man vill kompensera penningvärdeförsämringen, dels att olika omständigheter kan göra det påkallat att ta ut engångsavgifter som representerar ett höjt realvärde. Avgiftshöjning kan sålunda bero på att huvudmannen för att undgå låne- och skattefinansiering önskar öka avgiftsfinansieringen. En annan orsak kan vara, att anläggningen genom tillkomsten av nya och förbättrade anordningar, såsom reningsverk, övergång från kombinerat ledningssystem till duplikatsystem e. d. har fått sin standard så höjd att kapitalkostnaden per fastighet eller enhet stegrats väsentligt. En tredje orsak kan vara, att nytillkommande fastigheter inom viss stadsdel på grund av sin lokalisering, terrängförhållandena eller andra omständigheter vållar särskilt höga anslutningskostnader. Det kan också tänkas, att kostnaderna för anslutning allmänt sett ställer sig dyrare per enhet sedan en allmän va-anläggning har byggts ut att omfatta ytterligare bebyggelseområden.

Utredningen anför att tvekan har uppstått om och i vilken utsträckning det låter sig förena med principen om fördelning av avgifter efter de anslutna fastigheternas nytta och med den allmänna kommunala likställighetsprincipen att ändra det belopp till vilket engångsavgiften en gång har fastställts. Frågan gäller om detta kan ske utan kompensation till fastighetsägare, som genom ändringen kommer att få betala mera för anslutningen, i fall då han inte får större nytta av den än den som har sluppit undan med en lägre engångsavgift. Differentiering av brukningsavgifter mellan olika grupper av brukare kan tekniskt genomföras utan större svårigheter. Huvudmännen är emellertid angelägna att undvika olikheter i debiteringen. De vill inte komma i sådana situationer att kompensation eller utjämning mellan olika grupper av brukare kan komma på tal. Såvitt utredningen har sig bekant har åtgärder för kompensation eller utjämning inte förekommit i praktiken.

Utredningen anser det uppenbart att det måste finnas ganska vidsträcktta möjligheter att ändra avgifter. Va-verken bör i princip drivas på ett från företagsekonomiska synpunkter godtagbart sätt och huvudmannen

måste därför ha sådan rörelsefrihet i fråga om taxesättningen att han kan anpassa sig efter rådande förhållanden, t. ex. i de hänseenden som nyss har angetts. Det problem som ter sig aktuellt för utredningen är i vad mån höjningar av engångsavgifter kan genomföras utan konsekvenser i form av särskilda åtgärder för utjämning mellan olika grupper av brukare. Problemet har tydligen uppkommit till följd av att VAL föreskriver, att fördelning av brukarnas avgifter skall ske efter nytta. Det har väsentligen teoretisk karaktär. I praktiken har nämligen höjningar ägt rum i betydande utsträckning utan att brukarna ifrågasatt lagligheten därav och utan att särskilda åtgärder för utjämning har varit på tal. Det kan möjligen antas, att tvekan om lagstiftningens innebörd har haft en viss dämpande effekt på den takt, i vilken höjningar av engångsavgifter har genomförts.

I utredningens förslag finns inte någon uttrycklig anknytning av avgiftsfördelningen till brukarnas nytta. I stället föreslås att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan brukarna "efter skälig och rättvis grund".

Utredningen anser, att frågan om huvudmans bundenhet vid en en gång fastställd taxa kommer i ett ändrat läge, om lagen får den föreslagna lydelsen. Det kommer inte längre att föreligga någon tvekan om att huvudman har rätt att inom skäliga gränser ändra engångsavgiften. Höjningar bör emellertid, oavsett anledningen, inte göras som chockhöjningar utan vara måttliga. Om höjningar av engångsavgiften genomförs i etapper, där varje höjning framstår som måttlig, kan befogad kritik för orättvis behandling av va-anläggningens brukare inte anföras. Det kan vara klokt av huvudman att tillämpa en rutinmässig ordning för höjningar i anledning av penningvärdeförsämring, dels därför att oförändrad engångsavgift under lång tid i realiteten betyder att avgiften sjunker, om hänsyn tas till realvärdet, dels därför att inflationshöjningen annars kan komma att inkräkta på möjligheterna att göra höjning därutöver, om detta skulle bli aktuellt. Att godta måttliga höjningar av engångsavgiften förefaller utredningen stå i god överensstämmelse med det närmande till de allmänna kommunala principerna i fråga om bestämmande av avgifter, som skall ske enligt utredningens förslag. Den kommunala självkostnadsprincipen anses inte innebära förbud mot att vissa överskott uppkommer. Principen om likställighet kommunmedlemmar emellan hindrar inte ändringar i taxa från tid till annan, förutsatt att likställigheten iaktas när ändringarna görs och att ändringarna inte överstiger den gräns, som utredningen betecknar med uttrycket måttlig.

Utredningen har ingående övervägt hur den gräns skall kunna anges närmare, som markeras av det flexibla uttrycket "måttlig höjning". Utredningen har därvid funnit att det lämpligen får överlämnas åt huvudmännen att med ledning av erfarenheter från detta och andra områden avgöra, vad som kan anses tillåtet med hänsyn till den kommunala likställighetsprincipen, där denna är tillämplig, och till den föreslagna va-lagens föreskrift om skälig och rättvis grund för fördelningen av avgifter. Skulle tilltänkt

brukare vilja anföra klagomål t. ex. över att han har drabbats av högre engångsavgift än andra, kan han vända sig till behörig prövningsinstans, i första hand statens va-nämnd.

De synpunkter, som utredningen har anfört på möjligheterna att höja engångsavgift, har motsvarande tillämpning på sänkning av sådana avgifter, om och när ändring i sänkande riktning skulle komma att bli aktuell.

Utredningen påpekar slutligen att förekomsten av kapitaltillskott vid sidan av va-lagens regler kan ge upphov till speciella problem vid ändring av engångsavgifterna och att huvudmännen kan behöva vidta åtgärder för att utjämna belastningen av skilda kategorier brukare inom verksamhetsområdet.

Förslaget till va-lag nämner inte något om att avgift kan utgå såsom engångsavgift och såsom periodiska avgifter. Hinder för en uppdelning av avgiftsskyldigheten enligt detta mönster skall emellertid inte föreligga. Utredningen förutsätter vidare, att engångsavgift även i framtiden skall få erläggas genom delbetalningar.

Utredningen har övervägt frågan om huvudmans möjligheter att ta ut avgifter vid sanering av olika slag och omfattning. Bakgrunden är, att det f. n. anses ovisst om huvudmannen vid omregleringar av fastighetsindelning och bebyggelse kan ta ut en ny engångsavgift av ägare till nybildad tomt eller nyuppfört hus. Frågan har varierande innehåll allt efter omregleringens karaktär och omfattning.

Efter att ha gett exempel på olika fall av omreglering konstaterar utredningen att ovissheten om möjligheterna att i de antydda fallen ta ut en engångsavgift sammanhänger med att det inte kan anses klart vad erläggandet av engångsavgift har för rättsliga konsekvenser. Uttrycket engångsavgift torde inte innebära annat än att avgiften skall täcka kostnader av engångsnatur, dvs. kapitalkostnader. Det torde vara lagligen möjligt att påföra brukare ny engångsavgift, om huvudmannen har ådragit sig nya kapitalkostnader på grund av förbättring eller liknande åtgärd beträffande anläggningen, som kommer hela va-kollektivet eller väsentliga grupper inom detta till godo. Den omständigheten att engångsavgiften bestäms och betalas vid brukningstidens början och att dess belopp är maximerat efter huvudmannens kapitalkostnader för anläggningen innebär inte, att avgiften ger brukare någon andel i anläggningen eller något delägarskap eller över huvud taget någon rättighet mot huvudmannen utöver rätten att bruka anläggningen och därmed få vattenförsörjning och avlopp.

Vad beträffar frågan om engångsavgift på annat sätt medför allframtidskonsekvenser kan enligt utredningens mening goda skäl anföras både för och emot uppfattningen att så är fallet. För en sådan uppfattning talar bl. a. att avgiften enligt VAL är knuten till fastigheten oavsett den därpå uppförda bebyggelsen — låt vara att avgiften liksom bidrag till gatubyggnadskostnad i vad avser avlopp bestäms med hänsyn inte bara till tomtens storlek utan

också i väsentlig grad till bebyggelsens eller byggnadsrättens omfattning och art. Vidare torde man inte kunna bortse från att en fastighetsägare som har gjort ett kapitaltillskott i form av engångsavgift kan hävda berättigade anspråk på att för all framtid få avkastning av detta tillskott. Avkastningen gottförs honom genom lägre brukningsavgifter. Nedsättningen motsvarar i princip räntan på engångsavgiften. Huvudmannen har ju kunnat välja mellan att ta ut engångsavgifter upp till den tillåtna maximigränsen och att ta ut enbart brukningsavgifter. I det förra fallet måste brukningsavgifternas totala belopp i princip vara så mycket lägre än i det senare fallet, att skillnaden motsvarar ränta på engångsavgifternas totala belopp. Mot uppfattningen om engångsavgiftens allframtidskonsekvenser kan främst anföras, att avgiften i praktiken huvudsakligen motiveras av och till beloppet bestäms efter bebyggelsen på fastigheten, inte efter tomten. När bebyggelsen är uttjänt och avskriven, är det också rimligt att motsvarande engångsavgift för vatten och avlopp och den därmed förenade rätten skall anses avskriven. Riktigare uttryckt är det de med kapitaltillskottet bekostade ledningarna som får anses uttjänta och avskrivna. Det berättigade i detta betraktelsesätt är särskilt markerat i de fall, då sanering innebär att befintliga ledningar, trots att de har varit fullt tillfredsställande för den tidigare bebyggelsen, måste läggas om på grund av ökad bebyggelse eller i övrigt behov av ökad kapacitet till följd av stadsplaneändring, ändrade gatu- eller ledningssträckningar osv.

Utredningen anser, att frågan om engångsavgifter för ny bebyggelse på förut bebyggd mark främst bör bedömas från praktiska synpunkter och på basis av huvudregeln att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan brukarna efter skälig och rättvis grund. Det torde således finnas anledning för huvudmännen att utforma sina taxor och allmänna bestämmelser enligt den föreslagna lagen så, att engångsavgifterna i huvudsak anknyts till bebyggelsen på fastigheten, inte till tomten. När bebyggelsen rivs, kan det följaktligen bli fråga om att ta ut ny engångsavgift. Rivning av byggnader sker sällan förrän efter minst femtio år. Mot bakgrund av de förändringar beträffande va-anläggningen, dess kapacitet och utnyttjande, penningvärde, brukningsavgifter osv. som måste antas ha inträtt under en femtioårsperiod, framstår avskrivningen av engångsavgiften efter en sådan period som väl motiverad. Utredningen påpekar vidare att om nybildad tomt inom saneringsområde skulle tillgodoräknas engångsavgift, som betalats för tomter eller delar av tomter, vilka ingår i den nya tomten, så skulle detta innebära ett administrativt mycket betungande arbete. Resultatet skulle dessutom lätt och ofta kunna föranleda delade meningar och ge upphov till tvister.

Emellertid kan det förekomma fall, då det skulle vara stötande om inte skälig hänsyn togs till den erlagda engångsavgiften, t. ex. när byggnad brinner ned eller när den av någon anledning rivs efter relativt kort tid. Utred-

ningen anser att man kan förutsätta att huvudmännen — med beaktande av regeln om kostnadsfördelning efter skälig och rättvis grund — kommer att ta hänsyn till fastighetsägarnas berättigade anspråk på gottskrivning av engångsavgift, som ännu inte kan anses helt avskriven, när det i de antydda situationerna blir fråga om att ta ut nya avgifter. Det kan förväntas att huvudmännen genom sin organisation, VAV, utformar erforderliga riktlinjer för avskrivning av engångsavgift och att regler om detta införs i taxor och allmänna bestämmelser.

Vad beträffar periodiska avgifter anser utredningen det vara naturligt att dessa förändras med hänsyn till förändringar i penningvärdet och i andra betingelser för verksamheten. I flertalet fall torde höjningar kunna genomföras utan kollision med avgiftsreglerna vare sig i gällande lag eller i utredningens lagförslag.

Utredningen påpekar att avvägningen mellan avgiftsfinansiering och skattefinansiering påverkar fördelningen av kostnaderna för va-anläggningen. Skattefinansiering kan betyda att kommunmedlemmar, som bor utanför va-anläggningens verksamhetsområde och som inte får vattenförsörjning och avlopp genom den, trots detta såsom skattebetalare deltar i kostnaderna för anläggningen. Frågan i vad mån detta är rimligt beror på en rad olika omständigheter, bl. a. vilken fördel dessa kommunmedlemmar kan anses ha eller få av anläggningen. Frågan är i och för sig inte reglerad i VAL och inte heller i förslaget till ny lag. Men den har så nära anknytning till avgiftsfrågorna, att utredningen anser att den förtjänar att nämnas. Som framtida fördelar framhålls framför allt möjligheten att anläggningens verksamhetsområde kan komma att omfatta även glesbygden. Det är emellertid tydligt, att hänsynen till kommunmedlemmar, som inte får vattenförsörjning och avlopp genom den allmänna va-anläggningen, ibland kan ge huvudmannen särskild anledning att överväga en höggradig avgiftsfinansiering. Hänsyn av detta slag kan tänkas — jämte de ökande kraven på kommunala skattemedel för olika ändamål — medverka till den på va-området liksom på andra områden märkbara tendensen att övergå från skattefinansiering till avgiftsfinansiering eller i varje fall att öka avgiftsfinansieringen.

Utredningen har i sitt lagförslag slopat det nu gällande förbudet för huvudman att ta ut avgift för s. k. utvecklingskostnad. Detta innebär inte, att utredningen vill ge huvudman frihet att ta ut hela kostnaden för en överdimensionerad anläggning av de brukare, som först blir satta i tillfälle att utnyttja anläggningen. Tvärtom anser utredningen att dessa brukare maximalt skall kunna debiteras avgifter motsvarande de kostnader, som behövs för att just de skulle kunna förses med vatten och avlopp. Utvecklingskostnaden skall huvudmannen alltså vara skyldig att förskjuta till dess den kan tas ut av de nytillkommande brukare med tanke på vilka anläggningen har dimensionerats. Utredningen anser, att detta följer av de

kortfattade regler om avgifter som förslaget innehåller. Begränsningen till nödvändiga kostnader hindrar huvudman att ta ut högre kapitalkostnader av en grupp brukare, som ansluter sig i en första omgång, än vad som är nödvändigt för att förse just dem eller rättare deras bebyggelseområde med vattenförsörjning och avlopp. I anslutning till redogörelse för ett par tänkta fall av avgiftsuttag där frågan om utvecklingskostnad blir aktuell anför utredningen under hänvisning till principen om avgiftsfördelning efter skälig och rättvis grund, att huvudmannen i sin kalkyl är skyldig att räkna med den planerade utvidgningen och fördela avgifterna så, att han tar ut samma eller ungefär samma avgift för kapitalkostnad av senare tillkommande brukare.

Utredningen ifrågasätter, om det i praktiken annat än rent undantagsvis förekommer utvecklingskostnad av det slag som åsyftas i VAL. Det vanliga torde vara, att allmän va-anläggnings verksamhetsområde successivt ökas och att anläggningen efter hand förses med nya anordningar, dimensionerade med tanke på att det samhälle, som den betjänar, befinner sig i fortlöpande utveckling. Att fastslå vad som skall anses som utvecklingskostnad är under sådana omständigheter inte möjligt. Ett förbud mot avgiftsfinansiering av utvecklingskostnad framstår för dessa fall som meningslöst. Intrycket att förbudet är överflödigt förstärks ytterligare av den omständigheten, att kapitalkostnaderna för allmän va-anläggning ofta endast till en del täcks genom avgiftsfinansiering. Viss skattefinansiering tillämpas i många fall och torde komma att tillämpas också i fortsättningen, även om tendensen går mot ökad avgiftsfinansiering. Vad som har anförts torde ge vid handen, att det förtydligande av huvudreglerna om avgifter i VAL som regeln om utvecklingskostnad innebär har haft ringa praktisk betydelse och att regeln kan undvaras i en ny lag.

Utredningen anser det inte erforderligt med ett särskilt stadgande om skyldighet för fastighetsägare att betala ränta på oguldet avgiftsbelopp.

Beträffande kostnaderna för omläggning till duplikatsystem anser utredningen att huvudmannen bör kunna kräva att brukare själv står för de kostnader som drabbar fastigheten, åtminstone när omläggningen blir av måttlig omfattning. Paralleller kan dras t. ex. med skyldigheten att anordna skyddsrum och att anordna skyddsräcken på tak. Emellertid kan omläggningen i vissa fall bli mer omfattande och kostsam än normalt. Då kan det vara rimligt att brukarkollektivet bestrider en skälig del av kostnaden, i princip vad som överstiger en normalkostnad. Övergång från kombinerat system till duplikatsystem brukar inte ske på en gång utan successivt under lång tid. Huvudmannen har därför inte anledning att fordra omläggning beträffande fastighet, vars bebyggelse på grund av ålder och beskaffenhet bedöms inte komma att stå kvar under längre tid, och inte heller beträffande fastighet för vilken kostnaderna för en full-

ständig omläggning skulle bli oproportionerligt stora. I fall av sistnämnda typ kan det ibland vara skäligt att stanna vid en partiell omläggning.

Principerna om maximering av avgifterna till vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader och om fördelning av avgifterna efter rättvisa och skälighet skall gälla. Ny engångsavgift bör emellertid inte tas ut. Där- emot bör hinder inte föreligga att engångsavgiften höjs för nytillträdande brukare. Utredningen finner det dock sannolikt att huvudmännen kommer att föredra att ta ut huvuddelen av kostnaderna för övergång till duplikat- system — i den mån de inte bestrids med skattemedel — i form av bruk- ningsavgifter. Härigenom blir kostnaden fördelad på hela brukarkollektivet, vilket med hänsyn till åtgärdens vattenvårdande ändamål synes rättvist och riktigt. Viss vägledning för bedömning av hithörande frågor kan möjligen vinnas genom jämförelse med vad som praktiseras av elverken vid övergång till annan strömart eller spänning. Jämförelsen bör dock göras med försik- tighet, eftersom förhållandena inte är fullt jämförbara och rättspraxis är begränsad och inte entydig.

4.3.3 Remissyttrandena. Flertalet remissinstanser har inte yttrat sig om huvuddragen i utredningens förslag till regler för taxa och avgifter. *Läns- styrelsen i Skaraborgs län* säger sig tillstyrka utredningens förslag. *Läns- styrelsen i Gävleborgs län* och *Länsingenjörers förening* förklarar sig inte ha någon erinran mot vad utredningen har anfört beträffande taxa och avgifter.

Stockholmstraktens vattenverksförbund anser att va-lagen inte bör inne- hålla avgiftsregler för de kommunala va-verken men att taxesättningen för övriga va-verk bör regleras i lagen.

VAV anser att uttrycket ”skälig och rättvis grund” i den föreslagna 14 § av brukarna gärna torde komma att tolkas så att endast den sociala fördel- ningsregeln får tillämpas. VAV finner det för den praktiska tillämpningen vara i hög grad önskvärt att även den s. k. privaträttsliga kostnadsregeln får uttryckligt stöd i lagtexten och föreslår därför att paragrafen kompletteras med en mening av motsvarande innehåll som 15 § andra stycket VAL.

Styrelserna för Svenska stadsförbundet och *Svenska kommunförbundet* anser att den kommunala besvärsrätten och den bevakning av taxefrågor, som företrädare för fastighetsägar-, hyresgästs- och företagsintressen ut- övar i de kommunala församlingarna, är tillräcklig garanti mot oskäliga avgiftsuttag. Den av utredningen föreslagna tillämpningen av självkostnads- principen skulle i praktiken bli redovisningsmässigt mycket komplicerad. Styrelserna anser därför att de föreslagna avgiftsreglerna i 14 § andra styc- ket bör slopas och avgiftsrätten bedömas enbart med ledning av kommunal- lagens principer. Möjlighet att debitera anslutningsavgift efter särskilda kostnader bör bibehållas, och styrelserna framhåller att en sådan möjlighet skulle föreligga om avgiftsrätten bedömdes med ledning av allmänna kom-

munalrättsliga principer. Skulle särskild avgiftsreglering tas in i va-lagen ifrågasätter styrelserna om det inte behövs en uttrycklig lagbestämmelse om rätt att debitera särkostnader och instämmer i så fall i VAV:s förslag. Anordningar för viss eller vissa fastigheters behov i form av tryckstegringspumpar vid leverans av renvatten till höghus och pumpar för avledande av avloppsvatten från fastigheter med stort källardjup bör enligt styrelsernas mening ombesörjas och bekostas av vederbörande fastighetsägare.

SMR finner utredningens uttalanden beträffande vad som skall anses vara skälig och rättvis grund väl avvägda. Förbundet hemställer om ett klagörande uttalande i propositionen att mängdrabatt kan och bör lämnas, i varje fall med belopp motsvarande den kostnadsminskning som uppkommer vid leverans av färskvatten till och avledande av avloppsvatten från storförbrukare.

NBU har inga erinringar vad gäller de ganska allmänt hållna grundsatserna för avgiftsberäkning och avgiftsfördelning utan finner det riktigt att kommunala serviceinrättningar av detta slag skall vara självbärande. De angivna reglerna kan emellertid medföra en viss risk för missbruk genom att kommunerna tar ut avgifter, som utöver ersättning för kostnaderna innefattar en skatteliknande pålaga, och därmed frångår de företagsekonomiska principer som redovisas i betänkandet.

Svenska Riksbyggen delar utredningens mening att va-lagen inte bör betungas med detaljerade avgiftsregler.

Länsläkaren i Malmöhus län anser att länsstyrelse eller annan myndighet bör fastställa den taxa som skall gälla.

Det övervägande antalet remissinstanser som har uttalat sig i fråga om självkostnadsprincipen har anslutit sig till Westmans särskilda yttrande. Vissa har utan att uttryckligen instämma med Westman framfört synpunkter som närmar sig dennes uppfattning. Ett fåtal remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag.

Bland de remissinstanser som delar Westmans uppfattning eller framför synpunkter som ansluter sig till den kan nämnas länsstyrelsen i Stockholms län, vissa kommunala organ i Stockholm, drätselkamrarna i Luleå, Malmö och Sandviken, gatunämnden i Trelleborg, kommunalnämnderna i Höör och Svalöv, kommerskollegium, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet, Svenska Riksbyggen samt Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister.

Styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet anför utöver de av Westman framlagda synpunkterna följande.

Mot utredningens resonemang rörande internräntedebitering måste först den invändningen göras, att brukningsavgifterna endast i undantagsfall torde innefatta någon särskild andel för framtida investeringar fränsett smärre, årliga sådana. Däremot skall självfallet avskrivning å va-anläggningarna

inrymmas i avgifterna. De kommunala va-verken lämnar också i det alldeles övervägande antalet fall årliga driftunderskott vilket i regel beror på att driften avsiktligt delvis skattefinansieras. Enligt den bearbetning av den kommunala finansstatistiken som stadsförbundet verkställer redovisade städernas va-verk för 1966 ett sammanlagt driftunderskott å ca 44 miljoner kronor och endast ett fåtal verk uppvisade överskott. En va-taxa baseras på en kalkyl för ett antal år framåt över de beräknade kostnaderna och intäkterna (brukningsavgifterna), varvid i regel en balans mellan dessa eftersträvas. Givetvis blir utfallet av va-verkets drift icke helt i överensstämmelse med kalkylen utan normalt uppstår under de olika åren vissa måttliga över- eller underskott, men på sikt bör, om kalkylen är hållbar, dessa i stort sett utjämnas varandra. De driftöverskott som omväxlande med underskott kan uppkomma kan således icke — såsom utredningen synes vilja göra gällande — sägas bero på överuttag av avgifter och vara avsedda för framtida investeringar. Överskotten torde i stället i regel sammanhånga med den periodisering till ett år som ett års bokslut innebär.

Om i överensstämmelse med utredningens tankegång va-verken skulle gottskrivas ränta på förekommande årliga driftöverskott och vid en nyinvestering icke påföras ränta till den del investeringen skett med överskottsmedlen kräves att överskotten på något sätt fortlöpande särskiljes i kommunens räkenskaper. Utredningen har dock icke anvisat någon metod härför. En redovisning av medlen på ett avräkningskonto med va-verket skulle innebära att kommunen anses ha en skuld till en av sina förvaltningar eller till brukarna — ett betraktelsesätt som är främmande för den kommunala förvaltningen och redovisningen. Enligt kommunala bokföringsprinciper med uppdelning på en driftbudget och en kapitalbudget är det framkomna överskottet ett driftöverskott och bör behandlas som sådant. Ur rent bokföringsmässig synpunkt skulle således en metod att särredovisa verkens driftöverskott på samma sätt som är föreskrivet i fråga om överskott å hamnrörelse vara tänkbar, varvid ett års överskott skulle ingå som inkomst i verkets driftbudget två år senare. En så genomgripande åtgärd synes dock ej utredningen vilja förordas och bör ej heller vidtagas. Slutligen återstår möjligheten att avsätta överskotten till en investeringsfond för va-verket eller till allmänna investeringsfonden, i senare fallet med någon redovisning "inom linjen" av va-verkets andel av fonden. Det är dock icke förenligt med kommunala redovisningsprinciper att ett driftöverskott föres till en kapitalfond. För övrigt kan enligt de kommunala fondbildningsbestämmelserna avsättning till en investeringsfond för ett va-verk icke ske utan Kungl. Maj:ts medgivande och en uppdelning av allmänna investeringsfonden på olika ändamål strider mot fondens syfte. När en ny investering i va-anläggningen blir aktuell skulle enligt utredningens förslag de ackumulerade överskotten så långt de räcker tagas i anspråk härför och vid beräkning av intern ränta på anläggningens bokförda värde skulle överskottsmedlen undantagas. Ett iakttagande av en sådan regel skulle framtvinga ytterligare en fortlöpande avräkning med va-verket. Hur man skall förfara med va-verkens driftunderskott — sådana är som ovan angivits ojämförligt mycket vanligare än överskott — har utredningen icke berört. Konsekvensen borde fordra att även underskotten särredovisades och att va-verken i stället belastades med intern ränta härå, vilket för närvarande icke sker. Men om ett va-verks överskott har tillförts en investeringsfond och underskott sedan uppstår ett år kan fonden kommunalrättsligt icke tagas i anspråk för täckning av underskottet. Ett fullständigt avskiljande av va-verkens ekonomi

från kommunens i övrigt torde därför kunna upprätthållas endast när verken lämnar överskott medan systemet brytes då underskott uppkommer. Enligt vår mening skulle en fortlöpande särredovisning och särskild räntebereäkning av va-verkens år från år ackumulerade över- och underskott och av investerade överskottsmedel bli mycket komplicerad och i längden helt enkelt praktiskt ogörlig. Det kan för övrigt ifrågasättas om icke ett förfarande att balansera över- och underskotten eller att föra dem till en fond i stället för att låta dem ingå i kommunens samlade över- eller underskott står i strid med kommunallagens budgeteringsregler i 53 § enligt vilka i utgifts- och inkomststaten skall intagas kommunens samlade under- respektive överskott för nästföregående år. Vi vidhåller den principiella ståndpunkt som intogs vid våra av utredningen omnämnda diskussioner i dessa frågor för ett tiotal år sedan med el- och gasverksföreningarna, nämligen att fondering hos affärsverksförvaltning ej bör förekomma, att förvaltningens avskrivnings- och överskottsmedel ej skall förbehållas denna förvaltning utan höra till kommunens gemensamma finansförvaltning och att det måste ankomma på kommunens fullmäktige att i varje särskilt läge avväga användningen av kommunens samlade resurser för investeringsändamål.

I samband med frågan om intern räntebereäkning vill vi framhålla, att vi förutsätter att i kostnaderna för va-anläggnings utförande får inräknas även intern ränta på det kapital som ianspråktogets under byggnadstiden, s. k. intern kreditivränta. Det investerade egna kapitalet bör ju förräntas även under investeringssskedet och räntekostnaderna ingå bland anläggningskostnaderna, d. v. s. aktiveras.

Stockholms stads drätselnämnd anför i huvudsak samma synpunkter som stads- och kommunförbunden och vill ha förslaget omarbetat så att va-verk blir helt likställda med annan kommunal verksamhet som har till ändamål att tillhandahålla kommunmedlemmar rättigheter av olika slag. *Stockholms stads industriverksstyrelse* påpekar att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare beträffande va-verken enligt utredningsförslaget kommit att i övrigt regleras nära nog helt överensstämmande med vad som gäller i fråga om kommunala el-, gas- och värmeverk och deras avnämare. Med hänsyn härtill finns det inte anledning att i detta speciella fall göra åtskillnad mellan dessa verk och va-verken, allra helst som motivet för en annan tillämpning av självkostnadsprincipen synes svagt grundat och förslaget i denna del skulle leda till praktiska svårigheter vid tillämpningen.

Kommunalnämnden i Svalöv säger sig bestämt avstyrka utredningens förslag om särbehandling av va-verken inom de kommunala räkenskaperna. Förslaget betecknas som direkt verklighetsfrämmande. Det saknar nu motsvarighet, men en liknande ordning skulle enligt nämnden säkerligen med lika stor rätt kunna anses motiverad på andra områden. Systemet anses innebära ett betydande ingrepp i den kommunala handlingsfriheten och risker för onödiga missförstånd, som endast skapar irritation och stridigheter. I praktiken torde bestämmelsen kunna förutses få liten reell betydelse, då möjligheterna till interna pålägg bokföringsmässigt förhindrar redovisning av överskott. Det torde inte kunna påvisas att nuvarande bestämmelser har medfört att abonnenterna fått erlägga oskäligen avgifter. Eftersom abon-

nenlerna som regel även är kommunmedlemmar har de enligt nämnden möjlighet att få tillräcklig insyn i och inflytande på verkets drift.

Kommunalrättskommittén anför att utredningens behandling av självkostnadsregeln synes inbjuda rättstillämpningen till alltför långtgående anspråk på precision vid kostnadsberäkningen. Vid överprövning av kommunala taxebeslut måste enligt kommitténs mening betydande marginaler lämnas för olika uppfattningar om exempelvis avsättning till framtida utbyggnad, avskrivningsförfaranden och räntesatser. Kommittén anför vidare att överskott som framstår som ringa när de slås ut på de enskilda brukarna inte bör tillmätas legal betydelse och att utredningens synpunkt att onödigt kostsamma åtgärder inte i sin helhet får inverka på kostnadsberäkningen med hänsyn till gängse bevisregler praktiskt taget lär sakna betydelse för rättskipningen på området.

Drätselkammaren i Luleå kan, i allt fall vad gäller kommunalägda va-anläggningar, inte acceptera resonemanget att man vid prövningen huruvida kostnaderna har varit nödvändiga även skall ge sig in på en bedömning av om de har varit affärsmässigt motiverade eller kunnat reduceras genom rationaliseringsåtgärder. Man bör kunna utgå ifrån att de kommunala organen själva utövar tillräcklig bevakning i dessa avseenden.

Länsstyrelsen i Stockholms län anför att skäl synes tala för att upplåtelse av gatumark till de ledningsdragande verken bör kunna beläggas med rimlig avgift och att, om sådan kompensation inte erhålls, motiv torde föreligga för kommunen att i rimlig grad gottskriva sig eventuellt uppkommande överskott. Även *Stockholms stads gatunämnd* och *drätsel-nämnd* anser att upplåtelse av gatumark till de ledningsdragande verken bör kunna beläggas med skälig avgift.

Utredningens förslag beträffande självkostnadsprincipen tillstyrks av *SKTF* och *VAV*.

VAV anför följande. Va-verkens inkomster består av dels engångsavgifter, dels brukningsavgifter. Engångsavgifterna inlevereras f. n. i flera fall till kommunens kassa utan att komma va-kollektivet till godo. Särskilt med tanke på att engångsavgifterna numera ofta uppgår till betydande belopp — som exempel nämns att engångsavgiften för en normal enfamiljvilla kan överstiga 10 000 kr. — är det enligt föreningens mening stötande för den allmänna rättskänslan att taxeavgifter av detta slag inte används för avsett ändamål utan att, när motsvarande belopp anvisas va-verket för investeringar, verket genom att påföras internränta och återbetalningsskyldighet genom amortering eller avskrivning av anvisat belopp åsamkas merkostnader som måste täckas med brukningsavgifter. Härigenom får va-kollektivet betala engångsavgiften två gånger. Den första avgiften blir helt att jämställa med en skatt till kommunen. *VAV:s* styrelse har enhälligt uttalat sin principiella anslutning till de riktlinjer och förslag som utredningen senare har lagt fram i sitt betänkande. Sedermera har emellertid nio av ett

fyrtilotal medlemmar som yttrat sig till föreningen, däribland Stockholms stad, anslutit sig till den avvikande mening som Westman har anfört i sitt särskilda yttrande. Föreningen påpekar avslutningsvis att, om principen om strikt självkostnad skulle slopas i va-lagen, logiken torde kräva att en motsvarande ändring görs i lagen om kommunala renhållningsavgifter.

SKTF säger sig vilja starkt framhålla det berättigade i utredningens förslag och anför följande. Med hänsyn till det mycket stora investeringsbehovet för va-anläggningar både när det gäller reningsverk, men kanske framför allt för rörnät och speciellt vid övergång till duplikatsystem, tas av brukarna ofta ut brukningsavgifter, så beräknade att viss fondering av medel kan ske med tanke på framtida investeringar. På samma sätt tas anslutningsavgifter ut, som ofta är av betydande storleksordning. Det är av avgörande betydelse för va-verkens framtida ekonomi, att dessa avgifter verkligen kommer va-kollektivet till godo och inte, som nu i vissa fall sker, tillförs stadskassan för att sedan få lånas av va-verken att förräntas och amorteras som vanliga lånemedel. Ett sådant förfarande blir i längden betungande för va-taxan och kan inte heller anses förenligt med brukarnas rättmätiga intressen. Det kan från bokföringssynpunkt inte erbjuda någon som helst svårighet att åstadkomma den kostnadsredovisning, som utredningens förslag innebär. Från rent statistisk synpunkt skulle man även vinna den fördelen, att va-taxorna blev jämförbara och grundade på samma förutsättningar.

Hyresgästernas Riksförbund understryker starkt utredningens synpunkter rörande taxa och avgifter men tillägger att förbundet har sig bekant att möjligheten att i självkostnaderna inräkna avsättning till framtida utbyggnader har kommit att missbrukas. Det har sålunda förekommit att avgifterna med nämnda motivering under en lång följd av år hållits på mycket hög nivå utan att anläggningarna ens projekterats. En begränsning synes enligt förbundet motiverad, exempelvis så att avgift inte får avse kostnad som ligger längre fram i tiden än fem år.

Några remissinstanser, som godtar utredningens grundläggande principer, har anfört vissa speciella synpunkter. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* pekar på de ökade krav som från vattenvårdssynpunkt för framtiden måste ställas på avloppsanordningarnas rationella utformning och skötsel samt därav föranlett större behov av planering och provtagningar i recipienten såväl för klarläggande av reningsmetod som för uppföljning av reningsresultatet. Kostnader härför som faller på huvudmannen bör enligt länsstyrelsen få inräknas i självkostnaderna och alltså kunna tas ut av brukarna. *SHI* anför att samhället genom oförbehållsam tillämpning av självkostnadsprincipen frånhänder sig möjligheten att med ekonomiska medel påverka förbrukningen av den naturtillgång som råvatten utgör och att detta kanske inte är önskvärt under alla förhållanden. En utväg ur detta dilemma torde enligt institutet vara att självkostnaderna för va-anläggning-

är beräknas i enlighet med utredningens förslag i syfte att fastställa den ersättning som tillkommer va-verken och att möjligheter dessutom bereds att i speciella fall fastställa ett tillägg till de beräknade avgifterna.

Naturvårdsverket påpekar att reglerna för uttag av va-avgifter från brukare har stor betydelse för vattenvårdsverksamheten eftersom finansieringen av avloppsreningsanläggningar i hög grad påverkas härav. Verket ifrågasätter därför om man behöver ange några gränser för sådana uttag. Om en begränsning av avgiftsuttaget ändå anses erforderlig bör emellertid huvudman ha möjlighet att utöver självkostnaden ta ut viss utvecklingskostnad exempelvis till en särskild va-fond. En avgiftspolitik med viss planering för framtida behov måste enligt verket vara i brukarnas intresse.

HSB anser, främst med hänsyn till nödvändigheten att hålla bostadskostnaderna på en rimlig nivå, men också på grund av att miljövården är ett intresse för alla, att investeringar för att tillgodose de ökade kraven på vattenvård i sin helhet bör finansieras skattevägen.

Flertalet remissinstanser har inte behandlat utredningens uttalanden rörande engångsavgifter. De remissinstanser som uttalat sig har haft olika uppfattningar. Såvitt avser frågan om uttagande av ny engångsavgift har följande synpunkter framförts.

Vattenöverdomstolen anser att förslaget inte kan anses helt invändningsfritt och att uttag av ny engångsavgift bör komma i fråga bara vid ökat brukande eller när nybyggnad föranleder att va-nätet måste läggas om, varvid den nya engångsavgiften bör ha karaktär av tilläggsavgift.

Enligt *länsstyrelsen i Skaraborgs län* torde i realiteten svårigheterna att ta ut förhöjda engångsavgifter kvarstå om utredningens förslag genomförs. Det hade därför varit önskvärt att enhetliga och mer precisa regler hade utarbetats i detta avseende. Om sådana inte anses kunna införas i den nya lagen bör åtminstone ett klarläggande ske i tillämpningsbestämmelser till lagen. För att inte onödigtvis betona karaktären av engångsföreteelse anser länsstyrelsen att man bör ersätta begreppet engångsavgift med anslutningsavgift.

Om utredningens uttalanden även syftar på dem som redan är brukare, kan de enligt *SMR* inte lämnas utan erinran. Förbundet utgår från att ett avtal mellan huvudman och industriföretag står fast under avtalstiden, om inte annat uttryckligen har överenskommit. Även bortsett härifrån synes det emellertid förbundet egendomligt att en av huvudmannen fastställt engångsavgift för en industribyggnad skulle kunna ändras av andra skäl än att fastighetens vatten- och avloppsförhållanden förbättras. Tanken att huvudmannen för att undgå låne- och skattefinansiering skulle kunna debitera ytterligare tillskott i form av engångsavgifter avvisas bestämt. Att nytillkommande fastigheter inom viss stadsdel på grund av särskilda förhållanden vållar särskilt höga anslutningskostnader avvisas också som grund för ändring av engångsavgiften, eftersom dessa merkostnader bör

bäras av de nytillkommande fastigheterna. Att ytterligare engångsavgifter skulle kunna utkrävas som kompensation för ändring i penningvärdet finner SMR utslutet om inte motsvarande regler införs på andra rättsområden. Det här anförda gäller i tillämpliga delar även i fråga om periodiska avgifter.

I övrigt har remissinstanserna, utöver vad som i det följande anförs beträffande saneringsfastigheter, inte haft andra synpunkter på engångsavgifterna än att *NBU* anser att bestämmelsen i 16 § andra stycket VAL om rätt till uppdelning av engångsavgiften bör behållas. Denna rätt är så betydelsefull för den enskilde brukaren att vad som har anförts i motiven inte utgör tillräcklig garanti.

Med anledning av vad utredningen anför om avgifter vid sanering påpekar *Gävle stads gatukontor*, att uttalandet om att engångsavgiften skulle anknytas till bebyggelsen i viss mån synes strida mot den föreslagna möjligheten att ta ut engångsavgift för obebod tomt.

Styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet ansluter sig till utredningens synpunkter samt tillägger att det i vart fall då befintlig bebyggelse ersätts av ny bebyggelse med annan karaktär och omfattning inte rimligtvis kan göras gällande att anslutning skulle kunna påkallas utan att ny anslutningsavgift tas ut. Frågan anses ha väsentlig betydelse för kommunerna i samband med den intensifierade ombyggnad av äldre tätortskärnor som nu pågår eller planeras. *VAV* vitsordar att frågan om engångsavgifter vid sanering f. n. är oklar från både administrativa och rättsliga synpunkter och därför kan orsaka segslitna meningsskiljaktigheter mellan huvudmän och brukare och föranleda ett administrativt arbete av oproportionerlig omfattning. Det anses därför angeläget att entydiga och enkla regler tillskapas på detta område. Utredningens förslag tillstyrks. *VAV* finner det angeläget att understryka, att uttagande av engångsavgifter vid sanering inte är något fiskaliskt intresse för huvudmannen utan en fråga om skälig kostnadsfördelning mellan brukarna. Eftersom huvudmannen har rätt att skaffa sig täckning för samtliga kostnader för va-anläggningen genom avgifter, blir avgiftsuttagets fördelning i första hand en fråga om rättvisa och skälighet.

NBU kritiserar vad utredningen anför om att engångsavgift normalt måste anses avskriven efter en femtioårsperiod. Utredningen synes ha förbiset att huvudmannen via löpande brukningsavgifter kan ha betingat sig kompensation för avskrivningar på ett realistiskt återanskaffningsvärde under lång tid. Huvudmannen skulle i ett sådant fall kunna bli dubbelkompenserad. Även om fastighetsägare, som genomför en sanering, har förvärvat fastigheten ganska nyligen och alltså själv inte nämnvärt bidragit till de avskrivningar, som huvudmannen bekostat via löpande va-avgifter, måste han rimligen få tillgodoräkna sig företräddarnas avskrivningsbidrag.

Vattenöverdomstolen anför beträffande utvecklingskostnader

na följande synpunkter. Om brukare maximalt skall kunna debiteras avgifter som motsvarar de just för honom erforderliga kostnaderna för anläggningen kommer överskjutande kostnader för denna att bestridas med skattemedel och sålunda betunga också dem som inte har någon direkt nytta av anläggningen. Dessa överskjutande kostnader, utvecklingskostnader, har nedlagts för att anläggningen vid den fortsatta exploateringen inte skall onödigtvis fördyras. Utvecklingskostnaden kommer således de ursprungliga brukarna till godo framdeles genom lägre brukningsavgifter. Det synes därför rimligt att dessa brukare till en början ensamma får svara också för de årliga utgifter som betingas av utvecklingskostnaden, i allt fall så långt avgiftshöjningen blir måttlig.

Beträffande kostnaderna för omläggning till duplika t system har inte framförts några andra synpunkter än att VAV framhåller att frågan om fördelning av kostnaderna mellan fastighetsägare och va-verk, i de fall åtgärderna inom fastigheten är förenade med så stora kostnader att det inte rimligen kan fordras att de skall bäras av fastighetsägaren ensam, kan väntas bli förknippad med relativt komplicerade bedömningsfrågor. VAV framhåller att det inte torde vara tillfyllest att, såsom utredningen har angett, skälig kostnad för fastighetens del bedöms endast efter dess och bebyggelsens storlek. Hänsyn torde även bära tas till bebyggelsens ålder, värde och avkastning eller räntabilitet.

Vissa remissinstanser har pekat på de svårigheter som kan uppkomma om det finns flera va-verk i en kommun. *Vattenöverdomstolen* samt *kommunalnämnderna i Höör* och *Svalöv* anser det önskvärt med ett klarläggande av frågan om flera va-verk i samma kommun från avgiftsynpunkt är att anse som en eller flera anläggningar. Nämnden i Svalöv tillägger att det från administrativ synpunkt får betraktas som synnerligen tungrott om självkostnadsprincipen skulle framtvinga en omfattande differentiering av taxorna inom samma kommun. *Drättselkammaren i Trelleborg* anser att författningsförslaget bör arbetas om så att det möjliggör att den totala självkostnaden för huvudmannens hela va-verksamhet blir övre gräns för avgiftsuttaget. *Styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet* anser att det i samband med en ny va-lag bör beredas möjligheter att vid kommunsammanläggningar eller i andra fall få till stånd en utjämning av taxorna för olika va-anläggningar med samma huvudman. Från rationell synpunkt anses en sådan utjämning med enhetliga taxor som slutresultat synnerligen motiverad och utjämningen anges kunna ske genom att de olika anläggningarna betraktas som en enhet, varvid taxorna kan bestämmas med hänsyn till den totala kostnaden för anläggningarna.

SKTF och *VAV* anser det önskvärt med en bestämmelse om att avgiften under alla förhållanden binds till fastigheten på samma sätt som exempelvis lantmäterikostnader. Liknande synpunkter framförs av

styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet såvitt gäller anslutningsavgifter.

Drätselkammaren i Malmö och Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister anser under hänvisning till rättsfallet NJA 1966: 199 att en uttrycklig bestämmelse om skyldighet för fastighetsägare att betala r ä n t a på oguldet avgiftsbelopp är önskvärd.

4.4 Installationsbestämmelser

4.4.1 Gällande ordning m. m. Regler om installationer på va-området finns inte upptagna i VAL. Som framgår av vad som sägs i det följande finns vissa regler härom i BS. SKTF:s normalförslag år 1959 till reglemente för kommunalt vatten- och avloppsverk innehåller en rad bestämmelser om va-installationer.

Med installationer avses enligt punkt 8 i normalförslaget alla för anslutning till den allmänna va-anläggningen avsedda ledningar med tillbehör inom fastighet, dock inte va-verkets mätapparater eller sådana verket tillhöriga ledningar, som verket enligt avtal eller på annan grund har fått rätt att dra fram och bibehålla. Bestämmelserna om installation i normalförslaget skall också gälla den del av servisledning som inte ingår i den allmänna va-anläggningen.

Normalförslaget förutsätter, att va-verket skall utöva en långt gående tillsyn över installationernas utförande och beskaffenhet, över anbringande, reparationer och andra arbeten med installationer och i någon mån även över deras underhåll och brukande. Installationsarbete får, enligt punkt 10 i normalförslaget, utföras endast av verket självt och av den som innehar av huvudmannen för va-verket meddelad entreprenörsrättighet. Frågan om sådan rättighet återkommer jag till i följande avsnitt.

Utförande av installationsarbete kräver enligt punkt 9 i normalförslaget, liksom ändring eller komplettering av befintlig installation, anmälan till va-verket på fastställt formulär. Punkt 11 i normalförslaget förutsätter, att bestämmelser skall utfärdas om beskaffenheten av materiel och material för installation och om "sättet för dess utförande, kontroll och besiktning samt underhåll och nyttjande". Bestämmelserna skall meddelas dels i form av föreskrifter, som huvudmannen utfärdar och länsstyrelsen fastställer, dels såsom anvisningar, meddelade av va-verket i varje särskilt fall. Normalförslaget innehåller vidare i punkt 12 bestämmelse om rätt för va-verket att för uppsikt och kontroll få tillträde till installation, både då den utförs och sedan den har färdigställts. Enligt punkt 13 skall installation, innan den tas i bruk, efter besiktning ha godkänts av va-verket.

Bestämmelser rörande installationer torde enligt utredningen ha utfärdats av de flesta huvudmän. Dessa bestämmelser synes vara dels generella regler, överensstämmande helt eller väsentligen med de bestämmelser i normalförslaget, för vilka nyss redogjorts, och upptagna i reglemente för

va-verket, dels sådana speciella föreskrifter om installationsenheternas beskaffenhet och installationernas utförande m. m. som avses i punkt 11 av normalförslaget, dels anvisningar för särskilda fall och för detaljer. De två förstnämnda slagen av bestämmelser skall enligt 12 § VAL antas av huvudmannen och fastställas av länsstyrelsen. Anvisningar kan däremot meddelas av va-verket utan medverkan av annan.

Innebörden och omfattningen av bemyndigandet i 12 § VAL har belysts genom två avgöranden av Kungl. Maj:t med anledning av besvär över vägrad fastställelse av reglementen för va-verk, som grundats på normalförslaget. Avgörandena visar att 12 § skall ges en mycket begränsad tillämpning.

I vissa kommuner torde enligt vad utredningen anför reglementen från tiden före VAL alltså tillämpas. Dessa äldre reglementen för vattenverk liksom övriga bestämmelser som avser vattenverk och vattenledning har annat rättsligt underlag än reglementen för avloppsverk och andra bestämmelser om avloppsverk och avloppsledning. De förra har i regel grundats på 1868 års ordningsstadga för rikets städer, de senare på 1919 års hälsovårdsstadga. Vissa bestämmelser, bland dem framför allt sådana, som innehöll sanktioner i form av böter, förutsatte för att bli gällande fastställelse av länsstyrelsen.

SKTF, i det nu aktuella hänseendet efterträdd av VAV, har till ledning för de anslutna va-verken förutom normalförslag till reglemente för kommunalt va-verk utfärdat normalförslag till bestämmelser om installationers utförande samt deras underhåll och nyttjande.

Va-verken är i regel kommunala affärsdrivande verk. De hör till den typ av kommunala verk som brukar betecknas ledningsverk. Till samma verktyp hör de kommunala gasverken och elverken. Även för gasverk och elverk har regelmässigt utfärdats kommunala reglementen med förhållningsregler för verkstyrelserna. Dessa reglementen har i allmänhet väsentligen samma utformning som reglementena för kommunala va-verk.

De lokala bestämmelserna rörande vatten och avlopp har undersökts av justitieombudsmannen (JO) och föranlett en framställning från honom till Kungl. Maj:t. Framställningen, som återges i JO:s ämbetsberättelse år 1958 s. 324, ger vid handen, att de äldre lokala vattenstadgorna, avloppstadgorna osv. redan vid sin tillkomst var behäftade med allvarliga brister i formella och andra hänseenden. Beträffande lokala föreskrifter om besiktning och godkännande av ledningsarbeten samt om ledningars utförande och beskaffenhet har JO bl. a. uttalat tveksamhet om lämpligheten av att, såsom ofta skett i de äldre stadgorna, straffbelägga avvikelser från föreskrifterna. JO har vidare anmärkt på att såväl 1919 års hälsovårdsstadga, vilken alltså gällde då JO:s framställning gjordes, som VAL innehöll bemyndiganden att utfärda lokala föreskrifter om installationer.

Vid olika tillfällen har framförts förslag att installationsbestämmelser

borde utfärdas i samma ordning som föreskrifter och anvisningar enligt byggnadslagstiftningen. Med anledning härav kan det vara lämpligt att här i korthet nämna vad som gäller i detta hänseende.

Befogenheten att meddela föreskrifter och anvisningar enligt BS utövas enligt 76 § stadgan av planverket, vilket tillkom den 1 juli 1967 efter uppdelning av byggnadsstyrelsen. Föreskrifter, dvs. bindande bestämmelser, skall, om de är av inte oväsentlig ekonomisk betydelse eller om de av annan orsak är av större vikt, för att bli gällande fastställas av Kungl. Maj:t. Föreskrift, som rör även annan myndighets verksamhetsområde, meddelas efter samråd med den myndigheten.

Byggnadsstyrelsen hade tidigare sammanfört bestämmelser enligt 76 § BS i en särskild regelsamling, Byggnadsstyrelsens anvisningar till byggnadsstadgan, BABS, utgiven 1960. En ny upplaga av denna regelsamling, benämnd Byggnorm 1967, gäller fr. o. m. den 1 januari 1968. Samtliga bestämmelser i 1960 års BABS hade formellt karaktären av anvisningar. BABS innehöll inte några bestämmelser om va-installationer. 1967 års regelsamling innehåller såväl föreskrifter som anvisningar. Inte heller däri ingår bestämmelser om va-installationer.

BS ger visst underlag för planmyndigheten att utfärda installationsbestämmelser. I 44 § 7 mom. föreskrivs nämligen, att bl. a. ledningar för vatten och avlopp skall anordnas så, att brandfara, risk för olycksfall eller sanitär olägenhet inte uppkommer. Emellertid handhas ärenden om va-installationer inte — annat än möjligen i enstaka undantagsfall — av byggnadsnämnderna, utan av andra organ, nämligen va-verken och i någon mån hälsovårdsnämnderna.

När det gäller tillsynen över byggnadsföretag finns bestämmelser i 64 § BS. Byggnadsnämnd skall öva tillsyn över sådana företag, för vilka krävs byggnadslov, och får verkställa de besiktningar som behövs. Nämnden får också besiktiga företag, vartill byggnadslov inte behövs. Av paragrafen framgår vidare att vid slutbesiktning den byggande skall förete bevis av vederbörande skorstensfejare i fråga om eldstäder m. m. Om byggnadsnämnden finner det nödvändigt skall också företes bevis av sakkunnig person, att kontroll verkstälts av bl. a. värmeledningsanläggning.

På va-området utövas en viss typgodkännande verksamhet. Detta sker genom en särskild, inom VAV tillsatt prövningsnämnd, bestående av sju personer. Prövningsnämnden undersöker apparater, maskiner och andra installationsenheter på begäran av fabrikant och yttrar sig över dem. I yttrande förklaras antingen att installationsenheten kan godkännas eller att den inte kan godkännas. Detta innebär, att nämnden inte uttryckligt godkänner eller underkänner prövad installationsenhet utan ger va-verken en rekommendation att godkänna eller inte godkänna enheten i fråga. Nämndens yttranden är inte bindande för va-verken. Dessa är formellt oförhindrade att godkänna en installationsenhet som prövningsnämnden har för-

klarat inte kunna godkännas och tvärtom. I praktiken torde emellertid va-verken numera inte avsiktligt avvika från prövningsnämndens rekommendationer.

4.4.2 Utredningen. Utredningen framhåller att bemyndigandet för allmän va-anläggnings huvudman i 12 § VAL är svårtolkat och dess räckvidd om-diskuterad. Det avser rätt att utfärda närmare föreskrifter om brukandet av anläggningen för ansluten fastighets behov. Frågan om bemyndigandet omfattar installationsbestämmelser i form av speciella föreskrifter kan inte med säkerhet besvaras. Ett negativt svar framstår dock såsom det sannolikt mest riktiga. Enligt utredningen är det angeläget att den oklarhet som sålunda råder bringas att försvinna.

Installationsbestämmelser på va-området behövs enligt utredningen för att tillgodose viktiga allmänna intressen. Undermåliga va-installationer kan medföra sanitära olägenheter av allvarligt slag och framkalla skador på person och egendom. Skadorna kan drabba både den brukare, som äger installationen, andra brukare, huvudmannen och utomstående. Huvudmannen bär enligt VAL ansvar för att den allmänna va-anläggningen fungerar väl. För att han skall kunna ta detta ansvar fordras, att han kan räkna med att installationsenheter, som kopplas till anläggningen, är av tillfredsställande beskaffenhet.

Utredningen betonar att installationsbestämmelserna till en del har byggnadsteknisk karaktär. I varje fall griper de in i byggnadsverksamheten. Installationsenheter utgör en både till omfång och antal betydande del av det material, som används vid husbygge. De med byggnadsproduktion sysselsatta företagen har ett påtagligt intresse av att installationsbestämmelserna är enhetliga. Detta intresse gör sig gällande med särskild styrka vid industrialiserat byggnad. Installationsbestämmelser, som varierar från den ena kommunen till den andra, är ägnade att lägga hinder i vägen för byggnadsverksamheten. Bestämmelser, som binder de godkännande myndigheterna vid klart angivna och enhetliga krav, är däremot ägnade att främja byggnadsverksamheten och sådana bestämmelser eftersträvas därför av byggföretagen.

Enligt utredningen är det uppenbart, att kravet på enhetlighet för sitt förverkligande förutsätter någon form av centralisering av befogenheten att meddela installationsbestämmelser. Vidare förutsätter det, att de lokala instanserna blir bundna av vad den centrala instansen har bestämt eller att de, utan att vara formellt bundna, faktiskt tar hänsyn till detta på grund av den centrala instansens ställning och auktoritet. En centralisering av här åsyftat slag har redan kommit till stånd på åtskilliga områden, såsom byggområdet samt hälsovårdens och brandförsvarets områden.

Enligt utredningens mening finns det fog för anspråket på att installationsbestämmelser skall vara enhetliga för hela landet och att de skall ut-

färdas av den centrala myndigheten för byggnadsverksamhet. De standardiseringskrav, som har gjort sig gällande med sådan styrka på byggområdet och föranlett att centraliseringen av befogenheten att utfärda tekniska bestämmelser där har drivits längre än på andra områden, framträder enligt utredningens mening i lika hög grad i fråga om installationsenheter som i fråga om annan byggnadsmateriel. Utredningen föreslår därför att planverket får befogenhet att centralt utfärda installationsbestämmelser i den ordning, som föreskrivs i 76 § BS, och att låta installationsbestämmelser, som utfärdas i denna ordning, efter hand ersätta de lokala bestämmelser, vilka huvudmännen för allmänna va-anläggningar har utfärdat och som f. n. tillämpas. Bestämmelserna bör utgöras både av bindande föreskrifter och av anvisningar med karaktär av rekommendationer.

Vid utformningen av bestämmelserna måste enligt utredningen hänsyn tas till huvudmännens ansvar för va-anläggningarnas funktion och därav följande intresse av att installationsenheterna är så beskaffade och utförda, att anläggningens funktion inte äventyras. Detta intresse, som i varje fall till en del kan gå utöver eller vid sidan av de byggnadstekniska intressena, måste tillgodoses i installationsbestämmelserna även när dessa utfärdas av planmyndigheten. Denna måste därför samråda och samverka med centralt organ för va-verken för att få kännedom om dessas önskemål. Centralt organ för va-verken är VAV. Ett nära samråd och samverkan med VAV är påkallat även därför att VAV i väsentligt högre grad än planverket har och tills vidare kan beräknas fortsätta att ha tillgång till expertis på va-området.

Utredningen framhåller att installationsbestämmelserna på va-området i princip bör kunna omfatta alla installationsenheter, som kan kopplas till ledningssystemet inom byggnad. De bör alltså omfatta även apparater, maskiner och liknande tillbehör till va-ledningar. De bör kunna utformas så att de tillgodoser krav i fråga om standard, standardisering och liknande.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen beträffande installationsbestämmelser att va-lagen skall inrymma en regel, att va-installation skall vara så beskaffad och utförd, att den är godtagbar från den allmänna hälsovårdens synpunkt och tillgodoser skäliga anspråk på säkerhet, funktionsduglighet och ändamålsenlighet. Vidare föreslås att föreskrifter samt råd och anvisningar om beskaffenheten och utförandet av va-installation skall utfärdas i den ordning, som enligt byggnadslagstiftningen i allmänhet gäller för bestämmelser rörande anordningar, som ingår i byggnad, och rörande byggnadsarbeten.

På det lokala planet representeras de byggnadstekniska synpunkterna i första hand av byggnadsnämnden och va-synpunkterna av va-verket. Eftersom synpunkterna griper i varandra och tillgänglig expertis på va-installationer till övervägande del finns hos va-verken är enligt utredningen nära samråd och samverkan påkallad även på det lokala planet. Från principiella utgångspunkter skulle uppgifterna mellan de två lokala instanserna möj-

ligen kunna fördelas så, att byggnadsnämnden ansvarade för tillsyn över tillämpningen av bestämmelser om installationsenheters beskaffenhet och montering m. m. i samband med att byggnad uppförs eller ändras, medan va-verket svarade för tillsyn över den fortsatta användningen och underhållet av installationerna. I praktiken kan emellertid en sådan uppdelning inte genomföras. Samarbete mellan byggnadsnämnden och va-verket måste förekomma både vid nybyggnad och vid efterföljande tillsyn. Planverket bör ge byggnadsnämnderna anvisningar med riktlinjer för hur deras och va-verkens arbete skall samordnas. Det bör ankomma på byggnadsnämnden att vara samordnande organ.

I fråga om fördelningen av arbetsuppgifterna mellan byggnadsnämnd och va-verk anför utredningen ytterligare bl. a. följande. Byggnadsnämnden bör ha och utöva de uppgifter som enligt BS ankommer på delta organ i samband med nybyggnad även såvitt gäller va-installationer. Samtidigt bör garantier skapas för att nämnden inte godkänner installation som huvudmannen för allmän va-anläggning finner inte vara godtagbar. Fördelningen av uppgifter mellan byggnadsnämnd och huvudman skall kunna variera, beroende på skilda lokala förutsättningar. Det bör vara möjligt för byggnadsnämnden att inhämta va-verkets yttrande rörande planerat och utfört arbete med installation. Det förutsätts att va-verket grundar detta yttrande på handlingar och besiktningar. Byggnadsnämndens beslut kan därefter meddelas på grundval av va-verkets yttrande. Det bör å andra sidan vara möjligt för va-verket att avstå från att delta i granskning och besiktning av installationer i nybygge, om huvudmannen för va-verket är övertygad om att byggnadsnämnden har resurser att utföra dessa uppgifter på sätt som även från verkets synpunkter är fullt betryggande. Det finns skäl för båda parter och för kommunen såsom huvudman för både byggnadsnämndens och kommunal va-anläggnings verksamhet att se till att dubbelarbete undviks, så långt detta är möjligt utan att någondera verksamhetsgrenens berättigade intressen eftersätts.

Utredningen har ansett, att den sålunda skisserade ordningen bör komma till uttryck i BS. Så synes kunna ske genom ett tillägg i 64 §. Utredningen föreslår, att det där infogas en bestämmelse för byggnad, som är förbunden med allmän va-anläggning. Enligt förslaget skall beträffande sådan byggnad vid slutbesiktning bevis företes från huvudmannen, att ledningar för vatten och avlopp med tillbehör, som har installerats inom byggnaden, undersökts på sätt huvudmannen har bestämt och därvid befunnits överensstämma med gällande bestämmelser.

När det gäller kontroll av va-installationer efter nybyggnadsskedet lägger utredningen huvuddelen av kontrolluppgifterna på huvudmannen för va-verket. Det får betraktas som naturligt och riktigt, att brukare vänder sig till va-verket i löpande ärenden som rör hans vattenförsörjning och avlopp. Emellertid bör byggnadsnämnden ha möjlighet att delta i kontrollen, om

de vid nybyggnad genom byggnadslov och besiktning godkända va-installationerna skulle ändras i väsentliga hänseenden. Utredningen föreslår därför, att huvudman för allmän va-anläggning skall anmäla större ändringar och installationsarbeten till byggnadsnämnden.

Vad gäller installationernas brukande och underhåll skall övervakningen i princip ankomma på va-verken. Huvudman för va-verk skall emellertid inte utfärda installationsbestämmelser rörande brukandet. Däremot kan regler härom tas in i de allmänna bestämmelser, som skall ligga till grund för va-avtalen. Va-verkens övervakning bör ske genom kontroll och ingripanden i de särskilda fallen. Skulle av särskild anledning regler beträffande brukandet eller underhållet av installation behöva utfärdas såsom installationsbestämmelser, skall även sådana bestämmelser utfärdas av planverket.

Det förslag till omläggning av verksamheten med installationsbestämmelser, som utredningen föreslår, förutsätter åtskilliga ändringar i organisatoriska och andra hänseenden i nu rådande förhållanden. Planverket som central instans för vissa va-frågor torde sålunda behöva förstärkning av va-expertisen inom verket samt en ordning varigenom VAV:s medverkan i arbetet med installationsbestämmelserna tryggas. Byggnadsnämnderna som lokala instanser för vissa va-frågor behöver tillgång till va-expertis. Den kan finnas inom nämnden. Men i allmänhet torde nämnden sakna egen expertis. Den får då vända sig till annan myndighet, främst det lokala va-verket. Nämnderna behöver dessutom anvisningar rörande ordningen för samarbete med va-verken i fråga om installationerna.

I fråga om typgodkännande av installationsenheter anser utredningen, att det finns behov av en fastare ordning än den som kan åstadkommas av VAV, som är en organisation av privat karaktär. Det synsätt, som utredningen har anlagt på installationsbestämmelserna, föranleder utredningen att föreslå att planverket skall tilläggas uppgiften att leda och samordna verksamheten för typgodkännande av installationsenheter. I denna verksamhet skall VAV spela en väsentlig roll. Expertisen inom VAV skall tas till vara och medverka. Planverket bör kunna uppdra åt olika institutioner att utföra prov enligt egna eller andras provningsbestämmelser och att utfärda bevis om typgodkännande. Utredningen förordar alltså, att verksamheten för typgodkännande av installationsenheter framdeles skall ankomma på planverket såsom samordnande, central instans. Planverket bör ha frihet att lägga ut uppgifter inom den typgodkännande verksamheten på andra lämpliga myndigheter, institutioner och företag eller på särskilt upprättade organ. Verksamheten bör avse att meddela s. k. frivilligt typgodkännande. Det bör alltså inte föreligga någon skyldighet att låta pröva materiel för typgodkännande eller något förbud mot att använda materiel som inte har fått sådant godkännande.

I frågan om tillverkningskontroll anför utredningen följande. Det indu-

ustrialiserade byggandet innebär att inte bara byggnadsdelar utan också byggelement eller t. o. m. hela hus framställs i fabrik. I sådana fall kan den erforderliga kontrollen av byggnadsmaterial och -materiel med större fördel utföras i fabriken än på byggplatsen. Den vid traditionellt byggande gängse byggkontrollen bör ersättas av en tillverkningskontroll. I den mån va-installationer utförs i fabrik, som tillverkar byggelement eller hela hus för industrialiserat byggande, bör installationsenheternas beskaffenhet och installationernas utförande kontrolleras i samband med tillverkningen på samma sätt som övrig materiel och material. Kontrollen bör avse både byggnadstekniska och va-tekniska synpunkter. Utredningen framhåller, att frågan om godkännande från va-tekniska synpunkter kräver särskild uppmärksamhet, eftersom va-verket på den plats, där huset skall uppföras, som regel inte torde kunna engageras att medverka i kontroll på tillverkningsplatsen. Frågan torde kunna lösas genom att kontrollmetoder och i kontrollen deltagande personer för va-verkens räkning godtas av VAV.

Experten *Petrelius* har i fråga om installationsbestämmelserna redovisat en avvikande mening. Sammanfattningsvis anför han följande.

Utredningens förslag att installationsbestämmelser för vatten och avlopp skall utfärdas som byggnadsbestämmelser och att såväl va-verk som byggnadsnämnd skall ha ansvar för och befogenhet att kontrollera deras efterlevnad, innebär ett flertal allvarliga olägenheter i form av risker för dualism, dubbelarbete, överorganisation, merkostnader och kompetensvister. Det kan vidare medföra att det oundvikliga problemet om gränsdragningen mellan de centrala installationsbestämmelserna å ena sidan och huvudmannens allmänna bestämmelser i va-avtal å andra sidan onödigtvis kompliceras av att installationsbestämmelserna lokalt skall tolkas och tillämpas av både byggnadsnämnd och va-verk. Det angelägna är enhetliga och bindande installationsbestämmelser, inte en från begränsade, formella synpunkter önskad men sakligt omotiverad överföring, helt eller delvis, av installationsärenden och installationskontroll från va-verk till byggnadsnämnd. Sådana enhetliga och bindande installationsbestämmelser bör, enbart med stöd av va-lagen, kunna utarbetas och revideras av ett lämpligt sammansatt särskilt organ med företrädare för olika berörda intressen, en va-installationsnämnd, och fastställas av denna eller av planverket. De blir genom att utfärdas enbart med stöd av va-lagen inte generellt giltiga för installationer, som inte är anslutna till allmän va-anläggning, men de kan med stöd av bestämmelser i BS eller HvS, i den mån så är påkallat, göras gällande även beträffande sådana installationer.

4.4.3 Remissyttrandena. Utredningens förslag att installationsbestämmelser skall utfärdas centralt av planverket och att kontrollen av att bestämmelserna efterlevs i första hand skall åvila byggnadsnämnderna har fått ett blandat mottagande. Remissinstanserna instämmer genomgående i att in-

stallationsbestämmelserna bör vara enhetliga för hela landet, men i fråga om vem som skall meddela bestämmelserna och svara för kontrollen är meningarna delade. Bland dem som ansluter sig till utredningens förslag i detta hänseende kan nämnas *planverket*, *NBU*, *BIU*, *HSB*, *Svenska Riksbyggen* och *Hyresgästernas Riksförbund*. Den avvikande uppfattning som Petrelius redovisar delas regelmässigt av de *kommuner* som har avgett yttrandet till länsstyrelser samt av *styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*. Samma inställning har i princip *länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Gävleborgs län*, *VAV*, *Svenska Elverksföreningen* och *Länsingenjörers förening*.

Planverket ser förslaget om att överföra ansvaret för installationsbestämmelser till verket som ett led i den samordning som pågår för att främja ett rationellt byggande. Verket finner det på längre sikt vara mest ändamålsenligt att koncentrera all lokal verksamhet beträffande tillståndsgivning, kontroll etc. i fråga om byggenskapen till byggnadsnämnderna, med möjlighet för dem att i vart fall under en övergångstid överföra vissa specialfunktioner till annan institution, exempelvis kommunalt va-verk. Sådant verk representerar ofta den enda va-sakkunskapen inom den kommunala administrationen. De av Petrelius framlagda förslagen är enligt *planverket* inte ägnade att förenkla eller på annat sätt bidra till en rationell lösning av frågan om bestämmelser på va-installationsområdet och samordningen av byggandet. *NBU* betonar vikten av att endast en myndighet handhar kontrollen av utförda installationer i kommunen. Detta kan uppnås genom en lämplig delegering av kontrollen på det lokala planet. *Föreningen Sveriges Stadsarkitekter* finner ett överförande av va-frågorna inom byggnader till *planverket* och byggnadsnämnderna vara principiellt riktigt men påpekar att det är oklart hur kontrollen skall ske vid förändringar av va-system som inte kräver byggnadslov. *Vice stadsjuristen i Stockholm* anser att Petrelius farhågor för dubbelarbete och kompetenstvister bör få vika inför intresset av enhetliga bestämmelser på området, särskilt som det får förutsättas att byggnadsnämnden normalt accepterar resultatet av den granskning av anläggningen med tillbehör, varom bevis skall företes från huvudmannen vid slutbesiktning.

För att få ett enhetligt förfarande vid kontrollen på det lokala planet bör enligt *BIU* *planverket* utfärda bestämmelser om kontrollens omfattning och utförande. Eftersom byggnadsnämnden har en samordnande roll vid kontroll och besiktning av byggandet och måste ges ett ansvar för hela denna verksamhet är det enligt *BIU* inte motiverat att just inom va-området föreskriva att huvudmannen skall utfärda bevis om installationens utförande efter en kontroll på sätt huvudmannen bestämt, speciellt som detta skulle leda till ett lokalt bestämt kontrollförfarande.

Ett särskilt skäl till att vissa va-installationer skall vara underkastade byggnadsnämndens kontroll drar *Föreningen Sveriges Städers Byggnads-*

inspektörer fram. Föreningen påpekar att för anordnande av bl. a. toaletterum och badrum ställs krav på lämpligt utrymme och lämplig konstruktiv utformning med hänsyn till speciellt avloppsrör. Sådana va-installationer bör därför kontrolleras av byggnadsnämnd.

HSB förutsätter, att planverket vid upprättandet av installationsbestämmelserna samverkar med VAV, samt påpekar att det är av lika stor betydelse att bostadskonsumenterna bereds möjlighet att delta i utformningen av installationsbestämmelserna, särskilt vad gäller kostnads-, standardiserings- och bullerfrågor. Förbundet anser att detta lämpligen kan ske i samma ordning som vid tillkomsten av Byggnorm 1967. Planverket finner det självklart att samråd skall ske med VAV. Anledning finns emellertid inte att utforma denna samrådsskyldighet på annat sätt än vad som gäller planverkets samrådsskyldighet i förhållande till andra institutioner och myndigheter.

Av de uttalanden som gjorts av remissinstanser vilka stöder Petrelius uppfattning återges här följande.

Länsstyrelsen i Stockholms län anser det angeläget att enhetliga bestämmelser utfärdas men anser att det är olämpligt att anknyta installationsbestämmelserna till BS. På skäl som Petrelius har anfört bör i stället föreskrifterna kunna utfärdas enbart med stöd av va-lagen. Utredningens förslag att byggnadsnämnderna skall kontrollera att bestämmelserna följs medför att va-verken och byggnadsnämnderna i viss utsträckning parallellt kommer att utöva sådan kontroll. Byggnadsnämndernas personal är emellertid i regel inte utbildad inom va-området och torde därför sakna möjligheter till rationell granskning och effektiv kontroll. För brukaren torde olägenheter uppkomma vid kontakter med myndigheter i byggnadsfrågor. Även om det får förutsättas att byggnadsnämnden i regel skulle godta resultatet av den granskning av anläggningen, varom bevis från huvudmannen skall företes vid slutbesiktningen, torde kommun tills vidare böra få efter eget skön avgöra vilket organ som skall handha uppgiften att kontrollera bestämmelsernas efterlevnad eller hur kontrollen eventuellt skall fördelas mellan olika organ. Även styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet anser att kommunerna såsom huvudmän för va-verken inom ramen för enhetliga och för hela riket gällande installationsbestämmelser bör få bestämma vilken kommunal myndighet som skall handlägga installationsfrågorna.

Stockholmstraktens vattenverksförbund anser att i va-lagen bör tas in föreskrift, att huvudman skall ha rätt att inspektera va-installationerna. Med hänsyn till att ansvaret för va-uppgifterna avses komma att helt åvila va-verken bör dessa även ha befogenhet och skyldighet att handha kontrollen av installationsbestämmelserna.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ansluter sig till utredningens uppfattning såvitt avser behovet av enhetlighet, standardisering och byggnadsteknisk

samordning. Va-verken synes emellertid, med tanke på anläggningarnas anpassning till lokalt betingade förhållanden, böra beredas möjlighet att utfärda kompletterande installationsbestämmelser av lokal art. Enligt länsstyrelsens uppfattning bör kravet på enhetlighet i installationsföreskrifterna kunna tillgodoses genom att ett centralt organ utfärdar anvisningar, dock inte av bindande art. Dessa anvisningar kan sedan i tillämpliga delar antas av de kommunala va-verken, som bör ha rätt att komplettera dem med egna bestämmelser. Övervakningen av installationsutförandet bör även i fortsättningen främst åvila va-verken.

Enligt *SKTF* kommer det — även för det fall att det finns för hela landet gemensamma installationsbestämmelser — alltid att kvarstå så stort behov av lokala tolkningar och anvisningar att sådana frågor med nödvändighet måste handhas av det i va-frågor sakkunniga verket. En annan sak som enligt föreningen bör beaktas är, att va-verket som mottagare av industriellt avloppsvatten genom sin expertis har att avgöra vilka skyddsåtgärder industrin måste företa för att få tillstånd att släppa sitt avloppsvatten i kommunens ledningsnät. Det finns ingen möjlighet att detaljera installationsbestämmelserna så, att de är tillämpliga i alla tänkbara fall när det gäller industriella installationer, utan här fordras med nödvändighet va-verkens expertis.

VAV anför sammanfattningsvis bl. a. följande. En lämpligt sammansatt va-installationsnämnd — närmast efter mönster av statens betongkommitté — bör ha ansvaret för installationsbestämmelsernas innehåll, centrala tolkning och successiva revidering. Om byggnadsnämnderna skall handha installationskontrollen, blir det i flertalet fall svårt att anställa och behålla för uppgiften kompetent personal. Detta medför risker för en mindre sakkunnig behandling av ärendena. Om installationskontrollen läggs på byggnadsnämnderna, måste va-verken och deras expertis ändå i många avseenden inkopplas. Det förhållandet att va-verket har intresse inte bara av hur installationerna utförs utan även, i kraft av va-avtal med brukarna, av hur de används, sköts, underhålls och ändras talar med styrka för att va-verket bör anförtros installationskontrollen. Under alla omständigheter bör det liksom hittills överlämnas åt kommunen att med hänsyn till skiftande organisation, personaltillgång m. fl. lokala omständigheter avgöra, åt vilket organ installationskontrollen skall uppdras. Av en till remissutlåtandet fogad sammanställning framgår att 32 av förbundets medlemmar stöder Petrelius förslag och bara tre medlemmar utredningens förslag.

Svenska Elverksföreningen framhåller att det borde vara möjligt och fördelaktigt att utforma kontrollsystemet i närmare anslutning till vad som gäller inom elområdet, vilket skulle avsevärt underlätta va-verkets besiktningssverksamhet.

Länsingenjörers förening föreslår att arbetet med installationsbestämmelser tilldelas statens naturvårdsverk samt anför till stöd härför att natur-

vårdsverket redan nu har att svara för väsentliga va-tekniska uppgifter och att utformningen av va-installationer är av betydelse från vattenvårdssynpunkt.

SHI anför att det torde vara lämpligt att erforderligt underlag för installationsbestämmelserna införs i själva va-lagen men att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa dels formerna för samarbetet mellan berörda myndigheter dels vilken myndighet som skall ha att utfärda bestämmelserna. Även de synpunkter som har framförts av Petrelius synes syfta mot en sådan lösning.

Vad beträffar installationsbestämmelsernas innehåll anför *BIU* att villkoren för anslutning bör begränsas till att gälla egenskaper hos installationen som påverkar den allmänna va-anläggningens funktion. Ansvar för dennas funktionsduglighet kan enligt *BIU*:s mening inte motivera att huvudmannen ges ett inflytande över det tekniska utförandet av installationen i sådana avseenden som inte påverkar anläggningen som helhet. *Planverket* anser inte att va-verks mätninganordningar bör falla utanför det område som regleras genom installationsbestämmelser eftersom denna fråga i vissa fall kan ha stor betydelse för möjligheten att industriellt tillverka standardiserade installationsenheter och utföra rationella installationer.

I fråga om den typgodkännande verksamheten har endast ett begränsat antal remissinstanser yttrat sig. Ett positivt mottagande får utredningens förslag av bl. a. *BIU*, *Svenska Riksbyggen* och *planverket*. *Svenska Riksbyggen* framhåller att det är synnerligen angeläget att bestämmelserna rörande typgodkännande och tillverkningskontroll utformas så att inte ansvarsfrågorna lägger hinder i vägen för vidareutvecklingen av det industrialiserade byggandet. *Planverket* säger att det ännu inte har tagit någon definitiv ståndpunkt till frågan om typgodkännande skall vara obligatoriskt eller frivilligt. Verket anser dock att vissa skäl talar för att det kan vara lämpligt med någon form av begränsat obligatorium i fråga om vissa från säkerhetssynpunkt viktiga varor.

NO understryker att ett obligatoriskt typgodkännande lätt kan få negativa verkningar, hämma den tekniska utvecklingen, begränsa konkurrensen och leda till onödigt besvär och omgång för företagare och allmänhet. Då även frivilligt typgodkännande kan få liknande skadeverkningar anser *NO* att typgodkännande över huvud taget inte bör komma i fråga annat än när det är oundgängligen nödvändigt av säkerhetsskäl. I de fall där sådana säkerhetsskäl blir avgörande för frågan om typgodkännande skall användas, är det enligt *NO* angeläget att säkerhetskraven inte ställs högre än vad som verkligen bedöms nödvändigt för att trygga säkerhetsaspekten.

Med tillfredsställelse ser *SHI* att utredningen förordar att typgodkännande skall kunna ske på vilken provningsanstalt som helst med erforderliga provningsresurser. Institutet förklarar sig berett att i önskad omfattning utföra sådana provningsuppdrag. Enligt *SHI* bör man vid kraven för typgod-

kännande uppmärksamma att marknaden för VVS-material är internationell.

4.5 Installatörsrättigheter

4.5.1 Gällande ordning. VAL innehåller inte några bestämmelser rörande installatörsrättigheter. Däremot finns sådana bestämmelser i SKTF:s normalförslag år 1959 till reglemente för kommunalt vatten- och avloppsverk. I punkt 10 föreskrivs, att installation, förutom av verket, får utföras endast av den som har entreprenörsrättigheter, vilka huvudmannen (kommunal styrelse) har meddelat. Entreprenörernas (rörinstallatörernas) namn skall på lämpligt sätt bringas till allmänhetens kännedom. Huvudmannen skall utfärda instruktion för entreprenörerna.

Föreskrifter om entreprenörsrättigheter torde enligt utredningen ha meddelats i de flesta — men inte alla — kommuner som har allmän va-anläggning. I vissa fall torde så ha skett med stöd av bemyndigandet i 12 § VAL för allmän va-anläggnings huvudman att utfärda föreskrifter. Det är känt att fastställelse av reglementen med föreskrifter enligt normalförslaget i några fall har vägrats och att sådana reglementen därefter har antagits utan att underställas länsstyrelsen för fastställelse.

I vissa kommuner torde alltjämt finnas föreskrifter om entreprenörsrättigheter, vilka har meddelats med stöd av äldre lagstiftning. Sådana föreskrifter har i fråga om vattenledningar ibland utfärdats såsom lokala ordningsstadgor, "vattenstadgor", med stöd av 1868 års ordningsstadga för rikets städer och i fråga om avloppsledningar såsom lokala hälsovårdsanordningar, "avloppsstadgor", med stöd av 1919 års HvS. Både vattenstadgor och avloppsstadgor med bestämmelser om förbud mot att anlita annan entreprenör än den som har fått auktorisation av vederbörande kommunala organ torde ha sanktionerat förbudet med böter.

Fordringarna för entreprenörsrättigheter varierar något från kommun till kommun. Som regel uppställs vissa krav i fråga om personliga förutsättningar, teknisk kompetens och ekonomisk vederhäftighet. Auktorisation gäller inom verksamhetsområdet för den va-anläggning, vars huvudman har meddelat auktorisationen. Det förekommer, i varje fall i Stockholm, att den begränsas till viss del av området. Auktorisation kan gälla tills vidare eller för viss tid, t. ex. ett år. Om företag söker auktorisation, skall de personliga förutsättningarna och kompetensfordringarna fyllas av namngiven, hos företaget anställd person, som leder företagets arbeten och får företräda detta.

De personliga kvalifikationer som brukar krävas gäller främst att sökanden skall ha gjort sig känd för pålitlighet och ordentlighet. Vid sidan därav krävs ibland svenskt medborgarskap och viss ålder, t. ex. att sökanden inte har fyllt 65 år.

I fråga om teknisk kompetens brukar ställas krav på viss utbildning och viss praktisk erfarenhet som rörinstallatör och som arbetsledare inom facket, förmåga att planera och kostnadsberäkna ledningsarbeten inom fastighet, kännedom om de lokala bestämmelserna för installationer m. m. Den som söker entreprenörsrättigheter skall, om det begärs, undergå prövning vid va-verket för att styrka sin kompetens. Som bevis på teknisk kompetens, kvalificerande för entreprenörsrättigheter, godtas regelmässigt mästarebrev för rörinstallatörsyrket.

Ekonomisk vederhäftighet skall i vissa kommuner styrkas genom att sökanden visar att han "disponerar tillräckligt kapital" för att utöva entreprenörsverksamhet. I andra kommuner krävs deposition av visst belopp eller annan form av säkerhet. Regelmässigt ställs vidare krav att sökanden har verkstad och kontor i den kommun där han vill utöva verksamhet. I Stockholm och på andra platser kan undantag medges från detta krav.

De kommunala instruktionerna för rörentreprenörer brukar innehålla bestämmelser enligt vilka entreprenören tar på sig åtskilliga skyldigheter. Han skall beredvilligt verkställa av allmänheten lämnade uppdrag, använda sig av kunnig och ordentlig personal, utföra ett fullgott arbete till skäligt pris, använda material som godkänts av va-verket och stå ekonomiskt ansvar för fel och brister i utförda arbeten. Om någon som har fått entreprenörsrättigheter åsidosätter sina skyldigheter, kan rättigheterna återkallas.

4.5.2 Utredningen. Med installationsarbeten åsyftas sådana arbeten som utförs inom byggnad och avser rörledningar och andra installationer, vilka tillhör annan än huvudmannen, i regel fastighetsägaren. Installationerna ingår inte i den allmänna va-anläggningen. De är emellertid kopplade till denna och deras beskaffenhet och skötsel är av betydelse för att anläggningen skall fungera väl. Felaktigheter på installation inom byggnad kan medföra skador inte bara för den brukare som installationen tillhör utan också för andra brukare och för huvudmannen. Huvudman för allmän va-anläggning har ansvar mot det allmänna och mot sina brukare för att anläggningen utförs i enlighet med gällande bestämmelser, för att den underhålls, för att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål och för att den tillgodoser höga krav på säkerhet. Installationsbestämmelserna skall trygga att material och materiel, som används vid utförande av va-installation, är av godtagbar beskaffenhet. Systemet med installatörsrättigheter innebär, att huvudmannen får en garanti för att kompetent person eller företagare övervakar, att godtagbar material och materiel används till va-installationer och att installationsarbetena utförs fackmässigt.

Utredningen redogör härafter för installatörernas verksamhet, som kan sägas ha två huvudformer. Den ena är att medverka vid nyproduktion av byggnader, nybyggen, som entreprenör för arbetena med va-installationen. Den andra är att ägna befintliga va-installationer service, dvs. medverka i deras skötsel med reparationer, översyn osv.

De två verksamhetsformerna skiljer sig åt i flera betydelsefulla hänseenden. Arbetsinsatserna är av olika slag och omfattning. De ekonomiska förutsättningarna för dem är olika. Uppgörelse med rörinstallatör i samband med nybygge torde ofta träffas i den form som är vanlig mellan byggherre och entreprenör, dvs. genom entreprenadkontrakt. Rörinstallatör som anlitas för service torde, i varje fall när det rör sig om enklare reparation eller översyn, engageras utan att speciella former iakttas. Nybygge fordrar regelmässigt byggnadslov och besiktningar enligt byggnadslagstiftningen. För detta finns regler i BS. I kontrollen att byggbestämmelser av skilda slag följs medverkar en av den byggande utsedd och av byggnadsnämnden godkänd ansvarig arbetsledare (61 § BS). Denne skall ha vissa i BS föreskrivna kvalifikationer. Han svarar gentemot det allmänna, företrätt av byggnadsnämnden, för att byggbestämmelser och andra föreskrifter iakttas. Service utövas sedan va-installation har färdigställts. Åtgärd som är att hänföra till service torde sällan eller aldrig vara av sådant slag, att de särskilda reglerna om byggnadslov blir tillämpliga. Ansvarig arbetsledare enligt BS erfordras då heller inte.

Utredningen understryker att systemet med installatörsrättigheter är till för att huvudmannen skall ha garanti för att va-installationerna inom verksamhetsområdet för hans allmänna va-anläggning blir riktigt utförda och skötta. Utan sådan garanti kan huvudmannen inte ta det ansvar för anläggningen och dess funktionsduglighet, som enligt lag åligger honom gentemot det allmänna och brukarna. Meningen med installatörsrättigheterna är således inte att garantera brukarna att rörinstallatör, som de anlitar, fullgör sitt uppdrag utan anmärkning.

Allmän va-anläggning tillgodoser enligt utredningen ett behov, som till stor del är motiverat från den allmänna hälsovårdens synpunkt. Därför och med hänsyn till det behov av kontroll, varom nyss talats, bör systemet med installatörsrättigheter kunna godtas, trots att det innebär ett intrång i näringsfriheten. De skäl som talar för ett auktorisationssystem utgörs av allmänna intressen av sådan vikt, att de enligt utredningens mening får anses väga tyngre än betänkligheterna mot auktorisation från näringsfrihetens synpunkt.

Utredningen föreslår att huvudman för allmän va-anläggning skall få rätt att besluta att vissa arbeten med va-installationer, som är förbundna med anläggningen, skall få utföras bara av installatör som har fått installatörsrättigheter. Villkoren för förvärv och innehav av sådana rättigheter skall enligt förslaget fastställas centralt av den som Kungl. Maj:t bemyndigar.

Den föreslagna regleringen av installatörsrättigheterna gäller i första hand förhållandet mellan huvudman och installatör, men den griper också in i förhållandet mellan huvudman och brukare. Den innebär nämligen ett åläggande för brukare att, om han inte själv innehar installatörsrättigheter, avhålla sig från att utföra installationsarbeten, i den mån de får utföras en-

dast av auktoriserad installatör, och från att för sådana arbeten anlita annan än den som har rättigheter.

I fråga om området för installatörsrättigheters giltighet förordar utredningen ingen ändring av rådande förhållanden. Installatörsrättigheter bör således enligt utredningens mening gälla för allmän va-anläggnings verksamhetsområde. De bör meddelas av huvudmannen.

Utredningen anser i och för sig att skäl talar för en ordning med riksrättigheter, dvs. att företag med riksomfattande verksamhet skall kunna få av central myndighet meddelade installatörsrättigheter som berättigar dem att utföra installationsarbeten inom verksamhetsområdet för vilken va-anläggning som helst i landet utan annan åtgärd än anmälan till huvudmannen. Samma och liknande skäl talar emellertid för att ansvarig arbetsledare enligt 61 § BS skall kunna godkännas av central instans med giltighet för hela landet. Utredningen anser, att de båda frågorna har så nära samband med varandra att de bör tas upp till avgörande samtidigt. Eftersom utredningen inte anser det falla inom ramen för dess uppdrag att pröva frågan om riksrättigheter för ansvarig arbetsledare enligt BS, har utredningen funnit att frågan om installatörsrättigheter med riksgiltighet bör anstå tills motsvarande fråga om ansvarig arbetsledare tas upp och avgörs.

Önskemålet att företag med riksomfattande verksamhet lättare skall bli godtagna som installatörer inom olika kommuner har emellertid inte lämnats obeaktat av utredningen. Detta önskemål kan enligt dess mening tillgodoses om dels villkoren för förvärv och innehav av installatörsrättigheter blir i stort sett desamma över hela landet, dels huvudman i fråga om företag med riksomfattande verksamhet får möjlighet att meddela tillfälliga rättigheter. Utredningen förordar, att regleringen utformas i enlighet härmed.

För att villkoren skall bli enhetliga landet över måste de bestämmas centralt. Enligt utredningens förslag skall föreskrifter om installatörsrättigheter utfärdas av den som Kungl. Maj:t bemyndigar. Utredningen föreslår, att sådant bemyndigande lämnas till statens planverk. Förslaget är en konsekvens av att detta ämbetsverk föreslås få till uppgift att utfärda installationsbestämmelser. Planverket bör bereda VAV tillfälle att medverka i arbetet med föreskrifterna. VAV:s medverkan bör, efter vad planverket och VAV finner lämpligt, bestå i att avge yttrande eller i att upprätta förslag. Det torde vara lämpligt att yttrande inhämtas även från de två riksorganisationerna i rörbranschen, Rörledningsfirmornas Riksorganisation och Rörfirmornas Landsförbund, och från andra organisationer med intressen på va-området. Va-verken har sedan att tillämpa föreskrifterna om förvärv och innehav av installatörsrättigheter, i den mån de beslutar att sådana rättigheter skall krävas för den som skall utföra installationsarbeten. Avvikelser från föreskrifterna bör som regel inte godtas. Föreskrifterna bör emellertid ge utrymme för lokala variationer, där detta är påkallat av särskilda förhållanden.

Installatörsrättigheter skall kunna återkallas av huvudmannen, om innehavaren upphör att fylla villkor som krävs för förvärv eller innehav av sådana rättigheter. Återkallelse kan således bli aktuell t. ex. om rörinstallatör eller hos honom anställd person genom vårdslöshet eller försumlighet i arbetet visar, att rörinstallatören saknar de personliga förutsättningar i fråga om pålitlighet och ordentlighet, som krävs för att inneha installatörsrättigheter. Rör det sig om mindre allvarliga försummelser eller om försummelser, som kan antas bero på tillfälliga omständigheter och därför inte komma att upprepas, kan huvudmannen i stället ha anledning att meddela en varning.

Kommunal huvudmans beslut att avslå ansökan om installatörsrättigheter bör av sökanden kunna överklagas hos länsstyrelsen. Klagan över länsstyrelsens beslut bör kunna föras hos Kungl. Maj:t genom besvär, som prövas av regeringsrätten. Talan mot beslut av annan huvudman än kommun, varigenom ansökan om installatörsrättigheter har lämnats utan bifall, torde enligt utredningen kunna föras vid allmän domstol, eftersom det bör anses att person med föreskrivna kvalifikationer har en rätt att få installatörsrättigheter.

Utredningens förslag innebär som nämnts att planverket under medverkan från VAV och rörbranschens organisationer m. fl. skall utfärda föreskrifter om villkoren för förvärv och innehav av installatörsrättigheter. Utredningen anför vissa synpunkter, som enligt dess mening bör övervägas när föreskrifterna utarbetas. För ett närmare studium av dessa synpunkter får jag hänvisa till betänkandet s. 157—162.

4.5.3 Remissyttrandena. De flesta remissinstanserna har inte uttalat sig om lagförslaget i denna del. Av dem som berört frågan har *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *länsarkitekten i Norrbottens län*, VAV och SHI tillstyrkt utredningsförslaget.

Ett stort antal remissinstanser är kritiska mot förslaget. De anser att de lokala rättigheterna bör ersättas av rättigheter som gäller över hela landet och som meddelas av centralt organ. Bland instanser med denna uppfattning märks *planverket*, *kommerskollegium*, NBU, NO, *Svenska Riksbyggen* och *SMR*. HSB, BIU och *Hyresgästernas Riksförbund* ifrågasätter om auktorisation över huvud taget behövs. Om sådan ändå anses nödvändig bör enligt HSB och BIU rättigheterna få riksgiltighet.

VAV hälsar med tillfredsställelse att frågan om installatörsrättigheter blir lagligt reglerad. Systemet med installatörsrättigheter är enligt VAV ofrånkomligt om man utan en mycket omfattande och kostnadskrävande kontrollapparat vill skapa garantier för att installationer utförs, vidmakthålls, ändras eller utvidgas på ett fackmässigt och med gällande föreskrifter överensstämmande sätt. Av skäl som utredningen har anfört avstyrker föreningen införande av riksrättigheter. Innan ett sådant system införs, bör en rad därmed förenade frågor, såsom frågan om systemet med ansvarig ar-

betsledare enligt 61 § BS, närmare utredas och belysas. Det synes VAV föga lämpligt att föregripa en generell lösning genom att införa ett nytt system på ett mindre delområde. Föreningen tillmäter i likhet med utredningen frågan om service- och jourkravet stor betydelse. Om man på nuvarande stadium skulle tvingas i väsentlig utsträckning slopa service- och jourkravet genom att införa riksrättigheter skulle betydande svårigheter uppstå för både allmänheten och va-verken. De viktiga problem som sammanhänger med en industrialiserad installations- och byggnadsproduktion torde kunna lösas utan införande av riksrättigheter. Frågan hör närmast samman med frågor om typgodkännande och tillverkningskontroll. *Gatunämnden i Hålsingborg* anser det uteslutet, att va-verken kan ta på sig någon form av jourtjänst, som även skulle täcka brukarnas behov. Varken personal eller förrådsorganisation är anpassad för sådana arbetsuppgifter. Det anses möjligt att medverka med avstängningsåtgärder, uppsättande av ståndrör, borttagande av vattenmätare samt tillfälliga åtgärder i samband med översvämningar o. d., men det måste vara fråga om undantagsfall. Den egentliga servicen måste enligt nämnden omhändershas av entreprenörer med viss lokal organisation.

Av de kritiska remissinstanserna ifrågasätter *planverket* om va-installationer är ett område där det är nödvändigt med restriktioner. Planverket anser dock att ett system helt fritt från auktorisation f. n. är svårt att genomföra. Systemet med lokala installatörsrättigheter medför emellertid enligt planverket bl. a. att företag med riksomfattande verksamhet måste söka rättigheter på varje ort där arbete skall utföras. Det ger en onödigt komplicerad situation som medför ökade administrativa besvär och kostnader, speciellt genom att en strikt industriell arbetsplanering ofta äventyras av väntan på bifall till en sådan ansökan. Det kan enligt planverket även i praktiken komma att medföra en viss begränsning i konkurrensen. Planverket anser därför att utredningens förslag om lokala installatörsrättigheter inte är lämpligt och föreslår i stället riksomfattande rättigheter.

Enligt *NBU* är det inte förenligt med industriella produktionsformer att ett företags medverkan i ett projekt är avhängigt av ett besked från lokal myndighet, om företaget kan godkännas eller inte. Ett företag kan aldrig vara helt säkert på att accepteras i den aktuella kommunen, även om det har utfört installationsarbeten till full belåtenhet över stora delar av landet. *NBU* förordar därför ett system med riksrättigheter, som meddelas centralt av planverket. Ett system med central prövning kräver emellertid väl genomarbetade regler för hur denna skall gå till. *NBU* förutsätter att planverket utarbetar ändamålsenliga regler för kompetensprövningen.

Kommerskollegium anför att huvudmannen berörs så intimt av hur va-installationer utförs i brukarens fastighet att han har rätt att kräva att någon form av garantier uppställs. Det är emellertid nödvändigt att sådana garantier utformas så att de inte skapar underlag för konkurrensbegräns-

ningar. Redan från denna synpunkt finns anledning att inte anförtro tillståndsgivningen åt lokala organ. Att lägga avgöranden av detta slag hos huvudmannen innebär också risk för olikartad bedömning. Med hänsyn härtill bör närmare övervägas om inte tillståndsgivningen bör anförtros åt ett centralt organ.

NO finner det tillfredsställande att utredningen dels tar avstånd från att frågan om det finns behov av ytterligare rörinstallatörer beaktas vid prövningen av ansökan om rättigheter, dels anser det ovidkommande om sökanden har hemvist och kontor inom eller utom verksamhetsområdet. NO anser emellertid även de av utredningen föreslagna villkoren för installatörsrättigheter onödigt konkurrenshämmande. Enligt NO:s uppfattning kan man inte acceptera andra krav för auktorisation än teknisk kompetens. Att som utredningen föreslår därutöver ställa vissa krav på personliga förutsättningar och ekonomisk vederhäftighet synes enligt NO:s mening kunna medföra risk för godtycke och konkurrensbegränsande skadeverkningar. NO förordar att en ordning med riksrättigheter införs redan nu utan att prövningen av motsvarande fråga för ansvarig arbetsledare avvaktas.

Svenska Riksbyggen har ingen erinran mot utredningens allmänna resonemang om installatörsrättigheter men anser att det borde vara möjligt att ordna en auktorisation av installatörer som omfattar hela landet. De lokala avvikelserna anses i vart fall böra vara så små som möjligt. Inom ramen för den friare konkurrens, som skulle bli en följd av riksgiltig auktorisation, anser Svenska Riksbyggen att servicefrågan kan lösas utan svårighet.

Mot förslaget att låta planverket utfärda bestämmelser om villkoren för installatörsrättigheter är *Länsingenjörers förening* kritiskt inställd. Föreningen vill på skäl som har anförts beträffande installationsbestämmelserna att naturvårdsverket skall tilldelas denna uppgift.

Även *SHI* ställer sig tveksamt till förslaget att föreskrifter beträffande installatörsrättigheter skall utfärdas av planverket. Lagförslaget medger också att annan myndighet får utfärda föreskrifterna. Åläggs kommerskollegium att göra detta får man förutsätta att arten och omfattningen av de tekniska kraven fastställs i samråd med planverket och övriga berörda myndigheter och verk samt med VAV och liknande intresseorganisationer. *SHI* anser att det kan bli erforderligt med olika typer av kompetens, varvid institutet ifrågasätter om någon som har förvärvat kompetens på området verkligen kan övervaka ett arbete av större omfattning än motsvarande 10—12 montörers produktion.

Hyresgästernas Riksförbund och *HSB* delar inte utredningens uppfattning att ett system med auktorisation bör upprätthållas. Riksförbundet anför att ett nedbrytande av den alltjämt skråbetonade indelningen av entreprenadmarknaden måste underlättas, medan *HSB* menar att en auktorisation måste betraktas som hinder för önskvärd konkurrens inom va-branschen.

Beträffande installatörsrättigheternas omfattning betonar *NBU* att sådana rättigheter inte bör krävas för arbeten enbart med förbindelseledningar. Dessa har sedan länge i stor utsträckning utförts av anläggningsentreprenörer i samband med arbeten för gator, vägar etc.

I fråga om gränsdragningen mellan nyinstallationer och reparationer framhåller *planverket* lämpligheten av att åtskilja dessa sektorer och låta varje sektor bära sina egna kostnader. En sammankoppling mellan dem, som exempelvis medför att nyproducerande företag på ett eller annat sätt tvingas svara för reparation av de av företaget installerade anläggningarna, hindrar en rationell utveckling av installationsverksamheten. Detta visar inte minst de nuvarande ogynnsamma förhållandena inom reparationssektorn.

När det gäller reglerna för kompetensprovningen förutsätter *NBU* att *planverket* utarbetar ändamålsenliga sådana regler. Ett system med för hela landet gällande rättigheter kan medföra viss risk för att lokala installatörer utan mästarbrev e. d. men med långvarig praktisk erfarenhet av på orten förekommande enklare arbeten kan komma att utestängas. Sådana företag bör beredas möjlighet att med tillstånd av *planverket* efter hörande av huvudmannen bedriva viss installationsverksamhet.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anför slutligen att det beträffande talan mot kommunal huvudmans beslut att avslå ansökan om installatörsrättigheter får antas att utredningen har avsett besvär enligt kommunallagen. Skulle så inte vara fallet synes detta böra klart utsägas.

4.6 Prövningsinstanser

4.6.1 Gällande rätt. Frågor enligt VAL kan prövas antingen i administrativ väg av länsstyrelse, eller i rättegång vid allmän domstol. Till domstols prövning hör enligt 23 § alla tvistiga frågor, om vilkas prövning annat inte är föreskrivet.

De administrativa va-frågorna är till en del angivna i VAL. Som exempel kan nämnas frågor om kommuns skyldighet att ordna så att allmän va-anläggning kommer till stånd (3 §), om allmän va-anläggnings verksamhetsområde i vissa fall (5 §, 2 § tredje stycket), om skyldighet att ansluta fastighet (6 §), om fastställelse av föreskrifter för brukandet (12 §), om auktorisation av va-anläggning med annan huvudman än kommun (2 §) samt om förordnande av syssloman för sådan anläggning (18 §). Den instans som prövar dessa administrativa va-ärenden är länsstyrelsen. Mot länsstyrelsens beslut kan talan fullföljas hos Kungl. Maj:t. Ärendena upptas och avgörs av regeringsrätten med undantag av ärenden om fastställelse av kommunal representations beslut att anta föreskrifter enligt 12 §. Sådana ärenden prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet, efter hörande av regeringsrätten.

Beslut som i va-ärenden har fattats av kommunalt organ kan vidare bringas under länsstyrelsens prövning genom kommunalbesvär. Länsstyrelsens beslut i sådant ärende kan överklagas till regeringsrätten. Fullföljd genom kommunala besvär är ett speciellt rättsmedel för vilket gäller inskränkningar i olika hänseenden. Klagan får föras endast av medlem i den kommun, som har fattat beslutet. Besvären måste vara grundade på någon av följande besvärsgrunder, nämligen att beslutet inte har tillkommit i laga ordning, att det står i strid mot allmän lag eller författning eller på annat sätt överskrider den myndighets befogenhet, som har fattat beslutet, eller att det kränker klagandens enskilda rätt eller annars vilar på orättvis grund. Sammanfattningsvis kan sägas, att besvären kan föranleda en laglighetsprövning men däremot inte någon lämplighetsprövning.

Av det nu sagda framgår att frågor om föreskrifter enligt 12 § VAL kan komma under Kungl. Maj:ts prövning antingen i statsrådet eller i regeringsrätten, beroende på om det överklagade beslutet har meddelats i underställningsärende eller med anledning av kommunalbesvär. Om talan har förts samtidigt på båda dessa vägar, skall enligt 3 § lagen (1909:38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt det för talan mot fastställelsebeslutet föreskrivna förfarandet iaktas även beträffande det kommunala besvärsmålet.

Bland frågor som skall prövas av domstol kan nämnas tvister om ersättning enligt 8 och 9 §§ VAL för befintliga anordningar, som tas i anspråk för allmän va-anläggning eller blir onyttiga genom tillkomsten av sådan anläggning. Den viktigaste gruppen av domstolsfrågor torde emellertid vara sådana som rör brukares avgifter. Andra frågor som kan komma under domstols prövning är krav på skadestånd med anledning av att part har åsidosatt sina skyldigheter mot den andra parten samt frågor om villkors giltighet, tolkning, skälighet och laglighet. Av vad som har sagts i det föregående framgår att brukare när huvudmannen är kommun ofta har möjlighet att i stället för att väcka talan vid domstol överklaga det kommunala beslutet genom kommunalbesvär.

Vissa bestämmelser om prövningen av frågor enligt VAL finns i 19—23 §§. 19—22 §§ avser frågor som prövas av länsstyrelse och 23 § frågor som prövas av domstol. Behörig länsstyrelse är enligt 19 § länsstyrelsen i det län, där allmän va-anläggning huvudsakligen har eller skall ha sitt verksamhetsområde. Enligt 20 § kan länsstyrelsen i va-ärende anlita sakkunnigt biträde och bestämma om ersättning åt den sakkunnige. 21 § ger länsstyrelsen befogenhet att sätta ut vite i ärenden om skyldighet enligt 3 § för kommun att ombesörja allmän va-anläggning, i anslutningsärenden enligt 6 § och vid fastställande av föreskrifter enligt 12 §. 22 § slutligen innehåller regler om besvär. I 23 § föreskrivs bl. a. att behörig domstol i tvist enligt VAL är allmänna underrätten i den ort, där anläggningen huvudsakligen har sitt verksamhetsområde.

Vad som anförts om va-frågor, vilka prövas av länsstyrelse, gäller all-

männa va-anläggningar med kommun som huvudman. Har anläggningen förklarats allmän enligt 2 § VAL och har den således annan huvudman än kommun, medför detta ett bortfall av de möjligheter till prövning i administrativ ordning genom kommunala besvär, som står till buds när huvudmannen är kommun.

4.6.2 Utredningen. Utredningen framhåller inledningsvis att åtskilliga beslut av huvudman för allmän va-anläggning kan prövas i både administrativ och judiciell ordning. I vissa fall kan administrativ prövning ske dels på grundval av bestämmelser i VAL dels efter allmänna kommunala besvär. Frågan om de olika prövningsinstansernas kompetens och funktioner är enligt utredningen tveksam och komplicerad.

Vissa av utredningens förslag är ägnade att minska de komplikationer som f. n. föreligger. En sådan effekt får förslaget att slopa den i 12 § VAL föreskrivna fastställelseprövningen av vissa föreskrifter och övergå till avtalsreglering av rättsförhållandet mellan huvudman och brukare. En annan ändring som är avsedd att medföra förenkling och enhetlighet är förslaget att ersätta reglerna om anslutningsrätt och anslutningstvång i 6 § med bestämmelser om skyldighet för huvudmannen att under vissa förutsättningar låta ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde bruka anläggningen och för fastighetsägare att under vissa förutsättningar genom avgifter delta i kostnaderna för den allmänna va-anläggningen. I fråga om prövningsförfarandet betyder utredningens förslag i denna del, att länsstyrelsen inte vidare skall pröva frågan om skyldighet för huvudman och fastighetsägare att etablera rättsförhållande med varandra. Sådan prövning skall ankomma på judiciell myndighet. Därigenom undviks de svårigheter som f. n. kan uppkomma genom att frågan om etablerandet av rättsförhållandet prövas i administrativ ordning men frågan om avgifter och andra villkor i judiciell ordning.

De ändringar som nu har redovisats bör enligt utredningens mening vara ägnade att minska de särskilda komplikationer, som kan sägas föreligga på va-området. Utredningen har bl. a. avsett att reducera problemen i fråga om gränsdragning mellan de administrativa myndigheternas och domstolarnas befogenheter så att de såvitt möjligt skall bli desamma som på andra närliggande områden, främst elområdet och gasområdet. Emellertid har utredningen inte velat begränsa sig till åtgärder av detta slag. Både domstolsprövningen och den administrativa prövningen är nämligen i och för sig förenade med vissa olägenheter.

Utredningen redogör i betänkandet för den ordning för prövning av i första hand taxefrågor som föreligger på elområdet. Där finns en särskild nämnd, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, med uppgift att pröva sådana frågor. Nämnden har enligt utredningen inrättats för att hindra innehavare av koncession för leverans av elektrisk ström att miss-

bruka den monopolställning, som koncessionen medför. Saken kan också uttryckas så, att elleverantören har fått förmånen av ensamrätt till vissa elleveranser men i gengäld får underkasta sig prisreglering. Dessutom och likaledes som en motprestation för koncessionen är han skyldig att leverera till den krets av avnämare, som avses med koncessionen och som har behov av elleverans. Prisregleringsförfarandet kan numera avse både priset på levererad ström och övriga villkor för strömmens tillhandahållande.

Inrättandet av prisregleringsnämnden har inte medfört några inskränkningar i fråga om elabonnents rätt och möjlighet att begära prövning i vanlig ordning av fråga, som rör hans förhållande till elleverantör. Elabonnten är alltså bibehållen vid sin möjlighet att gå till domstol. Likaså kan han, om elleverantören är kommunalt elverk och han själv kommunmedlem, anföra kommunala besvär i fall, då detta enligt 76 § kommunallagen är möjligt, t. ex. mot kommuns antagande av eltaxa. I praktiken torde emellertid elabonnterna föredra att vända sig till prisregleringsnämnden. Denna kan verkställa en generell prövning av en taxa likaväl som en prövning, som avser en tvistefråga mellan viss elabonnt och elverket. Nämnden kan i det förra fallet sägas verkställa en prövning, som ersätter den administrativa prövningen efter kommunalbesvär. Nämnden är emellertid inte bunden av de begränsningar i prövningen som gäller för kommunalbesvär. Prövningen i det senare, individuella fallet kan sägas ersätta domstolsprövning. Nämndens prövning är av annan art än domstols, vilket för part kan innebära såväl fördelar som nackdelar. Till fördelarna hör, att prövningen inte föranleder annan kostnad än en mindre stämpelavgift.

Prisregleringsnämnden kan sägas ge elabonnterna tillgång till ett enhetligt förfarande i tvister mellan dem och deras elleverantör. Elabonnterna kan undgå tvekan i valet mellan länsstyrelse och domstol genom att hänskjuta tvistefråga till prisregleringsnämnden.

Enligt utredningen har brukare av allmän va-anläggning en ställning gentemot huvudman som i åtskilliga hänseenden motsvarar elabonnents gentemot elleverantör. Huvudmannen för allmän va-anläggning har, liksom elleverantör, en monopolställning. Gentemot fastighetsägare inom anläggningens verksamhetsområde har han under angivna förutsättningar leveransplikt. Till skillnad från elleverantör har han viss möjlighet att tvinga fastighetsägare inom verksamhetsområdet att "ansluta" fastigheten till anläggningen.

Även om de privaträttsliga inslagen i rättsförhållandet mellan huvudman och brukare framhävs på det sätt som utredningen har föreslagit och förhållandet i väsentliga delar byggs på avtalsrättslig grund, kommer brukaren såsom avtalsslutande part i ett underläge gentemot huvudmannen. Denne skall på förhand ha utarbetat normer i form av taxa och allmänna bestämmelser för avtalen med de enskilda brukarna. Utrymmet för förhandlingar mellan huvudman och brukare blir i allmänhet ringa, ibland kanske obe-

fintligt. Möjligheterna för brukare att få krav och önskemål beaktade är i motsvarande mån begränsade.

Det finns enligt utredningen skäl att skapa ett särskilt prövningsförfarande även på va-området, bl. a. för att ge brukarna möjlighet att få befogade krav och önskemål, som inte har tillgodosetts av huvudmannen när rättsförhållandet etablerades, beaktade i efterhand. Utredningen föreslår, att som organ för ett särskilt, enhetligt prövningsförfarande i va-ärenden skall inrättas en statens va-nämnd.

Va-nämnden bör i första hand ta befattning med sådana ärenden enligt va-lagen, som föranleds av tvister mellan huvudman och brukare eller tilltänkt brukare, i andra hand även med andra va-ärenden. Nämnden bör, beroende på omständigheterna, kunna fungera som beslutande eller medlande organ eller som sakkunnig remissinstans.

Enligt förslaget skall nämnden få besluta i tvist mellan huvudman och brukare, om parterna gemensamt har hänskjutit tvisten till nämnden eller om den ena parten har fört frågan dit och den andra medgett, att tvisten avgörs av nämnden. Såväl brukare som huvudman skall kunna ta upp en tvistefråga hos nämnden. Vanligen torde det bli brukaren som tar initiativet. Nämndens beslut skall inte kunna överklagas.

Om bara den ena av parterna i en tvist mellan huvudman och brukare vill föra saken till nämnden skall denna kunna fungera som medlingsorgan. Nämnden kan i så fall avge ett medlingsförslag, som det står parterna fritt att anta eller förkasta. Förkastas medlingsförslaget, kan tvisten tas upp i vanlig ordning inför administrativ eller judiciell prövningsinstans. Om en tvist är anhängig hos länsstyrelse eller domstol skall vidare detta organ kunna överlämna saken till va-nämnden för medling och i avbidan på medlingsärendets handläggning förklara målet vilande.

Va-nämnden föreslås också få befogenhet att som sakkunnigt organ yttra sig i va-ärenden, när domstol eller annan myndighet finner anledning utnyttja nämndens sakkunskap. Så kan tänkas bli fallet i tvister mellan huvudman och brukare rörande tillämpningen av va-lagen, när ingen av parterna har velat hänskjuta frågan till nämnden. Men det kan också finnas intresse av och anledning att anlita nämnden som sakkunnigt organ i va-ärenden av andra slag, t. ex. i ärenden om skyldighet för kommun att inrätta allmän va-anläggning eller om auktorisering av icke-kommunal va-anläggning, vid länsstyrelses prövning av taxa eller allmänna bestämmelser eller i va-ärenden som avser tillämpning av annan lagstiftning än va-lagen, t. ex. HvS.

Enligt utredningens förslag bör va-nämnden, liksom prisregleringsnämnden för elektrisk ström, inom sig rymma företrädare för "leverantörs"-intressena — dvs. va-verken — och för brukarnas intressen. Med tanke på den viktiga domstols- eller skiljenämndsliknande funktionen liksom också på den medlande uppgiften bör nämnden ha ett starkt inslag av ledamöter,

som inte kan anses företräda partsintressen och som är jurister, bland dem sådana som har kunskap och erfarenheter i kommunal förvaltningsrätt. Utredningen föreslår, att nämnden skall bestå av ordförande och sex ordinarie ledamöter samt ett lämpligt antal suppleanter, alla utsedda av Kungl. Maj:t. Ordföranden och ytterligare två ledamöter föreslås skola vara jurister. Av de återstående ledamöterna skall två företräda va-verkens intressen och två brukarnas. Av representanterna för brukarnas intressen bör den ene företräda detaljabonnenterna och den andre företagen. Utredningen förutsätter att nämndens behov av särskild sakkunskap kommer att tillgodoses framför allt genom att VAV får medverka vid utseende av ledamöter. Det förutsätts också att nämnden skall kunna remittera frågor till VAV för yttrande.

De centrala frågorna inom nämndens verksamhet som beslutande instans blir enligt utredningen sådana, som rör avgifter och andra villkor för brukande enligt va-avtal eller tilltänkt va-avtal. Bakom va-avtalens bestämmelser om avgifter och andra villkor skall ligga huvudmannens taxa och allmänna bestämmelser. Nämndens prövning av bestämmelse i va-avtal kommer ofta att innebära en prövning också av taxan och de allmänna bestämmelserna. Prövningen kan föranleda huvudmannen att ändra dessa. Nämndens prövning av taxa och allmänna bestämmelser sker emellertid som ett led i prövningen av va-avtalet. Prövningen riktar sig inte direkt mot taxan och de allmänna bestämmelserna. Resultatet av prövningen i denna del ingår som skäl för ett slut, vilket avser det egentliga föremålet för prövningen, nämligen va-avtalet. Någon prövning, som direkt avser taxa och allmänna bestämmelser, skall inte kunna förekomma inför va-nämnden. Sådan prövning skall — i fråga om kommunal huvudman — vara förbehållen länsstyrelsen, dit frågan kan föras genom kommunala besvär. Länsstyrelsen skall emellertid kunna inhämta va-nämndens yttrande i sådant ärende. Den bör också enligt utredningens mening göra detta.

Vad beträffar andra tvister än de nu nämnda bör enligt utredningen va-nämndens kompetens vara vidsträckt och i princip omfatta alla tvistefrågor, som har samband med det rättsförhållande genom va-avtal, som har blivit etablerat mellan huvudman och brukare eller som någon av parterna vill få till stånd. Va-nämnden bör kunna pröva om åtgärd eller avtalsklausul är förenlig med va-lagen och i övrigt rättsenlig. Nämnden bör vidare kunna pröva tvist om tolkningen av va-avtal. Skäligheten av avgift kan bli föremål för tvist, t. ex. om brukare gör gällande att hans avgift har bestämts på ett sätt, som inte överensstämmer med den föreslagna lagens regel om fördelning av brukarnas avgiftsskyldighet efter skälig och rättvis grund. Även den kommunala principen om likställighet kan åberopas som grund för yrkande från brukares sida om lindring i skyldigheten att betala avgift eller i annan skyldighet enligt va-avtal.

Utänför gränserna för nämndens behörighet som beslutande instans faller

med den av utredningen angivna gränsdragningen tvister i frågor enligt va-lagen mellan andra än huvudman och brukare eller tilltänkt brukare samt tvister, som visserligen rör va-frågor men som inte härrör av va-avtal utan av annat avtal eller rättsförhållande.

Tvist enligt 10 § i den föreslagna va-lagen om ersättning för anordningar, som införlivas med allmän va-anläggning, eller för anordningar, som blir onyttiga genom att allmän va-anläggning kommer till stånd, kan ibland falla innanför och ibland utanför va-nämndens kompetens. De faller utanför, om ersättningsfrågan inte berörs i föreliggande va-avtal mellan huvudmannen och den som yrkar ersättning, eller om den som yrkar ersättning inte är vare sig brukare eller tilltänkt brukare.

Tvist kan tänkas uppkomma mellan huvudman och fastighetsägare, om fastigheten ligger inom eller utom va-anläggningens verksamhetsområde. Denna fråga kan aktualiseras genom att fastighetsägaren kräver att få bli brukare. En sådan tvist, som sammanhänger med frågan om hur gränserna skall gå för verksamhetsområdet, torde enligt utredningen inte böra prövas av va-nämnden. Den får anses röra förhållandet mellan det allmänna och huvudmannen för va-anläggningen, även om dess avgörande får konsekvenser för förhållandet mellan huvudmannen och fastighetsägaren.

Utredningen anser det önskvärt att va-nämnden undviker att inkräkta på parternas avtalsfrihet. Om nämnden vid prövningen av en tvist konstaterar brister i ett avtal bör den därför i regel nöja sig med att förklara att avtalet på angivna skäl inte kan godtas samt hänvisa parterna att åstadkomma rättelse. Ibland kan dock nämnden finna sig nödsakad att meddela direkta föreskrifter om vad som skall gälla mellan parterna. Sådana föreskrifter bör då göras tidsbegränsade. Nämnden bör undvika att ge sina ingripanden retroaktiv verkan. Undantagsvis bör emellertid sådan verkan kunna ifrågakomma.

Utredningen behandlar åtskilliga frågor rörande förfarandet vid va-nämnden. Bl. a. föreslås att nämnden skall få möjlighet att åläggas part att ersätta motpartens kostnader för förfarandet. Sådant beslut bör dock meddelas bara när det föreligger särskilda skäl. Som nämndens beslut skall enligt förslaget gälla den mening om vilken minst fyra av nämndens ledamöter enas. Skulle majoritet inte kunna uppnås för viss mening får nämnden avstå från att meddela beslut i frågan.

4.6.3 Remissyttrandena. Utredningens förslag om inrättande av en va-nämnd har mottagits mycket positivt av remissinstanserna. Bland de remissinstanser som tillstyrker förslaget kan nämnas *hovrätten över Skåne och Blekinge, vattenöverdomstolen, vice stadsjuristen i Stockholm, länsstyrelserna i Malmöhus och Skaraborgs län, statskontoret, kommerskollegium, kommunalrättskommittén, styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska*

kommunförbundet, VAV, HSB, Svenska Riksbyggen, Hyresgästernas Riksförbund och SMR.

VAV anför att antalet tvisteärenden visserligen hittills har varit ringa men att det ändå får anses både befogat och önskvärt att den föreslagna nämnden kommer till stånd. Detta är särskilt viktigt med hänsyn till att den nuvarande ordningen på området är oklar och otillfredsställande och med tanke på att de riktlinjer för avgiftsuttaget som utredningen har angett beträffande saneringsfall, obebyggd fastighet och övergång till duplikat-system endast är summariska. Genom nämnden bör enligt VAV en klar rättspraxis relativt snabbt och enkelt kunna utbildas. VAV förutsätter att länsstyrelser och domstolar regelmässigt kommer att inhämta nämndens yttrande i mål inom området för nämndens speciella sakkunskap.

Vice stadsjuristen i Stockholm framhåller att en förenkling av prövningsförfarandet blir en följd av den privaträttsliga reglering av va-förhållandena som utredningen har föreslagit. Vad den föreslagna va-nämnden beträffar anser han att intresset av en i möjligaste mån för hela riket enhetlig praxis förefaller vara så stort att eventuella betänkligheter mot införande av ytterligare ett organ för prövning av va-frågor bör få vika. Fördelarna med en enhetlig, snabb och sakkunnig prövning på området understryks också av *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *kommunalrättskommittén*.

Endast ett fåtal remissinstanser har uttalat tveksamhet om lämpligheten av det föreslagna systemet. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* ifrågasätter om det är rationellt att inrätta specialinstanser med relativt små ämnesområden. Det är inte självklart att ett förenklat förfarande uppnås med utredningens förslag, eftersom detta innebär att man får tre prövningsorgan i stället för de nuvarande två. De föreslagna reglerna för va-nämndens kompetens och verksamhet förefaller också relativt komplicerade. Samma uppfattning i frågan har *Länsingenjörers förening, Svalövs kommun* ifrågasätter också behovet av ett nytt organ och pekar på att antalet prövningsinstanser ökar. *Planverket* uppger sig efter viss tvekan kunna acceptera förslaget om va-nämnden. Verket understryker dock att nämnden bör ges så stora befogenheter som möjligt utan att göras till domstol. En sådan ordning medför en smidig handläggning och ger brukarna möjlighet att rättsligt hävda sina intressen.

Hovrätten över Skåne och Blekinge menar att den föreslagna lagens grundkonstruktion är sådan att utrymmet för en saklig prövning är magert. Hovrätten anser att utrymmet för prövning skulle ökas om huvudmannen fick rätt att anta taxa för avgifter och allmänna bestämmelser samt det uttryckligen föreskrevs att vad huvudmannen bestämt i dessa hänseenden skall gälla för brukare, om det inte kan anses oskäligt eller stridande mot god sed.

Beträffande nämndens sammansättning föreslår *vattenöverdomstolen* att en av de opartiska ledamöterna skall vara tekniker. Denne ledamot bör få

befogenhet att ensam eller tillsammans med ordföranden hålla undersökning eller syn på platsen. *Länsstyrelsen i Stockholms län* redovisar en liknande uppfattning. *HSB* föreslår att en av de två representanterna för huvudmannan- resp. brukarintressena skall vara tekniker med goda specialkunskaper och erfarenheter på va-området. Med hänsyn till att många intressen finns företrädda på brukarsidan anser *Hyresgästernas Riksförbund* att antalet ledamöter i nämnden bör ökas till nio eller elva. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* säger sig anse det välbetänkt att nämnden för särskilda fall bereds möjlighet att anlita sakkunskap från VAV.

Stockholmstraktens vattenverksförbund ifrågasätter om inte möjlighet bör finnas att anföra besvär över nämndens beslut. *Industriverksstyrelsen i Stockholm* är tveksam om bestämmelsen att nämndens beslut inte får överklagas stämmer överens med den allmänna rättsuppfattningen. *Planverket* förklarar sig acceptera de juridiska svårigheter som har gjort att utredningen inte föreslagit möjligheter till överklagande av va-nämndens beslut men framhåller det otillfredsställande i denna ordning. Nämndens befogenheter bör med hänsyn härtill framhållas tydligare.

I fråga om den tidpunkt från vilken nämndens beslut skall gälla anser *vattenöverdomstolen* att denna bör vara dagen för anhängiggörande av talan hos nämnden. Annars kan brukare föredra att låta tvist i avgiftsfråga prövas av domstol. *Svenska Riksbyggen* ifrågasätter, med tanke på att va-nämndens beslut inte skall kunna överklagas, om den föreslagna möjligheten att fatta beslut med retroaktiv verkan bör vara så ovillkorligt utformad. Enligt Riksbyggens mening bör retroaktiviteten begränsas exempelvis till den tid som har förflutit sedan anmälan i ärendet inlämnades till va-nämnden.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser att det skulle ha varit värdefullt om utredningen diskuterat lämpligheten av ett obligatoriskt medlingsförfarande inför nämnden innan va-ärenden prövades administrativt eller judiciellt. Till ett sådant förfarande kunde knytas ett åläggande för nämnden att lämna part upplysning om rätt forum, om nämnden inte kan avgöra ärendet. Frågan om rätt forum är trots utredningens förslag om förenklingar tämligen svårtillgänglig för den rättssökande allmänheten.

Kommerskollegium anser att förslaget om va-nämnden från brukarens synpunkt lider av den svagheten att det för att ärendet skall kunna dras inför va-nämnden krävs att huvudmannen är villig att underkasta sig nämndens avgörande. Enligt kollegiets mening är det önskvärt att förstärka brukarens ställning genom att öppna möjlighet för honom att på motsvarande sätt som gäller för elkonsumenter även utan huvudmannens medgivande dra frågan inför en särskild prövningsinstans. Om inte en sådan möjlighet öppnas torde det vara nödvändigt att överväga en mera detaljerad rättslig reglering av förhållandet mellan huvudman och brukare i syfte att

skapa garantier för den sistnämndes ställning. En sådan reglering synes emellertid vara svår att utforma.

Beträffande vissa andra frågor om prövningsförfarandet återges här följande uttalanden.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser att det skulle vara en fördel för de enskilda fastighetsägarna om prövningen av anslutningsfrågorna fick ligga kvar hos länsstyrelserna. *Hyresgästernas Riksförbund* ifrågasätter om inte mål om taxans konstruktion och höjd bör avgöras av va-nämnden med för parterna bindande verkan. *Svenska Elverksföreningen* berör frågan om kostnader för förfarandet och tillstyrker särskilt förslaget att part i vissa fall skall kunna tillerkännas ersättning av motpart för sådan kostnad. På så sätt kan omotiverade anmälningar avsevärt begränsas.

5. Departementschefen

5.1 Inledande synpunkter

Före tillkomsten av VAL var va-frågorna reglerade i bl. a. hälsovårds-, plan- och vattenlagstiftningen. Genom VAL bröts ut till särskild behandling vissa frågor om kommunala och andra från allmän synpunkt särskilt betydelsefulla va-anläggningar. Lagen innehåller bestämmelser bl. a. om skyldighet för kommun att svara för tillkomsten av va-anläggningar, om anslutningsrätt och anslutningstvång samt om kostnadsfördelning. Tillämpningsområdet för lagen är inskränkt i flera avseenden. Sålunda tar den inte sikte på mindre va-anläggningar. För sådana anläggningar finns f. n. inga andra bestämmelser än reglerna om avloppsutfälligheter i 8 kap. VL. Vidare gäller lagen huvudsakligen rättsförhållandet mellan den som driver anläggningen och ägarna eller innehavarna av de fastigheter som är beroende av anläggningen. Frågor som rör förhållandet till tredje man regleras i andra författningar. Rätten att utnyttja vattentäkt, exempelvis, behandlas i VL och frågor om avloppsutsläpp i miljöskyddslagen. HvS innehåller en rad bestämmelser, som reglerar vatten- och avloppsfrågorna från sanitär synpunkt.

De erfarenheter som vunnits vid tillämpningen av VAL har gett upphov till kritik mot lagen på ett flertal punkter. I anledning härav tillsattes 1964 års va-utredning för att se över lagen. Enligt direktiven skulle utredningen ta upp frågan om räckvidden av VAL:s bemyndigande för huvudman att meddela reglementariska föreskrifter och överväga om det fanns utrymme för en avtalsmässig reglering av rättsförhållandet mellan huvudmannen och fastighetsägarna vid sidan av den offentlighetsrättsliga. Vidare skulle undersökas bl. a. i vad mån ett enhetligt förfarande kunde åstadkommas i va-ärenden och om VAL:s avgiftsregler behövde jämkas.

Utredningen lägger i sitt betänkande fram förslag till en ny lag om all-

männa vatten- och avloppsanläggningar. Förslaget skiljer sig inte i några mera väsentliga hänseenden från VAL när det gäller de grundläggande reglerna om vad som är allmän va-anläggning, om hur allmän va-anläggning skall utföras och om kommuns skyldighet att sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd. Nyheterna i förslaget gäller främst rättsförhållandet mellan huvudman för allmän va-anläggning och anläggningens brukare. Utredningen, som framhäver de privaträttsliga inslagen i va-lagstiftningen, föreslår att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare skall grundas på avtal om villkoren för rätt att bruka va-anläggningen. Avtalen skall som underlag ha taxa för avgifter och s. k. allmänna bestämmelser för andra villkor. Taxa och allmänna bestämmelser skall antas av huvudmannen. När det gäller taxans utformning anges endast ett par huvudgrundsatsar, den ena byggd på principen att det sammanlagda avgiftsuttaget inte får överskrida huvudmannens självkostnader, den andra på tanken att avgiftsskyldigheten skall fördelas efter skälig och rättvis grund. För att tillgodose önskemålet om ett enhetligt förfarande i va-ärenden föreslår utredningen att det skall öppnas möjlighet till ett alternativt förfarande vid sidan av prövningen hos länsstyrelse och allmän domstol. Under vissa förutsättningar skall va-frågor kunna behandlas vid en särskild instans, statens va-nämnd. Vidare lägger utredningen fram förslag på två områden som lidigare inte reglerats i VAL, nämligen i fråga om installationsbestämmelser, dvs. tekniska bestämmelser om hur va-installationer skall vara beska-fade och utförda, och installatörsrättigheter, dvs. godkännande av person som skall utföra kvalificerade installationsarbeten.

Utredningens förslag visar klart att VAL bör ändras på ett flertal punkter. Den uppfattningen vinner också stöd i remissyttrandena. Såsom särskilt betydelsefulla, inte minst med hänsyn till utvecklingen av det industrialiserade byggandet, framstår frågorna om installationsbestämmelser och om behörighet att utföra va-installationer. Nya bestämmelser om förfarandet i va-ärenden behövs för att man skall få till stånd en ändamålsenlig behandling av dessa ärenden. Även en rad betydelsefulla detaljregler behöver ändras. De ändringar och kompletteringar av lagen som behövs är enligt min mening av den omfattningen att det är motiverat att, som utredningen föreslår, ersätta VAL med en ny lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Den nya lagen bör behandla i huvudsak samma ämnen som f. n. regleras i VAL. Även om vissa skäl kan tala för en längre gående samordning än hittills av lagstiftningen på va-området vill jag inte ta upp denna fråga nu. Utredningen har, utan att gå in på närmare överväganden, berört ett par frågor av betydelse för de allmänna va-anläggningarna, som inte behandlas i VAL. Jag syftar dels på frågan om regler rörande samfällt utnyttjande för flera kommuners räkning av större vattentäkter och dels på frågan om behovet av nya bestämmelser om rätt att dra ledningar för vattenför-

sörjning och avlopp över annans fastighet. Inte heller jag har för avsikt att behandla dessa frågor i detta sammanhang. De torde f. ö. komma att övervägas av två nu pågående utredningar, vattenlagsutredningen och utredningen om ledningsrätt. Vad beträffar de mindre va-anläggningarna har den 19 december 1969 beslutats remiss till lagrådet av förslag om en enhetlig rättslig reglering genom utvidgning av tillämpningsområdet för lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar. Jag återkommer längre fram till vissa samordningsproblem som uppkommer i förhållandet mellan denna lagstiftning och lagstiftningen om allmänna va-anläggningar.

5.2 Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare

F. n. regleras rättsförhållandet mellan huvudman för allmän va-anläggning och anläggningens brukare huvudsakligen genom offentlighetsrättsliga bestämmelser. För flertalet kommunala va-verk gäller sålunda vid sidan av VAL särskilda reglementen, som har antagits av kommunernas fullmäktige och som innehåller bestämmelser om brukarnas rättigheter och skyldigheter. Utredningen tar i betänkandet upp frågan om en ökning av det privaträttsliga inslaget i rättsförhållandet mellan huvudman och brukare och påpekar att sådana inslag f. n. har mindre omfattning i fråga om va-verken än när det gäller andra s. k. ledningsverk såsom gasverk och elverk.

Det bör enligt utredningen inte komma i fråga att ändra bestämmelserna i VAL i den del de föreskriver skyldighet för kommun att i vissa fall svara för att allmän va-anläggning kommer till stånd och bereda fastighet inom verksamhetsområdet vattenförsörjning och avlopp. Vidare bör liksom hittills gälla att ägare av fastighet, som har behov av vattenförsörjning och avlopp, skall vara skyldig att betala avgift till huvudmannen. Dessa ställningstaganden leder till att själva etablerandet av rättsförhållandet mellan huvudman för va-verk samt enskilda fastighetsägare bör bibehålla sin offentlighetsrättsliga karaktär. Utredningen anser det emellertid önskvärt att det sålunda uppkomna rättsförhållandet bekräftas och dess närmare innehåll regleras genom ett privaträttsligt avtal. Detta avtal skall gälla villkoren för rätt att bruka den allmänna va-anläggningen och betecknas va-avtal. Tanken är att i va-avtal skall kunna fixeras exempelvis villkor om avgift och vad som har samband därmed, om mätning av kvantiteten levererat vatten, om återhållsamhet i fråga om konsumtion av vatten, om beskaffenheten av det vatten som skall tillhandahållas och om vem som skall anlägga och underhålla servisledning.

Utredningen föreslår vidare att nuvarande offentlighetsrättsliga sanktioner i form av böter och viten skall slopas. I stället föreslås regler om plikt för den som har åsidosatt sina skyldigheter att vidta rättelse och betala skadestånd samt om rätt för huvudman att stänga av vattentillförseln.

Även enligt utredningens förslag kvarstår åtskilliga begränsningar i par-

ternas avtals- och handlingsfrihet också efter det att rättsförhållandet har etablerats. Avtal får självfallet inte utformas så att det strider mot bestämmelser i va-lagen eller annan författning. Vidare är vissa ämnen undantagna från avtalsreglering. Detta gäller frågor om installationsbestämmelser och installatörsrättigheter. En annan begränsning i handlingsfriheten är att rättsförhållandet inte får hävas på grund av parts avtalsbrott. Eftersom en reglering av förhållandet mellan parterna måste ske även om dessa inte kan komma överens om villkoren, har det vidare varit nödvändigt för utredningen att komplettera lagens regler om avtal med en föreskrift, att det i sådana situationer skall ankomma på huvudmannen att med ledning av taxa och allmänna bestämmelser själv fastställa den avgift och de villkor i övrigt, som skall gälla mellan parterna.

För egen del biträder jag utredningens uppfattning att lagen bör innehålla vissa grundläggande regler av offentlighetsrättslig karaktär, varigenom huvudman för allmän va-anläggning åläggs att bereda fastigheter inom verksamhetsområdet möjlighet att utnyttja anläggningen och fastigheterna förpliktas att genom avgifter bidra till anläggningens finansiering. Detta får till följd att det inte kan överlämnas åt parterna att fritt bestämma om ett rättsförhållande dem emellan skall etableras eller inte. Den omständigheten att själva uppkomsten av rättsförhållandet sålunda kommer att bygga på tvång föranleder också att parterna inte kan ges obegränsad handlingsfrihet när det gäller den närmare utformningen av de villkor som skall gälla mellan dem. Huvudmannen bör inte få utnyttja situationen till att betinga sig oskäligen förmåner, och han bör vidare vara skyldig att iaktta den likställighetsprincip som är en grundläggande regel för kommunal verksamhet. Med hänsyn härtill bör, såsom utredningen också föreslår, dels vissa allmänna regler om parternas rättigheter och skyldigheter anges i lagen, dels huvudmännen åläggas att upprätta taxa och allmänna bestämmelser som skall vara normerande för regleringen av förhållandet till de enskilda brukarna.

Ett system av angivet slag leder till att utrymmet för parternas avtalsfrihet i realiteten blir mycket begränsat. I normalfallen torde förhållandet mellan huvudmannen och brukaren helt komma att regleras genom de allmänna regler som finns i lagen och i huvudmannens taxa och allmänna bestämmelser. Möjligheterna att i dessa fall få till stånd en avvikande reglering torde i allmänhet vara praktiskt taget obefintliga. För sådana fall skulle ett va-avtal enbart komma att innebära en bekräftelse av att de allmänna reglerna skall gälla. Det förefaller mot bakgrund härav onödigt att kräva, att avtal alltid skall upprättas, och knyta rättsverkningarna till detta. Samma resultat kan nås genom en föreskrift att taxa och allmänna bestämmelser är bindande för parterna. En sådan lösning är rätstekniskt enklare än den utredningen förordar, eftersom man därigenom undgår de problem som uppstår när brukaren vägrar att godta de uppställda villkoren. Den

synes mig också ge en mera rättvisande bild av de faktiska förhållandena än den av utredningen föreslagna ordningen. Något skäl att upprätthålla avtalskonstruktionen av hänsyn till brukarnas intressen synes mig inte föreligga. Jag vill erinra om att det enligt utredningsförslaget alltid skall finnas möjlighet för huvudmannen att, om brukaren vägrar gå med på något villkor, föreskriva att detta ändå skall gälla, som om det vore avtalat, eller i efterhand införa villkoret genom en ändring i de allmänna bestämmelserna.

Av nu angivna skäl förordar jag att rättsförhållandet mellan huvudman och brukare i princip skall grundas, förutom på lagens regler, på taxa och allmänna bestämmelser, som upprättas av huvudmannen och som utan särskild överenskommelse gäller mellan parterna.

Det nu sagda innebär inte att jag helt tar avstånd från tanken på privaträttsliga avtal mellan huvudman och brukare. Sådana avtal kan ibland behövas för att komplettera de regler som annars gäller. Beträffande frågor som inte regleras av lag, allmänna bestämmelser eller taxor, bör det föreligga avtalsfrihet. Om huvudmannen inskränker föreskrifterna i taxan och de allmänna bestämmelserna, medför detta att området för avtalsfriheten utvidgas. Huvudmannen får emellertid förutsättas besluta om taxa och allmänna bestämmelser som är tillämpliga för flertalet brukare inom verksamhetsområdet, och avtalsreglering torde därför företrädesvis bli aktuell när det gäller industrier, sjukhus och andra liknande brukare. Det förefaller lämpligt att sådana brukare får tillfälle till verkliga förhandlingar med huvudmannen om regleringen av va-förhållandet, eftersom det ofta kan finnas behov av särskilda föreskrifter om t. ex. vattentryck, vattenbeskaffenhet och avloppsrening. Även avgiftsfrågorna kan kräva speciella överväganden för denna kategori av brukare. Jag vill emellertid framhålla att huvudmannen även vid förhandlingar om villkoren för dessa brukare måste iaktta de allmänna principer om skälig och likvärdig behandling som jag tidigare har antytt och får anledning att behandla närmare i det följande.

Skulle parterna inte kunna komma överens vid förhandlingar om avtal i frågor som inte behandlas i taxa eller allmänna bestämmelser bör de ha möjlighet att vända sig till ett utomstående opartiskt organ för att få tvisten avgjord. Jag kommer längre fram att föreslå att det inrättas en särskild nämnd, statens va-nämnd, med uppgift att pröva tvister om va-frågor. Förslaget innebär att en tvist av här åsyftad typ skall kunna hänskjutas till nämnden för avgörande. I sista hand har f. ö. huvudmannen möjlighet att lösa frågan genom att komplettera taxan eller de allmänna bestämmelserna så att avtalsreglering blir överflödig.

I detta sammanhang vill jag framhålla att det, eftersom taxa och allmänna bestämmelser i allmänhet kommer att omfatta fastigheter av flera olika kategorier, kan vara av värde att parterna klargör vad slags fastighet det är fråga om i det enskilda fallet och vilka regler som alltså är tillämpliga. Detta kan lämpligen ske i skriftlig form. En sådan handling får dock

ingen självständig rättslig betydelse utan är bara att betrakta som ett gemensamt uttalande rörande tolkningen av taxan och de allmänna bestämmelserna.

Som jag nyss nämnde kan det ofta finnas anledning att sluta särskilt avtal rörande industriers och andra storförbrukares va-förhållanden. Med anledning av vad utredningen i övrigt anför om industriellt avloppsvatten vill jag ytterligare nämna följande.

Genom den nya miljöskyddslagstiftningen, som trädde i kraft den 1 juli 1969, har de frågor som sammanhänger med avloppsvatten från industri kommit i ett annat läge än vid den tidpunkt då utredningen lade fram sitt förslag. Sålunda gäller numera regler om förprovning i fråga om utsläpp av avloppsvatten såväl från bostäder och samhällen som från industrier. I miljöskyddskungörelsen anges vissa slag av fabriker eller inrättningar som inte får anläggas utan tillstånd eller dispens. I kungörelsen finns också bestämmelser om att avloppsvatten av visst angivet slag från mark, byggnad eller anläggning inte får släppas ut i vattendrag, sjö eller annat vattenområde eller ledas till annan tillhörig avloppsanläggning utan tillstånd eller dispens. Förprovningen äger rum vid koncessionsnämnden för miljöskydd eller, efter dispens, vid naturvårdsverket eller i vissa fall vid länsstyrelse.

De hinder som tidigare har ansetts föreligga mot förprovning av frågor om utsläpp från industri i samhälles avloppsnät har undanröjts genom den nya lagstiftningen. Detta har lagtekniskt kommit till uttryck på så sätt att bestämmelserna i 8:36 VL om rätt för kommun att föreskriva villkor för industriutsläppet och om provning av villkoren hos länsstyrelsen har utgått. Vidare har miljöskyddslagens 1 § utformats så, att lagen är tillämplig på användning av mark, byggnad eller anläggning som, oavsett på vilket sätt det sker, kan medföra förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde, om användningen inte utgör byggande i vatten.

Genom att förprovning sålunda efter den 1 juli 1969 kan äga rum beträffande industriutsläpp i samhälles avloppsnät har den kritik som vid remissbehandlingen har riktats mot utredningens uttalanden på denna punkt blivit tillgodosedd.

5.3 Huvudmans och brukares inbördes skyldigheter

När det i 6 § VAL talas om anslutningsrätt och anslutningstvång anses att anslutning kan föreligga så snart möjlighet till faktiskt nyttjande har beretts fastighetsägaren genom att huvudmannen utfört allt vad på honom ankommer. Den väsentliga innebörden för fastighetsägaren av en sådan anslutning är att den medför avgiftsskyldighet och andra förpliktelser gentemot huvudmannen. Fastighetsägaren är alltså inte skyldig att på grund av bestämmelserna i VAL faktiskt koppla ihop fastigheten med den allmänna va-anläggningens ledningsnät.

Utredningen anser att en ny va-lag, i likhet med vad som nu gäller, inte bör innehålla några regler som ålägger fastighetsägare att åstadkomma faktisk anslutning till allmän va-anläggning. Sådana regler har enligt utredningen i första hand sin plats i hälsovårdslagstiftningen. Emellertid kan enligt utredningen vissa va-tekniska problem uppstå i samband med att huvudmannen genomför tekniska förbättringar, t. ex. inför duplikatsystem, dvs. ett avloppssystem enligt vilket spillvatten och dagvatten avleds i skilda ledningar. En sådan åtgärd skulle enligt utredningen förfela sin verkan om inte brukarnas installationer rättades efter de nya förutsättningarna för driften. Utredningen anser därför lämpligt att huvudmannen i allmänna bestämmelser föreskriver skyldighet för brukare att medverka vid övergång till duplikatsystem och tar in motsvarande klausul i de särskilda brukarnas va-avtal. Innebörden i en sådan skyldighet skall vara att brukaren efter anmodan av huvudmannen har att ändra sina avloppsanordningar så att dag- och spillvatten genom separata ledningar tillförs resp. ledning i gatan.

Några remissinstanser framhåller att hälsovårdslagstiftningens regler inte är tillräckliga för att åstadkomma alla de faktiska anslutningar som är önskvärda från va-teknisk synpunkt. De anser därför att det i va-lagen bör tas in bestämmelser om skyldighet för fastighetsägare att begagna sin rätt att utnyttja allmän va-anläggning.

För egen del anser jag i likhet med utredningen att regler om faktisk anslutning, som motiveras av intresset att förhindra sanitär olägenhet, hör hemma i hälsovårdslagstiftningen. I vissa fall kan emellertid krav på faktisk anslutning motiveras med va-tekniska synpunkter. Detta gäller särskilt vid övergång till duplikatsystem. Med hänsyn härtill finns det anledning att överväga särskilda regler som ger huvudmannen möjlighet att framtvinga medverkan från fastighetsägarnas sida i sådana situationer. Frågan ställer sig emellertid olika i skilda fall.

Till en början bör slås fast att den allmänna va-anläggningens tekniska utförande inte bör påverka bedömningen av vilka fastigheter som skall vara avgiftsskyldiga mot huvudmannen. Den omständigheten att huvudmannen beslutar att anlägga duplikatsystem kan alltså i och för sig inte vara tillräcklig anledning att en fastighet blir avgiftsskyldig. Om en fastighet inte är avgiftsskyldig, kan det inte heller komma i fråga att ålägga dess ägare att åstadkomma faktisk anslutning.

Vad härefter gäller de fastigheter som är avgiftsskyldiga vill jag först behandla det fallet att anläggningen ursprungligen har utförts som separatsystem, dvs. ett system enligt vilket endast spillvatten avleds. Då innebär övergången till duplikatsystem endast att det tillskapas en möjlighet att ta hand om dagvatten. Vid separatsystem torde ofta finnas föreskrifter om att fastighetsägare inte har rätt att leda in dagvatten i avloppsledningen. I så fall har huvudmannen redan före den planerade övergången till duplikatsystem haft att räkna med de av vissa remissinstanser omnämnda riskerna för inläckning

av dagvatten i den för spillvatten avsedda ledningen och för otillåtna inkopplingar. Riskerna synes inte öka genom att anläggningen byggs ut till duplikatsystem. De va-tekniska synpunkterna torde därför bli tillräckligt tillgodosedda om det tidigare förbudet att leda in dagvatten i avloppsledningen görs tillämpligt på spillvattenledningen. Risken för att fastighetsägare i strid mot givna bestämmelser skulle göra sådana kopplingar att dagvatten kan ledas in i spillvattenledningen kan inte vara tillräcklig anledning att införa tvingande bestämmelser om faktisk anslutning.

I de fall anläggningen tidigare har varit utförd som ett kombinerat system, dvs. ett system där spillvatten och dagvatten avleds i gemensam ledning, synes frågan gestalta sig på ett annat sätt. För att klarlägga problemen bör man skilja mellan fastigheter som faktiskt brukar va-anläggningens avloppsnät och fastigheter som är avgiftsskyldiga men inte begagnar sig av avloppsnätet. Det övervägande antalet fastigheter torde tillhöra den förstnämnda gruppen. För dessa fastigheter torde i allmänhet gälla att de har en sådan va-installation att spillvatten och dagvatten samlas upp i en gemensam ledning inom fastigheten innan det tillförs va-anläggningens ledningsnät. Som framgår av utredningens redogörelse skulle en fortsatt tillförsel av dagvatten till spillvattenledningen i dessa fall kunna omintetgöra eller minska effekten av duplikatsystemets tillkomst. I vissa fall medför en fortsatt dagvattentillförsel till spillvattenledningen så allvarliga olägenheter att det blir möjligt att med stöd av hälsovårdslagstiftningen tvinga fastighetsägaren att utnyttja den nyanlagda dagvattenledningen. För dessa fall behövs inga bestämmelser i va-lagen. Emellertid torde i många fall en fortsatt dagvattentillförsel inte medföra så allvarliga olägenheter att hälsovårdsbestämmelserna blir tillämpliga men väl orsaka fördyringar av va-verkets drift eller kräva onödigt omfattande utbyggnader av reningsverk och andra gemensamma anläggningar. Sådana fördyringar drabbar va-kollektivet i dess helhet och kan eventuellt medföra att de fastigheter som faktiskt utnyttjar va-anläggningens dagvattenledning drabbas av dubbla kostnader, dels kostnaden för den egna anslutningen till dagvattenledningen, dels de fördyringar som uppstår till följd av att andra fastigheter leder sitt dagvatten till spillvattenledningen. I dessa fall behövs bestämmelser som hindrar att vissa fastighetsägare under återopande av tidigare bestämmelser och va-anslutningar förhindrar eller försvårar en anpassning av den allmänna va-anläggningen till en modernare och ändamålsenligare standard. Detta syfte synes emellertid kunna uppnås genom att huvudmannen i samband med omläggning till duplikatsystem i de allmänna bestämmelserna tar in förbud mot vidare utsläpp av dagvatten i spillvattenledning. Fastighetsägaren måste då vidta vissa åtgärder med sitt ledningssystem för att kunna rätta sig efter förbudet. I allmänhet torde en faktisk anslutning till va-anläggningens dagvattenledning vara den enda praktiskt möjliga lösningen. Ett förbud av angivet slag kan därför antas medföra att ett stort antal faktiska anslutningar

till dagvattenledningen kommer till stånd. Föreskrifter om skyldighet för fastighetsägare att begagna sig av dagvattenledningen i vidare utsträckning än som följer av hälsovårdslagstiftningen skulle därför inte behövas såvitt avser de fastigheter som faktiskt brukar ett kombinerat system. För de fastigheter som har avstått från sin rätt att bruka det kombinerade systemet och som inte kan åläggas att åstadkomma faktisk anslutning med stöd av hälsovårdsbestämmelserna synes det inte finnas tillräckliga skäl att till skapa skyldighet att begagna anläggningen bara därför att huvudmannen utför va-anläggningen på ett annat sätt.

Jag finner av nu angivna skäl att det saknas anledning att i va-lagen införa regler om skyldighet för fastighetsägare att begagna sig av den allmänna va-anläggningen eller ge huvudmannen rätt att i allmänna bestämmelser föreskriva sådan skyldighet. Däremot anser jag att huvudman bör ha rätt att i allmänna bestämmelser förordna att dagvatten inte får inledas i spillvattenledning och att sådana föreskrifter bör få giltighet också mot fastigheter som tidigare har haft rätt att göra sådan inledning.

Enligt min mening kan den i VAL begagnade termen "anslutning" ge upphov till missuppfattningar och onödiga tvister, vilket också har framhållits av utredningen. Termens oegentlighet framstår än tydligare om man, som jag avser att föreslå, inför möjlighet att ta ut avgifter för obebbyggda fastigheter. Jag föreslår därför att anslutningsbegreppet får utgå ur lagen och ersättas med de av utredningen föreslagna begreppen skyldighet för huvudman att låta fastighetsägare bruka anläggningen och skyldighet för fastighetsägare att bidra till huvudmannens kostnader för anläggningen.

Någon kritik har inte riktats mot utredningens förslag att de allmänna förutsättningarna för huvudmannens skyldighet att låta fastighetsägare bruka anläggningen skall motsvara vad som nu gäller för anslutningsrätt. Jag finner därför att va-lagen i denna del bör få den av utredningen föreslagna innebörden.

Beträffande skyldigheten för fastighetsägare att bidra till huvudmannens kostnader för anläggningen vill jag framhålla följande.

Såvitt avser bebyggda fastigheter anser utredningen att fastighetsägare skall vara skyldiga att bidra till kostnaderna för va-anläggningen, om det kan konstateras att fastigheten har behov av vattenförsörjning eller avlopp och behovet inte kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. Avgiftsskyldighet skall föreligga även om va-anläggningen inte begagnas. Jag delar utredningens ståndpunkt. Även om fastighetsägaren avstår från att begagna anläggningen bör han alltså kunna åläggas att betala avgifter för denna. Hans egen uppfattning om behovet att begagna va-anläggningen har härvid inte någon betydelse. Vid bestämmande av avgifterna bör dock hänsyn tas till att anläggningen inte utnyttjas.

Jag vill framhålla att frågan om fastighetsägarnas avgiftsskyldighet vid utbyggnad av va-nätet med särskild dagvattenavledning skall bedömas med hänsyn till fastighetens behov av anordning just för detta ändamål. Det torde förekomma fall där en fastighet får anses ha behov av anordning för spillvattenavledning via allmän va-anläggning men där dagvattenavledningen kan ske på annat sätt, t. ex. genom naturlig avrinning. Kretsen av avgiftspliktiga fastigheter kan således bli olika för spillvattenledningen och för dagvattenledningen. Detta torde också ofta återspeglas i ledningsnätets utbyggnad så att duplikatsystem byggs ut endast inom en del av anläggningens verksamhetsområde.

En av orsakerna till beslutet att se över va-lagstiftningen var att det hade visat sig uppstå olägenheter för huvudmännen till följd av att avgifter enligt VAL inte kan tas ut för obebyggda fastigheter. Utredningen anser att sådan avgiftsskyldighet kan och bör införas, och denna uppfattning har godtagits av praktiskt taget alla remissinstanser. Även jag anser att sådan avgiftsskyldighet bör föreskrivas i va-lagen. Frågan om avgiftens storlek för de obebyggda fastigheterna kan enligt min mening lösas inom ramen för en allmän regel om fördelning av avgifterna efter skälig och rättvis grund. I likhet med utredningen anser jag att endast sådana obebyggda fastigheter som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedda för bebyggande bör vara avgiftspliktiga. Såsom några remissinstanser har anfört kan det i vissa fall vara obilligt att ta ut avgifter även från fastigheter som är avsedda för bebyggande. Denna synpunkt tillgodoses emellertid genom det av utredningen föreslagna förbehållet att regeln skall gälla endast om det inte finns skäl till annat.

5.4 Taxa och avgifter

VAL innehåller i 14—16 §§ regler rörande huvudmans debitering av va-avgifter. I 14 § fastställs såsom övre gräns för det totala avgiftsuttaget huvudmannens självkostnad, dvs. nödiga kostnader för utförande samt underhåll och drift av va-anläggningen. Paragrafen innehåller vidare bestämmelser om s. k. utvecklingskostnad och om kostnader för avledande av vatten från allmänna platser inom område under stadsplan eller byggnadsplan. I 15 § ges bestämmelser om fördelningen av avgifterna mellan de anslutna fastigheterna. Huvudregeln är att avgifterna skall stå i skäligt förhållande till fastigheternas större eller mindre nytta av den allmänna va-anläggningen. Om kostnaderna för en viss fastighets anslutning är avsevärt högre eller lägre än för övriga fastigheter på grund av särskilda omständigheter såsom bebyggelsens lokalisering eller terrängförhållandena, kan dock avgifterna anpassas med hänsyn därtill. Vidare kan kostnaderna för servisledningar och andra för en fastighet särskilt avsedda anordningar alltid debiteras denna fastighet. Slutligen gäller att fastighet som har anslutits endast för vattenförsörjning eller endast för avlopp inte får

betungas med kostnad som belöper på anordningar för det andra ändamålet. I 16 § föreskrivs att avgift skall utgå enligt en av huvudmannen utformad taxa. Taxan skall inte fastställas av länsstyrelse eller annan myndighet. Avgiftsskyldigheten kan uppdelas att avse dels engångsavgift, dels periodiska avgifter. Engångsavgift får inte sättas högre än vad som svarar mot fastighetens andel i kostnaden för anläggningens utförande. Avgiften kan under vissa förutsättningar fördelas på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år.

Utredningen har, mot bakgrund av sitt betonande av det privaträttsliga inslaget i rättsförhållandet mellan huvudman och brukare, övervägt att helt slopa avgiftsreglerna i lagen. Härigenom skulle huvudman för va-verk likställas med huvudman för andra ledningsverk, såsom gas-, el- och värmeverk, för vilka lagregler saknas beträffande avgiftsfrågorna. Utredningen har emellertid med tanke på bl. a. de va-anläggningar som har annan huvudman än kommun ansett det lämpligt att en ny va-lag innehåller vissa allmänna riktlinjer för avgiftssättningen. Utredningen föreslår därför att det i lagen tas in bestämmelser om skyldighet för huvudman att upprätta taxa samt regler om begränsning av avgiftsuttaget till nödvändiga kostnader och om fördelning av avgiftsskyldigheten efter skälig och rättvis grund.

Jag anser i likhet med utredningen att regler om avgiftsskyldighetens omfattning bör finnas i den nya lagen. Jag har tidigare förklarat att jag i högre grad än utredningen vill betona rättsförhållandets offentlighetsrättsliga karaktär. Med ett sådant synsätt ter det sig naturligt att i lagen ta in vissa regler om avgifternas storlek och fördelning. Reglerna bör inte, som några remissinstanser har föreslagit, begränsas till de anläggningar som har annan än kommun till huvudman utan de bör gälla för alla typer av allmänna va-anläggningar. Brukarna måste nämligen anses ha befogade anspråk på att bli behandlade efter samma grundprinciper oavsett om va-verket har kommunal eller annan huvudman.

Utredningens förslag innebär att avgiftsuttagets storlek liksom i gällande lag maximeras till vad som motsvarar huvudmannens självkostnader för anläggningen. Detta markeras genom uttrycket "nödvändiga kostnader". Alla kostnader som har normalt samband med en affärsmässig drift av anläggningen och som är motiverade från företagsekonomisk synpunkt bör enligt utredningen godtas som nödvändiga. Utredningen framhåller att huvudmannen skall vara skyldig att utöva kostnadskontroll och att kostnad som är onödigt hög, t. ex. på grund av uppenbart bristfällig rationalisering eller på grund av att andra än affärsmässiga hänsyn har tillåtits inverka, inte i sin helhet bör betraktas som nödvändig.

Enligt utredningen råder det tvekan om den rätta innebörden av VAL:s självkostnadsprincip i förhållande till den allmänna kommunala självkostnadsprincipen. Denna tvekan har aktualiserats genom en i kommunala sam-

manhang diskuterad fråga om beräkning av s. k. internränta. För egen del säger sig utredningen ha funnit att en mera strikt självkostnadsregel än den allmänna kommunala i princip bör gälla för va-verks taxesättning. Beträffande internräntefrågan anser utredningen, att va-verket bör gottskrivas ränta på för investering avsedda överskottsmedel som verket har levererat in till kommunens centrala kassa samt att kommunen bör få debitera ränta på medel som har anvisats åt va-verket för investeringsändamål. Detta skall dock gälla bara när medlen härrör från upplåning eller från kommunal uppbörd av annat än avgifter från va-verkets brukare. Som skäl för en annan och för va-verket oförmånligare ordning har ibland åberopats att verket tillgodogör sig tjänster och förmåner av olika slag från kommunens centrala organ. Utredningen anser att va-verket i princip bör kunna debiteras ersättning för sådana tjänster och förmåner men att det bör vara fråga om klart motiverade belopp. Vad beträffar frågan om kommun kan betinga sig avgift av va-verket för att ledningar har nedlagts i gata anför utredningen vissa fall då detta enligt dess mening inte bör få förekomma. Den självkostnadsprincip som utredningen förordar avses inte medföra att va-verkens ekonomi skall avsondras från kommunens ekonomi i övrigt.

En av utredningens experter, stadsjuristen E. G. Westman, har i ett särskilt yttrande uttalat att han inte anser att det finns tillräckliga skäl för att ge självkostnadsprincipen i fråga om va-verk ett helt annat innehåll än då det gäller elverk m. m. Som avgörande skäl mot den föreslagna ordningen i fråga om räntebereknning anför Westman att det i praktiken torde visa sig ogörligt att skilja mellan de fall då räntegottgörelse åt kommun för investeringsmedel är tillåten och de fall då den inte är det. Westman framhåller också att de personkategorier som ytterst skall bära skattekollektivets och va-kollektivets utgifter i stort sett sammanfaller eftersom skattebetalarna regelmässigt utnyttjar den allmänna va-anläggningen.

De remissinstanser som har yttrat sig i denna del har i huvudsak inte haft något att erinra mot utredningens grundläggande principer för beräkning av taxa och avgifter. Vad beträffar den föreslagna självkostnadsregeln har flertalet av dem som direkt berör denna fråga, under åberopande av främst bokföringsmässiga svårigheter, instämt i Westmans yttrande. Vissa av remissinstanserna har också anført att utredningens förslag strider mot kommunallagarna. De remissinstanser som närmast företräder va-verkens intressen har däremot anslutit sig till utredningens förslag och till stöd härför främst åberopat att förslaget minskar riskerna för att dubbelbetalning tas ut från va-kollektivet, vilket nu förekommer i vissa fall. Vissa remissinstanser har anført att skäl synes tala för att upplåtelse av gatumark till de ledningsdragande verken bör kunna beläggas med skäligen avgift och att om så inte sker kommunen bör ha rätt att i rimlig grad gottskriva sig eventuellt uppkommande överskott på verkens rörelse.

I likhet med utredningen anser jag att huvudmannen inte bör få ta ut

högre kostnader av brukarna än vad som motsvarar huvudmannens självkostnader för anläggningen. En regel härom bör tas in i lagen. Jag vill framhålla att en lagregel som maximerar avgifterna för allmän va-anläggningsbrukare är av begränsad praktisk betydelse när det gäller kommunala anläggningar, eftersom dessa ofta i betydande grad finansieras med skattemedel. Några regler om skattefinansieringens omfattning bör inte tas in i lagen, utan det bör liksom hittills tillkomma de enskilda kommunerna att själva avgöra denna fråga.

För den allmänna kommunala verksamheten gäller en självkostnadsprincip som innebär att man så långt det är beräkningsmässigt och redovisningstekniskt möjligt skall eftersträva en för brukarna rättvis avgiftsättning, som inte ger utrymme för vinst. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen ger inte i och för sig underlag för tillämpning av någon annan självkostnadsprincip. Utredningen har emellertid, genom uttalanden rörande bl. a. internräntedebitering, velat ange att en mera preciserad och affärsmässigt betonad självkostnadsregel än den allmänna kommunala bör gälla för kommunala va-verks taxesättning. För egen del ställer jag mig tveksam till om det är lämpligt att binda sig för en sådan affärsmässig självkostnadsregel när det gäller va-verk. Hänsyn måste enligt min mening tas till att dessa i hög grad tillgodoser allmännyttiga intressen. Brukarkollektivets omfattning och sammansättning kan vidare förändras avsevärt från tid till annan. Inte minst viktigt är att verksamheten i stor utsträckning finansieras med skattemedel. Otvivelaktigt är det fördelaktigt att anknyta till en ordning som kommunerna har ingående erfarenhet av. Kommunernas möjligheter och förmåga att hantera de många komponenterna i en självkostnadsberäkning så att avgiftsuttagen fyller rimliga krav på skälighet och rättvisa behöver inte betvivlas. Med hänsyn till det anförda saknas anledning att ange bestämda lösningar av olika detaljer i beräkningssätt eller redovisningsmetoder. Inte heller är det nödvändigt att i lagtexten eller motiven närmare precisera självkostnadsregelns innebörd.

Beträffande frågan om rätt för kommun att betinga sig ersättning av va-verket för tjänster och förmåner av olika slag finner jag i likhet med utredningen att sådan debitering kan vara befogad. Debitering bör emellertid ske med fixerade belopp, som motsvarar skälig ersättning för en av kommunen lämnad prestation eller nytta. Såvitt avser den speciella frågan om avgift för upplåtelse av kommunal mark för ledningsdragning delar jag utredningens mening att sådan avgift inte bör komma i fråga i de av utredningen redovisade fallen när kommunen har förvärvat marken genom avtal med markexploatör eller fått ersättning enligt bestämmelserna i BL. Det torde f. ö. kunna ifrågasättas om kommun över huvud taget bör få betinga sig avgift för att gatumark o. d. används för sådana allmänna ändamål som det här är fråga om. Om förekomsten av brunnar eller liknande medför att gatuunderhållet fördryas bör givetvis ersättning kunna utgå härför.

De av naturvårdsverket, länsstyrelsen i Skaraborgs län och SHI framförda synpunkterna på vilka kostnader som skall få tas ut av brukarna föranleder inget annat uttalande från min sida än att sådana kostnader för verkställt undersökningsarbete och projektering som hänför sig till viss bestämd anläggning bör kunna tas ut av anläggningens brukare, medan översiktliga undersökningar och planeringsverksamhet bör bekostas av allmänna medel.

VAL innehåller i 14 § en speciell bestämmelse om förbud för huvudman att ta ut s. k. utvecklingskostnader. Utredningen anser att bestämmelsen kan undvaras i va-lagen utan att det blir någon saklig skillnad. Jag ansluter mig till denna bedömning. Av den föreslagna självkostnadsregeln torde följa att det totala avgiftsuttaget från fastigheter som är anslutna till en utvecklingsförberedd anläggning under tiden fram till dess att utvidgningen kommer till stånd kan bestämmas högst till belopp som motsvarar de kostnader fastigheten skulle ha haft om anläggningen inte hade varit utvecklingsförberedd.

Utredningen föreslår att nu gällande bestämmelser om fördelning av avgiftsskyldigheten skall ersättas med en allmän regel om fördelning efter skälig och rättvis grund. Remissinstanserna har i allmänhet inte haft några erinringar mot detta förslag. Några remissinstanser har anfört att det torde vara av värde att i lagtexten klart framhålla att avgifterna kan varieras beroende på förekommande särskilda omständigheter i likhet med vad som föreskrivs i 15 § andra stycket VAL.

Jag delar utredningens uppfattning att fördelningsreglerna kan göras mindre omfattande i en ny va-lag. Den av utredningen föreslagna fördelningen efter skälig och rättvis grund synes vara så pass vidsträckt att den i och för sig innefattar de speciella fördelningsregler som finns i andra och tredje styckena i 15 § VAL. Dessa behöver därför inte tas in i den nya lagen. Den allmänna regeln bör också tolkas så att storförbrukare kan få tillgodoräknas en lämpligt utformad mängdrabatt om det kan anses motiverat med hänsyn till minskade kostnader per brukningsenhet e. d.

Utredningen föreslår inte någon motsvarighet till de i VAL intagna reglerna om engångsavgifter. Enligt utredningen skall det emellertid även i fortsättningen finnas möjlighet att erlägga sådan avgift genom delbetalningar. En remissinstans har hemställt att rätten att få engångsavgift uppdelad på delbetalningar skrivs in i lagen, eftersom den är mycket betydelsefull för den enskilde brukaren. Jag delar denna bedömning och anser att lagen bör innehålla en bestämmelse härom.

Utredningen diskuterar två speciella problem rörande engångsavgifterna, dels frågan om i taxa bestämd engångsavgift kan ändras, dels frågan om betydelsen av att engångsavgift har erlagts när det blir aktuellt att verkställa fastighetsreglering eller nybyggnad på fastighet.

Såvitt avser ändring av engångsavgift framhåller utredning-

en att frågan i praktiken inskränker sig till att avse om engångsavgifter kan höjas och att den tveksamhet som råder i denna fråga tydligen hänger samman med att VAL föreskriver att fördelning av brukarnas avgifter skall ske efter nytta. Som motiv för huvudmännen att höja engångsavgift pekar utredningen på dels önskan att bibehålla avgiften vid oförändrat realvärde, dels önskan att ta ut verkliga höjningar som beror på omläggning av finansieringssättet, förbättringar av anläggningen eller allmänt sett fördyrade anslutningskostnader. Enligt utredningen kommer frågan om huvudmans bundenhet vid fastställd taxa i ett ändrat läge om va-lagen får den av utredningen föreslagna lydelsen. Utredningen anser att måttliga höjningar av engångsavgifterna bör godtas och att en sådan ordning inte står i strid med de kommunala principerna för avgiftsuttag.

Flertalet remissinstanser har inte uttalat sig speciellt över vad utredningen anför om engångsavgifterna. De som har uttalat sig i frågan om engångsavgifternas höjning har emellertid varit kritiska mot utredningen.

För egen del anser jag i likhet med utredningen att det är helt klart att en i taxa bestämd engångsavgift kan höjas om kostnaderna för anläggningen stiger genom att nya anläggningsdelar såsom reningsverk e. d. tillkommer. Hinder bör inte heller möta mot att höja engångsavgiften på grund av omläggning av anläggningens finansiering. Även höjningar på grund av penningvärdeförsämring bör kunna godtas. När det gäller verkningarna av taxeändring beträffande engångsavgiften bör skillnad göras mellan sådana fastigheter för vilka betalningsskyldigheten redan har fullgjorts och sådana som ännu inte har betalat någon avgift när ändringen träder i kraft. För den senare gruppen bör den nya taxan utan vidare bli tillämplig. I fråga om den förra gruppen är en mera nyanserad bedömning påkallad. Om höjningen orsakas av att någon ny anläggningsdel har tillkommit bör ytterligare engångsavgift kunna tas ut av brukarna för den kostnad som föranleds härav. Om huvudmannen vill ändra sättet för finansiering av anläggningen bör däremot detta normalt inte medföra, att fastighetsägare som redan har betalt tidigare föreskriven engångsavgift får betala tilläggsavgift. Sådan höjning som betingas av penningvärdeförsämring får inte leda till sådant resultat. Som ett specialfall då ytterligare engångsavgift bör få tas ut kan nämnas det av utredningen behandlade fallet att en utvecklingsförberedd anläggning i slutligt skick inte får den omfattning man från början hade räknat med. Huvudmannen bör då kunna ta ut mellanskillnaden mellan den faktiskt erlagda engångsavgiften och den engångsavgift som skulle ha tagits ut om anläggningen från början hade dimensionerats för det antal brukare den slutgiltigt får. I likhet med utredningen anser jag det vara naturligt att taxan för periodiska avgifter skall få ändras med hänsyn till förändringar i betingelserna för verksamheten.

Beträffande frågan om engångsavgiftens betydelse vid omreglering av fastighetsindelningen och vid nybebyggelse framhåller

utredningen att det f. n. anses ovisst om huvudmannen kan ta ut ny engångsavgift av ägare till nybildad tomt eller nyuppfört hus. Enligt utredningens mening bör frågan om engångsavgifter för ny bebyggelse på förut bebyggd mark bedömas främst från praktiska synpunkter och på basis av huvudregeln att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan brukarna efter skälig och rättvis grund. Utredningen anser därför att taxorna bör utformas så att engångsavgifterna i huvudsak anknyts till bebyggelsen på fastigheten och inte till tomten. När bebyggelsen försvinner kan det bli fråga om att ta ut ny engångsavgift, eftersom den erlagda avgiften då kan betraktas som avskrivnen. Det kan visserligen förekomma fall, då det skulle vara stötande att ta ut ny engångsavgift vid nybyggnad utan hänsyn till den avgift, som har betalats tidigare. Detta gäller t. ex. när byggnad har brunnit ned eller av någon anledning rivits efter kort tid. Utredningen förutsätter emellertid att huvudmännen i dessa fall kommer att ta hänsyn till fastighetsägarnas anspråk på gottskrivning av del av den erlagda engångsavgiften.

Vissa av de remissinstanser som har uttalat sig om engångsavgifterna vid fastighetsreglering eller nybebyggelse har anslutit sig till utredningens förslag, medan andra har varit tveksamma och påpekat att förslaget i viss mån strider mot den föreslagna möjligheten att ta ut engångsavgift för obebyggd tomt.

Som jag tidigare har framhållit anser jag att den nya lagen bör ge möjlighet att ta ut avgifter för obebyggda fastigheter inom planområden. Mot denna bakgrund synes det oegentligt att knyta engångsavgiftens räckvidd till bebyggelsen på fastigheten. Av vad utredningen själv anför framgår f. ö. att en ordning som innebär att ny engångsavgift får tas ut vid nybyggnad kan leda till godtyckliga resultat. Jag kan inte ansluta mig till utredningens ståndpunkt att ny engångsavgift i regel skall få tas ut vid omreglering av fastigheter eller nybebyggelse. Frågan om ytterligare engångsavgift skall komma i fråga i sådana situationer bör enligt min mening bedömas från fall till fall med ledning av den allmänna regeln om skälig och rättvis fördelning.

Som framgår av vad jag tidigare har anfört har utredningen beträffande kostnaderna för övergång till duplikatsystem anvisat ett system som i huvudsak innebär att fastighetsägarna själva bör stå för sina egna kostnader för omläggningen när dessa blir av måttlig omfattning men att det kan vara rimligt att va-kollektivet bestrider en skälig del av kostnaderna om dessa blir större än vad som i allmänhet påräknas. Huvudmannens kostnader för övergången bör enligt utredningen fördelas enligt de allmänna principerna om rättvisa och skälighet. Jag ansluter mig till vad utredningen sålunda har anfört.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om flera va-verk i samma kommun från avgiftssynpunkt är att anse som en eller flera anläggningar. Enligt min mening bör man så länge man har skild förvalt-

ning i princip beräkna avgifterna särskilt för varje va-verk. Det torde emellertid vara mest förenligt med grundläggande principer för dagens kommunala verksamhet att man eftersträvar att organisatoriskt och ekonomiskt sammanföra all verksamhet av samma slag till en enhet. Det bör härvid inte vara något som hindrar att verksamhetsområdet för kommunens va-verksförvaltning kommer att omfatta två eller flera åtskilda geografiska områden. Möjligheterna att genom sammanföring till ett va-verk få enhetliga avgifter kan ha särskild betydelse för fall då kommuner sammanläggs. Om stora skillnader råder i avgiftshänseende mellan olika verk torde det emellertid ibland bli nödvändigt att åtminstone övergångsvis använda sig av avgiftsdifferentieringar.

Från ett par håll har vid remissbehandlingen föreslagits att skyldigheten att betala avgifter binds till fastigheten, så att avgifter kan tas ut även av ny ägare till denna. VAL innehåller i 25 § en föreskrift att ny ägare eller innehavare inte svarar för avgift, som förfaller till betalning innan han skall tillträda fastigheten. Vid tillkomsten av denna bestämmelse uttalade dåvarande departementschefen att en regel av motsatt innehåll, såsom ägnad att medföra rättsosäkerhet, inte borde komma i fråga. Jag har samma inställning. Olägenheterna för huvudmännen med den nuvarande regeln torde f. ö. minska om det, såsom jag föreslår, blir möjligt att ta ut avgift för obebyggda fastigheter. Skall engångsavgift delas upp på flera delbetalningar får man förutsätta att huvudmännen garderar sig genom krav på säkerhet och särskilda föreskrifter i de avtal som torde upprättas i sådana fall. Med hänsyn till det nu anförda finner jag inte skäl att i den nya lagen ta in föreskrifter som innebär att avgiftsskyldigheten binds vid fastigheten. Även utan uttrycklig lagbestämmelse torde det vara klart att erlagd engångsavgift får tillgodoräknas ny fastighetsägare.

De avgifter som skall utgå enligt va-lagen är till sin karaktär likartade med ersättningar för gatumark. För sistnämnda ersättningar föreskrivs i 63 § BL att skälig ränta enligt stadens bestämmande skall betalas på oguldet belopp redan från den dag då krav på ersättning har framställts. Jag finner det lämpligt att införa motsvarande bestämmelse för va-avgifter i den nya lagen.

5.5 Installationsbestämmelser

Enligt utredningen torde installationsbestämmelser, dvs. tekniska föreskrifter om hur va-installationer och däri ingående ledningar med tillbehör skall vara beskaffade och utförda, ha meddelats av de flesta huvudmän. Till huvudmännens ledning har VAV utarbetat normalbestämmelser. Stöd för att utfärda installationsbestämmelser har huvudmännen sökt i 12 § i nuvarande VAL. Denna paragraf innehåller regler om vad som skall iakttas vid brukande av allmän va-anläggning för ansluten fastighets behov och om

rätt för huvudmannen att meddela de närmare föreskrifter i detta hänseende som behövs. Det är tveksamt om bemyndigandet för huvudmannen att meddela föreskrifter omfattar installationsbestämmelser av den typ det här är fråga om. Utredningen anser det angeläget att den oklarhet som sålunda råder undanröjs.

Utredningen föreslår att huvudmännens befattning med att utarbeta och utfärda installationsbestämmelser skall upphöra. I stället skall enligt förslaget gemensamma sådana bestämmelser meddelas för hela landet av den centrala planmyndigheten för byggnadsverksamheten, statens planverk. Bestämmelserna föreslås bli utfärdade i samma ordning som gäller för byggnadsbestämmelser. Förslaget innebär vidare att kontrollen över bestämmelsernas efterlevnad, liksom när det gäller byggnadsbestämmelser, i första hand skall ankomma på byggnadsnämnderna. För att de va-tekniska synpunkterna skall bli vederbörligen beaktade förordar utredningen att VAV tillförsäkras långtgående inflytande och medverkan vid tillkomsten av installationsbestämmelserna och huvudmännen motsvarande inflytande och medverkan vid deras tillämpning.

En av utredningens experter, direktören Bengt Petrelius, har i ett särskilt yttrande kritiserat utredningens förslag i denna del. Eftersom såväl va-verk som byggnadsnämnd skall ha ansvar för och befogenhet att kontrollera installationsbestämmelsernas efterlevnad, medför förslaget enligt hans mening olägenheter i form av dubbelarbete, överorganisation, merkostnader och kompetensvister. Han förordar att det uppdras åt en särskild va-installationsnämnd att utarbeta enhetliga och bindande installationsbestämmelser, vilka därefter fastställs av nämnden eller planverket, samt att det får ankomma på huvudmännen att kontrollera efterlevnaden av dessa bestämmelser.

Under remissbehandlingen har från flera håll understrukits vikten av att allmängiltiga installationsbestämmelser finns. Delade meningar råder endast i fråga om den ordning i vilken bestämmelserna skall meddelas och deras efterlevnad kontrolleras. En del remissinstanser har anslutit sig till den uppfattning som Petrelius redovisar, medan andra har förordat utredningens förslag.

Det råder enligt min mening inte något tvivel om behovet av tekniska bestämmelser rörande beskaffenheten av installationsenheter och utförandet av installationer. Sådana bestämmelser behövs framför allt för att förhindra sanitära olägenheter av allvarligt slag och skador på person och egendom. Ett gott belägg för att installationsbestämmelser behövs är att praktiskt taget alla huvudmän har meddelat sådana bestämmelser, trots att det är ytterst tveksamt om bestämmelserna har någon rättslig betydelse.

Utredningen anser att installationsbestämmelser bör meddelas av ett centralt organ med giltighet för hela landet. Denna uppfattning delas allmänt av remissinstanserna, och även jag ansluter mig till den. Jag vill i detta sam-

manhang peka på de strävanden till rationalisering genom standardisering av produkter och industrialisering av deras tillverkning som under senare år har präglat utvecklingen på byggnadsområdet. Som ett led i dessa strävanden har byggnadslagstiftningen förenklats. 1959 års byggnadsstadga tillkom i detta syfte. Bestämmelserna har där så långt möjligt gjorts enhetliga för hela landet. Specialregler för vissa orter eller vissa typer av bebyggelseområden har undvikits, byggnadsärenden har decentraliserats till byggnadsnämnderna och bestämmelser i detaljfrågor, särskilt sådana av teknisk natur, har rensats ut ur stadgan. Tillämpningsbestämmelser meddelas nu av planverket genom föreskrifter och anvisningar till BS. De formella möjligheterna härtill har getts i 76 §. För att ytterligare främja rationaliseringen inom byggnadsindustrin ändrades denna paragraf år 1967 bl. a. så att föreskrift som planverket meddelar i fråga om tillämpningen av BS inte längre skall behöva fastställas av Kungl. Maj:t för att bli gällande annat än när frågan är av särskilt stor betydelse.

Det nära samband som otvivelaktigt råder mellan de va-tekniska och byggnadstekniska inslagen inom byggnadsproduktionen talar starkt för att bestämmelser för va-installationer bör meddelas av planverket enligt samma regler som gäller i fråga om byggnadsbestämmelser i övrigt. Vad utredningen har anfört i denna del har emellertid utsatts för åtskillig kritik framför allt med hänsyn till de följdverkningar det får på det lokala planet.

Utredningens förslag innebär att den lokala kontrollen av att installationsbestämmelserna efterlevs vid nybyggnadsverksamhet och därmed likartade arbeten i första hand kommer att vila på byggnadsnämnderna. Det har gjorts gällande att detta inte är någon lämplig ordning och att kontrollen hellre bör anförtros åt va-verket eller att det bör överlåtas åt kommunen att själv bestämma vem som skall handha kontrollen. För egen del finner jag i hög grad önskvärt att övervakningen av byggnadsproduktionen så långt som möjligt samlas hos en instans, som får svara för kontrollen av att olika slag av föreskrifter blir vederbörligen beaktade. Jag är därför positivt inställd till utredningens förslag. En särskild fördel med detta är f. ö. att samma regler kommer att gälla vare sig byggnaden ligger inom allmän va-anläggnings verksamhetsområde eller inte. De farhågor för komplikationer som har kommit till uttryck i Petrelius' reservation och de remissyttranden som stöder den är enligt min mening överdrivna. Det får givetvis förutsättas att byggnadsnämnderna, om de får till uppgift att handha byggkontrollen över va-installationerna, anlitar särskild va-teknisk expertis för detta ändamål, i den mån de inte själva förfogar över sådan expertis. Härvid ligger det uppenbarligen nära till hands att anlita det lokala va-verket, vilket i de allra flesta fall har kommunen som huvudman. Jag vill dock framhålla att ett sådant förfarande inte är att betrakta som någon delegation av övervakningen, utan det primära ansvaret skulle även i ett sådant fall ligga hos nämnden.

Jag har kommit till den uppfattningen att de betänkligheter som har anförts mot utredningens förslag inte bör tillmätas avgörande betydelse. Jag ansluter mig därför till förslaget och förordar att installationsbestämmelser för va-installationer meddelas av planverket, vilket kan ske i den ordning som föreskrivs i 76 § BS. Jag förutsätter att planverket vid utarbetandet av bestämmelserna samråder med företrädare för berörda intressen, såsom VAV och, om miljövårdsfrågor berörs, med naturvårdsverket, samt att byggnadsnämnderna bedriver sin kontroll i nära samarbete med va-verken.

Byggnadsnämndens befogenhet att handha byggkontrollen över va-installationer omfattar bara nybyggnadsarbeten och vissa andra arbeten som kräver byggnadslov. Emellertid kan, så som BS f. n. är utformad, även mycket betydande va-installationsarbeten förekomma utan att förhållandena är sådana att byggnadslov behövs. Byggnadsnämndernas kontrollverksamhet bör dock omfatta alla installationsarbeten av någon betydelse. Efter samråd med chefen för civildepartementet vill jag förorda att det i 54 § BS upptagna kravet på byggnadslov utsträcks att gälla alla va-installationsarbeten som är av mera väsentlig omfattning. Chefen för civildepartementet avser att senare i vår lägga fram förslag till ändring i BS:s regler om ansvarig arbetsledare — en fråga som jag strax återkommer till. De ändringar i BS som föranleds av vad jag här har förordat kan lämpligen tas upp i det sammanhanget.

Även om reglerna om byggnadslov utvidgas i enlighet med vad jag nu har anförts kommer givetvis en hel del installationsarbeten, särskilt reparations- och underhållsarbeten, att falla utanför. Installationsbestämmelser som planverket meddelar med stöd av 76 § BS täcker emellertid även arbeten som inte fordrar byggnadslov. Med hänsyn härtill finns det ingen anledning att ge huvudmännen befogenhet att meddela några installationsbestämmelser. En sådan befogenhet skulle f. ö. kunna medföra praktiska komplikationer, exempelvis när planverket ändrar sina bestämmelser.

I fråga om de arbeten som inte kräver byggnadslov kommer någon automatisk kontroll från byggnadsnämndens sida av att installationsbestämmelserna följs inte att äga rum. Byggnadsnämnd får dock enligt 64 § BS besiktiga även sådana arbeten. Enligt det lagförslag jag nu avser att lägga fram skall vidare huvudmannen ha rätt att låta undersöka va-installation. Även härigenom ges möjlighet till en viss kontroll av dessa arbeten. Ansvaret för att installationsarbete blir utfört i enlighet med gällande föreskrifter vilar på fastighetens ägare. Har föreskrifterna inte följts kan byggnadsnämnden vidta åtgärder mot fastighetsägaren. Det torde vidare vara möjligt för huvudmannen att ingripa med stöd av den lag jag föreslår, exempelvis genom att stänga av vattentillförseln.

Lagen om va-anläggningar bör innehålla en erinran om att regler angående va-installationer finns i BS. Vidare bör i lagen tas upp en bestämmelse om att huvudman inte får meddela föreskrifter i detta ämne samt en re-

gel om rätt för huvudman att undersöka va-installation. 44 § 7 mom. BS innehåller för närvarande bestämmelse om hur va-ledningar skall anordnas. Bestämmelsen bör kompletteras så att den kommer att omfatta även med sådana ledningar förbundna anordningar. Förslag härom kommer att läggas fram av chefen för civildepartementet i samband med de tidigare nämnda förslagen till ändringar i BS. Efter denna komplettering får av BS anses framgå att va-installation skall vara godtagbar från den allmänna hälsovårdens synpunkt och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet, funktionsduglighet och ändamålsenlighet.

Utredningen har ingående behandlat en rad frågor som närmast hänger samman med utformningen av installationsbestämmelserna. Eftersom dessa skall meddelas av planverket och till stora delar måste grundas på ytterligare, noggranna tekniska överväganden anser jag mig inte böra ta närmare ställning till dessa frågor här. Endast ett par principer vill jag beröra.

I prop. 1967: 100 angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m. anförde chefen för inrikesdepartementet att byggnadsbestämmelserna borde ges sådan form att de fyller sin uppgift utan att i onödan binda den tekniska utvecklingen. Bestämmelserna borde därför ges i form av funktionskrav på egenskaperna hos den färdiga produkten. Också byggnadsbestämmelser som är tekniskt detaljerade ansågs kunna utformas som funktionskrav. Det sålunda anförda torde bli vägledande även när det gäller installationsbestämmelserna på va-området.

Den av utredningen behandlade frågan om typgodkännande har tilldragit sig vissa remissmyndigheters uppmärksamhet. Utredningen förordar en form av frivilligt typgodkännande. Verksamheten föreslås ankomma på planverket som samordnande, central instans. Enligt utredningen bör verket ha frihet att lägga ut uppgifter inom den typgodkännande verksamheten på andra lämpliga organ. Bland remissinstanserna framförs olika uppfattningar. Sålunda anser NO att typgodkännande verksamhet på grund av konkurrenshämmande verkan inte bör få förekomma om det inte är oundgängligen nödvändigt av säkerhetsskäl. VAV anser att den av Petrelius föreslagna va-installationsnämnden bör få hand om verksamheten. Planverket uppger sig inte ha tagit ställning till om typgodkännandet skall vara obligatoriskt eller frivilligt men anser vissa skäl tala för ett begränsat obligatorium för vissa från säkerhetssynpunkt viktiga varor.

Typgodkännadeverksamheten är av värde därigenom att den förenklar den lokala granskningen av installationen. Den kan också bidra till en önskvärd standardisering på området. Jag anser därför att regler om sådan verksamhet bör kunna tas upp bland installationsbestämmelserna. Verksamheten bör dock inte utformas så att den motverkar konkurrens på marknaden. Bl. a. av detta skäl synes det mig inte lämpligt att f. n. införa regler om obligatoriskt typgodkännande. Sådana regler förekommer f. ö. inte beträffande byggnadsarbeten.

Det industrialiserade byggandet innebär att inte bara byggnadsdelar utan också byggelement eller t. o. m. hela hus framställs i fabrik. Den behövliga kontrollen kan i sådana fall med större fördel utföras i fabriken än på byggplatsen. Detta gäller också va-installationer. Planverket har utarbetat system för tillverkningskontroll genom fortlöpande driftskontroll och stickprovsmässig opartisk kontroll på tillverkningsplatsen. Liksom typgodkännandeverksamheten bör ett system för tillverkningskontroll kunna regleras i installationsbestämmelserna.

5.6 Installatörsrättigheter

Enligt nu gällande ordning kan föreskrifter om installatörsrättigheter inte meddelas med stöd av VAL. Lagen kan sålunda inte användas för att åstadkomma rättsligt oangripliga förbud att anlita rörinstallatör utan sådana rättigheter. Som framgått av den tidigare redogörelsen förekommer emellertid i stor omfattning lokala föreskrifter om installatörsrättigheter och förbud för annan än auktoriserad installatör att utföra installationsarbeten.

Utredningens förslag innebär att huvudman för allmän va-anläggning skall få rätt att föreskriva att vissa va-installationsarbeten inte får utföras av annan än den som har fått installatörsrättigheter. Sådana rättigheter skall meddelas av huvudmannen. Som en nyhet föreslås att bestämmelser om villkoren för att förvärva och inneha rättigheter skall bli enhetliga för hela riket och meddelas centralt av planverket. Enligt förslaget skall huvudmannen inte utan särskilt medgivande kunna ställa upp andra villkor än de centralt fastställda.

Utredningens förslag har utsatts för åtskillig kritik. Vissa remissinstanser har ansett det vara obehövt med auktorisation på området. Ett flertal andra instanser har ansett att rättigheterna bör tillerkännas giltighet för hela landet och att de bör meddelas av ett centralt organ. De kritiska remissinstanserna har bl. a. pekat på att både det nuvarande och det föreslagna systemet innebär risk för konkurrensbegränsningseffekter och försvårar för företag att bedriva verksamhet i flera kommuner.

Det huvudsakliga motivet för ett system med installatörsrättigheter är att huvudmannen för en allmän va-anläggning därigenom får en viss garanti för att installationer som skall förbindas med anläggningen utförs på ett fackmässigt sätt, så att det inte uppstår risk för skador på denna. Det är av stor allmän betydelse att sådana skador undviks. Detta ligger också i hög grad i huvudmannens intresse, eftersom han ansvarar för att anläggningen är funktionsduglig. Med hänsyn härtill synes det mig befogat att ställa upp särskilda krav på kompetens hos den som skall svara för va-installationsarbeten, åtminstone när det gäller arbeten av mera betydande omfattning. Det f. n. tillämpade systemet med installatörsrättigheter är emellertid förenat med olägenheter, som bara delvis undanröjs genom utredningens för-

slag. Sålunda innebär systemet vissa risker för ej önskvärda konkurrensbegränsningseffekter. Vidare blir det allt vanligare att installationsföretag driver verksamhet inom flera olika kommuner. Genom att auktorisation meddelas av varje huvudman för hans verksamhetsområde skapas svårigheter för sådana företag. Detta gäller även om handläggningen av auktorisationsfrågorna binds genom centrala direktiv. Man kan nämligen inte därigenom helt utesluta att praxis blir olika i olika kommuner. Än mindre kan man undvika besvärande tidsutdräkt vid handläggningen av ärendena. För installatörsrättigheter torde f. n. i princip krävas att installatören är kompetent för alla slag av installationsarbeten. Detta är ägnat att motverka en specialisering som i vissa fall skulle kunna medföra rationaliseringsvinster vilka kunde komma de enskilda brukarna till godo.

Den kritik som sålunda kan riktas mot systemet med installatörsrättigheter har gett mig anledning att överväga om inte de synpunkter som ligger till grund för detta system kan tillgodoses på annat sätt. Det ligger härvid nära till hands att anknyta till den ordning som gäller i fråga om byggnadsarbete. Jag vill erinra om vad jag tidigare har anfört om att reglerna i BS om byggnadslov bör utvidgas att omfatta alla va-installationsarbeten som är av mera väsentlig omfattning.

Enligt 61 § BS skall arbete som avser bl. a. nybyggnad och ändring av befintlig byggnad utföras under ledning och tillsyn av en av den byggande utsedd och av byggnadsnämnden godkänd ansvarig arbetsledare, vilken skall svara för att arbetet blir behörigen fullgjort. Byggnadsnämnden skall enligt 64 § öva tillsyn över arbetet och företa erforderliga besiktningar. Statens planverk har nyligen hemställt att det införs möjlighet för planverket att med riksgiltighet pröva frågor om arbetsledares kompetens. Som jag tidigare har nämnt avser chefen för civildepartementet att ta upp denna fråga senare i vår. Han ämnar föreslå att BS ändras i enlighet med planverkets hemställan.

Den förordade ändringen av reglerna angående byggnadslov får till resultat att bestämmelserna i BS om ansvarig arbetsledare blir tillämpliga på alla va-installationsarbeten av större betydelse. Detta ger en tillräcklig garanti för ett korrekt utfört arbete och det finns då inte längre behov av regler som förbehåller arbetena för i särskild ordning auktoriserade installatörer. Genomförs planverkets förslag om riksgiltigt godkännande av ansvariga arbetsledare, tillgodoses även de synpunkter som ligger till grund för förslagen om riksgiltiga installatörsrättigheter. De nu berörda konsekvenserna av en utvidgning av reglerna om byggnadslov ser jag som en väsentlig fördel och de kan enligt min mening anföras som ett starkt skäl för en sådan reform.

Bedömningen av frågan om en person skall godkännas som ansvarig arbetsledare bör ske uteslutande med hänsyn till hans personliga kompetens för uppgiften. Det bör inte vara något som hindrar att en arbetsledare god-

känns enbart för va-installationsarbeten eller enbart för andra slag av arbeten. I den mån närmare bestämmelser rörande ansvariga arbetsledare på det nu aktuella området behövs synes de mig lämpligen böra meddelas av planverket i samma ordning som installationsbestämmelserna.

Även efter en utvidgning av reglerna om byggnadslov återstår, som jag har påpekat vid behandlingen av frågan om installationsbestämmelser, en hel del arbeten som inte kommer att kräva byggnadslov och där alltså inte heller reglerna om ansvarig arbetsledare blir tillämpliga. Det kan därför ifrågasättas om det i fråga om sådana arbeten finns anledning att ha ett system med installatörsrättigheter. För egen del kan jag inte finna att de skäl som kan åberopas till stöd för ett sådant system är tillräckligt starka för att motväga de invändningar som, bl. a. från konkurrensbegränsningsynpunkt, kan resas däremot. Det torde f. ö. under alla omständigheter vara nödvändigt att undanta de enklaste slagen av reparations- och underhållsarbeten, såsom byte av packningar och rengöring av vattenlås. Jag vill också erinra om att, i den mån installationsbestämmelser har meddelats, brukaren ansvarar för att dessa bestämmelser följs. Även om det inte finns några regler om skyldighet att anlita auktoriserad installatör ligger det därför i brukarens intresse att arbetet blir korrekt utfört, och man torde kunna räkna med att även servicearbeten och liknande i stor utsträckning kommer att utföras av installatörer som har kompetens såsom ansvarig arbetsledare.

Under hänvisning till det nu anförda förordar jag att det nuvarande systemet med installatörsrättigheter avvecklas och att det i lagen uttryckligen anges att huvudman inte har rätt att föreskriva några särskilda inskränkningar i fråga om vem som skall få utföra installationsarbete.

Auktorisation enligt den ordning som gäller i dag förutsätter i regel skyldighet för rörinstallatören att stå allmänheten till tjänst och utföra begärda arbeten. VAV har som ett viktigt skäl mot en ordning med riksrättigheter för va-installatörer anført att kravet på service och jourtjänst inte kan upprätthållas annat än om huvudmannen får meddela auktorisation inom sitt eget verksamhetsområde. Jag är medveten om att huvudmännen, om systemet med installatörsrättigheter slopas, inte längre får möjlighet att med hjälp av auktorisationen kräva av installatörer att de står till allmänhetens förfogande för att utföra behövliga arbeten. Den ökade konkurrensfrihet som mitt förslag medför bör dock innebära en garanti för att servicen mot allmänheten inte eftersätts. En lämplig ordning för att tillgodose behoven i detta hänseende i större orter kan vara att företagen i branschen gemensamt eller i samverkan med huvudmannen inrättar någon form av jourtjänst. Enligt utredningen förekommer redan i dag ansatser till en sådan ordning på vissa håll. Skulle verksamheten inte naturligen ta sig sådan inriktning bör huvudmannen kunna ta initiativet till behövlig samverkan eller också själv svara helt eller delvis för i vart fall sådana arbeten som behövs i nödsituationer.

Det nya systemet kan medföra viss kostnadsövertäckning från sektorn för nyinstallationer till sektorn för reparationer. Mot en sådan utveckling finns emellertid inte något att invända. Den innebär bara att de verkliga kostnaderna på reparationssidan, som tidigare kan ha varit subventionerade från nyinstallationssidan, kommer i dagen. Ökar sålunda kostnaderna för reparationerna bör emellertid kostnaderna för nyinstallationer minska i motsvarande mån. Det torde f. ö. vara värdefullt om den nuvarande kopplingen mellan de båda sidorna i möjligaste mån upphör. Som planverket framhåller bör nyproducerande företag inte tvingas att svara för reparation av de anläggningar som de har installerat.

5.7 Prövningsorgan

Frågor enligt VAL kan prövas antingen av länsstyrelse eller av allmän domstol.

Bland ärenden som enligt VAL ankommer på länsstyrelsens prövning kan nämnas frågor om kommuns skyldighet att ordna allmän va-anläggning, om allmän va-anläggnings verksamhetsområde i vissa fall, om skyldighet att ansluta fastighet, om fastställelse av föreskrifter för brukare, om auktorisation för va-anläggning med annan huvudman än kommun samt om förordnande av syssloman för sådan anläggning. Vidare kan beslut, som har fattats av kommunal huvudman, komma under länsstyrelsens prövning med anledning av kommunala besvär. Sådana besvär kan röra allmänna taxefrågor eller avgiftsdebitering som avser viss fastighet. De kan också gälla huvudmans beslut att anta föreskrifter om villkor för brukande av allmän va-anläggning. Samma fråga kan komma under länsstyrelsens bedömning genom ett underställningsförfarande enligt 12 § VAL.

Twist i fråga som avses i VAL skall prövas av allmän underrätt, om inte annat är föreskrivet. Twisten skall tas upp av domstolen i den ort, där anläggningen huvudsakligen har sitt verksamhetsområde. Bland frågor som skall prövas av domstol kan nämnas tvister om ersättning enligt 8 och 9 §§ VAL för befintliga anordningar, som tas i anspråk för allmän va-anläggning eller blir onyttiga genom tillkomsten av sådan anläggning. Domstol kan vidare få pröva bl. a. tvister som rör brukares avgifter, frågor om skadestånd, då huvudman eller brukare anser sig ha lidit skada till följd av att andra parten har överträtt bestämmelser i avtal mellan dem samt frågor om villkors giltighet, tolkning, skälighet och laglighet.

Kritik har riktats mot det gällande prövningssystemet bl. a. därför att vissa ärendegrupper kan prövas av både länsstyrelse och domstol. Detta gäller särskilt i fråga om taxa och avgifter. Om huvudmannen är kommun kan själva taxebeslutet prövas av länsstyrelsen efter kommunala besvär. I samma ordning kan beslut rörande avgift för viss brukare överprövas. Sådan fråga kan emellertid också komma under domstols prövning i twist mellan huvudmannen och brukaren.

Trots de brister som utmärker det nuvarande systemet har utredningen inte ansett sig böra föreslå några principiella förändringar i detta. Däremot föreslår utredningen att det skall bli möjligt att använda ett alternativt förfarande. Vissa va-mål skall kunna behandlas av en för hela landet gemensam särskild nämnd, statens va-nämnd. Nämnden skall under vissa förutsättningar kunna meddela för parterna bindande avgöranden, vilka inte skall kunna överklagas. Den skall också kunna fungera som medlingsinstans samt anlitas som sakkunnig remissinstans i va-frågor. Utredningen räknar med att huvudmän och brukare kommer att utnyttja nämnden för att få sina tvister lösta. På så sätt skulle ett enhetligt förfarande komma till stånd.

Förslaget om inrättande av en va-nämnd har mottagits positivt vid remissbehandlingen. Det har framhållits att man härigenom får ett snabbt, smidigt och billigt förfarande för handläggning av tvister i va-frågor. Den väsentligaste invändningen hos remissinstanserna har varit att man genom att inrätta va-nämnden får tre prövningsinstanser i stället för de nuvarande två, vilket kan leda till motsatt effekt mot den avsedda.

För egen del anser jag att det är angeläget att man på detta område får tillgång till ett ändamålsenligt prövningsförfarande. Detta är särskilt viktigt av hänsyn till brukarna, eftersom dessa ofta befinner sig i underläge gentemot huvudmannen. Prövningsreglerna bör vara utformade så att de underlättar skapandet av en enhetlig praxis och så långt som möjligt undanröjer de nuvarande svårigheterna för huvudman och brukare att avgöra vilken prövningsinstans som är den rätta i det enskilda fallet. Utredningens förslag ligger uppenbarligen i linje med dessa syften.

Enligt min mening är emellertid det föreslagna systemet behäftat med vissa brister. Genom att nuvarande regler om prövning hos domstol och länsstyrelse bibehålls leder förslaget till att man för tvister i va-frågor mellan huvudman och brukare får tre prövningsinstanser i stället för nuvarande två. Visserligen räknar utredningen med att parterna skall finna det förenligt med sina intressen att anlita nämnden i uppkommande tvister. Reglerna om nämndens behörighet är dock utformade på sådant sätt att det i vissa fall blir omöjligt för nämnden att ta upp ett ärende till prövning eller fullfölja det till ett avgörande besked. Sålunda kan nämnden besluta i en tvist endast om parterna är ense om att överlämna målet till nämndens avgörande. Vidare krävs enligt förslaget för att nämnden skall kunna meddela beslut att majoriteten av ledamöterna förenar sig om en viss mening. Slutligen framgår av utredningens motiv att det i princip inte är meningen att nämnden skall meddela beslut som innefattar bindande föreskrifter för parterna. Besluten skall utformas så att det lämnas åt parterna själva att genom ändring i va-avtalet åstadkomma rättelse.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att handläggningen av tvister i va-frågor mellan huvudman och brukare i princip bör ankomma på en central nämnd av det slag utredningen föreslår. Nämnden bör dock få exklu-

siv behörighet att som första instans avgöra sådana tvister och alltså överta de uppgifter som f. n. ankommer på underrätten. Nämndens avgöranden bör få samma verkan som domstols dom. Med hänsyn till att nämndens kompetens inte blir beroende av parts samtycke bör det finnas möjlighet att överklaga nämndens avgöranden. Överprövningen bör förläggas till domstol. För att ingen onödig tidsutdräkt skall uppstå bör dock talerätten avskäras vid lämplig nivå.

Jag föreslår alltså att det inrättas en särskild central nämnd, kallad statens va-nämnd, samt att det i lagen föreskrivs att tvister mellan huvudman och fastighetsägare i frågor om tillämpningen av lagen skall prövas av denna nämnd.

Vissa administrativa va-ärenden bör även i fortsättningen prövas av länsstyrelse. Länsstyrelse kommer vidare liksom hittills att få pröva va-frågor med anledning av kommunala besvär. Förslaget löser alltså inte i och för sig de problem om gränsdragningen mellan olika organs behörighet som nu föreligger. Vissa svårigheter bör dock kunna undanröjas. Jag vill härom anföra följande.

Några ändringar bör inte göras i fråga om länsstyrelsens behörighet att pröva frågor om allmänförklaring av va-anläggning, som skall drivas av annan än kommun, om skyldighet för kommun att se till att allmän va-anläggning kommer till stånd, om omfattningen av allmän va-anläggnings verksamhetsområde i vissa fall och om förordnande av syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva allmän va-anläggning. Där emot anser jag inte att reglerna om länsstyrelsens fastställelse av vissa föreskrifter som huvudman meddelar bör bibehållas. Är huvudmannen kommun kan beslut i sådan fråga — liksom exempelvis beslut i avgiftsfrågor — överklagas genom kommunala besvär. Om fastställelseprövningen slopas, undanröjs de olägenheter som det innebär att frågan om föreskrifter i vissa fall kan komma att prövas enligt VAL och i andra enligt allmänna kommunala besvärsregler.

Enligt gällande lag skall länsstyrelse pröva frågor om skyldighet för huvudman och fastighetsägare att upprätta rättsförhållande mellan varandra, medan tvister om avgifter och andra villkor prövas av domstol. Jag föreslår att va-nämndens kompetens skall omfatta såväl frågor om rätt att bruka allmän va-anläggning och skyldighet att genom avgift bidra till kostnaden för sådan anläggning som frågor rörande avgifter och andra villkor. Härigenom uppnås den fördelen att alla dessa frågor, som har ett intimt samband med varandra, kommer att prövas i samma ordning. I fråga om nämndens prövning av avgiftsfrågor vill jag framhålla, att skäligheten av avgift kan prövas, t. ex. om brukare påstår att hans avgift har bestämts på ett sätt, som inte överensstämmer med lagens regler om fördelning av avgiftsskyldigheten efter skälig och rättvis grund. Va-nämnden skall emellertid inte kunna göra någon allmän prövning av taxa och allmänna bestämmelser, utan prövningen

skall alltid avse en viss eller vissa brukare. En allmän prövning skall där-
emot liksom hittills ske hos länsstyrelse efter kommunala besvär med till-
lämpning av allmänna kommunalrättsliga regler. Även om va-nämndens av-
görande formellt är begränsat till den brukare som tvisten rör torde dock det
slutliga resultatet ofta bli detsamma som om en allmän prövning hade ägt
rum. Om nämndens beslut i en fråga rörande taxa eller allmänna bestäm-
melser har allmän räckvidd kan det nämligen förutsättas att huvudmannen
ändrar taxan eller de allmänna bestämmelserna i överensstämmelse med
nämndens beslut, eftersom han annars riskerar att andra brukare drar mot-
svarande fråga under nämndens prövning.

Utredningen har ansett, att tvist mellan huvudman och fastighetsägare,
om fastigheten ligger inom eller utom verksamhetsområdet, inte faller under
va-nämndens kompetens. Skälet härför är att sådan tvist anses i första hand
röra förhållandet mellan det allmänna och huvudmannen. Jag kan inte dela
denna uppfattning. Det ankommer visserligen på huvudmannen att bestäm-
ma verksamhetsområdets omfattning och han kan inte åläggas att ta in en
viss fastighet i detta. Frågan om tolkningen av huvudmans beslut rörande
verksamhetsområdets omfattning bör dock prövas i rättslig ordning på sam-
ma sätt som andra tvister, dvs. av va-nämnden.

Vissa ersättningsfrågor av närmast expropriationsrättslig art kan upp-
komma enligt VAL. Här åsyftas frågor om ersättning för anordningar, som
införlivas med allmän va-anläggning, eller för anordningar, som blir onyt-
tiga genom att allmän va-anläggning kommer till stånd. Motsvarande reg-
ler bör finnas i den nya lagen. Vissa skäl kan synas tala för att tillämp-
ningen av dessa regler bör ske i samma ordning som avses skola gälla enligt
annan tvångslagstiftning, dvs. med fastighetsdomstol som första instans. Med
hänsyn till att värderingen skall avse va-tekniska anordningar anser jag
det dock lämpligt att även dessa tvister prövas av va-nämnden, som skall
ha särskild sakkunskap i va-frågor. Fastighetsdomstol kommer däremot att
få pröva vissa andra frågor rörande va-verk, nämligen sådana som avser
tillämpningen av miljöskyddslagen. Det kan exempelvis gälla påstådd luft-
förorening från verket. Tvistar huvudman och tredje man, som även kan
vara brukare, om ersättning för föroreningar skall denna fråga tas upp av
fastighetsdomstol.

Om brukare försummar att betala va-avgifter till huvudmannen kan
denne ansöka om betalningsföreläggande vid allmän domstol för brukaren.
Den möjligheten bör stå öppen även i fortsättningen. Om ansökningen be-
strids skall enligt vanliga regler tvisten hänskjutas till rättegång. Även
en sådan tvist bör prövas av va-nämnden. Jag förordar därför — med lagen
(1947: 638) om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön
som förebild — att det föreskrivs att sådana va-mål om betalningsföreläg-
gande i vilka gäldenären bestritt ansökningen och målet med anledning
härav hänskjutits till rättegång skall överlämnas till va-nämnden för av-
görande.

De regler jag föreslår om va-nämndens behörighet medför att nämnden kan få pröva inte bara rent va-rättsliga frågor utan också exempelvis frågor om ogiltighet av avtal, om skadeståndsskyldighet och andra frågor av allmänrättslig art. Tvister av detta slag torde dock bli fåtaliga, och jag har ingen anledning att undandra dem från nämndens prövning genom gränsdragningsregler som med nödvändighet måste bli svåra att tillämpa.

Va-nämnden skall enligt mitt förslag i huvudsak kunna pröva bara tvister mellan huvudman och brukare. Andra tvister i va-frågor skall tas upp av allmän domstol. Som exempel på sådana tvister kan nämnas skadeståndskrav som brukare framställer mot annan brukare samt tvist mellan brukare och installatör rörande installation i brukarens fastighet.

Slutligen bör nämnas att även hälsovårdsnämnden har att ta befattning med vissa va-frågor. Sålunda faller under nämndens kompetens bl. a. att pröva om sanitär olägenhet uppkommer genom avstängning av vattentillförseln från huvudmans sida. Hälsovårdsnämnden kan vidare genom åläggande åstadkomma att fastigheter, till förhindrande av sanitär olägenhet, faktiskt ansluts till allmän va-anläggning.

Enligt utredningens förslag skall va-nämndens beslut inte kunna överklagas. Den ändrade ställning nämnden får enligt mitt förslag bör dock, som jag tidigare har nämnt, föranleda att klagorätt till domstol införs. Jag vill i detta sammanhang anföra att det med hänsyn till nämndens sakkunskap på va-området kan antas att tyngdpunkten när det gäller de rent va-tekniska avgörandena kommer att ligga hos nämnden samt att domstolens överprövning i första hand kommer att ta sikte på de rättsliga frågorna.

Eftersom va-nämnden skall vara central för hela landet, bör detsamma gälla den instans som skall överpröva nämndens avgöranden. Jag har stannat för den lösningen att målen koncentreras till en fastighetsdomstol — lämpligen Stockholms tingsrätt. Parternas intresse av snabba avgöranden talar starkt för att det inte bör vara möjligt att överklaga fastighetsdomstolens beslut. Visserligen skulle det kunna göras gällande att frågor av principiell rättslig innebörd borde få fullföljas till högre rätt. Med hänsyn till svårigheten att avskilja sådana frågor och till att tyngdpunkten när det gäller de rent va-rättsliga bedömningarna bör ligga på va-nämnden har jag emellertid kommit till den uppfattningen att någon möjlighet att fullfölja talan mot fastighetsdomstolens beslut inte nu bör införas. Det kan emellertid finnas anledning att överväga denna fråga på nytt i samband med att slutlig ställning tas till frågan om fullföljd mot fastighetsdomstols avgöranden och om hovrätts framtida utformning.

Enligt utredningens förslag skall va-nämnden bestå av ordförande och sex andra ledamöter vilka jämte suppleanter utses av Kungl. Maj:t. Ordföranden och två av de övriga ledamöterna skall vara lagfarna. Beträffande ordföranden och en av nyssnämnda två ledamöter, vilken skall vara nämndens

vice ordförande, krävs dessutom att han innehar eller har innehaft domar-
ämbete. De tre lagfarna ledamöterna får inte utses bland personer, som
kan anses representera partsintressen. Nämndens övriga fyra ledamöter
skall däremot utses bland personer som kan anses företräda dessa intres-
sen. Två av dem skall ha anknytning till huvudmännen och två till bru-
karna. Utredningen hänför brukarna till två huvudgrupper, nämligen dels de
som behöver vattenförsörjning och avlopp till bostäder och för annan de-
taljförbrukning, dels de som behöver anlita den allmänna va-anläggningen
för industriella eller liknande ändamål. Av de två ledamöterna på bru-
karsidan bör den ena representera detaljförbrukarna och den andra stor-
förbrukarna.

I huvudsak kan jag ansluta mig till utredningens förslag att i nämnden
skall finnas juridisk sakkunskap samt ledamöter med goda insikter i hu-
vudmännens och brukarnas problem. Jag anser det emellertid inte påkal-
lat att ge nämnden ett så starkt inslag av intresserepresentation som ut-
redningen föreslår. Enligt min mening bör inga ledamöter utses som före-
trädare för vissa partsintressen, utan i fråga om samtliga ledamöter bör
kvalifikationskraven utformas som krav på vissa insikter och erfaren-
heter. Jag anser det vidare inte nödvändigt att mer än en jurist ingår i
nämnden. Däremot bör nämnden få ett starkare inslag av teknisk sakkun-
skap än utredningen föreslår. Av nu angivna skäl föreslår jag att näm-
nden skall bestå av ordförande och fem övriga ledamöter. Ordföranden bör
vara jurist med domarerfarenhet. En ledamot bör ha sakkunskap och er-
farenhet i va-tekniska frågor. Två ledamöter bör vara väl förtrogna med
förvaltning och skötsel av va-verk och två väl förtrogna med va-förhållan-
den som avser resp. bostadsfastigheter och annan bebyggelse. Trots att
alltså inga ledamöter skall utses som representanter för berörda intressen
kan det vara lämpligt att organisationer som företräder dessa intressen
bereds tillfälle att framföra synpunkter på valet av ledamöter. Detta synes
mig kunna ske utan stöd av någon uttrycklig lagbestämmelse.

Förfarandet vid va-nämnden bör utformas i nära överensstämmelse med
de regler som gäller för hyresnämnd. På så sätt blir handläggningen dom-
stolsliknande, men den kommer att äga rum under något friare former än
en domstolsprocess. Liksom hyresnämnderna bör va-nämnden få vidsträck-
ta medlande funktioner. Med hänsyn till va-nämndens sammansättning
av experter på olika områden bör den vidare — såsom utredningen föreslår
— anlitas för att avge yttrande även i mål och ärenden om vattenförsörjning
och avlopp, vilka handläggs i annan ordning. I första hand torde läns-
styrelserna ha anledning att infordra yttranden i va-ärenden från näm-
nden. En bestämmelse om skyldighet för nämnden att avge yttranden i va-
frågor bör tas in i nämndens instruktion.

5.8 Samordning med annan lagstiftning

Som jag tidigare nämnt har den 19 december 1969 till lagrådet remitterats förslag till ändringar i lagen om vissa gemensamhetsanläggningar (LGA). Ändringarna innebär att LGA:s tillämpningsområde utvidgas så att det blir möjligt att genom förrättning enligt lagen inrätta gemensam anläggning för vattenförsörjning eller avlopp för två eller flera fastigheter. Samtidigt föreslås att den möjlighet som f. n. finns enligt 8 kap. VL att ordna avloppssamfällighet mellan enskilda fastigheter slopas utom i fall då det är fråga om gemensam ledning för avlopps- och torrlägningsföretag. 8 kap. VL kommer härefter att innehålla regler endast om förhållandet mellan allmänna va-anläggningar inbördes samt mellan sådan anläggning och fastigheter som ligger utanför dess område.

Vattenöverdomstolen har i remissyttrande över förslaget till ändring i LGA pekat på vissa problem som kan uppstå, om verksamhetsområdet för en allmän va-anläggning utvidgas så att det kommer att innefatta en va-anläggning tillkommen enligt LGA. Jag vill med anledning härav framhålla följande.

Den omständigheten att vissa fastigheter inom en allmän va-anläggnings verksamhetsområde är delägare i en va-samfällighet enligt LGA bör inte hindra att frågan om fastigheternas rätt att bruka den allmänna anläggningen eller om deras avgiftsskyldighet till dennas huvudman tas upp och prövas. Vid bedömningen av om fastigheternas va-behov med större fördel kan tillgodoses på annat sätt än genom den allmänna va-anläggningen får man ta hänsyn till den fördel de har av gemensamhetsanläggningen och de kostnader som följer med denna. I och för sig är det inget som hindrar att en prövning enligt va-lagen av frågan om de i samfälligheten ingående fastigheternas skyldighet att bidra till den allmänna va-anläggningen leder till att vissa men inte alla dessa fastigheter åläggs sådan bidragsskyldighet. Frågan om samfälligheten därefter skall bestå för de återstående fastigheterna får prövas enligt reglerna i LGA. Om samfälligheten inte kan bestå, kan även de övriga fastigheterna komma att anslutas till den allmänna va-anläggningen.

En samfällighet enligt LGA som sådan bör inte i något fall kunna få ställning av brukare i förhållande till den allmänna va-anläggningen.

Om en samfällighet enligt LGA upplöses på grund av att de deltagande fastigheterna ansluts till en allmän va-anläggning, torde den allmänna va-anläggningens huvudman ofta kunna åläggas skyldighet att inlösa eller ersätta samfällighetens anordningar enligt reglerna i va-lagen. Det kan tänkas att en gemensamhetsanläggning, som ursprungligen har avsett både vatten och avlopp, efter tillkomsten av en allmän va-anläggning kan bli överflödigt när det gäller det ena av dessa ändamål men stå kvar för det andra ändamålet. Vad som anförts om gemensamhetsanläggningar enligt LGA sy-

nes kunna tillämpas också på sådana avloppssamfälligheter mellan enskilda fastigheter som kan ha bildats enligt 8 kap. VL i dess hittillsvarande lydelse.

Om en huvudman skulle bestämma verksamhetsområdet för allmän va-anläggning på sådant sätt att det omfattar endast en del av de fastigheter som är delägare i en samfällighet enligt LGA eller i en avloppssamfällighet enligt 8 kap. VL blir problemen mer svårlösta. Jag anser det därför lämpligt att i va-lagen ta in en föreskrift, som hindrar att verksamhetsområdet bestäms på detta sätt. Bestämmelsen bör vara tillämplig på alla beslut som fattas rörande verksamhetsområdets utsträckning.

6. Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,
- 2) lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

7. Specialmotivering

7.1 Förslaget till ny lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Den föreslagna lagen har disponerats på ungefär samma sätt som VAL. Antalet avsnitt i lagen har dock ökat och överskrifterna över de olika avsnitten är nya. Alla bestämmelser i lagen, även de som har överförts från VAL med helt eller väsentligen bibehållet sakligt innehåll, har överarbetats från formella synpunkter.

Inledande bestämmelser

Under denna rubrik har sammanförts vissa bestämmelser av mera allmän innebörd. Sålunda definieras begreppet allmän va-anläggning. Vidare ges regler om plikt för kommun att sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd och om vad som i lagen avses med begreppen fastighet och fastighetsägare.

1 §

Paragrafen motsvarar 1 § VAL. I första stycket anges vad som avses med allmän va-anläggning. Andra stycket innehåller en bestämning av begreppet huvudman.

Departementschefen. Enligt 1 § VAL avses med allmän va-anläggning i första hand av kommun omhänderthavd anläggning som har till ändamål att bereda vattenförsörjning och avlopp för bostäder eller annan bebyggelse. Anläggning som omhänderhas av annan än kommun kan förklaras allmän enligt 2 § VAL.

Utredningen föreslår att ändamålet för allmän va-anläggning anges vara att bereda bostäder *och* annan bebyggelse vattenförsörjning och avlopp. Avsikten med den föreslagna ändringen är att markera ett visst försteg för bostadsbebyggelse framför annan bebyggelse. Enligt utredningen är det främst bostädernas och hushållens problem med vattenförsörjning och avlopp som de allmänna va-anläggningarna har till uppgift att lösa. Huvudman för allmän va-anläggning skall i första hand utrusta anläggningen med sådana anordningar, att de krav tillgodoses som med stöd av HvS och annan lagstiftning rörande den allmänna hälsovården kan ställas för bostäder och hushåll. Industrieföretag och annan brukare, som behöver vatten av särskild beskaffenhet, får vara beredd att själv vidta erforderliga åtgärder för att det levererade vattnet skall få den önskade beskaffenheten. Leverans av vatten till industrieföretag eller annan sådan brukare är, i den mån vattnet skall användas i produktionen och inte för hushållsändamål eller hygieniska ändamål, att bedöma som en vanlig affärstransaktion. Sådana leveranser saknar i allmänhet de sanitära och sociala motiveringar, som utgör den väsentliga grunden för tillkomsten av VAL. Liknande synpunkter torde enligt utredningen kunna anläggas på frågor om avlopp.

Utredningen anser alltså, att ändamålet med allmänna va-anläggningar redan enligt VAL i första hand skall vara att tillgodose hushållsbrukares normala behov av vattenförsörjning och avlopp och att täckandet av behov därutöver kommer i andra hand. Utredningen anser, att den nya va-lagen bör ha den angivna innebörden. I den allmänna va-anläggningens uppgifter skall vidare enligt utredningen alltjämt kunna ingå att avleda dagvatten såväl från brukares fastighet som från gator, vägar och andra allmänna platser inom stadsplan och byggnadsplan.

Jag kan ansluta mig till de synpunkter utredningen sålunda har framfört. Något behov av att markera detta genom en ändring av det slag utredningen har föreslagit synes mig dock inte föreligga. Den av mig föreslagna definitionen av begreppet allmän va-anläggning överensstämmer därför, fränsett vissa formella jämkningar, med motsvarande bestämmelse i gällande lag.

Som framgår av den föreslagna texten kan allmän va-anläggning drivas av kommun eller, efter särskild förklaring, av annan. En kommunal anläggnings verksamhet är normalt lokaliserad till kommunen. Även om verksamheten delvis skulle vara förlagd utanför kommunens gränser är anläggningen allmän enligt den föreslagna definitionen. Med kommun förstås borgerlig primärkommun. Primärkommuns uppgifter kan emellertid omhänderhas av kommunalförbund. Att lagens bestämmelser om kommun i så

fall blir tillämpliga på förbundet får anses följa av 2 § lagen (1957:281) om kommunalförbund.

Paragrafens andra stycke innehåller, liksom sin motsvarighet i VAL, en bestämning av begreppet huvudman för allmän va-anläggning. Huvudman är den som driver anläggningen. Regeln överensstämmer i sak med gällande rätt.

Utredningens förslag innehåller, förutom en definition av begreppet verksamhetsområde, som jag återkommer till vid 4 §, ytterligare en definition, nämligen av begreppet brukare. Med brukare avses enligt förslaget den som för fastighet får vattenförsörjning och avlopp genom allmän va-anläggning. Utredningens motiv för att införa denna definition är en önskan att utmärka den privaträttsliga karaktären av rättsförhållandet mellan huvudman och den som utnyttjar anläggningen. Jag har emellertid, som framgår av den allmänna motiveringen, inte velat betona det privaträttsliga inslaget så starkt som utredningen och har därför avstått från att införa den föreslagna regeln.

2 §

Paragrafen motsvarar 3 § VAL. Där regleras kommuns skyldighet att sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd.

Departementschefen. Enligt VAL inträder kommunens skyldighet när åtgärder är påkallade "till förekommande av sanitär olägenhet". I den av mig föreslagna lydelsen, som i sak överensstämmer med utredningens förslag, talas i stället om att åtgärder behövs "med hänsyn till den allmänna hälsovården". Detta innebär en viss utvidgning av kommunernas skyldigheter. Jag anser i likhet med utredningen en sådan utvidgning motiverad med hänsyn till de ökade anspråk som numera ställs på vattenförsörjning och avlopp och som har kommit till uttryck i bl. a. hälsovårdslagstiftningen och byggnadsbestämmelserna. Den föreslagna lydelsen ger också utrymme för en anpassning till successivt ökande anspråk på hygienisk standard.

Vid remissbehandlingen har viss kritik riktats mot uttrycket "i ett större sammanhang". Jag är medveten om att uttrycket är vagt. Något fastare kriterium torde dock inte kunna anges och med hänsyn härtill och till att uttrycket förekommer i gällande lag utan att några tolkningssvårigheter av betydelse har uppkommit förordar jag att det bibehålls.

Kommunens skyldighet att sörja för tillkomsten av va-anläggning behöver inte innebära att kommunen själv skall utföra och driva anläggningen. Den kan också fullgöras genom att kommunen medverkar till att annan inrättar en anläggning och att denna får auktorisation enligt 30 §.

Liksom enligt gällande lag skall länsstyrelse kunna ålägga kommun att fullgöra skyldighet enligt denna paragraf samt förena sådant åläggande med vite. Bestämmelse härom finns i paragrafens andra stycke. Utdömande av vitet ankommer enligt allmänna regler på domstol.

3 §

I denna paragraf anges vem som enligt lagen är att betrakta som fastighetsägare. Vidare föreskrivs att reglerna om fastighet kan tillämpas även beträffande byggnad på ofri grund. Paragrafen ersätter 24 § och 25 § första stycket VAL samt 33 § i utredningens förslag.

Departementschefen. I första stycket anges att lagens bestämmelser om fastighetsägare skall tillämpas på den som enligt kommunalskattelagen (1928:370) är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten. Motsvarande regel finns f. n. i 25 § första stycket andra punkten VAL.

Enligt 25 § första stycket första punkten VAL gäller att fastighetens ägare har att svara för fullgörande av förpliktelse, som enligt VAL åvilar fastighet, om inte annat har avtalats. Den där angivna möjligheten att i särskild ordning avtala om att annan än fastighetsägare skall svara för de skyldigheter som är knutna till fastigheten synes böra kvarstå i den nya lagen. Bestämmelser härom ges i andra stycket av denna paragraf. Genom bestämmelserna öppnas möjlighet för flera fastighetsägare att, genom en ekonomisk förening eller på annat sätt, uppträda som en abonnent gentemot huvudmannen. Om fastigheter bildar en samfällighet enligt LGA för skötseln av ett gemensamt ledningssystem kan en sådan samfällighet efter avtal med huvudmannen uppträda som brukare för fastighetsägarnas räkning. Vidare kan en nyttjanderättshavare ersätta fastighetsägaren i va-förhållandet. Av bestämmelsens lydelse framgår att nyttjanderättshavare och andra inte kan träda i fastighetsägares ställe när det gäller tillämpningen av 8 och 9 §§.

Tredje styckets första punkt överensstämmer i sak med 24 § VAL. I andra punkten föreskrivs att lagens bestämmelser om fastighetsägare skall tillämpas på ägaren av sådan anläggning som avses i första punkten.

Verksamhetsområde

4—7 §§

Dessa paragrafer innehåller regler om allmän va-anläggnings verksamhetsområde. De motsvarar delvis 1 § andra stycket andra punkten och 5 § VAL.

Gällande rätt. Enligt 1 § andra stycket andra punkten VAL avses med verksamhetsområde det område som allmän va-anläggning omfattar eller är avsedd att omfatta. Enligt 5 § tillkommer det i princip huvudmannen att bestämma verksamhetsområdet. De enskilda fastighetsägarna har inte rätt att påkalla jämkning i vad huvudmannen har bestämt. Länsstyrelse kan emellertid ingripa i vissa speciella fall. Sålunda kan länsstyrelse på

begäran av kommun ålägga huvudman att i sitt verksamhetsområde ta in viss bebyggelse inom kommunen. När huvudmän är oense om viss bebyggelse skall hänföras till den ena eller den andra anläggningen kan länsstyrelsen besluta i frågan.

Huvudman är inte skyldig att fatta något formellt beslut om verksamhetsområdets omfattning. Har något sådant beslut inte fattats utgör verksamhetsområdet det område som anläggningen faktiskt betjänar. Om huvudmannen har meddelat beslut angående verksamhetsområdet, skall han underrätta länsstyrelsen om detta.

Utredningen. Utredningen föreslår inte någon ändring i sak när det gäller vad som förstås med verksamhetsområde eller reglerna om huvudmans och länsstyrelses befogenhet att besluta rörande områdets omfattning. Utredningen påpekar emellertid att huvudmannens bestämmanderätt kan vara inskränkt även genom beslut av länsstyrelse med stöd av 3 § VAL. I sådant beslut torde länsstyrelsen ange gränserna för det område inom vilket vattenförsörjning och avlopp skall ordnas. Utredningen framhåller också att den kommunala likställighetsprincipen kan ha viss betydelse när det gäller att bestämma verksamhetsområdet för en kommunal va-anläggning. Vad beträffar det fall att huvudmän har olika mening påpekar utredningen, att de gällande reglerna kan leda till att kommunal huvudman åläggs att svara för vattenförsörjning och avlopp utanför den egna kommunens område. I praktiken har sådant åläggande hittills inte varit aktuellt. Utredningen anser det tveksamt om bestämmelserna har någon praktisk betydelse men har inte velat föreslå några ändringar i gällande rätt. Frågan hänger nära samman med andra frågor om mellankommunala relationer och bör lämpligen behandlas i samband därmed.

Enligt förslaget skall uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde finnas tillgänglig hos länsstyrelsen. Denna föreskrift i förening med reglerna om att huvudman bestämmer verksamhetsområde och är skyldig att meddela länsstyrelsen vad han har bestämt betyder, att verksamhetsområdet skall vara fixerat till sina gränser. Detta innebär en skärpning i förhållande till vad som nu gäller. I och för sig skall huvudman kunna bestämma att gränserna skall bero av anläggningens utsträckning. Meddelande om detta med besked om anläggningens utsträckning och om de gränser, som sålunda gäller för verksamhetsområdet, skall lämnas till länsstyrelsen i lämplig form, t. ex. karta eller skiss med erforderliga förklaringar. Utredningen anser det emellertid önskvärt att huvudman i den omfattning som kan ske fattar beslut, varigenom verksamhetsområdets gränser bestäms så, att de kommer att innefatta både område, där vattenförsörjning och avlopp har ordnats, och område, där sådant skall ordnas genom va-anläggningen. I fråga om område av det senare slaget är att märka att planeringen bör ha fortskridit så långt, att behövligen anordningar kom-

mer att bli utförda inom en ganska nära framtid. I annat fall kan beslutet leda till att fastighetsägare inom området obehörigen hindras från att ordna sina va-frågor på annat sätt.

Mot den föreslagna skärpningen av huvudmans skyldighet att genom beslut fixera gränserna för allmän va-anläggnings verksamhetsområde skulle enligt utredningen kunna anföras, att ett sådant beslut i vissa fall kan föranleda spekulation och obehöriga vinster på markvärdestegring. En sådan kritik kan ibland ha visst fog. Beslut att i va-anläggnings verksamhetsområde ta in planlagt område bör dock i allmänhet inte möta hinder från synpunkten att detta skulle avslöja kommunala åtgärder, som kan medföra värdestegring. I fråga om områden som inte planlagts kan läget vara ett annat. Sekretess är ibland nödvändig i planärenden berörande mark som kommunen avser att förvärva, därför att kännedom om planutkastet kan medföra markvärdestegring. Utsträckning av verksamhetsområdet för va-anläggning torde emellertid i regel inte aktualiseras förrän planläggningen har fortskridit så långt att planerna blivit offentliga.

Utredningen anser sig inte kunna ange någon för alla fall tillämplig formel efter vilken huvudman kan gå till väga, när han bestämmer verksamhetsområdet, utan hänvisar huvudmännen till att göra en avvägning och därvid ta hänsyn till olika omständigheter och intressen. Utredningen vill emellertid understryka, att den formlösa och oförbindande ordning som f. n. kan tillämpas har visat sig medföra nackdelar inte bara för fastighetsägare utan också för kommuner. Ovissheten om hur gränsen för va-anläggningens verksamhetsområde går och därmed ovissheten om de rättsverkningar har inträtt, som följer av att viss fastighet ligger inom området, har föranlett kontroverser mellan huvudmän och fastighetsägare.

Med hänsyn till att länsstyrelsen skall vara skyldig att tillhandahålla uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde bör den kunna ålägga huvudman att komma in med uppgift härom. Utredningen föreslår en regel om att länsstyrelsen skall kunna ge sådant åläggande och i samband därmed förelägga vite.

Remissyttrandena. *Vattenöverdomstolen* och *SMR* anser att enskild fastighetsägare resp. var och en som inom kommunen har behov av va-anordning bör få rätt att hos länsstyrelsen påkalla prövning av frågan om verksamhetsområdets omfattning.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län och *Länsingenjörers förening* anser att det är överflödigt med nya bestämmelser om antagande av verksamhetsområde och tillgänglighållande av uppgift om detta, eftersom de nuvarande reglerna inte har vållat olägenheter som skulle kunna undvikas med de föreslagna ändringarna. *Styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet* anser, att den föreslagna skyldigheten att lämna uppgift om verksamhetsområdet kan medföra praktiska svårigheter för de

kommunala huvudmännen även bortsett från de av utredningen berörda riskerna för spekulation och obehöriga vinster på markvärdestegring. Med hänsyn till de betydelsefulla rättsverkningar som är förenade med begreppet verksamhetsområde är det emellertid angeläget att detta får otvetydiga gränser. Styrelserna vill därför inte motsätta sig utredningens förslag i denna del. *SKTF* anför att det från kommunal synpunkt torde vara önskvärt, att verksamhetsområdet som regel kan definieras som det område, inom vilket allmän va-anläggning vid varje tillfälle är utbyggd. Förslaget synes enligt föreningen i vissa fall skapa stora svårigheter när det gäller att bestämma verksamhetsområdets gränser.

VAV säger sig med hänsyn till gränsdragningens rättsverkningar anse det i princip riktigt att verksamhetsområdes gräns skall vara klart angiven genom beslut av huvudmannen och inte bero av vilka ledningssträckor som för ögonblicket är utbyggda, beslutade eller eventuellt enbart planerade. Verksamhetsområde torde kunna anges som det område som vid varje tillfälle omfattas av fastställd stadsplan och dessutom de övriga områden som ligger inom på karta eller på annat sätt angivna gränser. Obenägenheten att ange bestämda gränser torde bero på farhågor för att detta skulle kunna leda till dels markspekulation, dels krav på anslutning innan ledningsnätet har blivit utbyggt. Den första farhågan synes numera knappast berättigad. Att krav på anslutning skulle medföra några oönskade konsekvenser för huvudmannen synes inte heller sannolikt med hänsyn till det sätt på vilket både de gällande och de föreslagna lagreglerna är utformade. Några större svårigheter eller olägenheter med att precisera ett verksamhetsområde av lämplig omfattning och att successivt besluta och kungöra ändringar av detta synes alltså inte föreligga. Föreningen tillstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Departementschefen. Med verksamhetsområde för allmän va-anläggning bör förstås det område, inom vilket vattenförsörjning och avlopp har ordnats eller skall ordnas genom anläggningen. Liksom enligt gällande rätt bör det ankomma på huvudmannen att bestämma gränserna för verksamhetsområdet. Huvudmannens bestämmanderätt kan emellertid vara inskränkt genom föreskrifter som länsstyrelse har meddelat med stöd av 2 § eller i samband med allmänförklaring enligt 30 §. Vidare bör de befogenheter att meddela bestämmelser i fråga om verksamhetsområde som enligt 5 § VAL tillkommer länsstyrelse i vissa speciella fall bibehållas.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt om inte enskilda intressenter borde få rätt att hos länsstyrelsen påkalla prövning av frågan om verksamhetsområdets omfattning. Sådan rätt saknas f. n. Med hänsyn till det nära samband som råder mellan frågor om allmän va-anläggnings verksamhetsområde och allmänna planeringsfrågor inom kommunen är det emellertid enligt min mening inte lämpligt att ge de enskilda intressenterna sådan

talerätt som har förordats under remissbehandlingen. Deras intressen får anses vara tillräckligt tillgodosedda genom de möjligheter som finns att överklaga kommunens beslut.

Enligt gällande rätt är huvudman inte skyldig att fatta något formellt beslut om verksamhetsområdets omfattning. Utredningens förslag innebär att en sådan skyldighet skall införas. Jag anser i likhet med utredningen och vissa remissinstanser att det med hänsyn till de viktiga rättsverkningar som är förenade med verksamhetsområdets avgränsning måste anses angeläget att klarhet råder härom. De nuvarande reglerna är därför inte tillfredsställande. Några remissinstanser har emellertid framhållit att den av utredningen föreslagna skyldigheten för huvudman att fixera verksamhetsområdets gränser och underrätta länsstyrelsen om sitt beslut skulle medföra betydande praktiska problem. Jag är medveten om att vissa svårigheter kan uppstå men anser inte att detta utgör tillräckliga skäl för att avstå från att genomföra utredningens i och för sig mycket välmotiverade förslag. Huvudmannens skyldighet bör komma till klarare uttryck i lagtexten än utredningen har föreslagit.

I departementsförslaget har reglerna om allmän va-anläggnings verksamhetsområde delats upp på fyra paragrafer. 4 § innehåller i första stycket bestämmelsen om vad som avses med verksamhetsområde. I paragrafens andra stycke finns en allmän regel om att verksamhetsområdet skall vara fastställt till sina gränser samt en föreskrift rörande områdets avgränsning för sådana fall då det berör området för en i särskild ordning bildad samfällighet för va-frågor. Rörande motiven för sistnämnda regel får jag hänvisa till vad jag har anfört i den allmänna motiveringen beträffande samordning med annan lagstiftning. I 5 § föreskrivs att verksamhetsområdet bestäms av huvudmannen. 6 § upptar regler om de specialfall då länsstyrelsen har befogenhet att meddela beslut som påverkar verksamhetsområdets utsträckning. I 7 § föreskrivs att huvudman skall meddela länsstyrelsen vad han har bestämt om verksamhetsområdet samt att länsstyrelsen kan ålägga huvudman vid vite att fullgöra denna skyldighet. Liksom när det gäller vite enligt 2 § ankommer det på allmän domstol att pröva frågor om utdömande av vitet. I 7 § föreskrivs vidare att uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall finnas tillgänglig hos länsstyrelsen.

Brukningsrätt och avgiftsskyldighet

Detta avsnitt innehåller vissa grundläggande bestämmelser om huvudmans skyldighet att låta fastighetsägare bruka va-anläggningen och om fastighetsägares skyldighet att betala avgifter till huvudmannen. De motsvarar bestämmelserna om anslutningsrätt och anslutningstvång i 6 § VAL samt ansvarighetsregeln i 25 § andra stycket. I utredningens förslag finns

motsvarande regler i 5, 6 och 16 §§. Beträffande motiven för de föreslagna bestämmelserna kan jag i huvudsak hänvisa till den allmänna motivering-
en. Här återstår bara att behandla vissa frågor om tidpunkten för skyldig-
heternas inträde och om verkan av att fastighet byter ägare.

8 §

Gällande rätt och utredningen. Den tidpunkt när brukandet skall kunna börja anges inte uttryckligen vare sig i VAL eller i utredningens förslag. Det får emellertid enligt utredningen anses underförstått, att tidpunkten skall infalla omedelbart eller snarast möjligt efter begäran av fastighets-
ägare, beroende på om anläggningens ledningsnät har nått fastigheten eller inte. 6 § i förslaget, som i sak överensstämmer med 6 § andra stycket VAL, garderar huvudmannen mot krav på sådan forcering av arbetet, att tek-
niska och ekonomiska hänsyn skulle sättas åt sidan. Bestämmelsen medger
huvudman att förlägga arbeten till tjänlig årstid, utföra dem i lämplig ord-
ningsföljd med andra va-arbeten och samordna dem med arbeten för and-
ra ändamål i gata, väg eller annan allmän plats. Allmän va-anläggnings
ledning brukar regelmässigt dras i gata och annan allmän plats. Tid-
punkten då gata och allmän plats skall upplåtas regleras genom bestäm-
melser i BL.

Remissyttrandena. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig beträffande
den av utredningen föreslagna 6 § har varit kritiska mot förslaget. *Plan-
verket* anser att paragrafen är ett exempel på en ensidig bedömning till
huvudmans förmån och att de ekonomiska fördelar som huvudman med
hjälp av paragrafen skulle kunna uppnå inte står i rimlig proportion till
de olägenheter som brukare kan åsamkas. Den produktions- och tidsplane-
ring som är en förutsättning för rationellt byggande påverkas i hög grad
av tidpunkten för va-anslutning. Förändringar häri kan för brukares del
medföra kostnadsupporfringar som är avsevärt mycket större än hans va-
anslutningsavgift. Paragrafen anses bygga på ett synsätt som inte gagnar
samhällets intresse av en ekonomisk totalplanering. Planverket föreslår
därför att bestämmelsen formuleras om. *NBU* anför i stort sett samma syn-
punkter som planverket. Regeln att huvudman har rätt att förlägga arbe-
tena till tjänlig årstid anses omotiverad, eftersom den moderna tekniken
medför att årstidsväxlingarna får allt mindre betydelse för va-arbetenas
rationella bedrivande. *NBU* föreslår att bestämmelsen får följande lydelse:
"Ägare av fastighet har rätt att bruka allmän va-anläggning enligt vad
som sägs i 5 §. Brukare äger dock ej kräva att för detta ändamål erforder-
liga arbeten utförs på tid och sätt som väsentligen försvårar samordningen
med andra arbeten". *BIU* framhåller att va-anläggningarna ingår som en
integrerad del i ett bebyggelseområde. Arbetet med det yttre ledningsnätet
måste inordnas i byggprocessen och även byggherrens intressen måste till-

godoses när det gäller att bestämma tidpunkten för arbetet med va-anläggning. Det bör ankomma på kommunen att se till att arbetet med det yttre ledningsnätet samordnas med byggandet i övrigt.

Departementschefen. Såsom utredningen framhåller bör huvudmannen anses skyldig att så snart som möjligt bereda fastighetsägare, som begär det, möjlighet att bruka va-anläggningen. Svårigheter kan emellertid uppstå i sådana situationer då erforderliga anläggningsarbeten ännu inte är utförda. Utredningen föreslår att det i den nya lagen införs regler motsvarande 6 § andra stycket VAL, vilka ger huvudmannen vissa befogenheter att förlägga dessa arbeten till en för honom lämplig tidpunkt. Denna regel har kritiserats vid remissbehandlingen, och det har framhållits att den kan leda till avsevärda fördyringar för fastighetsägarna. För egen del vill jag framhålla att det givetvis är av stor betydelse att va-anläggningsarbetena planeras och bedrivs på ett sätt som skapar goda förutsättningar för en rationell byggnadsproduktion. Det är därför viktigt att en samordning sker mellan huvudmannens arbeten på va-anläggningen och byggnadsarbetena på de enskilda fastigheterna. Jag anser mig kunna utgå från att huvudmännen har förståelse härför och vid sin arbetsplanering tar vederbörlig hänsyn till dessa synpunkter. Under förutsättning att fastighetsägarna anmäler sina önskemål att få bruka anläggningen i god tid bör en tillfredsställande samordning i regel kunna komma till stånd. Det är emellertid också av vikt att va-anläggningens huvudman själv kan bedriva sina arbeten på ett rationellt sätt. Detta förutsätter att huvudmannen har viss frihet att bestämma vid vilken tidpunkt olika arbeten skall utföras. Alltför stora krav i fråga om huvudmans skyldighet att snabbt utföra erforderliga arbeten kan leda till att denne tvingas att hålla en större personalstyrka och göra större investeringar i maskiner o. d. än vad som annars skulle vara nödvändigt, vilket kan medföra extrakostnader som kommer att drabba va-kollektivet. Av nu anförda skäl anser jag att regler motsvarande 6 § andra stycket VAL behövs. Reglerna bör emellertid ges en mer restriktiv utformning än de har i gällande rätt. Av den formulering jag föreslår framgår att huvudmannen måste ha starka objektivt godtagbara motiv för att få uppskjuta arbetena.

9 §

Gällande rätt och utredningen. Enligt VAL inträder avgiftsskyldighet när fastighet har anslutits till va-anläggningen. Utredningen, som anser att begreppet anslutning bör slopas, föreslår en regel om att fastighetsägares avgiftsskyldighet skall inträda när va-anläggningens ledningsnät har nått fastighetens omedelbara närhet och huvudmannen har gjort vad på honom ankommer för att anläggningen skall kunna brukas för fastigheten. Detta torde motsvara vad som enligt gällande rätt ligger i begreppet an-

slutning. För bebyggda fastigheter som skall utnyttja anläggningen bör enligt utredningen de angivna förutsättningarna anses uppfyllda när ser-visledning har utförts och fastighetens ledningssystem kopplats till denna. I fråga om fastigheter som inte utnyttjar anläggningen bör huvudmannen anses ha fullgjort sin skyldighet redan i och med att ledningsnätet har dragits till fastighetens omedelbara närhet så att en tillkoppling lätt kan ske.

Remissyttrandena. Flertalet remissinstanser har avstått från att framföra några synpunkter på denna fråga. *SKTF, byggnadskontoret i Halmstad* samt *vatten- och avloppsnämnden i Göteborg* anser att uttrycket "fastighetens omedelbara närhet" är oklart. Även *VAV* anser att tidpunkten då avgift skall erläggas är oklar. Skyldigheten torde i princip inträda när huvudmannen har gjort vad på honom ankommer för att va-anläggningen skall kunna brukas för fastigheterna. Enligt *drätselkammaren och gatunämnden i Malmö* bör klargöras om avsikten är att avgift skall kunna tas ut av senare ägare än den som ägde fastigheten när förutsättningarna för avgiftsskyldighet inträdde. Vidare påpekas att frågan om vilken taxa som skall tillämpas kan bereda problem dels när huvudmannen inte kräver avgift redan när avgiftsskyldigheten inträder, dels när ytterligare avgift skall utkrävas vid sanering eller utökning av befintlig byggnad. Liknande påpekande görs av *Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister*, som dessutom anför att den föreslagna regeln ger anledning till tveksamhet eftersom dess formulering inte utesluter att brukare kan åläggas att betala periodiska brukningsavgifter fr. o. m. den tidpunkt då de angivna förutsättningarna föreligger.

Departementschefen. Jag föreslår i 12 § bestämmelser om skyldighet för huvudman att upprätta förbindelsepunkt för varje fastighet som skall bruka anläggningen. Fastighetsägarens avgiftsskyldighet bör lämpligen inträda när sådan förbindelsepunkt har upprättats och fastighetsägaren har fått underrättelse om punktens läge. Bestämmelse härom har tagits upp i 9 § andra stycket. Frågan om avgiftsskyldighetens omfattning regleras inte i denna paragraf. Den får bedömas från fall till fall enligt den allmänna regel om fördelning av avgiftsskyldigheten efter skälig och rättvis grund som jag har behandlat i den allmänna motiveringen. Att avgiftsskyldighet kan föreligga för dagvattenavledning från allmänna platser redan innan förbindelsepunkt upprättats framgår av 24 §.

10 §

I paragrafen behandlas frågan om de rättsverkningar som inträder när fastighet byter ägare. Paragrafens första stycke ersätter 25 § andra stycket VAL. Andra stycket motsvarar 16 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. I 25 § VAL föreskrivs bl. a. att fastighetsägare svarar för förpliktelse som enligt lagen åvilar fastigheten, om inte annat har avtalats, samt att ny ägare eller innehavare inte svarar för avgift som förfaller till betalning före tillträdesdagen.

Utredningen. Utredningens förslag innehåller inte någon direkt motsvarighet till 25 § VAL. Detta sammanhänger med att rättsförhållandet mellan parterna i princip skall regleras genom avtal. Däremot föreslår utredningen i 16 § en särskild regel om skyldighet för brukare som överlåter sin fastighet att underrätta huvudmannen härom. Till dess sådan underrättelse har kommit huvudmannen till handa svarar den tidigare brukaren mot huvudmannen enligt föreliggande va-avtal. Den praktiska innebörden av den föreslagna paragrafen är enligt utredningen att frånträdande brukare, som underlåter att underrätta eller låta underrätta huvudmannen, kan riskera att få räkning på avgifter för tid efter frånträdet. Sådan räkning blir han då skyldig att betala. I vad mån han kan kräva tillbaka vad han erlägger av den tillträdande brukaren, beror på vad hans avtal med denne innehåller. Om brukare går i konkurs och konkursboet i hans ställe inträder som brukare, bör underrättelseplikten anses gälla konkursboet. Underlåter konkursboet att anmäla, att det har övertagit brukandet, riskerar det att vattentillförseln stängs av, om den i konkurs försatte brukaren försummat att betala avgift till va-verket. Har anmälan skett, kan avstängning inte äga rum på grund av att konkursgäldenären lämnat avgifter till va-verket obetalda. Huvudmannens fordran med anledning av att konkursgäldenären häftar för obetalda avgifter blir, oavsett om underrättelse har skett eller inte, en fordran i konkursen. Fordringar mot konkursboet för tiden efter det boet har inträtt som brukare i gäldenärens ställe blir däremot s. k. massafordringar. Huvudman skall enligt utredningens mening inte ha rätt att betinga sig att nytillträdande brukare betalar tidigare brukares obetalda avgifter.

Det sagda avser rättsförhållandet mellan brukare och huvudman. I avtal mellan frånträdande och tillträdande brukare kan ha bestämts t. ex. att den tillträdande skall betala den frånträdandes obetalda va-avgifter. En sådan överenskommelse binder emellertid inte huvudmannen. Har den tillträdande brukaren försummat att i rätt tid fullgöra sitt åtagande att betala den frånträdandes avgifter, kan huvudmannen vända sig mot den frånträdande med krav. Han är däremot förhindrad att söka tvinga fram betalning från den nye brukaren genom att stänga av vattnet eller på annat sådant sätt.

Remissyttrandena. Flera remissinstanser påpekar att utredningens förslag förefaller vara oklart när det gäller betalningsansvaret under den tid som kan förflyta mellan tillträdet och underrättelsen. Hit hör *vice stadsjuristen*

i Stockholm, drätselkammaren i Malmö, kommunalrättskommittén, styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet samt Föreningen Sveriges kommunala förvaltningsjurister. Flera av dessa remissorgan anser det lämpligt att såväl köpare som säljare skall svara gentemot huvudmannen för fastighetens skyldigheter. Styrelserna för stads- och kommunförbunden förordar att varje brukare skall svara för anslutningsavgiften i vad den förfaller under hans innehavstid samt att frånträdande brukare därjämte skall svara för belopp som förfallit till betalning, innan underrättelse om frånträdandet kommit huvudmannen tillhanda. HSB anser det tveksamt om den föreslagna regeln är motiverad och påpekar att den kan medföra tvister mellan säljare och köpare eftersom underrättelse till huvudmannen ofta kan komma att försummas eller fördröjas. Länsläkaren i Malmöhus län föreslår att underrättelse om ny ägare skall ske genom lagfartsmyndighetens försorg.

Departementschefen. I första stycket av denna paragraf har intagits en motsvarighet till VAL:s föreskrift om att ny ägare av fastighet inte svarar för avgift som förfaller till betalning före den dag då han skall tillträda fastigheten. Vem som skall betraktas som fastighetsägare framgår av 3 §.

Vad gäller de av utredningen i 16 § föreslagna bestämmelserna om skyldighet att underrätta huvudman om fastighetsöverlåtelse och om verkan av att denna skyldighet försummas synes mig sådana bestämmelser önskvärda med hänsyn till huvudmannens intresse av att vid varje särskild tidpunkt känna till vem som är betalningsskyldig på grund av fastighetsinnehav och av att kunna få ut de avgifter som belöper på fastigheterna. Dessa synpunkter talar emellertid för att huvudmannen bör underrättas även när äganderätten till fastighet har övergått på annat sätt än genom överlåtelse. Bestämmelserna i andra stycket av denna paragraf har utformats med hänsyn härtill. De föreskriver inte uttryckligen någon underrättelseskyldighet. Det syfte en sådan skyldighet skulle tjäna tillgodoses nämligen i lika hög grad genom en regel om att den förre ägaren svarar för de med fastigheten förenade förpliktelseerna så länge huvudmannen inte har fått besked om att äganderätten har övergått på annan. Med en sådan regel kommer det att ligga i den frånträdandes intresse att lämna besked om äganderättsövergången i så god tid att han inte riskerar att bli betalningsskyldig för belopp som förfaller sedan han har frånträtt fastigheten. Med hänsyn härtill saknas enligt min mening anledning att föreskriva skyldighet för lagfartsmyndigheten att underrätta huvudmannen. Någon beaktansvärd risk för att de föreslagna bestämmelserna skulle kunna medföra tvister mellan säljare och köpare synes mig inte föreligga. För att den av flera remissinstanser påtalade oklarheten beträffande betalningsansvaret för tid som kan förflyta mellan tillträdet och underrättelsen skall undvikas, har paragrafen emellertid formulerats så att det klart framgår att både den tidigare och

den nye ägaren svarar mot huvudmannen för skyldigheter som skall fullgöras under denna tid. Om parterna inte har avtalat om annat i samband med överlåtelse av fastigheten torde en säljare som har blivit tvungen att betala huvudmannen i enlighet med den föreslagna regeln kunna återkräva erlagt belopp av köparen.

Anläggningen

Under denna rubrik har samlats vissa bestämmelser som rör allmän va-anläggnings utformning och handhavande.

11 §

Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om allmän va-anläggnings utförande och beskaffenhet samt om vissa skyldigheter för huvudman. Den ersätter 4 §, del av 7 § första stycket samt 10 § VAL och motsvarar 8 § och del av 9 § i utredningens förslag.

Gällande rätt. Enligt 4 § VAL skall allmän va-anläggning utföras med tillbörlig hänsyn till allmänna sanitära intressen och i övrigt på det sätt dess ändamål kräver. Behövs för viss bebyggelse anordningar endast för vattenförsörjning eller endast för avlopp skall anläggningen lämpas efter det. Inom område för vilket enligt fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller på annan grund gäller särskilda bestämmelser i fråga om markens bebyggande får va-anläggning inte utföras så att områdets ändamålsenliga bebyggande försvåras eller syftet med bestämmelserna på annat sätt motverkas. Även fastställd regionplan skall beaktas. I 7 § föreskrivs bl. a. att allmän va-anläggning när den upplåts till begagnande skall vara försedd med de anordningar som behövs för att den på tillfredsställande sätt skall fylla sitt ändamål. Enligt 10 § är huvudmannen skyldig att underhålla anläggningen och även i övrigt sörja för att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål så länge behovet av anläggningen kvarstår.

Utredningen. Utredningsförslaget innebär vissa formella jämkningar i förhållande till gällande rätt, men i sak är ändringarna endast två. Den ena är att uttrycket "allmänna sanitära intressen" har ersatts med "den allmänna hälsovårdens intresse". Innebörden av detta uttryck, som också har införts i 3 §, framgår av betänkandet s. 179—180. Den andra sakliga skillnaden avser skyldigheten för huvudman att driva och underhålla den allmänna va-anläggningen så länge den behövs. Enligt utredningen bör denna skyldighet, i motsats till vad som f. n. torde anses gälla, främst avse förhållandet till det allmänna, inte till brukarna. Frågan om anläggningen behövs skall alltså bedömas från den allmänna hälsovårdens synpunkt eller från annan allmän synpunkt. Det bör emellertid inte krävas att beho-

vet är av sådan art och intensitet som enligt 3 § fordras för att kommun skall vara skyldig att se till att allmän va-anläggning kommer till stånd. Skyldigheten gentemot det allmänna att fortsätta att driva och underhålla allmän va-anläggning medför också att brukarintressen tillgodoses. Praktiskt sett blir därför skillnaden i förhållande till gällande lag inte stor. Om antalet brukare av en allmän va-anläggning skulle gå ner mycket kraftigt, kan det emellertid tänkas, att det inte längre finns behov från allmän synpunkt att upprätthålla anläggningen för enstaka kvarvarande. I så fall skall anläggningen kunna läggas ned.

Remissyttrandena. NBU anser att man bör ställa vissa allmänna krav på huvudmannen beträffande anläggningens funktionsduglighet, bl. a. med avseende på vattentryck och skydd mot baktrycksskador för brukaren. NBU förutsätter vidare att enstaka kvarvarande brukare som drabbas av en nedläggning skall kunna få skälig ersättning härför med hänsyn till den anslutningsavgift som har erlagts och övriga omständigheter. *Länsarkitekten i Malmöhus län* anser att bestämmelserna om skyldighet att beakta fastställd plan kunde ha utvidgats att även gälla avstyckningsplaner samt pekar på behovet av särskilda bestämmelser för va-arbeten inom äldre tätbebyggelsegrupper där byggandet regleras endast av 3 och 5 kap. BS. *Tekniska verken i Västerås* ifrågasätter om inte som villkor för att ett ledningsnät skall få byggas ut bör gälla, att planen för utbyggandet har godkänts av vederbörande planmyndighet. I synnerhet bör detta gälla när fastställd plan saknas.

Departementschefen. De av mig föreslagna reglerna överensstämmer i stort sett med gällande rätt och utredningens förslag. Med hänsyn till vad NBU har anfört anser jag det emellertid motiverat att skärpa huvudmannens skyldigheter i förhållande till vad utredningen föreslår. Enligt den av mig föreslagna lydelsen krävs därför bl. a. att allmän va-anläggning skall tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Några närmare föreskrifter om anläggningens utformning anser jag inte behövliga.

Utredningens förslag innebär att den nuvarande uppräkningsplanen av de planinstitut som skall beaktas vid utförande av va-anläggning utgår och ersätts av en allmän hänvisning till fastställd plan. Jag godtar detta förslag och föreslår även en regel som innebär att anläggningen inte får inrättas så att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvåras. Denna regel, vilken överensstämmer med 6 § andra stycket LGA, torde göra det möjligt att i viss utsträckning beakta även t. ex. avstyckningsplaner.

Jag kan ansluta mig till vad utredningen anför om nedläggning av allmän va-anläggning men vill framhålla att en sådan åtgärd inte torde komma i fråga annat än i undantagsfall. Det får anses åligga huvudman att

vid avvecklingen underlätta för eventuella kvarvarande brukare att på rimliga villkor överta va-anläggningen eller på annat sätt lösa sina va-frågor. I samband därmed kan det i vissa fall vara rimligt att viss del av erlagda engångsavgifter eller andra ersättningar återbetalas. Med hänsyn till att antalet nedlägningsfall torde bli mycket ringa anser jag inte att några särskilda regler för uppgörelsen i dessa fall behöver tas in i lagen.

12 och 13 §§

I 12 § finns bestämmelser om förbindelsepunkt. Paragrafen saknar motsvarighet i VAL och i utredningens förslag. 13 § innehåller regler om vad som ingår i allmän va-anläggning. Den ersätter delvis 7 § VAL och 9 § i utredningens förslag. I detta sammanhang behandlas också innebörden av begreppet va-installation, vilket definieras i 16 §.

Gällande rätt. I 7 § första stycket VAL anges som exempel på anordningar, vilka allmän va-anläggning skall vara försedd med då den upplåts till begagnande, brunnar, pump- och reningsverk samt rörledningar. Huvudmannen har rätt att bestämma att servisledning inte eller endast till viss del skall ingå i anläggningen. Med servisledning avses en rörledning som betjänar endast en fastighet (prop. 1955: 121 s. 84, 101). Detta innebär, att en ledning förlorar karaktären av servisledning, om och i den mån ledningen används för att bereda även annan fastighet förbindelse med den allmänna va-anläggningens ledningsnät. I 7 § andra stycket föreskrivs att ledningar och andra anordningar inom byggnad inte skall räknas till anläggningen och att detsamma skall gälla rännstenar och vägdiken.

Utredningen föreslår en huvudregel, enligt vilken i allmän va-anläggning skall ingå vattenverk och avloppsreningsverk, ledningsnät, reservoarer och pumpverk samt andra anordningar, som betjänar samtliga eller ett större antal brukare. Den väsentliga förutsättningen för att viss anordning skall ingå i den allmänna va-anläggningen är således att den används för gemensam, kollektiv betjäning av alla eller ett större antal brukare. Det ligger i sakens natur att vad som ingår i anläggningen också ägs av anläggningens huvudman.

Utredningen fullföljer avgränsningen av allmän va-anläggning genom regler om vad som inte ingår i den. Reglerna avser bl. a. servisledning och va-installation. Beträffande bådadera föreskrivs, att de ingår i allmän va-anläggning endast i den mån de ägs av huvudmannen och denne inte bestämt annat.

Med servisledning menar utredningen ledning, som förbinder byggnad eller fastighet med allmän va-anläggnings ledningsnät, d. v. s. med någon däri ingående huvudledning eller grenledning. Detta överensstämmer med den definition av begreppet servisledning som gavs av 1946 års avloppssak-

kunniga i det betänkande som låg till grund för VAL (SOU 1951: 21 s. XIV). Huvudledningar och grenledningar har en kollektiv uppgift. Servisledningen kan däremot sägas vara en förbindelselänk, som på fastighetsägarens initiativ upprättas mellan hans fastighet samt va-anläggningens ledningsnät och övriga kollektiva anordningar. Om denna förbindelselänk är gemensam för två eller flera fastigheter, bör detta inte inverka på dess karaktär av servisledning. Den innebörd begreppet servisledning anses ha i VAL har enligt utredningen väckt kritik och vållat besvär vid rättstillämpningen.

I praktiken kan det enligt utredningen vara svårt att göra åtskillnad mellan huvudmans ledningsnät och fastighetsägares servisledning, om man håller sig till äganderättsförhållandena. Från tekniska synpunkter lär det mera sällan uppkomma svårigheter att skilja mellan anläggningens kollektiva ledningsnät och fastigheternas servisledningar. Utredningen har inte velat ställa förslag, som framtvingar enhetlighet i fråga om äganderätt och skyldighet att betala kostnader för servisledning. Utredningen anser det emellertid önskvärt, att VAV rekommenderar huvudmännen att följa normalbestämmelser i fråga om servisledningarna och att avvika från dem endast om det finns särskilda skäl till det. Det synes utredningen lämpligt att huvudman skall äga och bekosta servisledning från grenledning eller huvudledning fram till visst avstånd från fastighets gräns. Återstoden av servisledningen bör ägas och bekostas av fastighetsägaren. När servisledning betjänar flera fastigheter, fordras särskilda regler eller överenskommelser om hur äganderätt och skyldighet att svara för kostnader skall fördelas mellan fastighetsägarna. Eftersom det kan vara önskvärt från synpunkten av ordning och reda, att va-anläggningen omfattar endast det kollektiva ledningsnätet och övriga kollektiva anordningar, har utredningen velat öppna möjlighet för huvudmannen att genom särskild förklaring bestämma, att servisledning, oavsett vem som äger den och oavsett om den betjänar en eller flera fastigheter, inte skall ingå i den allmänna va-anläggningen.

Med va-installation avser utredningen ledningar med tillbehör inom byggnad, vilken är förbunden med allmän va-anläggning. Utredningen anser att det får ankomma på huvudman och brukare att genom avtal reglera rättigheter och skyldigheter beträffande mätare och andra anordningar som tekniskt ingår i installationen men förblir huvudmannens egen- dom.

Från 7 § andra stycket VAL har överförts bestämmelsen att rännsten och vägdike inte ingår i allmän va-anläggning. I överensstämmelse med praxis och för att undvika tveksamhet har i förslaget tillfogats, att inte heller rännstensbrunn och ledning som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning ingår i den allmänna va-anläggningen.

Remissyttrandena. *Vattenöverdomstolen* ifrågasätter om det finns något behov av att specificera vad som skall räknas till den allmänna va-anläggningen. Vad som är angeläget att klarlägga är vad som inte hör till anläggningen. Skall specifikation ske bör beaktas, att vad som skall räknas till anläggningen får betydelse för taxesättningen. Det torde bli allt vanligare att va-frågorna löses i större sammanhang över kommungränserna genom bildande av kommunalförbund. I sådana fall bör till varje anläggning räknas också huvudmannens del i det gemensamma företaget, vars utgifter kommer att belasta denne. En beskrivning av vad som ingår i allmän va-anläggning bör enligt *vattenöverdomstolen* avpassas med tanke även på sådana fall. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framför liknande synpunkter.

VAV påpekar att vissa av de i utredningsförslaget omnämnda anläggningsdelarna inte nödvändigtvis måste ingå i allmän va-anläggning och att uppräknningen därför eventuellt kan ge anledning till missförstånd. VAV anser vidare att det i klarhetens intresse bör anges, att huvudmannen inte skall behöva svara för anordning som erfordras endast för viss eller vissa fastigheters behov och som utan olägenhet kan förläggas till sådan fastighet.

Beträffande utredningens synpunkter på begreppet servisledning är meningarna delade bland remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* och *Länsingenjörers förening* vill med stöd av föreliggande erfarenheter inte tillstyrka den föreslagna ändrade betydelsen av ordet servisledning. *Planverket* och *NBU* framhåller att begreppet servisledning är oklart och att det av både juridiska och tekniska skäl bör uppdelas i två begrepp. De föreslår att den del av servisledningen som befinner sig inom fastighetsområde kallas förbindelseledning. Enligt *planverket* bör den anses tillhöra fastighetens installation. *NBU* anser däremot att den inte skall ingå i installationen. Den ledning som ansluter förbindelseledningen till gatuledning eller liknande föreslås få benämningen stickledning och tillhöra den allmänna va-anläggningen eller annan gemensam anläggning. *Planverket* uppger att denna ordning torde ha utsikt att bli accepterad i samtliga nordiska länder. *Planverket* och *NBU* förordar vidare att huvudman åläggs att utföra va-arbetena på sådant sätt, att läget av den punkt där förbindelseledning skall anslutas kan anges med efter omständigheterna anpassad noggrannhet, samt att lämna fastighetsägaren uppgift härom vid den tidpunkt som behövs för hans projektering av arbetena på fastigheten. *NBU* anför vidare att en uttrycklig bestämmelse om att va-anläggningens huvudman skall äga och bekosta stickledning från distributionssystemet fram till förbindelsepunkten skulle undanröja många rättstvister och att det torde vara lämpligt att förlägga förbindelsepunkterna så nära tomtgräns som omständigheterna medger. Frågan om vem som skall utföra arbetet med stick- och förbindelseledningar bör enligt *NBU* praktiskt kunna lösas från fall till fall med kostnadsersättning från den part för vars räkning

arbetet utförts. Brukare bör dock alltid ha rätt att själv låta utföra förbindelseledning.

Vissa remissinstanser har anfört synpunkter på sambandet mellan begreppen servisledning och va-installation. Hit hör *länsstyrelsen i Stockholms län* och *Stockholmstraktens vattenverksförbund*, vilka framhåller att förslaget torde innebära att servisledning mellan olika byggnader inom samma fastighet inte kan anses tillhöra va-installationen och att installationsbestämmelser därför inte torde kunna utfärdas för sådana ledningar. Detta anses inte lämpligt eftersom dessa ledningar vanligtvis både projekteras och utförs i samband med va-installationen.

Enligt VAV innebär de bestämmelser som f. n. i allmänhet gäller att till installation räknas servisledning inom fastighet jämte viss kortare del närmast utanför fastighetsgräns samt i mark förlagda ledningar mellan olika byggnader inom fastighet. VAV tillstyrker utredningens förslag att begreppet installation ändras till att avse endast ledningar med tillbehör inom byggnad och anför till stöd härför följande.

Motivet för riksgiltiga installationsföreskrifter är att främja en rationell husbyggnadsproduktion. För att installationsföreskrifterna skall få bindande verkan, måste de fastställas av därtill av Kungl. Maj:t bemyndigad instans. Men installationsföreskrifter bör begränsas till att avse anordningar inom byggnad. För markförlagda ledningar inom fastighet bör gälla de föreskrifter som tillämpas för sådana ledningar i allmänhet oberoende av om de ligger i tomtmark eller annan mark. Att även införa föreskrifter om markförlagda ledningar i installationsföreskrifterna eller att där behöva göra hänvisningar till annan regelsamling, skulle innebära en onödig komplikation. Särskilt med hänsyn till att numera i många fall betydande ledningslängder förlägges i kommunikationstomter eller annan tomtmark och måste förses med brandposter och andra anordningar, som tidigare nästan undantagslöst kunde placeras på det allmänna ledningsnätet, är det mindre ändamålsenligt att hänföra dem till installation och reglera dem genom statligt fastställda installationsföreskrifter.

Föreningen Sveriges Städers Byggnadsinspektörer ifrågasätter om inte uttrycket "inom byggnad" bör ändras till "inom fastighet" med hänsyn till att ledningar i mark är en integrerad del av installationen.

Departementschefen. Det är enligt min mening angeläget att klarhet råder om vad som ingår i allmän va-anläggning och om var gränsen går mellan anläggningens ledningsnät och ledningar som hör till de enskilda fastigheterna. Detta har betydelse exempelvis när det gäller att bedöma, om huvudmannen har fullgjort sin skyldighet att anordna va-anläggning och bereda fastighetsägare tillfälle att utnyttja anläggningen, eller att avgöra vem som har ansvaret för att anordningar utförs och vidmakthålls i behörigt skick. Kännedom om den allmänna va-anläggningens omfattning krävs också för att man skall kunna beräkna huvudmannens kostnader för

anläggningen. Jag har kommit till den uppfattningen att man för att undanröja den oklarhet i nu aktuellt hänseende som råder enligt gällande lag och som sammanhänger med det där använda begreppet servisledning bör införa regler, som ålägger huvudman att för varje fastighet fixera en bestämd punkt, där gränsen går för den allmänna va-anläggningens ledningsnät och där den enskilda fastighetens ledning skall ta vid. Regler om sådan s. k. förbindelsepunkt har tagits upp i 12 §.

Förbindelsepunkt skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. I allmänhet torde det vara lämpligt att förlägga den i eller intill fastighetsgränsen. Det bör emellertid vara möjligt att i speciella fall förlägga förbindelsepunkten på längre avstånd från fastigheten. Om exempelvis förhållandena är sådana att huvudmannen enligt de principer som skall gälla för avgiftsfördelningen skulle ha rätt att av viss brukare ta ut ersättning för de särskilda kostnader som fastighetens anslutning föranleder, kan motsvarande resultat uppnås genom att förbindelsepunkten förläggs på visst avstånd från fastigheten, varefter fastighetsägaren själv får bekosta ledning från denna punkt fram till fastigheten. Det bör inte vara något som hindrar att en förbindelsepunkt, om så anses lämpligt, blir gemensam för två eller flera fastigheter. Förbindelsepunktens läge bestäms av huvudmannen ensam, men det ligger i sakens natur att han därvid i möjligaste mån bör ta hänsyn till fastighetsägarens önskemål. Frågan om huvudmannen har iakttagit bestämmelserna i förevarande paragraf kan komma under prövning exempelvis i tvist om avgiftsskyldighet föreligger för fastigheten eller inte.

Som framgår av 9 § andra stycket är det en förutsättning för att avgiftsskyldighet skall anses ha inträtt att förbindelsepunkt har blivit upprättad.

Eftersom det är viktigt för fastighetsägarens planering av fastighetens bebyggande att han känner till förbindelsepunktens läge föreskrivs i paragrafen att huvudmannen skall lämna besked härom i god tid.

I 13 § har tagits in regler om vad som ingår i allmän va-anläggning. I utredningens förslag föreskrivs, att i anläggningen ingår sådana anordningar som betjänar samtliga eller ett större antal fastigheter inom verksamhetsområdet. Vidare anges vissa exempel på sådana anordningar. Med den föreslagna bestämmelsen åsyftar utredningen bl. a. att markera att den allmänna va-anläggningen inte skall omfatta anordningar som tillgodoser endast en eller några få fastigheters behov. Att huvudman inte är skyldig att inrätta sådana anordningar följer emellertid enligt min mening av 11 §. Skulle huvudmannen ändå ha inrättat en sådan anordning bör det inte vara något direkt hinder mot att denna ingår i den allmänna va-anläggningen. En annan sak är att det i så fall kan finnas anledning att differentiera avgifterna så att kostnaderna för anläggningen inte drabbar andra brukare än dem som har nytta av den. Med hänsyn till det nu anförda föreskrivs i första stycket av denna paragraf endast att i den allmänna va-anläggningen skall

ingå sådana ledningar och anordningar fram till fastigheternas förbindelsepunkter som tillhör huvudmannen. Med anledning av vad vattenöverdomstolen har anfört om det fall att gemensamma anordningar inrättas för flera huvudmän vill jag anföra att den föreslagna lydelsen synes ge möjlighet att till anläggningen hänföra del i sådant företag samt att, för det fall en huvudman avstår från att utföra en viss anordning och i stället utnyttjar en annan huvudmans anläggning, de därav föranledda kostnaderna givetvis kan tas ut av anläggningens brukare.

Innebörden av de av mig föreslagna reglerna om förbindelsepunkt och va-anläggningens omfattning är att huvudman kan bli skyldig att bygga ledningssträckor som behövs för att tillgodose endast en eller några få fastigheters behov och att sådana sträckor då kommer att ingå i den allmänna va-anläggningen. Jag vill i detta sammanhang endast tillfoga att vad som sålunda föreskrivs inte har någon avgörande betydelse för frågan om äganderätten till ledningar och andra anordningar. I princip är det inte något som hindrar att huvudmannen äger anordningar som inte ingår i den allmänna va-anläggningen. Detta torde i allmänhet vara fallet exempelvis med vattenmätare. Det är heller inte något som hindrar att fastighetsägare äger anordning som av tekniska skäl anslutits till huvudmannens ledningsnät före fastighetens förbindelsepunkt. Alla avvikelser av här antytt slag förutsätter dock att de rättsliga frågorna regleras i särskild ordning. Såvitt avser vattenmätare torde det vara lämpligast att ge föreskrifter i de allmänna bestämmelserna.

Remissinstanserna är oeniga när det gäller omfattningen av begreppet va-installation. Enligt min mening har ledningen mellan förbindelsepunkt och byggnad sådant samband med installationer inom byggnaden att begreppet va-installation bör omfatta även sådana ledningar. Enligt definitionen i 16 § avses sålunda med va-installation ledningar som för fastighet dragits från förbindelsepunkt samt anordningar som förbundits med sådan ledning. Därigenom kommer installationsföreskrifter att utan vidare gälla även för anordningar för bevattning eller andra ändamål som kan ha kopplats till ledningen mellan förbindelsepunkten och byggnaden samt för ledningar som förbinder olika byggnader på samma fastighet med varandra. När installationsföreskrifter utarbetas får givetvis hänsyn tas till behovet av speciella föreskrifter för sådana ledningar.

Den av utredningen föreslagna bestämmelsen om att vissa anordningar för avledande av vatten från gator och vägar inte skall ingå i allmän va-anläggning avviker från bestämmelserna i VAL. Eftersom utredningens uppgift att förslaget överensstämmer med nuvarande praxis inte har mött erinringar vid remissbehandlingen ansluter jag mig till utredningens förslag på denna punkt. Bestämmelser härom har tagits in i 13 § andra stycket.

Inlösen av va-anordningar m. m.

14 och 15 §§

Paragraferna, som ersätter 8 och 9 §§ VAL och motsvarar 10 § i utredningens förslag, behandlar frågor om rätt för huvudman att inlösa fastighetsägares va-anordningar och för fastighetsägare att få ersättning för anordningar som blir onyttiga för honom. Eftersom de i paragraferna behandlade frågorna är av speciell karaktär anser jag att de bör utgöra ett särskilt avsnitt i lagen.

Gällande rätt. Om fastighet som ansluts till allmän va-anläggning har anordningar för vattenförsörjning och avlopp, vilka kan användas för anläggningen, är ägaren enligt 8 § VAL skyldig att låta dem införlivas med anläggningen mot skälig ersättning. Anordning för vattenförsörjning och avlopp som blir onyttig genom anläggningens tillkomst skall enligt 9 § ersättas av huvudmannen i den mån det är skäligt med hänsyn till anordningens ålder och skick, den fördel fastigheten vinner genom anslutningen och övriga omständigheter.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med gällande rätt.

Remissyttrandena. *Styrelserna för Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*, *drätselkammaren* och *gatukontoret i Gävle* samt *byggnadskontoret i Arboga* anser att bestämmelsen om skyldighet för huvudman att ersätta befintlig va-anordning som blir onyttig bör utgå ur lagen. Enligt styrelserna framgår av de gällande liksom av de föreslagna bestämmelserna att de skall tillämpas restriktivt. Styrelserna anser dock att bestämmelserna knappast motsvarar något starkare rättsskyddsbehov och att risk föreligger för att de kan utnyttjas för att tillgodose mindre välgrundade ersättningskrav. I ett yttrande från år 1952 ställde sig stadsförbundets styrelse ytterst kritisk till dessa bestämmelser, som man befarade skulle kunna användas i inte avsedd omfattning med omständliga och tidsödande värderingsförfaranden som följd. Styrelsen hävdade att om inlösen skulle ifrågakomma den borde uttryckligen begränsas till sådana anordningar som kunde utnyttjas för den gemensamma anläggningen och därigenom nedbringa kostnaderna för denna. *Vatten- och avloppsnämnden i Göteborg* anser att huvudmans skyldighet att ersätta anläggning som blir onyttig bör begränsas så långt som möjligt och göras beroende av anordningens ålder och teknisk-hygieniska utformning samt det skick den befinner sig i. Nämnden anser vidare att ersättning inte bör utgå för anläggning, som efter överenskommelse med huvudmannen har utförts som provisorium för kortare eller längre tid.

NBU har ingen erinran mot de föreslagna reglerna men påpekar att huvudmannens åtgärder med va-anläggning ibland kan få konsekvenser för

va-installationerna och ledningssystemet inom anslutna fastigheter, som innebär olägenheter och kostnader för berörda brukare. Om vattentrycket höjs inom anläggningens distributionsområde i samband med att en ny vattenreservoar kommer till användning, kan detta utsätta särskilt äldre ledningssystem för alltför stora påfrestningar med läckor som följd. I många fall kan också risk uppkomma för skador på tryckkänsliga apparater som värmepannor och varmvattenberedare. Såväl skador som förebyggande kontroller och installation av tryckreduceringsventiler m. m. kan åsamka brukaren betydande kostnader. I andra fall kan föroreningar uppstå i anslutna fastigheters ledningar till följd av omkoppling eller andra åtgärder med va-anläggningens ledningsnät, vilket kan få menliga konsekvenser för t. ex. pumpsystem i pannanläggning. Utredningen synes inte ha ägnat någon uppmärksamhet åt sådana komplikationer. NBU föreslår att i lagen införs en bestämmelse, som ger brukare rätt till ersättning för kostnader betingade av huvudmannens ändrade dispositioner med avseende på va-anläggningen. NBU erinrar om att el-verk som höjer driftspänningen normalt bekostar omlindning eller utbyte av el-förbrukarens elektriska anordningar.

Departementschefen. De av utredningen föreslagna bestämmelserna överensstämmer med gällande rätt. Jag anser i likhet med utredningen att de nuvarande reglerna bör bibehållas. Vad särskilt beträffar frågan om ersättning för onyttiga anordningar synes det mig ofta kunna vara skäligt att sådan ersättning utgår, när en gemensamhetsanläggning enligt LGA blir överflödig genom tillkomsten av en allmän va-anläggning. Jag vill emellertid framhålla, att bestämmelserna bör tillämpas restriktivt. För att markera att ersättning inte bör ifrågakomma när det gäller primitiva anordningar har även anordningens art särskilt angetts i paragrafen bland de omständigheter som skall beaktas vid ersättningsfrågans avgörande.

Det av NBU föreslagna tillägget om rätt för brukare att få ersättning för kostnader som sammanhänger med förändringar av va-anläggningens funktioner ger anledning till följande överväganden. Omdispositioner av åsyftat slag kan i många fall medföra förbättringar för brukarna, exempelvis genom att vattentrycket blir högre eller vattentillgången säkrare. I sådana fall behöver det inte framstå som oskäligt att kostnaden för fastighetens anpassning får stanna på fastighetsägaren. I andra fall kan de kompletterande åtgärderna föranledas av att huvudmannen vill utvidga anläggningen till ytterligare fastigheter utan att de tidigare anslutna fastigheterna får någon förbättring. I sådana fall synes det skäligt att de fastighetsägare som blir tvingade att ändra sina installationer får ersättning härför av huvudmannen, som i sin tur kan räkna in denna utgift i anläggningskostnaden för den nya anläggningsdelen. Med hänsyn till det nu anförda synes det mig inte lämpligt att i lagen ta in någon speciell ersättningsregel av det

slag NBU föreslår. Frågan får i stället bedömas från fall till fall enligt den allmänna principen att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund.

Va-installation

Under denna rubrik har intagits vissa bestämmelser om vad som avses med va-installation samt om utförande och kontroll av va-installation.

16 §

I denna paragraf definieras begreppet va-installation.

Departementschefen. Beträffande motiveringen för paragrafen kan jag hänvisa till vad som har anförts vid 12 och 13 §§. Härutöver vill jag ta upp en detaljfråga som har aktualiserats i SKTF:s remissyttrande. Föreningen påpekar att den av utredningen föreslagna definitionen av begreppet va-installation inte täcker installationer efter ett luftgap. Installationsbestämmelser bör emellertid kunna meddelas också för sådana installationer. Föreningen föreslår att det i lagen införs en föreskrift att även installation, som inte är direkt förbunden med allmän va-anläggning, skall uppfylla vederbörliga krav på säkerhet, funktionsduglighet och ändamålsenlighet. För egen del anser jag inte en sådan föreskrift påkallad. Detta innebär emellertid inte att jag helt avvisar tanken på att installationsbestämmelser skall kunna meddelas för installationer efter ett luftgap. Frågan om behovet av sådana bestämmelser och de lagliga möjligheterna att införa dem får prövas av planverket från fall till fall. Jag vill dock framhålla att en viss restriktivitet synes böra iakttas.

17 §

Paragrafen innehåller en erinran om att regler rörande beskaffenhet av va-installation och utförande av installationsarbete finns i byggnadsstadgan.

18 §

Denna paragraf innehåller ett uttryckligt förbud för huvudman att meddela installationsbestämmelser och att föreskriva särskilda inskränkningar i fråga om vem som skall utföra installationsarbeten.

Departementschefen. Rörande motiven för paragrafen får jag hänvisa till den allmänna motiveringens avsnitt om installationsbestämmelser och installatörsrättigheter. Jag vill i detta sammanhang bara tillägga att det av grunderna för paragrafen får anses följa att det inte heller är tillåtet att träffa avtal i sådana frågor som avses där.

19 §

Paragrafen handlar om huvudmans rätt att undersöka va-installation. Den motsvarar 11 § andra punkten VAL.

Departementschefen. Utredningsförslaget innehåller inte några bestämmelser om rätt för huvudman att låta inspektera va-installation. Utredningen anser att denna fråga bör regleras avtalsvägen. Mot bakgrund av den inställning jag tidigare har redovisat i fråga om karaktären av rättsförhållandet mellan huvudman och brukare anser jag emellertid att bestämmelser i ämnet bör införas i lagen. I denna paragraf föreskrivs därför att huvudman har rätt att när det behövs låta undersöka va-installation och dess brukande. Härav får anses följa att fastighetsägare och andra också är skyldiga att bereda huvudmannen och hans folk tillfälle att utföra undersökningen.

Brukande av allmän va-anläggning

20 §

Paragrafen innehåller en allmän föreskrift om brukande av allmän va-anläggning.

Departementschefen. I paragrafen föreskrivs att allmän va-anläggning skall brukas så att olägenhet för huvudmannen och andra så vitt möjligt undviks. Regeln överensstämmer delvis med 12 § andra stycket VAL. Utredningens förslag innehåller inte någon motsvarande bestämmelse. Detta sammanhänger med utredningens strävan att betona den privaträttsliga karaktären av rättsförhållandet mellan huvudman och brukare. Jag har som framgår av den allmänna motiveringen ett något annat synsätt på denna punkt och anser det mot bakgrund härav lämpligt att de grundläggande skyldigheterna med avseende på anläggningens brukande anges direkt i lagen.

21 §

I paragrafen behandlas föreskrifter för brukande av allmän va-anläggning, som meddelas av huvudman. Paragrafen motsvarar delvis 12 § andra stycket VAL och 14 § i utredningens förslag.

Departementschefen. Enligt 12 § andra stycket VAL får huvudman meddela föreskrifter rörande den allmänna va-anläggningens brukande. Sådana föreskrifter skall i regel underställas länsstyrelsens prövning.

Utredningen föreslår att huvudman skall vara skyldig att anta allmänna bestämmelser för villkor rörande brukandet av allmän va-anläggning, vilka

skall utgöra grundval för va-avtal. I denna skyldighet ligger enligt utredningen en garanti för att brukarna blir lika behandlade och att deras villkor blir rättvisa och skäligen. Utredningen anser inte att de allmänna bestämmelserna behöver underställas länsstyrelse eller annan myndighet för fastställelse.

Jag ansluter mig till utredningens förslag med den modifikationen att de allmänna bestämmelserna inte skall ligga till grund för va-avtal utan bli omedelbart bindande för brukarna. Det bör dock finnas möjlighet att jämka eller ogiltigförklara bestämmelse som är oskälig. Eftersom de allmänna bestämmelserna inte skall underkastas någon fastställelseprövning får denna uppgift ankomma på statens va-nämnd, när frågan aktualiseras i tvist mellan huvudman och brukare.

De bestämmelser huvudmannen antar får inte röra annat än va-anläggningens brukande. Härav följer att de blir tillämpliga endast för sådana fastighetsägare som faktiskt begagnar sig av anläggningen. Huvudmannen har inte rätt att meddela föreskrifter rörande beskaffenhet och utförande av va-installation, utan sådana föreskrifter skall meddelas centralt enligt reglerna i byggnadsstadgan. Såsom utredningen anför torde det inte vara möjligt att genom allmänna bestämmelser uttömmande reglera alla förekommande brukningssituationer, t. ex. när det gäller sjukhus, militära anläggningar eller industrier, utan här krävs ofta en kompletterande reglering avtalsvägen. Vid utformningen av sådana avtal bör dock huvudmannen i möjligaste mån följa de principer som ligger bakom de allmänna bestämmelserna. I den av utredningen föreslagna 14 § anges några exempel på frågor som kan regleras i allmänna bestämmelser. Det synes mig inte lämpligt att ta in denna exemplifiering i lagtexten. Den kan dock vara av intresse till belysning av vilka frågor som huvudman kan ha anledning att behandla i allmänna bestämmelser. Hit hör sådant som regler om skyldighet för brukare att med hänsyn till vattentillgången eller av annan orsak fortlöpande eller vid särskilda tillfällen begränsa sin vattenförbrukning samt om inskränkningar i rätten att i avloppsledning släppa ut industriellt avloppsvatten eller annat avloppsvatten av särskild beskaffenhet eller ämnen och föremål, som kan skada anläggningen eller driften. Vid införande av duplikatsystem kan det, som jag har påpekat i den allmänna motiveringen, vara lämpligt att i de allmänna bestämmelserna föreskriva förbud att i spillvattenledning släppa ut dagvatten.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har i sitt remissyttrande anfört att huvudman bör ha rätt att förbjuda installation av vissa hushållsmaskiner såsom diskmaskiner och avfallskvarnar. Jag vill med anledning härav anföra, att en allmän rätt för huvudmannen att förbjuda installation av hushållsmaskiner skulle leda alltför långt. Någon anledning att förbjuda t. ex. tvätt- och diskmaskiner torde inte föreligga. Avfallskvarnar kan däremot föranleda att avloppsvattnet får en sammansättning som i väsentlig mån

avviker från vad som kan anses vara normalt. Detta kan skapa speciella problem för huvudmannen. Denne bör ha möjlighet att förbjuda eller närmare reglera villkoren för installation av sådana apparater som kan på ett besvärande sätt inverka på avloppsvattnets beskaffenhet.

Jag utgår från att VAV som centralt organ för va-verken kommer att utarbeta normalförslag till allmänna bestämmelser och att de flesta huvudmän kommer att utforma sina bestämmelser på grundval av detta förslag med de justeringar och tillägg som kan påkallas med hänsyn till lokala förhållanden.

22 §

Paragrafen innehåller vissa regler om ändring av bl. a. allmänna bestämmelser. Paragrafen, som saknar motsvarighet i VAL, bygger på 17 § i utredningens förslag.

Departementschefen. Huvudman måste givetvis ha rätt att ändra bl. a. taxa och allmänna bestämmelser när det behövs. En sådan princip torde gälla även utan uttryckligt lagstöd. Med hänsyn till att verkningarna av en ändring av de allmänna bestämmelserna kan vara mycket ingripande för de enskilda anser jag emellertid att lagen bör innehålla vissa regler om hur brukarna skall underrättas om sådana ändringar. Detsamma bör gälla när huvudmannen i andra avseenden ändrar förutsättningarna för va-anläggningens brukande, t. ex. genom att höja vattentrycket. Vad beträffar taxeändringar är behovet av särskilda bestämmelser i lagen inte lika framträdande. Taxeändringar är i regel måttliga och brukarna torde normalt inte ha behov av att få kännedom om dem i förväg. Jag förutsätter dock att huvudmännen om möjligt i samband med avgiftsdebitering eller på annat sätt lämnas uppgift om beslutad taxeändring.

I paragrafen föreskrivs att huvudman som ändrar allmänna bestämmelser eller på annat sätt ändrar förutsättningarna för anläggningens begagnande skall i skälig tid underrätta berörda fastighetsägare om ändringens innebörd och den tidpunkt från vilken den skall gälla. Med hänsyn till mångfalden av olika frågor som berörs av paragrafens bestämmelser anser jag det olämpligt att i lagen föreskriva någon speciell tidsfrist.

Enligt utredningens förslag skall huvudman kunna fullgöra sin undermåttelseskyldighet genom kungörelse i tidning med spridning inom orten. Flera remissinstanser har varit kritiska mot förslaget på denna punkt. Vattenöverdomstolen och länsstyrelsen i Stockholms län anser inte att annonsering i tidning innebär tillräcklig garanti för att brukarna verkligen får del av underrättelsen. De föreslår därför att underrättelse skall tillställas varje brukare personligen. Kommerskollegium anser att kungörelseförfarandet kan godtas när det gäller taxeändringar men att underrättelse genom delgivning med varje brukare bör ske i de fall då det är fråga om

exempelvis höjning av vattentryck eller andra åtgärder som kan medföra skador för brukarna. Enligt NBU har det inträffat att tryckhöjning, som meddelats endast genom annonsering, orsakat skada, vilken skulle ha kunnat undvikas om fastighetsägarna i förväg fått kännedom om ändringen och kunnat vidta förebyggande åtgärder. NBU anser det därför inte tillfredsställande att underrättelse skall få ske på annat sätt än genom särskilt meddelande till var och en som berörs och påpekar att ett sådant förfarande underlättas av de kontorsrutiner som numera står till buds. Med hänsyn till vad som sålunda har anförts har jag inte ansett mig kunna godta förslaget om underrättelse genom tidningsannonsering. Den av mig föreslagna paragrafen innebär att underrättelse alltid skall ske genom personliga försändelser till samtliga berörda fastighetsägare. Detta hindrar givetvis inte att det ibland kan vara lämpligt att komplettera dessa underrättelser med kungörande i annan form, exempelvis genom annonsering i pressen.

Taxa och avgifter

Under denna rubrik har upptagits de i den allmänna motiveringen behandlade reglerna om beräkningen av de avgifter huvudman får ta ut från fastigheterna.

23 §

Denna paragraf innehåller en allmän bestämmelse om begränsning av avgiftsuttaget till vad som motsvarar huvudmannens nödvändiga kostnader för anläggningen. Den motsvarar 14 § första stycket VAL.

24 §

Denna paragraf innehåller regler om avgifter för avledande av vatten från allmänna platser. Den motsvarar 14 § tredje stycket VAL.

Departementschefen. Enligt den föreslagna paragrafen, vilken i sak överensstämmer med gällande rätt, har huvudman rätt att ta ut ersättning av ägare till sådana fastigheter inom stads- eller byggnadsplanlagt område, som är avsedda att bebyggas, för de kostnader som är förenade med avledande av vatten från allmänna platser inom området, i den mån inte platsernas omfattning uppenbarligen överstiger områdets eget behov. Med anledning av vissa påpekanden under remissbehandlingen har i förtydligande syfte gjorts ett par tillägg till den av utredningen föreslagna lagtexten. Sålunda markeras att avgift enligt denna paragraf skall kunna tas ut oberoende av om förutsättningar för avgiftsskyldighet enligt 9 § är för handen. Även för fastighet, vars va-frågor är lösta på annat sätt än genom den allmänna va-anläggningen, kan alltså avgiftsskyldighet föreligga enligt

denna paragraf. Vidare preciseras tidpunkten för avgiftsskyldighetens inträde så, att avgift inte får tas ut förrän åtgärder för avledandet har blivit utförda.

25 §

I denna paragraf föreskrivs att avgiftsskyldighet skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund. Paragrafen ersätter 15 § VAL.

26 §

Denna paragraf innehåller regler om taxa, vissa särskilda bestämmelser om engångsavgifter samt föreskrifter om den tidpunkt då avgift förfaller till betalning och om skyldighet att betala ränta på förfallet belopp. Paragrafen motsvarar i huvudsak 16 § VAL.

Avtal om va-frågor

27 §

I denna paragraf föreskrivs att huvudman har rätt att med fastighetsägare träffa avtal rörande sådana va-frågor som inte regleras i allmänna bestämmelser eller taxa om annat inte följer av lagen.

Departementschefen. Rörande motiven till paragrafen får jag hänvisa till vad jag i den allmänna motiveringen har anfört om rättsförhållandet mellan huvudman och brukare. Av paragrafens formulering framgår att avtal inte får träffas i fråga som regleras i allmänna bestämmelser eller taxa. Sådant avtal blir alltså utan verkan. Om exempelvis de allmänna bestämmelserna ändras kan detta medföra att ett tidigare träffat avtal inte längre blir gällande i viss del. Vilka konsekvenser detta skall få för avtalets rättsverkningar i övrigt får bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler. Frågan i vilken mån avtal får träffas i frågor som regleras i lagen får prövas från fall till fall genom tolkning av de lagbestämmelser det är fråga om. Med hänsyn till lagreglernas starka offentlighetsrättsliga karaktär får dock möjligheterna till avvikelser anses vara ganska små.

Skadeståndsskyldighet m. m.

28 §

I paragrafen behandlas rättsverkningarna av att huvudman eller fastighetsägare åsidosätter vad som åligger honom i va-förhållande. Paragrafen motsvarar 18 § i utredningens förslag och har till viss del motsvarighet i 13 § VAL.

Gällande rätt. I 13 § VAL föreskrivs att den som åsidosätter lagens bestämmelser rörande nyttjandet av allmän va-anläggning eller särskilda föreskrifter som huvudman har meddelat härom är skyldig att ersätta därav föranledd skada. Några andra regler om verkan av att huvudman eller brukare åsidosätter sina skyldigheter finns inte i VAL.

Utredningen. Enligt 18 § första stycket i utredningens förslag skall huvudman eller brukare som har överskridit rätt eller åsidosatt skyldighet på grund av va-avtal återställa vad som har rubbats eller fullgöra vad som har eftersatts samt ersätta skadan. Däremot får det skedda inte medföra hävning av avtalet. Den av utredningen föreslagna formuleringen ansluter nära till vad som gäller i fråga om tomträttsavtal enligt 4 kap. 7 § lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom. Mellan tomträttsavtal och va-avtal föreligger vissa likheter. Sålunda är upplåtaren vid båda slagen av avtal ofta kommun, och vidare får ingetdera avtalet hävas på grund av kontraktsbrott. Utredningen redogör för vissa uttalanden i förarbetena till den gällande tomträttslagstiftningen och anför att de sålunda redovisade synpunkterna har motsvarande tillämpning i förhållandet mellan huvudman för allmän va-anläggning samt brukare av sådan anläggning. Uppenbarligen bör undantag från skyldigheten att återställa och betala skadestånd gälla bl. a. i fall av force majeure. Frågan om skäliga begränsningar i parternas ansvar bör enligt utredningen övervägas vid utformningen av allmänna bestämmelser. Det är angeläget att begränsningarna avser båda parterna i jämförlig grad.

13 § VAL har i lagens förarbeten (prop. 1955: 121 s. 92) förklarats behövlig särskilt därför att det genom en uttrycklig bestämmelse om skadeståndsskyldighet borde göras klart, att brukare var ersättningsskyldig mot annan brukare. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen gäller emellertid endast förhållandet mellan huvudman och brukare. Det är dock inte meningen att någon ändring till det sämre skall ske i annan brukares ställning. Om brukare tillfogar annan brukare skada torde den skadelidande ofta vara berättigad till skadestånd på grund av allmänna rättsregler. I åtskilliga fall torde det ankomma på den för de två brukarna gemensamme huvudmannen att undanröja orsaken till skadan. Huvudmannen bör kunna vända sig mot den försumlige brukaren för att få ersättning även för sådana åtgärder.

Remissyttrandena. *Styrelserna för Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet* framhåller att det i SKTF:s normalförslag till reglemente för kommunalt va-verk föreskrivs, att va-verket svarar för skada orsakad av den allmänna va-anläggningen endast om skadan har uppstått genom vårdslöshet eller försummelse från verkets sida. Av rättspraxis framgår att för skadeståndsskyldighet vid exempelvis källaröversvämning-

ar krävs vållande. Styrelserna anser därför att det inte kan vara motiverat att nu som princip föreskriva strikt ansvar, i all synnerhet som det förefaller ovisst vilka begränsningar i ansvaret som kan införas genom allmänna bestämmelser.

Departementschefen. Som framgår av den allmänna motiveringen är rättsförhållandet mellan huvudman och brukare av sådan karaktär att det inte kan bringas att upphöra i andra fall än när behov av anordningar för vattenförsörjning och avlopp inte längre föreligger. Med hänsyn härtill anser jag att de av utredningen föreslagna, efter mönster av tomträttslagstiftningen utformade reglerna om fullgörelse- och skadeståndsskyldighet för huvudman eller brukare när han åsidosätter sina skyldigheter eller överskridit sin rätt är lämpliga och kan användas trots att va-förhållandet inte i första hand skall grundas på avtal. Det rör sig här i princip om ett skadeståndsansvar oberoende av vållande. Av allmänna regler får anses följa att undantag från bestämmelsens tillämpning skall gälla bl. a. vid force majeure. Däremot bör enligt min mening inte komma i fråga att i allmänna bestämmelser föreskriva begränsningar i parternas ansvar. Det får i stället ankomma på va-nämnden att vid tvist mellan parterna avgöra om sådana omständigheter föreligger som innefattar skäl för avvikelse från lagens bestämmelser.

Den föreslagna paragrafen är, till skillnad från motsvarande regler i gällande rätt, tillämplig bara i förhållandet mellan huvudman och brukare. Frågan om skadeståndsansvar mot tredje man, exempelvis brukares ansvar för skada som tillfogas annan brukare, får bedömas med ledning av allmänna regler om skadestånd i utomobligatoriska förhållanden. Detsamma gäller skada som huvudman och fastighetsägare tillfogar varandra men som inte har samband med va-förhållandet. Eftersom 13 § VAL inte torde gå längre än vad som sålunda följer av allmänna regler synes den inskränkning av skadeståndsbestämmelsens räckvidd som jag föreslår inte innebära någon försämring för skadelidande tredje man.

Avstängning av vattentillförsel

29 §

I paragrafen ges huvudmannen rätt att under vissa angivna förutsättningar stänga av vattentillförseln till fastigheten. Vidare föreskrivs att kostnad för avstängningsåtgärd får tas ut av fastighetsägaren som särskild avgift.

Gällande rätt. VAL innehåller inga regler om avstängning av vattentillförseln till fastighet. I förarbetena till lagen (prop. 1955: 121 s. 102) uttalade

sig departementschefen för att avstängning skulle få användas som påtryckningsmedel i den mån det lät sig förenas med sanitära krav.

Utredningen. Enligt 18 § andra stycket i utredningens förslag har huvudman rätt att stänga av vattentillförseln för brukare som underlåter att betala avgift eller i annat väsentligt hänseende åsidosätter sina skyldigheter och inte efter anmaning rättar sig. Sådan åtgärd får dock inte vidtas om den skulle medföra sanitär olägenhet. Kostnad för avstängningen kan påföras den försumlige brukaren.

Remissyttrandena. *Länsstyrelsen* och *länsläkaren i Norrbottens län* anser att det bör föreskrivas att avstängning av vattentillförseln inte får ske utan att samråd dessförinnan har ägt rum med hälsovårdsnämnd. *NBU* anför att avstängningshot måste betraktas som ett mycket starkt påtryckningsmedel, som i än högre grad än förslaget anger bör framstå som en utväg i allra sista hand. De särskilda omständigheter som kan få föranleda att detta vapen tillgrips bör preciseras ytterligare. Det kan sålunda vara skäl att i lagen ange den kortaste respittid för betalnings erläggande som skall iakttas innan avstängning får ske, och avstängning bör självfallet inte få tillgripas i ärende som hänskjutits till va-nämnden för avgörande eller medling. Liknande synpunkter anförs av *planverket*. *NBU* påpekar ytterligare att avstängning inte bör få äga rum när tvist råder om betalnings-skyldighet och brukaren med visst fog gör gällande att måtarfel föreligger. *VAV* och *Svenska Elverksföreningen* anser att uttrycket "kostnad för avstängning" bör förtydligas. *Elverksföreningen* framhåller att även kostnader för ej fullföljd avstängning bör kunna påföras brukaren.

Departementschefen. Enligt gällande rätt torde huvudman anses ha viss befogenhet att stänga av vattentillförseln om brukare åsidosätter sina skyldigheter. Jag anser i likhet med utredningen att denna befogenhet bör bestå och uttryckligen regleras i lagen. Som har framhållits under remiss-behandlingen är avstängningshotet ett mycket verksamt påtryckningsmedel. Det bör därför utnyttjas med försiktighet samt få tillgripas bara när huvudmannen har ett starkt intresse av att framtinga rättelse från den försumlige brukaren och någon risk för sanitära olägenheter inte föreligger. Att precisera förutsättningarna för att avstängning skall få ske närmare än vad utredningen har gjort synes dock inte lämpligt med hänsyn till de många olikartade situationer som kan uppkomma. Skulle huvudman vidta avstängningsåtgärd utan att brukarens försummelse är av den väsentliga karaktär som förutsätts i lagen får huvudmannen anses ha över-skridit sin rätt, vilket innebär att han kan bli skadeståndsskyldig enligt 28 §. Detta synes utgöra en tillräcklig garanti för att avstängningsrätten inte missbrukas. Av vad som sägs om att huvudmannen inte genom an-

maning har kunnat åstadkomma rättelse får anses följa att huvudmannen i samband med anmaningen skall ge brukaren skälig tid för rättelsen. Någon precisering av tiden bör inte ske i lagtexten, eftersom förhållandena kan variera starkt från fall till fall. Om avstängningshotet grundas på att förfallen avgift inte har betalats synes dock tiden inte böra vara kortare än två veckor. Frågan om avstängning skall få äga rum under tid då tvist är föremål för handläggning vid va-nämnden synes lämpligen böra avgöras av nämnden, vilken kan behandla frågan i interimistiskt beslut.

Eftersom avstängning utgör påföljd för försummelse från brukarens sida torde det ligga i sakens natur att sådan åtgärd inte får riktas mot annan än den försumlige brukaren. Efter överlåtelse av fastigheten kan alltså huvudmannen inte genom hot om avstängning tvinga den nye ägaren att betala avgifter som den föregående ägaren ansvarar för. Det skall inte vara möjligt att i allmänna bestämmelser införa regler om avstängning som går längre än vad paragrafen medger.

Kostnaderna för avstängning bör som utredningen föreslår få påföras den försumlige brukaren. Detta bör, som Elverksföreningen har anfört, gälla även kostnader för ej fullföljda avstängningar. För att klargöra detta föreslår jag att det av utredningen använda uttrycket avstängning ersätts med avstängningsåtgärd. Därigenom markeras också att brukaren även skall svara för kostnaderna för återinkoppling.

Särskilda bestämmelser om vissa va-anläggningar

30 §

Paragrafen motsvarar 2 § VAL. I paragrafen regleras förutsättningarna för allmänförklaring av va-anläggning med annan huvudman än kommun.

Departementschefen. Föreskrifterna i paragrafens första stycke innebär i form och sak vissa jämkningar i förhållande till VAL. Jämkningarna i sak syftar dels till att framhäva att man vid prövningen i första hand skall beakta allmänna hälsovårdssynpunkter dels till att antyda en viss lättnad i fråga om förutsättningarna för att auktorisation skall medges. Ändringarna överensstämmer med vad utredningen har föreslagit.

Enligt paragrafens andra stycke krävs, liksom enligt VAL, tillstyrkan från samtliga berörda kommuner för att ansökan om auktorisation skall kunna bifallas. Under remissbehandlingen har viss tveksamhet yppats rörande lämpligheten av den vetorätt som sålunda tillkommer kommunerna. Jag anser emellertid att kommunerna med hänsyn till det ansvar för va-verksamhetens ordnande som enligt lagen skall åvila dem bör ha ett avgörande inflytande i auktorisationsfrågan. Ett kommunalt beslut att vägra tillstyrkan torde kunna överklagas genom kommunala besvär. Det kan också föranleda ett åläggande med stöd av 2 § för kommunen att ordna va-försörjningen på annat sätt.

För bifall till ansökningen fordras vidare att sökanden har ekonomiska och andra förutsättningar för att fullgöra uppgiften som huvudman för allmän va-anläggning. Kravet i fråga om ekonomiska förutsättningar avses ha samma innebörd som motsvarande regel i gällande lag. I övrigt bör kunna krävas exempelvis att han har tillgång till kompetent personal och andra resurser som inte är av ekonomisk art.

Sedan auktorisation meddelats har huvudman för allmänsförklarad anläggning i allt väsentligt samma skyldigheter som kommunal huvudman. Enligt tredje stycket kan, liksom enligt VAL, länsstyrelsen bestämma visst område utöver vilket anläggningens verksamhetsområde inte får utsträckas. Sådant beslut bör kunna meddelas utan särskild begäran från berörda kommuner.

31 och 32 §§

Dessa paragrafer, som upptar vissa särskilda bestämmelser för auktoriserade allmänna va-anläggningar, motsvarar 17 och 18 §§ VAL samt 28 och 29 §§ i utredningens förslag. 31 § innehåller regler om förordnande av tillsynsman för auktoriserad allmän va-anläggning. I 32 § finns bestämmelser om förordnande av syssloman med uppgift att i huvudmannens ställe driva sådan anläggning.

Departementschefen. Utredningens förslag innebär inte några sakliga ändringar jämfört med VAL. Även jag anser att de nuvarande reglerna bör bibehållas i sak oförändrade. Vattenöverdomstolen påpekar i sitt remissyttrande att det i vissa fall kan antas att behovet av syssloman blir varaktigt, exempelvis när en industri som är huvudman för allmän va-anläggning läggs ned och som följd därav inte längre fullgör de förpliktelser som är förenade med huvudmannskapet, trots att anläggningen fortfarande behövs. I ett sådant fall skulle det enligt domstolens mening vara önskvärt att kommun kunde åläggas att inlösa den auktoriserade anläggningen och därmed överta huvudmannskapet. I det av domstolen berörda fallet synes mig kommunen ha möjlighet och skyldighet enligt 2 § att se till att va-frågan får en varaktig och tillfredsställande lösning. Om huvudmannen har övergivit anläggningen är det knappast troligt att han skulle motsätta sig en uppgörelse som går ut på att kommunen övertar denna. Något behov av speciella regler i detta ämne synes därför inte föreligga.

Tystnadsplikt

33 §

Paragrafen, som saknar motsvarighet i VAL och utredningens förslag, innehåller vissa bestämmelser om tystnadsplikt.

Departementschefen. I VAL finns inga bestämmelser om tystnadsplikt. Utredningen föreslår inte heller några sådana bestämmelser. NBU har i sitt remissyttrande anfört att för tillsynsman och syssloman bör införas en gemensam bestämmelse om tystnadsplikt, motsvarande 11 § i den då gällande lagen om tillsyn över vattendrag, sjöar och andra vattenområden (numera 44 § miljöskyddslagen) samt 82 § andra stycket HvS. För egen del anser jag inte att det föreligger något behov av bestämmelser om tystnadsplikt till skydd för själva anläggningen. Däremot bör lagen innehålla regler om tystnadsplikt som anknyter till bestämmelserna i 19 §. Vid sådan undersökning som avses där kan den inspekterande få insyn i yrkeshemligheter eller andra förhållanden som inte bör uppenbaras. I denna paragraf upptas regler om förbud mot obehörigt röjande eller utnyttjande av sådana förhållanden och om straff för överträdelse av förbudet.

Prövning av va-frågor

Detta avsnitt upptar vissa allmänna regler om prövningen av va-frågor hos länsstyrelse och statens va-nämnd samt om fullföljd av talan.

34 §

I paragrafen ges vissa regler om länsstyrelsernas handläggning av va-frågor. Första stycket innehåller bestämmelser om behörig länsstyrelse och andra stycket regler om anlåtande av sakkunnig. Paragrafen motsvarar 19 och 20 §§ VAL samt 30 § i utredningens förslag.

Departementschefen. Av 57 § länsstyrelseinstruktionen (1958:333) följer att talan mot länsstyrelsens beslut i va-ärende föres hos Kungl. Maj:t genom besvär. Jag vill i detta sammanhang beröra handläggningen hos Kungl. Maj:t av sådana besvär. 2 § 8:o lagen (1909:38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt föreskriver att mål om beslut av länsstyrelse på grund av VAL skall tas upp och avgöras av regeringsrätten. Enligt min mening bör emellertid en fördelning av målen ske mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten i enlighet med de principer som ligger till grund för förvaltningsdomstolskommitténs förslag i fråga om VAL (SOU 1966:70). Förslaget innebär att till Kungl. Maj:t i statsrådet skall föras frågor som bör bedömas från planläggnings- eller andra allmänna synpunkter, medan övriga frågor som närmast rör enskild rätt förs till regeringsrätten. Omsatt på mitt förslag till ny va-lag leder denna fördelningsgrund till att till regeringsrätten skall föras mål som rör förordnande och entledigande av syssloman, arvode till syssloman och sakkunnig samt mål om vitesföreläggande enligt 7 §, medan övriga frågor som länsstyrelsen avgör, däribland mål om vitesföreläggande enligt 2 §, prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag kommer att senare i vår lägga fram förslag till de ändringar i regeringsrättslagen som behövs för att genomföra den förordade ordningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om statens va-nämnds behörighet.

Departementschefen. Rörande skälen för införande av va-nämnden som prövningsorgan får jag hänvisa till den allmänna motiveringen. Paragrafen innebär att va-nämnden är exklusivt behörig i sådana tvister som avses där. Bortsett från tvister om inlösen och ersättning enligt 14 och 15 §§ omfattar nämndens behörighet bara tvister mellan huvudman och brukare. Tvister mellan andra parter, exempelvis mellan brukare inbördes, får prövas av allmän domstol. I fråga om de tvister som nämnden kan ta upp till prövning kan urskiljas vissa typfall. Dessa har i klarhetens intresse räknats upp i paragrafen. Punkt 7 markerar att även andra tvister om va-förhållanden mellan huvudman och brukare än de uppräknade kan prövas av nämnden.

I lagtexten anges att nämnden bl. a. kan ta upp tvist om villkor för brukande av va-anläggning i den mån taxa och allmänna bestämmelser inte är tillämpliga eller avtal inte kunnat träffas (p. 4). Denna typ av tvist skiljer sig från de övriga tvistefrågorna därigenom att nämnden meddelar beslut i en fråga som huvudmannen annars skulle kunna reglera i taxa eller allmänna bestämmelser. Ett särskilt problem är förenat med detta. Ändras de förhållanden, som nämnden grundat sitt beslut på, måste beslutets rättskraft rimligen kunna upphävas. Har exempelvis nämnden fattat sitt beslut med utgångspunkt från fastställd taxa, som gäller för annat jämförbart fall, och denna taxa ändras, bör beslutet kunna omprövas. Med hänsyn härtill bör nämnden i sitt beslut ange att detta får omprövas om de förhållanden ändras som legat till grund för beslutet. Vad nu sagts kan även gälla den i punkt 1 upptagna frågan om rätt att bruka va-anläggningen och skyldighet att bidra till kostnaderna för sådan anläggning.

I den allmänna motiveringen har jag berört det fall då en tvist mellan huvudman och brukare har en vidare räckvidd än enbart mellan dessa. I en sådan situation kan man räkna med att huvudmannen tillämpar vad nämnden beslutat även för andra brukare i likartade förhållanden. Detta äger sin tillämpning närmast i det fall nämnden haft att pröva sådan i punkt 2 angiven tvist om tillämpning och tolkning av allmänna bestämmelser och taxa.

Övriga tvistefrågor som räknas upp i paragrafen gäller giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudman och fastighetsägare (p. 3), skadestånd m. m. enligt 28 § och avstängning av vattentillförsel enligt 29 § (p. 6) samt fordran på avgifter enligt lagen (p. 5). Sistnämnda punkt har medtagits på grund av att jag — som framgår av den allmänna motiveringen — har föreslagit en särskild lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän va-anläggning.

36—39 §§

Paragraferna innehåller regler om fullföljd av talan mot beslut av va-nämnden.

Departementschefen. De föreslagna bestämmelserna överensstämmer med vad som enligt 3 kap. 71 § nyttjanderättslagen och 17 § lagen (1968:349) om hyresnämnder gäller beträffande fullföljd av talan mot avgörande av hyresnämnd. Beslut som innebär avgörande av saken överklagas genom klandertalan, avskrivnings- och avvisningsbeslut samt vissa ersättningsbeslut genom besvär. I enlighet med vad jag har anfört i den allmänna motiveringen koncentreras prövningen till en domstol, fastighetsdomstolen i Stockholm, och mot dess avgöranden får talan inte föras.

Statens va-nämnd och förfarandet där

Departementschefen. Under denna rubrik återfinns ett stort antal bestämmelser, fördelade på 15 paragrafer, rörande va-nämnden och förfarandet där. Denna utförliga reglering behövs med hänsyn till att den av mig föreslagna nämnden blir obligatorisk prövningsinstans och därigenom får en helt annan ställning än den nämnd som utredningen föreslår. Reglerna överensstämmer delvis med utredningens förslag men har i huvudsak hämtats från lagstiftningen om de statliga hyresnämnderna (prop. 1968:91). Detta synes lämpligt med hänsyn till att va-nämnden får en liknande ställning som dessa.

40 §

I denna paragraf ges regler om statens va-nämnds sammansättning. Paragrafen motsvarar 19 § i utredningens förslag till va-lag och delvis också 5 och 6 §§ i ett av utredningen upprättat förslag till instruktion för statens va-nämnd. I hyresnämndslagen återfinns motsvarande bestämmelser i 2 §.

Departementschefen. Beträffande motiven till paragrafen kan jag i huvudsak hänvisa till den allmänna motiveringen. För att nämnden skall vara beslutför hör i princip krävas att samtliga ledamöter eller ersättare för dem är närvarande. Vissa åtgärder bör dock kunna företas av ordföranden ensam. I överensstämmelse med vad som gäller enligt hyresnämndslagen föreskrivs därför att nämnden vid förberedande åtgärder och vid prövning av frågor om avvisning och avskrivning kan bestå av ordföranden ensam. Detsamma gäller vid meddelande av interimistiskt beslut. Däremot föreslås inte någon motsvarighet till regeln i hyresnämndslagen att nämnden kan bestå av enbart ordföranden vid sammanträde för medling. Orsaken härtill är att de frågor som skall handläggas av nämnden är av så kompli-

cerad och speciell natur, att de övriga ledamöternas medverkan torde vara av avgörande betydelse för att ett medlingsförsök skall bli meningsfullt och framgångsrikt.

41 §

I paragrafens första stycke ges regler om jäv mot ledamot i statens va-nämnd. Bestämmelsen överensstämmer med vad som gäller för hyresnämnderna enligt 14 § andra stycket hyresnämndslagen.

Andra stycket innehåller bestämmelser om offentlighet vid va-nämnden. Det överensstämmer med 13 § andra stycket i hyresnämndslagen.

42 §

I paragrafen regleras hur tvister skall hänskjutas till va-nämnden. Vidare ges vissa bestämmelser om kompletteringsföreläggande, avvisning och avskrivning. Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag. För hyresnämnder finns motsvarande bestämmelser i 5 § hyresnämndslagen.

Departementschefen. Reglerna i första stycket om ansökans innehåll skiljer sig från motsvarande bestämmelser i hyresnämndslagen såtillvida som det föreskrivs att ansökan skall innehålla uppgift om sökandens yrkande och grunderna för detta. Jag har nämligen ansett det motiverat att ställa något större krav på ansökan hos va-nämnden än hos hyresnämnd.

43—47 §§

Paragraferna ger vissa grundläggande regler om förfarandet hos va-nämnden. Motsvarande frågor behandlas i 23 § första och andra styckena i utredningens förslag. I hyresnämndslagen finns motsvarande bestämmelser i 6, 7, 9, 10 och 16 §§.

Departementschefen. De grundläggande bestämmelserna om förfarandet har modifierats i jämförelse med utredningsförslaget. Reglerna överensstämmer i vissa delar med vad som gäller för hyresnämnderna.

Enligt 43 § första stycket skall va-nämnden lämna parterna tillfälle att muntligen eller skriftligen utföra sin talan. I vissa fall bör det vara möjligt att avgöra tvister på handlingarna utan någon muntlig förhandling. Anser part att muntlig förhandling eller syn skall hållas bör dock ett sådant önskemål tillgodoses om inte alldeles speciella skäl talar däremot. Med hänsyn härtill föreskrivs i 46 § att nämnden kan avgöra tvist på grundval av vad handlingarna innehåller, om det är uppenbart att muntlig förhandling inte behövs. Förhandling bör hållas på för parterna välbelägen plats. Om denna princip följs blir det onödigt att i enlighet med utredningens förslag öppna möjlighet för part att få ersättning av allmänna medel för sin inställelse inför nämnden.

Med hänsyn till den centrala ställning va-nämnden skall ha och den betydelse från prejudikatsynpunkt dess avgöranden kan antas komma att få liksom till det allmänna intresset av att förhållandena mellan huvudmän och brukare i praktiken utformas så som lagen förutsätter är det angeläget att nämndens prövning kan grundas på en allsidig utredning. Detta talar för att nämnden inte bör vara hänvisad enbart till den utredning, som parterna förebringat. Den måste själv kunna sörja för kompletterande utredning, om den anser att sådan behövs. I 44 § första stycket föreskrivs därför bl. a. att nämnden skall klarlägga tvistefrågorna och vara verksam för att ärendena utreds. Av bestämmelsen följer att va-nämnden vid behov kan anlita sakkunnig.

Enligt 43 § andra stycket har nämnden möjlighet att förelägga svarandepart, som har underlåtit att på kallelse inställa sig inför nämnden, vid vite att komma tillstädes. I 44 och 47 §§ ges vidare vissa möjligheter för nämnden att vidta åtgärder för utredning av ärendet. Sålunda kan enligt 44 § andra stycket nämnden eller, efter förordnande av ordföranden, ledamot i nämnden verkställa besiktning på platsen. En likartad regel finns i 9 § lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol. Besiktning av ledamot bör främst avse att klarlägga vissa faktiska förhållanden på platsen och tjäna till ledning för att bedöma om nämnden i sin helhet behöver hålla syn på platsen. Parterna skall på lämpligt sätt underrättas i förväg om sådan besiktning. Av 44 § tredje stycket framgår att part är skyldig att lämna nämnden eller ledamot tillfälle att göra besiktningar eller att granska handlingar som rör va-förhållandet och är av betydelse för tvisten. Om part inte fullgör denna skyldighet kan nämnden förelägga vite. Vidare kan nämnden enligt 47 § första stycket förelägga i saken insatt person vid vite att inställa sig för att höras inför nämnden. Föreläggande kan riktas inte bara mot part eller ställföreträdare för part utan också mot annan. Eftersom nämnden inte är någon domstol kan den inte hålla förhör under ed eller sanningsförsäkran.

Person som va-nämnden har inkallat för att höras i målet och som inte är part har enligt 47 § tredje stycket rätt till ersättning av allmänna medel för sin inställelse. Bestämmelser om ersättningen skall meddelas av Kungl. Maj:t. Det synes lämpligt att föreskriva att reglerna om vittne vid domstol skall ha motsvarande tillämpning på sådan ersättning. Kostnaden skall alltid stanna på statsverket. Den som på begäran av part har inställt sig för att höras i ärendet utan att vara kallad av nämnden har inte rätt till ersättning av allmänna medel. Det skall inte heller ankomma på nämnden att fastställa den ersättning som skall utges av parten i sådant fall. Önskar huvudman förebringa utredning genom förhör med en anställd hos huvudmannen torde nämnden, med hänsyn till angelägenheten av att undvika kostnadsbelastning för det allmänna, i regel böra avböja att själv inkalla denne till förhör.

Av 47 § andra stycket framgår att sakkunnig som nämnden har anlitat har rätt till skäligen ersättning av allmänna medel.

Lagen innehåller inte någon regel om utdömande av vite som va-nämnden har förelagt. Härav följer att allmänna regler skall gälla i detta hänseende, d. v. s. att vite döms ut av domstol på talan av allmän åklagare efter anmälan från nämnden.

I 44 § första stycket föreskrivs även att nämnden skall försöka förlika parterna och 45 § innehåller vissa bestämmelser om förlikning, vilka har utformats efter mönster av hyresnämndslagen.

48 §

Paragrafen innehåller regler om fördelning av rättegångskostnader. Paragrafen motsvarar 24 § samt 32 § andra stycket i utredningsförslaget.

Departementschefen. Första stycket upptar bestämmelser om rättegångskostnader i tvist som avses i 14 och 15 §§. Reglerna överensstämmer med 32 § andra stycket i utredningens förslag och med vad som i motsvarande hänseende gäller enligt VL och ExL.

Vad beträffar kostnaderna i andra fall för förfarandet vid va-nämnden innebär utredningens förslag att vardera parten i princip själv skall bära sin kostnad. Utredningen räknar med att kostnaderna för brukarna blir ganska ringa, eftersom den närmare utredningen i målet torde komma att tillhandahållas av huvudmannen. Förslaget innehåller emellertid ett undantag från huvudregeln att parterna själva skall svara för sina kostnader. Om särskilda skäl föreligger skall nämnden på begäran kunna tillerkänna part kostnadsersättning av motparten. Som motiv för detta förslag hänvisar utredningen till att handläggning vid nämnden skall ersätta domstolsprövning. Jag anser den föreslagna regeln lämplig även med den ställning va-nämnden får enligt mitt förslag, och regeln har därför upptagits i paragrafens andra stycke. Jag vill dock understryka att den skall tillämpas bara när särskilda skäl föreligger, exempelvis när kostnaden har orsakats av försummelse från motpartens sida eller när en vinnande parts kostnader har blivit oskäligt stora på grund av motpartens sätt att utföra sin talan.

49 §

I paragrafen, som motsvarar 23 § tredje stycket i utredningens förslag, ges bestämmelser om rätt för va-nämnden att meddela interimistiska beslut.

Departementschefen. I likhet med utredningen anser jag att va-nämnden bör ha möjlighet att meddela interimistiska beslut. Fråga om sådant beslut kan, såsom utredningen påpekar, uppkomma t. ex. då huvudman i påtryckningssyfte har stängt av vattentillförseln till brukare och denne under påstående att åtgärden strider mot lagen begär att den omedelbart hävs.

50 §

I paragrafen ges regler om omröstning i va-nämnden. Bestämmelserna överensstämmer med 14 § första stycket hyresnämndslagen.

51 §

I paragrafen ges vissa regler om hur va-nämndens beslut skall utformas och meddelas. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med motsvarande regler i 15 § hyresnämndslagen.

Departementschefen. Va-nämndens beslut bör alltid vara motiverade. Eftersom nämndens avgöranden ofta kan antas få betydelse utöver den tvist det närmast är fråga om torde en ganska utförlig motivering behövas. Av motsvarande skäl och med hänsyn till att de prövade frågorna ofta torde vara av komplicerad art har jag inte ansett det lämpligt att fastställa någon bestämd frist för beslutets meddelande. I tredje stycket föreskrivs därför bara att beslutet skall meddelas så snart som möjligt. Att beslutet skall delges parterna och i vilken form detta skall ske framgår av 53 §.

52 §

I paragrafen föreskrivs att protokoll skall föras vid va-nämndens alla sammanträden och besiktningar. Bestämmelsen motsvarar 18 § hyresnämndslagen.

53 §

I paragrafen, som motsvarar 19 § hyresnämndslagen, ges regler om delgivning av handlingar vid va-nämnden.

Departementschefen. Den 5 december 1969 har beslutats proposition angående delgivningslag. Lagen skall vara tillämplig på delgivning i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet. Denna paragraf innebär att delgivning hos va-nämnden skall ske enligt den sålunda föreslagna lagen. Med hänsyn till att tiden för anförande av klander eller besvär mot beslut av va-nämnden skall räknas från dagen för delgivning av beslutet har i andra stycket föreskrivits att sådant beslut skall delges part, som beslutet gått emot, på det sätt som är föreskrivet för delgivning av stämning i tvistemål. Detta innebär att delgivning med enskild person i princip inte får ske genom att handlingen överlämnas till annan än honom själv eller hans ombud, såvida det inte finns anledning misstänka att den som söks har avvikit eller håller sig undan. Att beslut som meddelas vid förhandling därigenom anses delgivet den som är närvarande framgår av 20 § i den föreslagna delgivningslagen.

54 §

I paragrafen ges regler om skyldighet att upplåta lokaler för va-nämndens sammanträden. Paragrafen motsvarar 20 § hyresnämndslagen.

Övergångsbestämmelser

Departementschefen. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1970. Bestämmelse härom och om upphävande av VAL har intagits i punkt 1 av övergångsbestämmelserna.

I övergångsbestämmelserna till VAL föreskrivs att kostnad som före VAL:s ikraftträdande har lagts ned på allmän va-anläggning inte får tas ut genom avgifter i vidare mån än detta kunnat ske enligt dessförinnan gällande regler eller övergångsbestämmelserna till en samtidigt med VAL genomförd ändring i BL. Som utredningen föreslår bör detta alltjämt gälla. Härför krävs dock inte någon ny övergångsbestämmelse.

Enligt utredningen bör den nya va-lagen genast vid ikraftträdandet i största möjliga utsträckning bli tillämplig på de allmänna va-anläggningar som redan finns. I några avseenden behövs emellertid enligt utredningen en viss övergångstid för att huvudmän och brukare skall få tillfälle att anpassa sig till den nya lagstiftningen. Utredningens förslag innebär därför att de nya reglerna i princip skall gälla även för befintliga allmänna va-anläggningar men att vissa av de nya reglerna inte skall bli fullt tillämpliga på sådana anläggningar förrän efter en övergångstid. Den föreslagna ordningen har godtagits av remissinstanserna och även jag finner den ändamålsenlig. Huvudregeln om den nya lagens tillämplighet på äldre anläggningar finns i punkt 2 av övergångsbestämmelserna. Vissa undantag från huvudregeln anges i punkterna 3—6.

Enligt 21 och 26 §§ i nya lagen skall huvudman meddela allmänna bestämmelser och besluta om taxa. Även om föreskrifter av denna typ redan finns för anläggningen — vilket torde vara det vanliga — blir det efter den nya lagens ikraftträdande nödvändigt att se över samt troligen också ändra och komplettera vad som sålunda gäller. Detta arbete kräver viss tid. Det synes också lämpligt att huvudmännen kan dröja någon tid med att meddela allmänna bestämmelser och besluta om taxa i avvaktan på att VAV utarbetar på den nya lagen grundade rekommendationer härom. Med hänsyn härtill har i punkt 3 av övergångsbestämmelserna intagits en regel som ger huvudmän för äldre va-anläggningar anstånd till utgången av juni 1972 med att meddela allmänna bestämmelser och besluta om taxa. Regeln överensstämmer med utredningens förslag. Huvudmannen skall underrätta fastighetsägarna om vad han har beslutat beträffande allmänna bestämmelser på samma sätt som nya lagen föreskriver i fråga om ändringar av sådana bestämmelser. Detta innebär att de allmänna bestämmelserna måste tillställas fas-

tighetsägarna. Även detta skall ha skett före den 1 juli 1972. Om de tidigare bestämmelserna och taxorna är förenliga med nya lagen kan huvudmannen fullgöra sin skyldighet enligt denna övergångsbestämmelse genom att förordna att de skall gälla även i fortsättningen.

I avvaktan på att nya allmänna bestämmelser och ny taxa börjar tillämpas skall motsvarande äldre bestämmelser fortfarande gälla. Utredningen föreslår en föreskrift som medger att äldre taxor och bestämmelser i viss utsträckning ändras under övergångstiden. Jag anser det synnerligen angeläget att en anpassning till den nya lagen äger rum så snart som möjligt. Om det blir aktuellt att ändra taxan under övergångstiden bör därför normalt ny taxa utformas i överensstämmelse med den nya lagen. En viss möjlighet att vidta ändringar i de äldre bestämmelserna med stöd av äldre lag bör dock finnas. I övergångsbestämmelserna har därför intagits en föreskrift att sådan ändring får ske om det är oundgängligen nödvändigt.

Enligt 9 § andra stycket i den föreslagna lagen inträder avgiftsskyldighet för fastighetsägare när förbindelsepunkt har upprättats. Detta bör emellertid uppenbarligen inte få medföra att avgiftsskyldighet, som redan har inträtt på grund av anslutning enligt bestämmelserna i den gamla lagen upphör att gälla. En bestämmelse härom har intagits i punkt 4 i övergångsbestämmelserna.

Med hänsyn till de viktiga rättsverkningar som är förenade med förbindelsepunkten anser jag att huvudmannen bör åläggas att bestämma förbindelsepunkt även för de fastigheter för vilka avgiftsskyldighet föreligger vid den nya lagens ikraftträdande. Även denna skyldighet skall enligt förslaget fullgöras före den 1 juli 1972.

Enligt förslaget skall regler om va-installationer i fortsättningen meddelas endast i BS och i föreskrifter, som planverket meddelar med stöd av BS. Inom planverket pågår sedan en tid tillbaka arbete med utformningen av enhetliga va-installationsbestämmelser, och sådana torde kunna meddelas ungefär vid tiden för den nya lagens ikraftträdande. Till dess dessa bestämmelser börjar tillämpas bör dock befintliga lokala bestämmelser alltså gälla. Med hänsyn härtill föreskrivs i punkt 5 av övergångsbestämmelserna att sådana bestämmelser skall fortsätta att gälla tills planverket förordnar annat, dock längst till utgången av år 1970. Eftersom det författningsstöd, som åberopas för äldre bestämmelser om va-installationer, kan härröra från andra författningar än VAL hänvisas i övergångsbestämmelserna inte till VAL utan till "äldre författning".

Om va-installation har godkänts med stöd av äldre bestämmelser skall detta godkännande behålla sin giltighet. Planverket har dock möjlighet att förordna om annat. Ett sådant förordnande kan vara motiverat exempelvis om vägande säkerhetssynpunkter har föranlett en skärpning av gällande föreskrifter och de skärpta kraven anses böra gälla även befintliga installationer.

Bestämmelserna om installatörsrättigheter skall upphöra att gälla vid lagens ikraftträdande. Jag vill erinra om vad jag tidigare har nämnt om att chefen för civildepartementet avser att föreslå sådana ändringar i BS att föreskrifterna om byggnadslov och ansvarig arbetsledare kommer att gälla för större va-arbete. Avsikten är att dessa ändringar skall träda i kraft samtidigt med den nya va-lagen.

De föreslagna bestämmelserna om skyldighet för huvudmannen att bestämma verksamhetsområdet och meddela länsstyrelsen vad han har bestämt blir tillämplig på va-anläggningar som har tillkommit före lagens ikraftträdande. Huvudmännen kan behöva en viss tidsfrist för att fullgöra dessa uppgifter. En period om sex månader bedömer jag som tillräcklig och en föreskrift härom har tagits in i punkt 6 av övergångsbestämmelserna.

Punkt 7 av övergångsbestämmelserna innehåller föreskrifter om behandlingen av mål och ärenden som rör fråga enligt VAL och som är anhängiga vid den nya lagens ikraftträdande. Sådana mål och ärenden skall handläggas och avgöras enligt äldre lag. Något hinder för länsstyrelsen eller domstolen att inhämta yttrande från va-nämnden i frågan föreligger inte.

Punkterna 8 och 9 i övergångsbestämmelserna föranleds av att rättgångsbalkens regler om tingsrätt samt den föreslagna nya delgivningslagen inte träder i kraft förrän den 1 januari 1971. Punkt 9 överensstämmer med 19 § hyresnämndslagen.

7.2 Förslaget till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning

Departementschefen. Förslaget bygger på lagen (1947: 638) om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön, m. m. I avsnittet Prövningsorgan i den allmänna motiveringen har jag i korthet redovisat skälen för att en motsvarande lag bör införas på va-området. Lagen föreslås i första hand gälla sådana avgifter som grundas på den nya va-lagen. Den bör emellertid bli tillämplig också på avgifter som grundar sig på äldre bestämmelser. Tvister om sådana avgifter skall, om talan väcks efter den 1 juli 1970, handläggas av va-nämnden enligt reglerna i den nya lagen.

I lagen om betalningsföreläggande för fordringar på arbetslön föreskrivs att, om annan domstol än högsta domstolen har överlämnat ett mål till arbetsdomstolen och denna inte anser sig behörig att pröva tvisten, arbetsdomstolen skall återförvisa målet till den domstol som har överlämnat det. Eftersom talan inte kan föras mot arbetsdomstolens avgöranden blir återförvisningen omedelbart gällande. Sedan återförvisning har skett får frågan om målet hör under arbetsdomstolen inte tas upp på nytt. Motsvarande regler bör gälla beträffande mål som har överlämnats till statens va-nämnd. Va-nämndens avgöranden skall emellertid i regel inte vara slut-

liga utan kunna överklagas till Stockholms tingsrätt som fastighetsdomstol. Frågan om ett till nämnden överlämnat mål skall återförvisas bör dock enligt min mening, framför allt av hänsyn till vikten av att undvika tidsutdräkt, inte kunna prövas av fastighetsdomstolen, vare sig efter besvär i särskild ordning eller i samband med klandertalan mot nämndens beslut i själva saken. I den föreslagna lagen föreskrivs därför att frågan om målet hör under va-nämnden inte får tas upp till prövning på nytt sedan nämnden har prövat återförvisningsfrågan. Sådan prövning kan ha resulterat i ett särskilt beslut eller i att nämnden har tagit upp tvisten till prövning utan något uttalande i behörighetsfrågan. Har återförvisning skett följer av den föreslagna regeln att allmän domstol inte på nytt får ta upp frågan om överlämnande till va-nämnden.

Har ansökan om betalningsföreläggande gjorts före den 1 juli 1970 bör tvisten inte hänskjutas till va-nämnden. En uttrycklig regel om detta har tagits in i en övergångsbestämmelse.

8. Hemställan

Jag hemställer att lagrådets utlåtande över förslag till

- 1) *lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,*
- 2) *lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning*

inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Förslag
till
Lag
om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lag)

Häri genom förordnas som följer.

Allmänt

1 §.

Allmän vatten- och avloppsanläggning (allmän *va-anläggning*) är enligt denna lag anläggning, som kommun driver för att bereda bostäder och annan bebyggelse vattenförsörjning och avlopp. Va-anläggning som drives av annan än kommun kan förklaras allmän i den ordning som sägs nedan.

Den som driver allmän va-anläggning är anläggningens huvudman. Den som för fastighet får vattenförsörjning och avlopp genom allmän va-anläggning kallas brukare. Område, inom vilket vattenförsörjning och avlopp har ordnats eller skall ordnas genom allmän va-anläggning, är anläggningens verksamhetsområde.

2 §.

Va-anläggning, som drives eller skall drivas av annan än kommun, kan på ansökan av denne förklaras allmän av länsstyrelsen, om det finns påtagligt behov av anläggningen från den allmänna hälsovårdens synpunkt eller från annan allmän synpunkt.

För bifall till ansökningen fordras även att kommunen tillstyrkt ansökningen samt att sökanden finnes ha ekonomiska och andra förutsättningar för att fullgöra uppgiften såsom huvudman för allmän va-anläggning.

3 §.

Behöver från den allmänna hälsovårdens synpunkt vattenförsörjning och avlopp för visst område ordnas i ett större sammanhang, skall kommunen sörja för att allmän va-anläggning kommer till stånd, så snart det kan ske.

4 §.

Huvudmannen bestämmer allmän va-anläggnings verksamhetsområde, där ej annat följer av 3 § eller av vad som sägs nedan.

På begäran av kommun kan länsstyrelsen ålägga huvudman att utsträcka allmän va-anläggnings verksamhetsområde att omfatta bebyggelse i kommunen, om vattenförsörjning och avlopp ej med större fördel kan ordnas på annat sätt för den ifrågavarande bebyggelsen. Önskar huvudman, att verksamhetsområdet för hans va-anläggning skall omfatta bebyggelse eller område som ingår eller avses ingå i verksamhetsområdet för an-

nan befintlig eller planerad allmän va-anläggning, skall länsstyrelsen, om överenskommelse ej kan träffas, bestämma till vilken anläggning bebyggelsen eller området skall hänföras. För va-anläggning, som förklarats allmän enligt 2 §, kan länsstyrelsen på begäran av kommunen bestämma verksamhetsområdet även i andra fall än som sagts nyss.

Uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall finnas tillgänglig hos länsstyrelsen. Huvudman är skyldig meddela länsstyrelsen, vad han bestämt om verksamhetsområdet.

5 §.

Huvudman för allmän va-anläggning är skyldig att låta ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde bruka anläggningen, om ägaren för fastigheten har behov av anordningar för vattenförsörjning och avlopp eller endera och detta behov inte med större fördel kan tillgodoses på annat sätt.

Ägare av fastighet inom allmän va-anläggnings verksamhetsområde är skyldig att genom avgift bidra till kostnaderna för anläggningen, om han för fastigheten har behov av anordningar för vattenförsörjning och avlopp eller endera samt detta behov inte med större fördel kan tillgodoses på annat sätt. Ägare av obebyggd fastighet anses, om fastigheten enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedd för bebyggande, ha behov av anordningar för vattenförsörjning och avlopp, om det inte finns särskilda skäl till annat.

Fastighetsägares avgiftsskyldighet inträder, när va-anläggningens ledningsnät har nått fastighetens omedelbara närhet och huvudmannen har gjort vad på honom ankommer för att va-anläggningen skall kunna brukas för fastigheten.

6 §.

Även om huvudman är skyldig att låta ägare av fastighet bruka allmän va-anläggning för fastigheten, kan han förlägga arbeten, som behövs för detta ändamål, till tjänlig årstid, utföra dem i lämplig ordningsföljd med arbeten för att förse andra fastigheter med vattenförsörjning och avlopp eller samordna dem med arbeten för andra ändamål i gata, väg eller annan allmän plats.

7 §.

Huvudman för allmän va-anläggning har rätt att av ägarna till tomter och andra för bebyggande avsedda fastigheter inom område under stadsplan eller byggnadsplan taga ut avgift, svarande mot hans kostnad för att genom anläggningen avleda vatten från gator, vägar och andra allmänna platser inom området. I den mån omfattningen av platserna uppenbarligen överstiger områdets eget behov, skall kostnaden dock bäras av den som svarar för att platserna ställs i ordning och underhålles.

Anläggningen

8 §.

Allmän va-anläggning skall utföras så att den allmänna hälsovårdens intresse tillgodoses. Den skall vara försedd med de anordningar, som krävs för att den skall fylla sitt ändamål. Behövs för viss bebyggelse anordningar

endast för vattenförsörjning eller endast för avlopp, skall anläggningen lämpas efter detta.

Ledningsnät för allmän va-anläggning får inte dragas och anläggningen i övrigt inte utföras så, att fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande motverkas.

Huvudmannen skall driva och underhålla allmän va-anläggning, så länge anläggningen behövs.

9 §.

I allmän va-anläggning ingår vattenverk och avloppsreningsverk, ledningsnät, reservoarer och pumpverk samt andra anordningar, som betjänar samtliga eller ett större antal brukare.

Servisledning och va-installation ingår i allmän va-anläggning endast i den mån de äges av huvudmannen och denne icke bestämt annat. Med servisledning förstås ledning, som förbinder byggnad eller fastighet med allmän va-anläggnings ledningsnät. Med va-installation förstås ledningar med tillbehör inom byggnad, vilken är förbunden med allmän va-anläggning.

Rännsten, rännstensbrunn och ledning, som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning, samt vägdike ingår icke i allmän va-anläggning.

10 §.

Förbindes fastighet med allmän va-anläggning och har fastigheten tillgång till anordningar för vattenförsörjning och avlopp, vilka kan användas för anläggningen, är ägaren av anordningarna skyldig att på begäran av huvudmannen låta dem införlivas med anläggningen mot skäligen ersättning.

Blir anordning, varigenom vattenförsörjning och avlopp beredes fastighet, onyttig till följd av att allmän va-anläggning kommer till stånd eller utvidgas, skall huvudmannen för anläggningen på begäran av anordningens ägare betala ersättning, i den mån detta finnes skäligt med hänsyn till anordningens ålder och skick, den fördel ägaren får av den allmänna va-anläggningen och övriga omständigheter.

11 §.

Va-installation skall vara så beskaffad och utförd, att den är godtagbar från den allmänna hälsovårdens synpunkt och tillgodoser skäliga anspråk på säkerhet, funktionsduglighet och ändamålsenlighet.

Föreskrifter samt råd och anvisningar om beskaffenheten och utförandet av va-installation (*installationsbestämmelser*) utfärdas i den ordning, som enligt byggnadslagstiftningen i allmänhet gäller för att meddela bestämmelser rörande anordningar, som ingår i byggnad, och rörande byggnadsarbeten.

12 §.

Huvudman för allmän va-anläggning kan besluta, att vissa arbeten med att utföra, ändra eller underhålla va-installation, endast får göras av installatör, som fått tillstånd (*installatörsrättigheter*) av huvudmannen.

Bestämmelser om villkoren för förvärv och innehav av installatörsrättigheter utfärdas gemensamt för hela riket av den som Konungen bemyndigar. Huvudman får icke utan medgivande av den, som utfärdar bestämmelserna, ställa andra villkor.

Avtal

13 §.

Huvudman för allmän va-anläggning träffar med brukare avtal om villkoren för rätt att bruka anläggningen (*va-avtal*).

14 §.

Huvudmannen antager såsom underlag för va-avtal taxa för avgifter samt allmänna bestämmelser för andra villkor.

När taxa upprättas, beaktas att avgift får tagas ut endast för att täcka nödvändiga kostnader för anläggningen och att avgiftsskyldigheten fördelas mellan brukarna efter skälig och rättvis grund.

I allmänna bestämmelser kan huvudman, utom annat, taga med

1) bestämmelser om skyldighet för brukare eller vissa brukare att med hänsyn till vattentillgången eller av annan orsak fortlöpande eller vid särskilda tillfällen begränsa sin vattenförbrukning,

2) förbud för brukare att i avloppsledning släppa ut industriellt avloppsvatten eller annat avloppsvatten av särskild beskaffenhet eller ämnen och föremål, som kan skada ledningen, eller

3) särskilda villkor för utsläpp av avloppsvatten, ämnen och föremål, som sagts nyss.

15 §.

Kan huvudman samt brukare icke enas om villkor för rätt att bruka allmän va-anläggning eller kommer va-avtal icke till stånd till följd av att brukare icke kan anträffas eller av liknande anledning, bestämmer huvudmannen med ledning av taxa och allmänna bestämmelser den avgift och de villkor i övrigt, som skall gälla för brukaren. Vad huvudmannen sålunda bestämt gäller såsom va-avtal. Underrättelse om vad som skall gälla för brukaren skall, såvitt möjligt, tillställas denne.

16 §.

Har brukare överlåtit fastighet, för vilken han fått vattenförsörjning och avlopp genom allmän va-anläggning, eller har av annan anledning i hans ställe trätt ny brukare, skall huvudmannen för anläggningen underrättas om detta samt om den nye brukarens namn och adress. Intill dess underrättelse kommit huvudmannen tillhanda, svarar den tidigare brukaren gentemot huvudmannen enligt föreliggande va-avtal.

17 §.

Har huvudman beslutat ändring i taxa eller allmänna bestämmelser, skall ändringen anses ingå i brukarnas va-avtal såsom nytt eller ändrat villkor, om huvudmannen ger brukarna del av ändringen genom underrättelse skälig tid innan det nya eller ändrade villkoret börjar tillämpas. Har särskild uppsägningstid avtalats, skall den iakttagas.

I underrättelse om ändring återges denna samt uppges den tidpunkt, från och med vilken ändringen tillämpas och anses ingå som nytt eller ändrat villkor i va-avtalen.

Underrättelse, som kungjorts i tidning med spridning inom orten, anses delgiven med brukarna den dag kungörelsen första gången införes i tidningen.

18 §.

Har huvudmannen eller brukaren överskridit rätt eller åsidosatt skyldighet på grund av va-avtal, skall han återställa vad som rubbats eller fullgöra vad som eftersatts samt ersätta skadan. Däremot kan vad någondera sidan sålunda låtit komma sig till last ej medföra att avtalet häves.

Är förfallen avgift ej erlagd eller försummar brukare i annat väsentligt hänseende att iakttaga vad som åligger honom och har huvudmannen ej genom anmaning till brukaren kunnat åstadkomma rättelse, äger huvudmannen stänga av vattentillförseln till brukarens fastighet, i den mån detta kan ske utan att sanitär olägenhet uppkommer. Kostnad för avstängning kan påföras brukaren såsom särskild avgift.

Nämnd

19 §.

För att handlägga va-mål finnes en särskild nämnd, statens va-nämnd. Nämnden består av sju ledamöter, som Konungen förordnar för viss tid. Ersättare utses till det antal Konungen bestämmer.

Tre av nämndens ledamöter, bland dem ordföranden och ersättare för honom, är lagfarna personer, vilka icke kan anses företräda parts intresse i va-frågor. Ordföranden och hans ersättare skall inneha eller ha innehaft domarämbete. Av de övriga ledamöterna utses två bland personer, som kan anses företräda huvudmännens intressen, samt två bland personer, som kan anses företräda brukarnas.

20 §.

Va-mål är mål mellan huvudman för allmän va-anläggning samt brukare eller tilltänkt brukare, förutsatt att tvisten i målet rör

1) rätt att bruka allmän va-anläggning och skyldighet att genom avgift bidra till kostnaderna för sådan anläggning,

2) giltigheten eller rätta innebörden av va-avtal eller däri upptagen bestämmelse, eller

3) skadestånd och annan påföljd av att huvudman eller brukare överskridit rätt eller åsidosatt skyldighet på grund av va-avtal.

21 §.

Va-mål, som ej är föremål för prövning i annan ordning, kan av part hänskjutas till statens va-nämnd för avgörande eller medling.

Allmän underrätt och länsstyrelse kan överlämna va-mål till statens va-nämnd för avgörande, om parterna på ömse sidor förklarar sig villiga till detta, eller för medling, om någondera parten godtager det.

Oavsett parternas ställningstagande kan domstol och annan myndighet inhämta va-nämndens yttrande i va-mål samt rörande fråga om vattentillsörjning och avlopp i annat mål.

22 §.

Har i va-mål parterna på ömse sidor enats om att hänskjuta målet till statens va-nämnd för avgörande eller har målet för sådant ändamål av allmän underrätt eller länsstyrelse överlämnats till nämnden och finner denna sig ej lagligen förhindrad att pröva målet, tar nämnden upp målet och meddelar beslut däri.

Vad som stadgas i första stycket skall också gälla, om i va-avtal parterna förklarat sig vilja till va-nämnden för avgörande hänskjuta framtida tvist rörande rättsförhållandet mellan dem.

Har i andra fall än som sägs i första och andra styckena va-mål av part hänskjutits till statens va-nämnd eller av allmän underrätt eller länsstyrelse överlämnats dit, kan nämnden taga upp målet för medling. Vid medling kan nämnden kalla parterna till förlikningssammanträde samt meddela beslut, vari ställes förslag till uppgörelse mellan parterna.

23 §.

I mål som statens va-nämnd tagit upp lämnar nämnden parterna tillfälle att muntligen eller skriftligen utföra sin talan. Underlåter part utan giltig anledning att begagna sig av detta, kan nämnden besluta i målet på föreliggande utredning.

Nämnden bör vara verksam för att främja att va-mål blir allsidigt utrett. Nämnden kan anmoda part och annan i saken insatt person att inställa sig för att höras i målet. Nämnden får dock ej stadga vite eller använda annat tvångsmedel och ej heller taga upp ed eller sanningsförsäkran.

I mål, som hänskjutits till va-nämnden för avgörande, kan nämnden på begäran av part och efter att ha lämnat andra parten tillfälle att yttra sig, förordna om vad som skall gälla för tiden intill dess slutligt beslut föreligger i målet. Beslut, varigenom sådant förordnande meddelats, länder genast till efterrättelse men kan återkallas när som helst av nämnden.

24 §.

Part i va-mål kan, om det finns särskilda skäl för detta, på begäran tillerkännas ersättning av motparten för kostnad som han haft i anledning av förfarande inför statens va-nämnd.

25 §.

Statens va-nämnds beslut, varigenom va-mål avgöres, gäller från den dag, då beslutet meddelas, eller från senare dag, som nämnden fastställer. Om nämnden finner synnerlig anledning därtill, kan den förordna, att beslutet i visst hänseende skall avse förfluten tid.

Beslut, varigenom yrkande om ändring i avgift och annat villkor i va-avtal bifalles, bör utformas så att det lämnas åt parterna att genom ändring i avtalet åstadkomma rättelse.

26 §.

Beslut av statens va-nämnd kan icke överklagas. Beslut, som innefattar slutligt eller interimistiskt avgörande av va-mål, länder till efterrättelse som domstols lagakraftgående dom.

Kostnaderna för nämndens verksamhet bestrides av allmänna medel.

Konungen meddelar närmare föreskrifter angående nämndens verksamhet.

Ansvar

27 §.

Den som i strid mot huvudmans beslut enligt 12 § utför installationsarbete utan att inneha installatörsrättigheter dömes till böter.

Särskilda bestämmelser

28 §.

För allmän va-anläggning, som sägs i 2 §, kan kommun, inom vilken anläggningen har sitt verksamhetsområde eller huvuddelen därav, utse tillsynsman.

Tillsynsman har tillträde till alla delar av anläggningen. Han kan också granska räkenskaper och övriga handlingar om anläggningen. Han avger ärligen berättelse över sin tillsyn till kommunen.

Förekommer något, som påkallar ingripande av länsstyrelsen, hälsövardsnämnden eller annan myndighet, skall tillsynsmannen anmäla detta till kommunen.

29 §.

Finner länsstyrelsen skäl antaga, att huvudman för allmän va-anläggning som sägs i 2 § icke iakttar vad som åligger honom enligt denna lag eller annan författning eller att huvudmannen är försumlig gentemot brukarna eller att han annars driver anläggningen på mindre lämpligt sätt, kan länsstyrelsen förordna syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva anläggningen.

Upphör behovet av syssloman, entledigas han av länsstyrelsen.

Syssloman har rätt att få arvode av huvudmannen. Länsstyrelsen bestämmer arvodets belopp.

30 §.

Ärende, som enligt denna lag handlägges av länsstyrelse, tages upp av länsstyrelsen i det län, där anläggningen har eller skall ha sitt verksamhetsområde eller huvuddelen därav.

Länsstyrelsen kan vid behov anlita sakkunnig. Den sakkunnige har rätt till arvode med belopp, som länsstyrelsen bestämmer. Huvudmannen för den allmänna va-anläggning som ärendet rör betalar arvodet. Rör ärendet ej befintlig eller planerad anläggning, betalas arvodet av kommunen. Länsstyrelsen kan ålägga sakägare att helt eller delvis betala arvodet om det finns särskilda skäl till detta.

31 §.

Försummar kommun eller huvudman att fullgöra skyldighet enligt 3 § eller 4 § tredje stycket, kan länsstyrelsen ge åläggande därom. I beslut om åläggande kan länsstyrelsen sätta ut vite.

Talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag föres hos Konungen genom besvär.

32 §.

Tvist mellan huvudman för allmän va-anläggning samt brukare prövas, om saken kan tagas upp av domstol och icke hänskjutits eller överlämnats till statens va-nämnd för avgörande, av allmänna underrätten i den ort, där anläggningen har sitt verksamhetsområde eller huvuddelen därav.

I mål som avser tillämpning av 10 § skall huvudmannen svara för kostnader på ömse sidor i underrätten, om 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken icke föranleder annat. Beträffande kostnaderna för sådant mål i högre rätt gäller, med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att huvudmannen, om 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk icke föranleder annat, alltid

själv skall bära såväl sina egna kostnader som kostnad vilken åsamkas motparten genom att huvudmannen fullföljt talan.

33 §.

När omständigheterna föranleder därtill, tillämpas vad som föreskrives om fastighet i denna lag även på byggnad och på industriell anläggning, som tillhör annan än ägaren till grunden.

Såsom ägare till fastighet anses vid tillämpningen av denna lag den som enligt kommunalskattelagen är skyldig betala skatt för garantibelopp för fastigheten.

34 §.

Vad som sägs om kommun i denna lag gäller även municipalsamhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad tillämpas.

Övergångsbestämmelser

35 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1970. Genom lagen upphäves med de begränsningar, varom föreskrives nedan, lagen den 3 juni 1955 om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (nr 314).

Förekommer i lag eller författning hänvisning till eller avses däri annars stadgande, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, tillämpas i stället den bestämmelsen.

36 §.

1 mom. Den nya lagen skall lända till efterrättelse för va-anläggning, som är eller förklarats för allmän enligt äldre lag. Därvid skall dock vad nedan föreskrives iakttagas.

2 mom. Vad som i tredje stycket övergångsbestämmelserna till äldre lag föreskrives om kostnad, vilken nedlagts på allmän va-anläggning före den 1 juli 1955, skall alltjämt äga tillämpning.

3 mom. Huvudman för va-anläggning, som är eller förklarats för allmän enligt äldre lag, skall senast den 1 januari 1972 ha upprättat och antagit taxa och allmänna bestämmelser, som sägs i 14 §.

Senast den 1 januari 1973 skall huvudmannen ha träffat va-avtal med sina brukare eller ha vidtagit åtgärder, som sägs i 15 §.

Intill dess taxa och allmänna bestämmelser antagits och va-avtal på grundval av dem träffats, skall föreskrifter, reglemente, taxa och liknande bestämmelser, som utfärdats enligt äldre författning, fortfarande tillämpas i rättsförhållande mellan huvudmannen samt brukare. Intill den 1 januari 1972 kan ändring i taxa och, om det finnes oundgängligen nödvändigt, ändring i annan bestämmelse som här avses vidtagas enligt äldre författning.

4 mom. Av huvudman med stöd av äldre författning utfärdad bestämmelse om beskaffenheten hos ledningar för vattenförsörjning och avlopp med tillbehör samt om utförandet av va-installation skall tillämpas till dess myndighet, som utfärdar installationsbestämmelser enligt 11 § nya lagen, förordnar annat, dock längst till den 1 januari 1972.

Har va-installation godkänts enligt äldre bestämmelse, skall godkännandet fortfarande att gälla, om inte myndighet, som avses i första stycket, förordnar annat.

5 mom. Vad huvudmannen med stöd av äldre författning kan ha bestämt

om villkoren för förvärv och innehav av tillstånd att utföra installationsarbeten, skall tillämpas till dess myndighet, som enligt 12 § andra stycket nya lagen bemyndigats utfärda sådana bestämmelser, förordnar annat, dock längst till den 1 januari 1972.

Tillstånd att utföra installationsarbeten, som huvudman meddelat före nya lagens ikraftträdande, skall fortfara att gälla, om inte annat förordnas.

37 §.

1 mom. Talan rörande fråga, som sägs i den äldre lagen och som väckts före nya lagens ikraftträdande, skall behandlas enligt äldre lag till dess laga kraft ägande avgörande föreligger. Mål som avses nedan skall dock kunna överlämnas till statens va-nämnd.

2 mom. Statens va-nämnd kan ta upp mål mellan huvudman samt brukare angående brukande av allmän va-anläggning, i vilket äldre lag eller författning är tillämplig, om målet på sätt föreskrives i nya lagen av allmän underrätt eller länsstyrelse överlämnas eller av part hänskjutes till nämnden och om tvisten i målet rör

1) giltigheten eller rätta innebörden av huvudmannens beslut eller av annan åtgärd, varigenom han avsett att reglera rättsförhållandet till brukaren, eller

2) skadestånd och annan påföljd av att huvudmannen eller brukaren åsidosatt vad som åligger honom i rättsförhållandet mellan dem.

Bilaga 2

1) Förslag
till
Lag
om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §

Med allmän vatten- och avloppsanläggning (allmän va-anläggning) avses anläggning, som har till ändamål att bereda bostadshus eller annan bebyggelse vattenförsörjning och avlopp och som drives av kommun eller, om den drives av annan, förklarats för allmän enligt 30 §.

Den som driver allmän va-anläggning är anläggningens huvudman.

2 §

Behöver med hänsyn till den allmänna hälsovården vattenförsörjning och avlopp för viss befintlig eller blivande bebyggelse ordnas i ett större sammanhang, skall kommunen sörja för eller tillse, att allmän va-anläggning kommer till stånd, så snart det kan ske.

Länsstyrelsen kan vid vite ålägga kommunen att fullgöra skyldighet enligt första stycket.

3 §

Som ägare av fastighet anses vid tillämpningen av denna lag den som enligt kommunalskattelagen (1928: 370) är skyldig att betala skatt för garantibelopp för fastigheten.

Har huvudman träffat avtal med annan än fastighetsägare om brukande av allmän va-anläggning, gäller för denne vad som i lagen föreskrives om fastighetsägare.

När omständigheterna föranleder det tillämpas bestämmelse om fastighet i denna lag på byggnad eller annan anläggning, som ej tillhör ägaren till marken. Vad som i lagen föreskrives om ägare av fastighet skall därvid gälla anläggningens ägare.

Verksamhetsområde

4 §

Allmän va-anläggnings verksamhetsområde är det område, inom vilket vattenförsörjning och avlopp har ordnats eller skall ordnas genom anläggningen.

Verksamhetsområdet skall vara fastställt till sina gränser. Det får ej omfatta endast vissa av de fastigheter som tillhör sådan samfällighet för va-frågor som bildats i särskild ordning.

5 §

Huvudman för allmän va-anläggning bestämmer anläggningens verksamhetsområde med tillämpning av denna lag och föreskrift som meddelats med stöd av lagen.

6 §

På begäran av kommun kan länsstyrelsen föreskriva att allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall omfatta sådan del av kommunen, för vilken vattenförsörjning och avlopp ej kan med större fördel ordnas på annat sätt. Önskar huvudman, att verksamhetsområdet för hans va-anläggning skall omfatta område som ingår eller avses ingå i verksamhetsområdet för annan befintlig eller planerad allmän va-anläggning, skall länsstyrelsen, om överenskommelse ej kan träffas, bestämma till vilken anläggning området skall hänföras.

7 §

Huvudman skall meddela länsstyrelsen, vad han bestämt om allmän va-anläggnings verksamhetsområde. Försummas det, kan länsstyrelsen vid vite ålägga huvudmannen att fullgöra vad som åligger honom.

Uppgift om allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall finnas tillgänglig hos länsstyrelsen.

Brukningsrätt och avgiftsskyldighet

8 §

Huvudman för allmän va-anläggning är skyldig att låta ägare av fastighet inom anläggningens verksamhetsområde bruka anläggningen, om fastigheten behöver anordningar för vattenförsörjning eller avlopp och behovet ej kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. Huvudmannen behöver dock ej utföra de för brukandet nödvändiga arbetena på tid och sätt som väsentligen försvårar samordningen med andra arbeten.

9 §

Ägare av fastighet inom allmän va-anläggnings verksamhetsområde skall betala avgifter till huvudmannen, om fastigheten behöver anordningar för vattenförsörjning eller avlopp och behovet ej kan med större fördel tillgodoses på annat sätt. För obebodd fastighet, som enligt stadsplan eller byggnadsplan är avsedd för bebyggande, bedömes behovet av anordningar för vattenförsörjning och avlopp som om fastigheten vore bebyggd enligt planen, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Avgiftsskyldighet inträder, när huvudmannen upprättat förbindelsepunkt som anges i 12 § och underrättat fastighetsägaren om punktens läge.

10 §

Ny ägare av fastighet svarar ej gentemot huvudman för avgift som förfaller till betalning före tillträdesdagen.

Till dess huvudman underrättats om att fastighet, för vilken föreligger avgiftsskyldighet enligt 9 §, fått ny ägare, svarar den tidigare ägaren jämte den nye gentemot huvudmannen för de skyldigheter som för tiden från och med tillträdesdagen åvilar fastighetens ägare.

Anläggningen

11 §

Allmän va-anläggning skall utföras så att den allmänna hälsovårdens intresse tillgodoses. Den skall vara försedd med de anordningar som kräves för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Behövs för viss bebyggelse anordningar endast för vattenförsörjning eller endast för avlopp, skall anläggningen avpassas efter detta.

Allmän va-anläggning får ej inrättas i strid mot fastställd plan eller bestämmelser för markens bebyggande eller så att ändamålsenlig bebyggelse eller lämplig planläggning försvåras.

Huvudman skall driva allmän va-anläggning, så länge anläggningen behövs.

12 §

Det åligger huvudman att för varje fastighet som skall bruka allmän va-anläggning bestämma punkt, där inkoppling av fastighetens ledningar till anläggningen skall ske (förbindelsepunkt). Förbindelsepunkt skall, om ej särskilda skäl föranleder annat, vara belägen i fastighetens omedelbara närhet. Uppgift om förbindelsepunktens läge skall lämnas fastighetsägaren inom sådan tid som är skälig med hänsyn till dennes planer för fastighetens utnyttjande.

13 §

I allmän va-anläggning ingår sådana ledningar och andra anordningar fram till förbindelsepunkterna som tillhör huvudmannen.

Rännsten, rännstensbrunn och ledning som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning samt vägdike ingår ej i allmän va-anläggning.

Inlösen av va-anordningar m. m.

14 §

Föreligger för viss fastighet avgiftsskyldighet enligt 9 § och finns för fastigheten anordning för vattenförsörjning eller avlopp som kan användas för den allmänna anläggningen, är ägaren av anordningen skyldig att på begäran av huvudmannen låta den införlivas med anläggningen mot skälig ersättning.

15 §

Anordning för vattenförsörjning eller avlopp, som blir onyttig till följd av att allmän va-anläggning kommer till stånd eller utvidgas, skall ersättas av huvudmannen i den mån det är skäligt med hänsyn till anordningens art, ålder och skick, den fördel ägaren får av den allmänna va-anläggningen och övriga omständigheter.

Va-installation

16 §

Med va-installation förstås ledning som för fastighet dragits från förbindelsepunkt samt anordning som förbundits med sådan ledning.

17 §

Regler om beskaffenhet av va-installation och utförande av installationsarbete finns i byggnadsstadgan (1959: 612).

18 §

Huvudman får ej meddela föreskrift i fråga som avses i 17 § eller om vem som har rätt att utföra installationsarbete.

19 §

När det behövs, får huvudman låta undersöka va-installation och dess brukande.

Brukande av allmän va-anläggning

20 §

Allmän va-anläggning skall brukas så att olägenhet för huvudmannen och annan såvitt möjligt undviks.

21 §

Huvudman för allmän va-anläggning meddelar allmänna bestämmelser för anläggningens brukande. Vad huvudmannen sålunda bestämt gäller, om det ej är oskäligt.

22 §

Om huvudman ändrar allmänna bestämmelser, skall berörda fastighetsägare skäligen i förväg skriftligen underrättas om ändringens innebörd och den tidpunkt då den träder i kraft. Detsamma gäller när huvudman i annat avseende ändrar förutsättningarna för va-anläggningens brukande.

Taxa och avgifter

23 §

Avgifter som huvudman för allmän va-anläggning tager ut får ej överstiga vad som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för anläggningen.

24 §

Huvudman för allmän va-anläggning har rätt att, utöver vad som följer av 9 §, av ägare till sådan fastighet inom stadsplan eller byggnadsplan som är avsedd för bebyggande taga ut avgift, som svarar mot huvudmannens kostnad för att genom anläggningen avleda vatten från gata, väg eller annan allmän plats inom planområdet. I den mån omfattningen av platserna uppenbarligen överstiger områdets eget behov, skall kostnaden dock bäras av den som svarar för att platserna ställs i ordning och underhålls. Avgift får ej tagas ut innan åtgärder för avledandet blivit utförda.

25 §

Avgiftsskyldighet skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund.

26 §

Avgift skall utgå enligt taxa som huvudman utformar i överensstämmelse med de grunder som anges i 23—25 §§. Avgift kan utgå som engångsavgift eller som periodiska avgifter.

Engångsavgift får ej sättas högre än att den svarar mot fastighetens andel i kostnaden för den allmänna va-anläggningens utförande. Uppgår engångsavgift till belopp som är betungande med hänsyn till fastighetens ekonomiska bärkraft och övriga omständigheter, skall, om fastighetens ägare begär det samt godtagbar säkerhet ställes, avgiften fördelas på årliga inbetalningar under viss tid, högst tio år.

Avgift skall betalas vid anfordran. På obetalt belopp får skälig ränta räknas från dagen för anfordran.

Avtal om va-frågor

27 §

Huvudman kan, om ej annat följer av denna lag, träffa avtal med fastighetsägare om sådan va-fråga som ej regleras i allmänna bestämmelser eller taxa.

Skadeståndsskyldighet m. m.

28 §

Har huvudman eller fastighetsägare överskridit rätt eller åsidosatt skyldighet i förhållande till den andre, skall han återställa vad som rubbats eller fullgöra vad som eftersatts samt ersätta skadan.

Avstängning av vattentillförsel

29 §

Är förfallen avgift ej betald eller försummar fastighetsägare i annat väsentligt hänseende att iakttaga vad som åligger honom och har huvudmannen ej genom anmaning kunnat åstadkomma rättelse, får huvudmannen stänga av vattentillförseln till fastigheten, i den mån detta kan ske utan att sanitär olägenhet uppkommer. Kostnad för avstängningsåtgärd får påföras fastighetsägaren som särskild avgift.

Särskilda bestämmelser om vissa va-anläggningar

30 §

Va-anläggning, som drives eller skall drivas av annan än kommun, kan på ansökan av denne förklaras för allmän av länsstyrelsen, om det finns behov av anläggningen från allmän hälsovårdssynpunkt eller från annan allmän synpunkt.

För bifall till ansökningen fordras att berörd kommun tillstyrkt denna och att sökanden har ekonomiska och andra förutsättningar för att fullgöra uppgiften som huvudman för allmän va-anläggning.

Länsstyrelsen kan bestämma visst område, utöver vilket anläggningens verksamhetsområde ej får utsträckas.

31 §

Har va-anläggning förklarats för allmän enligt 30 §, får kommun, inom vars område anläggningen har sitt verksamhetsområde, utse tillsynsman för anläggningen.

Tillsynsman har tillträde till alla delar av anläggningen. Han får granska räkenskaper och övriga handlingar rörande denna. Han avger årligen berättelse över sin tillsyn till kommunen.

Förhållande som påkallar ingripande av länsstyrelse, hälsovårdsnämnd eller annan myndighet skall av tillsynsmannen anmälas till kommunen.

32 §

Kan med skäl antagas, att huvudman för va-anläggning som förklarats för allmän enligt 30 § åsidosätter viss eller vissa fastigheters intressen eller annars driver anläggningen på mindre lämpligt sätt, kan länsstyrelsen förordna syssloman att i huvudmannens ställe och för hans räkning driva anläggningen. Syssloman kan entledigas av länsstyrelsen, när förhållandena föranleder det.

Syssloman har rätt till arvode av huvudmannen. Länsstyrelsen bestämmer arvodets belopp.

Tystnadsplikt

33 §

Den som deltagit i undersökning enligt 19 § får ej obehörigen röja eller nyttja yrkeshemlighet eller annat förhållande som han därvid fått kunskap om. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter häremot dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Allmänt åtal får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Prövning av va-frågor

34 §

Ärende, som enligt denna lag skall handläggas av länsstyrelse, toges upp av länsstyrelsen i det län, där va-anläggningen har eller skall ha sitt verksamhetsområde eller huvuddelen av detta.

Länsstyrelse kan vid behov anlita sakkunnig. Den sakkunnige har rätt till ersättning med belopp, som länsstyrelsen bestämmer. Huvudmannen för den allmänna va-anläggning som ärendet rör betalar ersättningen. Om ärendet ej avser befintlig eller planerad anläggning, betalas ersättningen av kommunen.

35 §

För prövning av vissa mål om va-förhållanden finns statens va-nämnd. Va-nämnden har till uppgift att pröva

dels fråga om inlösen eller ersättning enligt 14 eller 15 §,
dels tvist mellan huvudman och fastighetsägare om

1. rätt att bruka allmän va-anläggning eller skyldighet att genom avgift bidra till kostnaderna för sådan anläggning,
2. tillämpning eller tolkning av allmänna bestämmelser eller taxa,
3. giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudman och fastighetsägare,
4. villkor för brukande av allmän va-anläggning i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal ej kunnat träffas,
5. fordran på avgift till huvudman för allmän va-anläggning,
6. skadestånd eller annan påföljd enligt 28 eller 29 §,
7. annan va-fråga.

36 §

Om part ej godtar beslut av va-nämnden, vilket innebär avgörande av saken, får parten klandra beslutet genom att väcka talan mot andra parten inom tre veckor från det parten fick del av beslutet. Klandras ej beslutet inom denna tid, är parts rätt till talan förlorad.

Beslut som icke vidare kan klandras länder till efterrättelse som domstols lagakraftgäande dom.

37 §

Mot va-nämndens beslut, varigenom nämnden avvisat ansökan, avskrivit ärende eller utlätit sig om ersättning enligt 47 §, föres talan genom besvär inom två veckor från det klaganden fick del av beslutet. Mot annat beslut av nämnden får talan föras endast i samband med sådan klandertalan som avses i 36 § första stycket.

38 §

Klandertalan och besvär upptages av Stockholms tingsrätt såsom fastighetsdomstol.

39 §

Mot fastighetsdomstols dom eller beslut i mål enligt denna lag får talan ej föras.

Statens va-nämnd och förfarandet där

40 §

Statens va-nämnd består av ordförande och fem andra ledamöter. Vid förberedande åtgärd, vid meddelande av beslut enligt 49 § och vid prövning av fråga om avvisning av ansökan eller avskrivning av ärende kan nämnden bestå av ordföranden ensam.

Ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv. Av de övriga ledamöterna skall en ha sakkunskap och erfarenhet i va-tekniska frågor. Två ledamöter skall vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av allmän va-anläggning. En ledamot skall vara väl förtrogen med bostadsfastigheters va-förhållanden. En ledamot skall vara väl förtrogen med va-förhållanden som avser annan bebyggelse än bostäder.

Ledamot skall vara myndig svensk medborgare.

Konungen förordnar ledamöter och, i den utsträckning det behövs, ersättare för dem. Bestämmelserna om ledamot gäller även ersättare.

41 §

Bestämmelserna i 4 kap. rättegångsbalken om jäv mot domare äger motsvarande tillämpning på ledamot i va-nämnden.

Bestämmelserna i 5 kap. rättegångsbalken om offentlighet vid domstol äger motsvarande tillämpning vid va-nämnden.

42 §

Twist hänskjutes av part till va-nämnden genom ansökan, som skall vara skriftlig samt innehålla uppgift om parternas namn och hemvist, den berörda fastighetens belägenhet samt sökandens yrkande och grunderna för detta.

Uppfyller ansökan ej vad som föreskrives i första stycket, skall nämnden förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom viss tid. Efterkommes ej föreläggandet, får ansökningen avvisas. Om ansökan återkallas, avskrivs ärendet.

43 §

När twist hänskjutits till va-nämnden, skall nämnden lämna parterna tillfälle att muntligen eller skriftligen utföra sin talan.

Underlåter sökanden att på kallelse infinna sig inför nämnden, avskrivs ärendet. Kommer ej motparten tillstådes, får nämnden förelägga honom vid vite att inställa sig inför nämnden eller avgöra ärendet på föreliggande utredning.

44 §

Va-nämnden skall klarlägga tvistefrågorna, vara verksam för att ärendena utredes och söka förlika parterna.

Om det behövs för utredning i särskild fråga, kan nämnden eller, efter förordnande av ordföranden, ledamot i nämnden verkställa besiktning på platsen. Parterna skall på lämpligt sätt underrättas om tiden för besiktningen.

Lämnar part ej frivilligt tillfälle till besiktning eller till granskning av handling som rör va-förhållandet och är av betydelse för tvisten, får nämnden förelägga honom vite.

45 §

Kan parterna ej förlikas efter förslag av någondera parten, skall va-nämnden lägga fram förslag till förlikning, om det ej är uppenbart att förutsättningar för förlikning saknas. Förlikning skall avfattas skriftligen och undertecknas av parterna.

Träffas ej förlikning, avgöres tvisten av nämnden.

46 §

Va-nämnden kan avgöra twist på grundval av handlingarna i ärendet, om det är uppenbart att muntlig förhandling ej behövs för frågans avgörande.

47 §

Va-nämnden kan förelägga i saken insatt person vid vite att inställa sig för att höras i ärendet.

Den som anlitas av nämnden som sakkunnig för särskild utredning tillerkännes av nämnden skälig ersättning av allmänna medel.

Har någon, som nämnden inkallat och som ej är part, inställt sig för att höras i ärendet, har han rätt till ersättning av allmänna medel enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

48 §

I tvist enligt 14 eller 15 § skall huvudmannen svara för kostnaderna på ömse sidor vid va-nämnden. När omständigheterna föranleder det, skall dock 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken äga motsvarande tillämpning. Beträffande kostnaderna i mål om sådan tvist vid fastighetsdomstol gäller, med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att huvudmannen, om 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk ej föranleder annat, alltid själv skall bära såväl sina egna kostnader som kostnad vilken åsamkas motparten genom att huvudmannen fullföljt talan.

I annat fall än som avses i första stycket kan part på begäran tillerkännas ersättning av motparten för kostnad vid va-nämnden, om det finns särskilda skäl för det.

49 §

Va-nämnden kan på begäran av part och efter att ha lämnat andra parten tillfälle att yttra sig förordna om vad som skall gälla för tiden till dess slutligt beslut föreligger i ärendet. Beslut, varigenom sådant förordnande meddelats, länder genast till efterrättelse som domstols lagakraftägende dom. Nämnden kan dock återkalla beslutet när som helst.

50 §

Rättegångsbalkens regler om omröstning i domstol med endast lagfarna ledamöter äger motsvarande tillämpning på avgörande av va-nämnden. Ordföranden skall dock säga sin mening först.

51 §

I va-nämndens beslut skall anges de skäl på vilka beslutet grundas.

Om part kan klandra beslutet eller besvära sig över det, anges i beslutet vad parten därvid har att iakttaga.

Beslut skall meddelas snarast möjligt sedan utredningen avslutats.

Beslut tillställs part genom nämndens försorg.

52 §

Vid va-nämndens sammanträden och vid besiktning föres protokoll.

53 §

Skall inlaga, kallelse, föreläggande, beslut eller annan handling enligt bestämmelse i denna lag eller eljest tillställas part, sker det genom delgivning.

Om beslut är sådant som avses i 51 § andra stycket, skall beslutet delges part, som beslutet gått emot, på samma sätt som stämning i tvistemål.

54 §

Va-nämnden är berättigad att för sina sammanträden förfoga över behövliga lokaler i domstolsbyggnad eller annan allmän byggnad, som ej är för tillfället upptagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal. Uppkommer särskilda kostnader, skall de ersättas.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970. Genom lagen upphäves med de begränsningar som anges nedan lagen (1955: 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

2. Den nya lagen äger motsvarande tillämpning på vatten- och avloppsanläggning, som är eller förklarats för allmän enligt den gamla lagen. I fråga om sådan anläggning gäller dock punkterna 3—6 nedan.

3. Huvudman skall före den 1 juli 1972 ha meddelat allmänna bestämmelser och beslutat om taxa i enlighet med 21 och 26 §§ nya lagen samt ha underrättat fastighetsägarna om de allmänna bestämmelserna på sätt som föreskrives i 22 § samma lag.

Till dess allmänna bestämmelser och taxa träder i kraft skall föreskrifter, reglemente, taxa och liknande bestämmelser, som meddelats med stöd av äldre författning, fortfarande tillämpas. Före den 1 juli 1972 får ändring i taxa eller annan bestämmelse som avses här vidtagas enligt äldre författning, om det är oundgängligen nödvändigt.

4. Avgiftsskyldighet som uppstått för fastighet på grund av att anslutning skett i enlighet med den gamla lagen skall fortfarande bestå utan hinder av 9 § andra stycket nya lagen. Huvudmannen skall före den 1 juli 1972 ha bestämt förbindelsepunkt för sådan fastighet i enlighet med 12 § nya lagen.

5. Bestämmelse som huvudman meddelat med stöd av äldre författning och som rör beskaffenheten hos ledningar för vattenförsörjning och avlopp med tillbehör eller utförandet av va-installation skall tillämpas till dess myndighet, som anges i 76 § byggnadsstadgan (1959: 612), förordnar annat, dock längst till utgången av år 1970.

Har va-installation godkänts enligt äldre bestämmelser, skall godkännandet fortfarande att gälla, om ej myndighet, som avses i första stycket, förordnar annat.

Vad huvudman bestämt om vem som har rätt att utföra installationsarbete upphör att gälla vid nya lagens ikraftträdande.

6. Huvudman skall före den 1 januari 1971 fullgöra vad som åligger honom enligt 7 § nya lagen.

7. Fråga enligt gamla lagen som vid den nya lagens ikraftträdande är anhängig hos länsstyrelse eller domstol handlägges och avgöres enligt gamla lagen.

8. Vad i 38 § nya lagen sägs om Stockholms tingsrätt skall till utgången av år 1970 gälla Stockholms rådhusrätt.

9. Till utgången av år 1970 skall i stället för 53 § nya lagen gälla följande.

Inlaga, kallelse, föreläggande, beslut eller annan handling, som enligt bestämmelse i denna lag eller eljest skall tillställas part, delges honom genom va-nämndens försorg. Begär part att själv få ombesörja delgivning, får det dock anförtros honom, om det kan ske utan olägenhet. Delgivning genom nämndens försorg sker i enlighet med vad som gäller om delgivning i mål och ärenden vid domstol. Om beslut är sådant som avses i 51 § andra stycket, skall dock beslutet delges part, som beslutet gått emot, på samma sätt som stämning i tvistemål.

10. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2) Förslag

till

Lag

om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning

Härigenom förordnas som följer.

1 §

För fordran på avgift till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning får huvudmannen söka betalningsföreläggande vid allmän underrätt utan hinder av att tvist om anspråket skall prövas av statens va-nämnd.

2 §

Bestrider gäldenären ansökningen och hänskjutes målet med anledning härav till rättegång, skall målet överlämnas till va-nämnden. Talan får ej föras mot beslut om överlämnande. Har annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet, skall nämnden, om den finner sig icke vara behörig, visa målet åter till den domstol som överlämnat det. Sedan nämnden prövat frågan om återförvisning får frågan huruvida målet hör under nämnden ej upptagas på nytt.

3 §

Talan i mål som enligt 2 § överlämnats till va-nämnden skall anses väckt vid denna när ansökningen om betalningsföreläggande gjordes hos den allmänna underrätten.

Har allmän underrätt i mål om betalningsföreläggande på ansökningen tecknat bevis att utmätning får ske och vill gäldenären söka återvinning skall han hos va-nämnden göra ansökan enligt 42 § lagen (1970:000) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar inom tid som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen (1946:808).

4 §

Beträffande förfarandet vid allmän underrätt i mål som avses i denna lag gäller i övrigt i tillämpliga delar lagsökningslagen (1946:808).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1970 men tillämpas ej i fråga om mål där ansökan om betalningsföreläggande gjorts före nämnda dag.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 23 mars 1970.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet	RIBEN,
regeringsrådet	HJERN,
justitierådet	BERGSTEN,
justitierådet	GYLLENSVÄRD.

Enligt lagrådet den 18 februari 1970 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 januari 1970, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle enligt 87 § regeringsformen inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar*, 2) *lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning*.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Åke Bouvin och hovrättsfiskalen Bengt Hedman.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Lagrådet:

Enligt det remitterade förslaget skall 1955 års lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar ersättas med en ny lag i ämnet. I väsentliga hänseenden bygger förslaget på den gällande lagen. Beträffande rättsförhållandet mellan huvudmannen och brukaren bibehålles sålunda den nuvarande i huvudsak offentlighetsrättsliga regleringen. Ändrade regler föreslås bl. a. i fråga om grunderna för kostnadsuttag genom avgifter. Bland nyheter i övrigt i förslaget kan nämnas, att bestämmelser avseende installationsarbeten och installatörsrättigheter upptagits. Den närmare regleringen av dessa frågor avses skola ske i administrativ ordning. Vidare införes enligt förslaget ett helt nytt prövningsförfarande beträffande va-frågor. Den nuvarande ordningen, med prövningen av dessa frågor uppdelad på länsstyrelse och allmän domstol, skall ersättas genom inrättande av en central va-nämnd, som får kompetens att pröva flertalet va-frågor. Talan mot va-nämndens beslut skall kunna föras vid fastighetsdomstol.

Det framlagda förslaget innebär otvivelaktigt, att bättre och klarare regler tillskapas på va-området, och lagrådet kan i det väsentliga ge sin anslutning till detsamma. Vad angår frågan om prövningen av va-frågor får med hänsyn till dessa frågors karaktär tillskapandet av ett centralt organ för pröv-

ningen anses vara en lämplig lösning. Som framgår av det följande har emellertid inom lagrådet skilda meningar kommit till uttryck rörande den närmare utformningen av provningssystemet.

Förslaget till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar

1 §

Lagrådet:

Visserligen har första stycket i denna paragraf liksom flera bestämmelser i det följande av lagen avfattats enbart med tanke på det i praktiken vanligast förekommande fallet att en anläggning utförs för såväl vattenförsörjning som avlopp. I likhet med vad som f. n. anses gälla enligt VAL, som i detta hänseende är utformad på samma sätt, skall dock den nya lagen vara tillämplig också i fråga om anläggning för blott ett av dessa ändamål (jfr 11 § första stycket). Det kan i detta sammanhang förtjäna påpekas att — även då en anläggning avser båda verksamhetsgrenarna — fastighet som bara har behov av anordningar för ett av ändamålen bör kunna få rätt att bruka anläggningen uteslutande för detta ändamål och få sin avgiftsskyldighet anpassad därefter. Någon ändring i förhållande till gällande rätt innebär ej detta.

8 §

Lagrådet:

Den med bestämmelsen i andra punkten avsedda innebörden synes komma till tydligare uttryck, om lagtexten får lydelsen, att huvudmannen är berättigad till det anstånd med utförandet av de för brukandet nödvändiga arbetena som behövs för att samordningen med andra arbeten ej skall väsentligt försvåras.

9 §

Lagrådet:

För att avgiftsskyldighet skall inträda bör fastighetsägaren — utöver meddelande om förbindelsepunktens läge som kan ha lämnats honom enligt 12 § — ha fått underrättelse om att förbindelsepunkten upprättats. I andra stycket bör därför orden "om punktens läge" utbytas mot "därom".

Förutom den avgiftsskyldighet som regleras i denna paragraf skall enligt 24 § i förslaget föreligga viss avgiftsskyldighet till täckande av kostnad för att genom va-anläggningen avleda vatten från allmänna platser. Förefintligheten av denna avgiftsskyldighet synes i överskådlighetens intresse böra anges i förevarande avsnitt av lagen. Lagrådet förordar därför att innehållet i 24 § delvis överföres till en ny paragraf, som införes i detta avsnitt efter 9 §. Den nya paragrafen kan förslagsvis få avfattningen, att huvudman utöver

vad som följer av 9 § har rätt att av ägare till sådan fastighet inom stadsplan eller byggnadsplan som är avsedd för bebyggande taga ut avgift för avledande genom anläggningen av vatten från gata, väg eller annan allmän plats inom planområdet samt att avgift ej får tagas ut innan åtgärder för avledandet vidtagits.

10 §

Lagrådet:

Enligt andra stycket skall, då fastighet övergått till ny ägare, den tidigare ägaren jämte den nye gentemot huvudmannen svara för de skyldigheter som för tiden från och med tillträdesdagen till dess huvudmannen underrättats om äganderättsövergången åvilar fastighetsägaren. Med stadgandet torde åsyftas avgift, som förfaller till betalning under den angivna tiden, vare sig fråga är om periodisk avgift eller om engångsavgift. Något påtagligt behov av denna avvikelse från grundsatsen att det är fastighetsägaren som svarar för avgiftsskyldigheten har enligt lagrådets mening inte visats föreligga. Under alla förhållanden kan det inte anses rimligt, att underlåtenhet att underätta huvudmannen om äganderättsövergången skall medföra så allvarlig påföljd. Särskilt när det är fråga om engångsavgift kan det röra sig om betydande belopp. Lagrådet hemställer därför att bestämmelsen får utgå.

11 §

Lagrådet:

Lagrådet föreslår, att tredje stycket i överensstämmelse med 10 § VAL får avfattningen att, så länge allmän va-anläggning behövs, huvudmannen skall underhålla anläggningen och i övrigt sörja för att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål.

14 §

Lagrådet:

För att sådan inlösen av fastighets anordning för vattenförsörjning eller avlopp som regleras i denna paragraf skall kunna äga rum bör inte fordras, att avgiftsskyldighet enligt 9 § redan inträtt för fastigheten, utan det måste anses tillräckligt, om de i första stycket av sistnämnda paragraf stadgade förutsättningarna för sådan skyldighet är för handen. Det kan förhålla sig så att huvudmannen först i samband med att han får rätt att taga anordningen i anspråk har möjlighet att upprätta förbindelsepunkt och sålunda fullgöra vad som från hans sida krävs för att avgiftsskyldighet skall kunna göras gällande. Med hänsyn till vad som nu sagts synes som villkor för inlösen endast böra föreskrivas, att för fastighet som avses i 9 § finns anordning för vattenförsörjning eller avlopp som kan användas för den allmänna va-anläggningen.

17 §

Lagrådet:

Så som denna paragraf utformats i det remitterade förslaget uttrycker den inte särskilt väl vad som är avsett, nämligen att statens planverk skall meddela närmare bestämmelser om va-installation och om utförande av installationsarbete. Lagrådet vill förorda, att paragrafen får det innehållet att regler om beskaffenhet av va-installation och utförande av installationsarbete meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

21 §

Lagrådet:

Andra punkten torde böra få det innehållet, att fastighetsägares möjlighet att utnyttja anläggningen för dess ändamål ej får genom allmänna bestämmelser oskäligt begränsas eller försvåras.

Justitieråden Riben och Gyllensvärd:

I enlighet med vad vi nedan anför vid 35—54 §§ föreslår vi, att till denna paragraf fogas ett nytt stycke med det innehållet, att fastighetsägare kan i den ordning (35 §) anger påkalla prövning av bestämmelser som meddelats enligt första stycket samt att beslut i sådant ärende gäller för den ifrågavarande fastigheten så länge nya bestämmelser enligt första stycket ej meddelats.

24 §

Lagrådet:

Vid beaktande av vad lagrådet anfört vid 9 § bör denna paragraf omredigeras och förslagsvis upptaga en första punkt med stadgande, att avgifter enligt den paragraf som av lagrådet föreslagits bli upptagen efter 9 § ej får överskrida huvudmannens kostnad för att genom anläggningen avleda vatten från gata, väg eller annan allmän plats inom det område varom är fråga, samt en andra punkt med innehåll överensstämmande med förslagets andra punkt.

26 §

Justitieråden Riben och Gyllensvärd:

I enlighet med vad vi nedan anför vid 35—54 §§ föreslår vi, att i ett särskilt stycke, som upptages närmast efter andra stycket, föreskrives, att fastighetsägare kan i den ordning (35 §) anger påkalla prövning av taxa samt att beslut i sådant ärende gäller för den ifrågavarande fastigheten så länge ny taxa ej bestämts av huvudmannen.

Beaktas vad vi nu föreslagit, torde paragrafens sista stycke med föreskrift om när avgift skall betalas och om ränta lämpligen böra få bilda en paragraf för sig, som upptages omedelbart efter den förevarande.

27 §

Lagrådet:

Det i denna paragraf upptagna förbehållet, enligt vilket möjligheter att träffa avtal endast föreligger i fall då ej annat följer av lagen, torde avse det självklara förhållandet att tvingande bestämmelser i lagen inte kan sättas ur kraft genom avtal. Det anges ej vilka bestämmelser som skall vara av tvingande natur. Departementschefen anför härom, att frågan i vilken mån avtal får träffas i frågor som regleras i lagen får prövas från fall till fall genom tolkning av de lagbestämmelser det är fråga om. Då det nämnda förbehållet möjligen kan föranleda missförståndet, att alla regler i lagen är tvingande, synes det böra utgå.

Med anledning av uttalandet i remissprotokollet, att om allmänna bestämmelser ändras detta kan medföra att ett avtal inte längre blir gällande i viss del, vill lagrådet framhålla, att vad som i allmänhet gäller i fråga om avtal på förmögenhetsrättens område torde få anses äga tillämpning, när huvudman och fastighetsägare träffat avtal i va-fråga, som de varit berättigade att avtalsmässigt reglera. Det bör sålunda inte vara möjligt för huvudmannen att utan stöd av särskild klausul i avtalet sätta detta helt eller delvis ur kraft genom att ändra de allmänna bestämmelserna för va-anläggningen. Ej heller bör fastighetsägare, som genom avtal med huvudmannen utanför tillämpningsområdet för gällande taxa förbundit sig att betala avgifter av viss storlek eller enligt viss norm, kunna vägra att betala i enlighet med sin utfästelse, även om vad som avtalats inte skulle överensstämma med lagens regler om hur fastighetens avgiftsskyldighet skall vara bestämd.

28 §

Lagrådet:

Innebörden av vad som sägs i remissprotokollet om att det ankommer på va-nämnden att vid tvist avgöra om skäl föreligger för avvikelser från lagens bestämmelser synes oklar. Frågan huruvida fullgörelse eller skadestånd skall kunna utkrävas vid force majeure och i andra jämförbara fall torde — i avsaknad av särskild bestämmelse som ger stöd för annat — vara att bedöma efter i stort sett samma principer som gäller beträffande motsvarande spörsmål i kontraktsrättsliga förhållanden. Det kommer alltså ej att finnas utrymme för utövande av någon diskretionär prövningsrätt.

33 §

Lagrådet:

Såsom departementschefen i remissprotokollet påpekar finns i VAL ej några bestämmelser om tystnadsplikt, och inte heller har utredningen föreslagit någon bestämmelse i detta avseende. Då en bestämmelse sådan som den i förevarande paragraf upptagna hittills kunnat undvaras utan att detta synes ha medfört några olägenheter och då den nya lagen knappast kan

sågas göra behovet större, föreslår lagrådet att paragrafen jämte avsnittsrubriken får utgå.

35—54 §§

Justitieråden Riben och Gyllensvärd:

Inrättandet av en central instans, där tvistefrågor mellan va-anläggnings huvudman och brukare kan bli föremål för en sakkunnig och snabb prövning, är otvivelaktigt väl motiverat. Den föreslagna va-nämnden har emellertid enligt vår mening fått alltför vidsträckt kompetens.

En central va-instans torde ha sin huvudsakliga betydelse för prövning av lagligheten och skäligheten — i stort sett sammanfaller dessa begrepp — av generella föreskrifter som huvudmannen meddelar rörande anläggningens brukande (allmänna bestämmelser) och brukarnas avgiftsskyldighet (taxa). Sådana frågor lämpar sig inte särskilt väl för domstolsprövning i reguljär ordning, och det behöver därför inte möta några betänkligheter att undantaga dem från domstolarnas kompetens. Enligt förslaget skall emellertid va-nämnden ha exklusiv behörighet att som första instans pröva alla tvister som hänför sig till rättsförhållandet mellan huvudman och brukare. Som typfall av sådana tvister nämnes i 35 § bl. a. tvister om giltigheten, beståndet eller rätta innebörden av avtal mellan huvudman och fastighetsägare samt tvister om skadestånd på grund av att endera parten överskridit rätt eller åsidosatt skyldighet i förhållande till den andre. Tvister av detta slag hör normalt till domstols prövning även om det gäller verksamhet vars utövare har en mer eller mindre offentlighetsrättsligt betonad monopolställning. Som närliggande exempel kan anföras gas-, elektricitets- och telefonväsen. Rättsförhållandet mellan huvudmannen för en allmän va-anläggning och dess brukare kan visserligen sägas ha en speciell prägel på grund av fastighetsägares skyldighet att — oberoende av om han själv önskar anslutning — bidra till kostnaderna för anläggningen så snart vissa i lagen angivna förutsättningar föreligger. I allt väsentligt måste dock sådana tvister som nyss angivits bedömas med tillämpning av samma grundsatser som liknande tvister i kontraktsförhållanden i allmänhet. Med hänsyn härtill anser vi oss inte kunna tillstyrka, att prövningen anförtros en nämnd som inte har karaktär av domstol. Att nämndens avgöranden skall kunna klandras vid Stockholms rådhusrätt (tingsrätt) såsom fastighetsdomstol — i och för sig en egendomlig anordning med tanke på de lokala förhållandenas betydelse i det enskilda fallet — är inte ägnat att i någon högre grad minska betänkligheterna.

Den gränsdragning mellan va-nämndens och domstols kompetens, som enligt vår mening bör komma till stånd, torde lämpligen böra ske genom särskilt angivande av de frågor som skall prövas av nämnden samt en bestämmelse om domstolsprövning av andra i lagen behandlade frågor i den mån de inte hör till länsstyrelsens prövning. I enlighet med vad vi förut

anfört bör till nämndens kompetensområde hänföras frågor om prövning av allmänna bestämmelser och taxa. Dit torde också böra hänföras frågor om villkor för utnyttjande av allmän va-anläggning i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal ej kunnat träffas (35 § 4). För dessa frågor hänförande till domstolsområdet kunde visserligen tala, att rättigheter och skyldigheter för sådana brukare som inte är underkastade de allmänna bestämmelserna och taxan — vanligen s. k. storförbrukare — oftast torde komma att regleras genom avtal och att samma ordning som skall gälla för prövning av spörsmål om tillämpning av sådant avtal lämpligen borde gälla även i fall då det är fråga om att bedöma skäligheten av villkor som huvudmannen ensidigt uppställt och som brukaren inte vill acceptera. Ibland torde emellertid tvisten i första hand kunna avse just frågan om de allmänna bestämmelserna resp. taxan är tillämpliga. Till undvikande av kompetenskonflikter och onödig omgång synes det därför lämpligast att nämnden får pröva frågor om villkoren för utnyttjande av anläggningen i alla fall där avtal inte föreligger.

Tvister i andra va-frågor än de nu nämnda bör, om de inte hör till länsstyrelsens prövning, enligt vår mening upptagas av domstol, närmare bestämt av den lokala fastighetsdomstolen. Till domstolens kompetensområde kommer då att hänföras bl. a. tvister om inlösen och ersättning enligt 14 och 15 §§ samt tvister om tillämpning av bestämmelserna i 8 och 9 §§ rörande — med den nuvarande lagens terminologi — anslutningsrätt och anslutningstvång. De förstnämnda bestämmelserna har närmast expropriationsrättslig karaktär, och att deras tillämpning lägges i domstols hand får därför anses naturligt. Beträffande tvister om anslutningsrätt och anslutningstvång, som f. n. tillhör länsstyrelsens prövning, kan framhållas att utredningen för sin del funnit, att de med hänsyn till frågornas natur principiellt hör hemma under judiciell instans.

Med den av oss förordade kompetensregleringen kommer talan om åläggande för fastighetsägare att utge förfallen avgift till huvudmannen att tillhöra domstols prövning, och detta oavsett om avgiften debiterats enligt taxa eller inte. Att va-målen enligt en särskild forumregel blir förlagda till fastighetsdomstol synes ej föranleda några problem i fråga om möjligheten att för avgiftens utfående anlita lagsökning eller betalningsföreläggande. Förhållandet blir likartat beträffande arrendeavgift och hyra till följd av JB-förslagets bestämmelser om fastighetsdomstol som forum för arrende- och hyrestvister. Här finns emellertid anledning att något beröra förhållandet mellan domstolsprövningen och va-nämndens prövning av avgiftsfrågor.

Principen om va-nämndens exklusiva behörighet att pröva taxa eller andra avgiftsnormer torde böra upprätthållas även vid krav på förfallna avgifter. Om fastighetsägare vid domstol, där sådant krav framställes mot honom, gör gällande att taxan eller de grunder efter vilka avgiften eljest beräknats inte står i överensstämmelse med lag, bör tillfälle alltså be-

redas honom att före målets avgörande få denna fråga prövad av va-nämnden. Hans utsikter att med framgång bestrida kravet är emellertid beroende av att nämndens beslut så till vida får retroaktiv verkan, att det kommer att gälla även den förfallna avgiften. Utredningen har från sina utgångspunkter — som innebar att avtal ansågs föreligga mellan huvudmannen och brukaren, även om rättsförhållandet helt reglerades av taxa och andra generella bestämmelser, och att nämndens behörighet att pröva viss tvist förutsatte båda parter samtycke — framhållit att nämnden i allmänhet inte borde låta sina ingripanden få retroaktiv karaktär. Någon generell regel i detta hänseende kunde emellertid enligt utredningens mening inte uppställas, utan frågan finge avgöras efter allmänna rättsgrundsatser från fall till fall. Även från det remitterade förslagets utgångspunkter — och såvitt nu är i fråga förordar vi ej något avsteg från dessa — torde man i stort sett kunna ansluta sig till berörda uttalanden.

Enligt vad departementschefen uttalat bör va-nämndens prövning av generella föreskrifter som huvudmannen meddelat — allmänna bestämmelser eller taxa — omedelbart avse endast den eller de brukare som påkallat prövningen. Den av oss förordade begränsningen i va-nämndens kompetens ger inte anledning att i detta hänseende intaga någon annan ståndpunkt. Om nämnden medger en avvikelse från meddelade föreskrifter och grundar detta på överväganden av allmän räckvidd kan det, som departementschefen vidare framhållit, förutsättas att huvudmannen ändrar de allmänna bestämmelserna eller taxan i enlighet härmed. När så skett, bör nämndens beslut inte längre anses ha någon självständig betydelse. Det samma gäller även eljest när de allmänna bestämmelserna eller taxan i den del som varit föremål för nämndens prövning ersättes av nya generella föreskrifter.

Om va-nämndens behörighet begränsas på det sätt som angivits i det föregående, kommer nämnden att få en ställning nära motsvarande den som statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström har enligt 1902 års lag om elektriska anläggningar. Lika litet som i fråga om prisregleringsnämndens beslut synes det finnas anledning att medge fullföljd av talan mot va-nämndens beslut. Erforderliga bestämmelser om förfarandet vid nämnden torde kunna meddelas i administrativ ordning.

Några specialregler för va-mål i fråga om förfarandet vid fastighetsdomstolen synes inte vara erforderliga utom såvitt angår kostnader i mål om tillämpning av 14 eller 15 § (jfr 48 § första stycket i det remitterade förslaget). I mål vilkas avgörande kräver teknisk eller förvaltningsmässig sakkunskap i fråga om va-anläggningar torde det ofta vara lämpligt att domstolen inhämtar yttrande från va-nämnden. I fråga om rätt att fullfölja talan mot fastighetsdomstolens dom bör vanliga regler gälla.

Beträffande utformningen i lagtext av regler med det sakliga innehåll som angivits i det föregående vill vi föreslå följande.

I 21 och 26 §§ upptages bestämmelser om rätt för fastighetsägare att påkalla prövning av allmänna bestämmelser och taxa. I fråga om ordningen för sådan prövning göres därvid hänvisning till 35 §, i vilken alla erforderliga bestämmelser om va-nämnden samlas. Det anges särskilt, att det beslut vari prövningen utmynnar gäller endast den fastighet för vilken prövningen påkallats och endast så länge de allmänna bestämmelserna resp. taxan inte ersatts av nya generella föreskrifter.

I 35 § anges först va-nämndens kompetensområde. I detta hänseende stadgas, att nämnden verkställer i 21 och 26 §§ omnämnd prövning av allmänna bestämmelser och taxa samt att det dessutom tillkommer nämnden att, när huvudman eller fastighetsägare begär det, fastställa de villkor som skall gälla för fastighets utnyttjande av allmän va-anläggning i den mån allmänna bestämmelser och taxa ej är tillämpliga samt avtal ej kunnat träffas. Därefter upptages bestämmelser om nämndens sammansättning, motsvarande vad 40 § i det remitterade förslaget innehåller här om. Det bör uttryckligen anges, att ledamot och ersättare förordnas för viss tid. Ytterligare behöver stadgas endast att talan mot nämndens beslut ej får föras samt att närmare bestämmelser om nämndens verksamhet meddelas av Konungen.

Närmast efter 35 § upptages en paragraf av innehåll att tvist i fråga som avses i förevarande lag och som ej tillhör länsstyrelses eller va-nämndens prövning upptages av den fastighetsdomstol inom vars område va-anläggningen har sitt verksamhetsområde eller huvuddelen av detta.

I en sista paragraf upptages erforderliga särbestämmelser om rättegångskostnader i mål rörande tillämpning av 14 och 15 §§, i sak motsvarande 48 § första stycket i det remitterade förslaget med de avvikelser som föranledes av att fastighetsdomstol blir första instans och att målet i vanlig ordning skall kunna föras vidare till högre rätt.

Den föreslagna lagen om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän va-anläggning blir överflödig.

Regeringsrådet Hjern och justitierådet Bergsten:

Vi finner ej anledning till erinran mot förslaget om inrättande av ett centralt organ, statens va-nämnd, för prövning av va-frågor. Även i vad angår va-nämndens sammansättning och kompetens anser vi det remitterade förslaget kunna godtagas. I fråga om utformningen i övrigt av prövningssystemet är emellertid vissa justeringar i förslaget önskvärda.

Enligt förslaget medges ej talan mot beslut, varigenom va-nämnden utlätit sig i fråga om interimistiskt förordnande enligt 49 §. Möjlighet för part att anföra besvär över sådant beslut hos fastighetsdomstolen bör beredas genom komplettering av 37 §.

I förslaget finns ej några bestämmelser om förfarandet vid fastighetsdomstolen i besvärsmål. Denna fråga torde böra regleras på sätt motsva-

rande vad som i 17 § tredje stycket lagen om hyresnämnder föreskrivits angående besvär över hyresnämndens beslut.

Mot fastighetsdomstolens dom eller beslut skall enligt 39 § i förslaget talan ej i något fall få föras. Av remissprotokollet framgår, att det är avsett att frågan härom skall övervägas på nytt i samband med att slutlig ställning toges till frågan om fullföljd mot fastighetsdomstols avgöranden och om hovrätts framtida utformning. Då va-nämndens kompetensområde omfattar frågor, som kan vara av kvalificerad rättslig natur och avse betydande värden, är det enligt vår mening riktigast att i avbidan på detta ställningslagande avstå från den föreslagna fullföljdsbegränsningen, såvitt gäller klander av va-nämndens beslut. Regeln om rättegångskostnad vid fastighetsdomstol i 48 § första stycket tredje punkten skall vid beaktande härav avse även kostnad i högre rätt.

Ledamot av va-nämnden och ersättare för honom skall enligt 40 § fjärde stycket förordnas av Konungen. Det bör uttryckligen anges, att förordnandet skall gälla för viss tid (jfr 19 § i va-utredningens förslag).

Sedan ansökan inkommit till nämnden, bör motparten få yttra sig. Om ej ansökan omedelbart avvisas, bör sålunda motparten beredas tillfälle att inom tid som nämnden utsätter inkomma med skriftligt yttrande. Vid behov bör nämnden föranstalta om ytterligare skriftväxling. Bestämmelser härom kan lämpligen ersätta vad som i förslaget upptagits i 43 § första stycket.

I 45 § har givits vissa regler om åtgärder från nämndens sida för att åvägabringa förlikning mellan parterna och om formen för förlikningsavtal. Dessa regler är hämtade från lagen om hyresnämnder (10 §). De är där betingade av att hyresnämnd har ställning bl. a. som organ för medling i hyrestvister. I förevarande sammanhang passar bestämmelserna mindre väl. Paragrafen bör därför utgå.

Vad som stadgas i 46 § kan lämpligen ersättas med bestämmelse, att nämnden skall hålla förhandling, om det ej är uppenbart att förhandling ej behövs för frågans avgörande, och att förhandling skall hållas på plats som är välbelägen för parterna. Till paragrafen bör överflyttas de bestämmelser om verkan av parts uttalande som i förslaget upptagits i 43 § andra stycket. Härvid bör dock regeln om verkan av att sökandens motpart ej kommer tillstådes ersättas med bestämmelse, att motparten kan vid vite föreläggas att inställa sig. En föreskrift om att nämnden som alternativ till vitesföreläggande kan avgöra frågan på föreliggande utredning kan föranleda den uppfattningen, att nämnden skulle kunna tillämpa något slags tredskeförfarande. Nämnden skall alltid enligt regeln i 44 § tillse att frågan blir i erforderlig grad utredd. Vilken bevisverkan som kan tillmätas det förhållandet att motparten uteblir från förhandling eller eljest underlåter att medverka vid utredningen får bedömas från fall till fall.

Att såsom skett i första stycket av 51 § uppställa ett undantagslöst krav

på att va-nämndens beslut — även andra beslut än sådana som innebär avgörande av saken — skall innehålla de skäl, på vilka beslutet grundas, synes vara att gå för långt. Liksom i lagen om hyresnämnder (15 §) torde den begränsningen böra göras, att skälen skall anges ”i den mån det är behövt”.

Vad angår dispositionen av bestämmelserna är placeringen av reglerna om klander och besvär före det avsnitt som rör förfarandet vid va-nämnden mindre följdriktig. En omgruppering bör ske så, att nämnda regler brytes ut för att bilda ett särskilt avsnitt, som kan få rubriken ”Klander och besvär”. I detta avsnitt kan även ingå stadgandet i 48 § första stycket tredje punkten om rättegångskostnad vid fastighetsdomstol, utvidgat på sätt som angivits i det föregående.

Övergångsbestämmelserna

Punkten 5

Lagrådet:

Såsom va-utredningen framhållit råder i viss mån oklarhet om verkan av hittills befintliga lokala bestämmelser om hur va-installationer och däri ingående ledningar med tillbehör skall vara beskaffade. Det må påpekas, att den övergångsreglering som föreslås i första stycket av denna punkt inte innebär något ställningstagande i denna fråga och alltså ej har annan innebörd än att äldre lokala bestämmelser skall äga tillämpning övergångsvis i den mån de varit att tillämpa före nya lagens ikraftträdande.

Med hänsyn till vad lagrådet anfört vid 17 § föreslås, att i första stycket orden ”myndighet, som anges i 76 § byggnadsstadgan (1959:612), förordnar annat” ersättes med ”regler som avses i (17 §) nya lagen trätt i kraft”. Slutorden ”dock längst till utgången av år 1970” torde böra utgå. Det får förutsättas att nya allmängiltiga regler kommer att utfärdas så snart som möjligt efter lagens ikraftträdande.

Den princip som kommit till uttryck i andra stycket i denna punkt bör gälla inte endast när ett uttryckligt godkännande förekommit utan över huvud taget i alla fall, då va-installation utförts före tillkomsten av de nya allmängiltiga reglerna och detta skett på sådant sätt att installationen överensstämmer med vad som gällt på området. Lagrådet föreslår, att stycket får följande lydelse: ”I den mån ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förordnar annat skall de regler om beskaffenheten av va-installation som meddelas med stöd av (17 §) nya lagen ej äga tillämpning beträffande installation, som före reglernas ikraftträdande utförts i enlighet med äldre bestämmelser.”

I tredje stycket torde den ändringen böra vidtagas att orden ”upphör att gälla vid” utbytes mot ”gäller icke efter”.

*Punkten 7**Lagrådet:*

I denna punkt har upptagits en övergångsregel avseende fråga som vid den nya lagens ikraftträdande är anhängig hos länsstyrelse eller domstol. Sådan fråga skall enligt förslaget handläggas och avgöras enligt den gamla lagen.

Såvitt den föreslagna regeln utsäger, att handläggningen skall ske enligt den äldre lagen ger den ej anledning till erinran. Men att generellt låta även avgörandet ske enligt den äldre lagen står ej i samklang med övergångsregleringen i övrigt, som går ut på att den nya lagstiftningen i största möjliga utsträckning skall bli tillämplig på de allmänna va-anläggningar som redan finns. Det är givet att den äldre lagen skall gälla beträffande förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Härom behövs ingen särskild regel. I den mån målet eller ärendet rör framtida förhållanden bör däremot enligt övergångsbestämmelsen i punkten 2 den nya lagen gälla såvitt ej annat följer av undantagsreglerna i punkterna 3—6. Detta innebär, att ett mål eller ärende, som avgjorts i lägre instans före ikraftträdandet, i högre instans kan komma att bedömas enligt annan lag än i den lägre instansen. Någon större olägenhet härav behöver ej befaras, då den nya lagstiftningen till stora delar väsentligen är lik den gamla.

Nu ifrågavarande övergångsregel bör därför begränsas till att avse enbart handläggningen av redan väckta mål och ärenden.

På grund av det anförda föreslås, att punkten 7, med viss redaktionell jämkning i övrigt, får följande lydelse: "Mål eller ärende, som enligt den äldre lagen anhängiggjorts hos domstol eller länsstyrelse före den nya lagens ikraftträdande men ej slutligen avgjorts dessförinnan, handläggas i den ordning som gäller enligt den äldre lagen."

*Punkterna 8 och 9**Justitieråden Riben och Gyllensvärd:*

Som konsekvens av vad vi anført vid 35—54 §§ bör dessa punkter utgå.

Förslaget till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning*Justitieråden Riben och Gyllensvärd:*

Som vi anført vid 35—54 §§ förslaget till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar blir förevarande lag överflödig vid beaktande av vårt förslag beträffande prövningen av va-frågor.

Regeringsrådet Hjern och justitierådet Bergsten:

Detta lagförslag föranleder från vår sida ingen erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 april 1970.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslagen till

- 1) lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar,
- 2) lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför.

Lagrådet anser inte att 17 § i det remitterade förslaget till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar särskilt väl uttrycker vad som är avsett och förordar därför att paragrafen får det innehållet att regler om beskaffenhet av va-installation och utförande av installationsarbete meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Jag kan inte ansluta mig till detta förslag. Avsikten med paragrafen är endast att erinra om att installationsbestämmelser är att hänföra till sådana föreskrifter om byggnad och byggnadsarbete som finns i BS och de bestämmelser som planverket meddelar med stöd av BS. Denna avsikt synes mig tydligast komma till uttryck genom en direkt hänvisning till dessa föreskrifter. Hänvisningen bör emellertid avse inte bara BS utan också föreskrifter som meddelas med stöd av BS, och jag föreslår att paragrafen ändras i enlighet härmed.

Vad beträffar utformningen av 27 § kan jag ansluta mig till lagrådets förslag. Med anledning av vad lagrådet i övrigt anför vill jag framhålla följande. Vid remissen till lagrådet påpekade jag i anslutning till denna paragraf, att en ändring av de allmänna bestämmelserna kan medföra att ett tidigare träffat avtal inte längre blir gällande i viss del. Lagrådet anför i anledning härav att vad som i allmänhet gäller i fråga om avtal på för-mögenhetsrättens område torde få anses äga tillämpning, när huvudman och fastighetsägare har träffat avtal i va-fråga som de har varit berättigade att avtalsmässigt reglera, och att det sålunda inte bör vara möjligt för hu-

vudmannen att utan stöd av särskild klausul i avtalet sätta det ur kraft genom att ändra de allmänna bestämmelserna. Jag vill inte ifrågasätta riktigheten av vad lagrådet sålunda anför. Jag vill dock erinra om att huvudmannens befogenhet att meddela allmänna bestämmelser är av offentlig-rättslig karaktär och att det kan vara svårt att avgöra hur långt en analogi med allmänna förmögenhetsrättsliga principer kan åberopas till stöd för att huvudmannen genom avtal med en enskild part har avstått från denna befogenhet. Med mitt tidigare uttalande syftade jag emellertid närmast på den situationen att parternas avtal utformats mot bakgrund av de bestämmelser som då gällde för andra brukare och att dessa bestämmelser sedermera ändras. En sådan ändring kan innebära att förutsättningarna för avtalet rubbats på sådant sätt att avtalet får anses ha förlorat sin giltighet i viss del. Tvist om avtalets giltighet får dras inför va-nämnden. Om nämnden finner att parterna inte kan anses bundna av avtalet, kan den också bestämma vilka villkor som skall träda i avtalets ställe, om parterna inte är ense härom.

Jag instämmer i lagrådets uttalande om innebörden av 28 §.

33 § i det remitterade förslaget innehåller vissa bestämmelser om tystnadsplikt för den som deltar i undersökning enligt 19 § av va-installation och dess brukande. Lagrådet anser att paragrafen kan undvaras och föreslår att den jämte tillhörande avsnittsrubrik får utgå. Bestämmelsen har utformats med 82 § andra stycket HvS som förebild. Eftersom det finns risk för att yrkeshemligheter eller personliga förhållanden uppenbaras vid undersökning enligt 19 § likaväl som vid den tillsynsverksamhet som utövas enligt HvS, anser jag det lämpligt att bibehålla bestämmelsen i lagen. Bestämmelsen blir tillämplig på huvudmannens anställda, på tillsynsmän och sysloman samt på eventuella uppdragstagare som anlitas för tillsynen.

Lagrådet har godtagit förslaget att inrätta en central instans, *statens va-nämnd*, med uppgift att pröva frågor om va-förhållanden mellan huvudman och brukare. Inom lagrådet har emellertid meningarna varit delade i fråga om den närmare utformningen av provningssystemet. Två ledamöter ansluter sig i huvudsak till det remitterade förslaget medan de två andra ledamöterna anser att nämnden enligt detta får en alltför vidsträckt kompetens.

De två sistnämnda ledamöterna föreslår att va-nämndens provning skall inskränkas till att avse endast lagligheten och skäligheten av allmänna bestämmelser och taxor samt villkoren för utnyttjandet av allmän va-anläggning i den mån allmänna bestämmelser och taxa inte är tillämpliga samt avtal inte har kunnat träffas. Övriga va-frågor som enligt det remitterade förslaget skall prövas av va-nämnden — såsom frågor om inlösen och ersättning enligt 14 och 15 §§ och om tillämpning av bestämmelserna i 8 och 9 §§ om bruksrätt och avgiftsskyldighet — föreslås bli hänförda till fastighetsdomstols kompetensområde.

Som framgått av utredningen i detta ärende kan va-frågor vara av invecklad såväl teknisk som juridisk natur. Med hänsyn härtill har jag funnit det nödvändigt att skapa en central instans som har stor juridisk och teknisk kompetens på va-området. Det synes mig inte rationellt att begränsa behörigheten för en instans med dessa kvalifikationer så att viktiga grupper av va-frågor undandras dess prövning. Detta skulle medföra att vissa va-frågor inte kom att bedömas med samma va-tekniska sakkunskap som andra sådana frågor. Ett annat skäl till att jag har förordat en nämnd med vidsträckt behörighet har varit en strävan att undanröja de nuvarande svårigheterna för huvudmän och brukare att avgöra vilken prövningsinstans som är den rätta i det enskilda fallet. Det förslag om inskränkning av va-nämndens kompetens som två av lagrådets ledamöter för fram lider av den svagheten att va-frågor skall prövas av tre olika myndigheter i första instans — länsstyrelse, va-nämnden och fastighetsdomstol — i stället för, som jag föreslår, två, nämligen länsstyrelse och va-nämnd. Detta förslag medför sålunda inte den förenkling i prövningssystemet som jag har eftersträvat. Förslaget får också vissa mindre lämpliga konsekvenser, t. ex. att taxefrågor skall kunna prövas av va-nämnden utan möjlighet till omprövning, medan frågor om brukningsrätt och avgiftsskyldighet, vilka kan ha intimt samband med taxefrågan, skall avgöras av fastighetsdomstol och kunna fullföljas till högre instans. Jag kan av nu angivna skäl inte ansluta mig till förslaget om inskränkning av va-nämndens behörighet.

Även om jag sålunda inte delar de nyss nämnda ledamöternas uppfattning i huvudfrågan kan jag instämma i deras uttalande att flera av de måltyper som enligt mitt förslag hänförs till nämndens kompetensområde normalt prövas av domstol. Jag har varit väl medveten om detta när jag utformade prövningsförfarandet och har därför förordat att nämnden får en domstolsliknande ställning. Detta har i förslaget tagit sig uttryck bl. a. i föreskriften att ordföranden skall vara lagfaren och erfaren i domarvärv samt i reglerna om förfarandet vid nämnden och om fullföljd av talan mot nämndens avgöranden. De två ledamöter av lagrådet som i huvudsak ansluter sig till departementsförslaget har riktat kritik mot att talan inte skall få föras mot fastighetsdomstolens dom eller beslut. De föreslår att vanliga fullföljdsregler skall gälla. Jag har viss förståelse för denna kritik eftersom va-nämndens kompetensområde omfattar frågor som kan vara av kvalificerad civilrättslig natur och avse betydande värden. De nyssnämnda ledamöternas förslag innebär emellertid att va-frågor kan bli föremål för prövning i fyra instanser. Detta är inte tillfredsställande med hänsyn till den tidsutdräkt som kan vara förenad med en sådan ordning. Det är inte heller förenligt med den ställning va-nämnden enligt min mening bör ha. De synpunkter som ligger till grund för de nämnda ledamöternas förslag synes mig lämpligen kunna tillgodoses på annat sätt, nämligen genom att va-nämndens beslut får överklagas direkt till hovrätt mot vars avgöranden talan sedan

kan föras hos högsta domstolen. Härigenom uppnås den fördelen att vafrågor kommer att kunna prövas i högst tre instanser. Lämpligen bör va-målen i andra instans koncentreras till Svea hovrätt och prövas av hovrätten i dess sammansättning som vattenöverdomstol. Överprövningen kommer då att ske vid en domstol med såväl juridiskt som tekniskt utbildade ledamöter. Är frågan av rent juridisk natur kan domstolen bestå av endast jurister. I annat fall kan ett eller två vattenrättsråd delta i prövningen. Genom det angivna fullföljdssystemet nås även den fördelen att prövningen i andra instans ankommer på en domstol som — i likhet med vakenämnden — har hela landet som jurisdiktionsområde.

Mot bakgrund av vad jag sålunda har anfört förordar jag att vakenämndens avgöranden skall få överklagas till Svea hovrätt och prövas av hovrätten i dess sammansättning som vattenöverdomstol. Rättsmedlet när det gäller avgöranden av själva saken bör vara vad i stället för klandertalan. Vad jag nu har föreslagit innebär inte någon ändring i förhållande till vad jag vid remissen till lagrådet anförde om att tyngdpunkten beträffande avgörandena av de rent va-tekniska frågorna kommer att ligga hos vakenämnden med dess starka sakkunskap på va-området. Genomförs det angivna förslaget föreligger enligt min mening inga som helst betänkligheter mot att låta vakenämndens behörighet omfatta även frågor av kvalificerad rättslig natur. Den föreslagna ordningen får emellertid bli föremål för nya överväganden i ett senare skede då slutlig ställning skall tas till frågorna om fullföljd mot fastighetsdomstols avgöranden och om hovrättsprocessens framtida utformning.

Förslaget att Svea hovrätt i dess sammansättning som vattenöverdomstol skall vara andra instans och högsta domstolen sista instans i va-mål medför att särskilda bestämmelser om fullföljd av talan och rättegången vid överrätt behövs. Sådana bestämmelser har tagits in i 50—54 §§.

Jag instämmer i lagrådets uttalanden rörande *övergångsbestämmelserna* till va-lagen. På grund av den ändrade fullföljdsordningen har punkt 8 i *övergångsbestämmelserna* fått utgå.

Beträffande övriga delar av lagförslaget anser jag mig kunna godta de ändringar som lagrådet föreslår. Vissa ytterligare redaktionella ändringar bör dessutom göras.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
Förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar	3
Förslag till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning	13
Utdrag av statsrådsprotokollet den 23 januari 1970	14
1. Inledning	14
2. Huvuddragen i gällande rätt	15
3. Huvudinnehållet i utredningens förslag	18
4. Utredningens förslag och remissyttrandena	20
4.1 Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare	20
4.1.1 Gällande rätt	20
4.1.2 Utredningen	24
4.1.3 Remissyttrandena	31
4.2 Huvudmans och brukares inbördes skyldigheter	34
4.2.1 Gällande rätt	34
4.2.2 Utredningen	35
4.2.3 Remissyttrandena	38
4.3 Taxa och avgifter	40
4.3.1 Gällande rätt	40
4.3.2 Utredningen	43
4.3.3 Remissyttrandena	55
4.4 Installationsbestämmelser	64
4.4.1 Gällande ordning m. m.	64
4.4.2 Utredningen	67
4.4.3 Remissyttrandena	71
4.5 Installatörsrättigheter	76
4.5.1 Gällande ordning	76
4.5.2 Utredningen	77
4.5.3 Remissyttrandena	80
4.6 Prövningsinstanser	83
4.6.1 Gällande rätt	83
4.6.2 Utredningen	85
4.6.3 Remissyttrandena	89
5. Departementschefen	92
5.1 Inledande synpunkter	92
5.2 Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare	94
5.3 Huvudmans och brukares inbördes skyldigheter	97
5.4 Taxa och avgifter	101
5.5 Installationsbestämmelser	108
5.6 Installatörsrättigheter	113
5.7 Prövningsorgan	116
5.8 Samordning med annan lagstiftning	122
6. Upprättade lagförslag	123
7. Specialmotivering	123
7.1 Förslaget till ny lag om allmänna vatten- och avloppsanlägg- ningar	123

7.2 Förslaget till lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning	166
8. Hemställan	167
Bilagor:	
1. Va-utredningens lagförslag	168
2. De remitterade lagförslagen	177
Utdrag av lagrådets protokoll den 23 mars 1970	188
Utdrag av statsrådsprotokollet den 3 april 1970	200